

SLAV DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
RUS DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI
A.S. PUŞKİN'İN ESERLERİNDE TARİH VE TARİHİ
ŞAHISLAR (“ARAP PETRA VELİKOGO” (BÜYÜK
PETRO’NUN ARABI) VE “KAPİTANSKAYA DOÇKA”
(YÜZBAŞININ KIZI) ESERLERİ ÖRNEĞİNDE)
HAZIRLAYAN
İSMAİL BAĞIR
YÜKSEK LİSANS TEZİ
DANIŞMAN
DOÇ. DR. ÇULPAN ÇETİN
KARS-2021

T.C.

KAFKAS ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SLAV DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI

RUS DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

**A.S. PUŞKİN'İN ESERLERİNDE TARİH VE TARİHİ
ŞAHISLAR (“ARAP PETRA VELİKOGO” (BÜYÜK
PETRO’NUN ARABI) VE “KAPİTANSKAYA DOÇKA”
(YÜZBAŞININ KIZI) ESERLERİ ÖRNEĞİNDE)**

İSMAİL BAĞIR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman ve Jüri Üyeleri

Doç. Dr. Çulpan Çetin

Prof. Dr. Firengiz Paşayeva Yunus

Dr. Öğr. Üyesi İlsever Rami

Kars-2021

KAFKAS ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İsmail BAĞIR tarafından hazırlanan “A.S. Puşkin’in Eserlerinde Tarih ve Tarihi Şahıslar (“Arap Petra Velikogo” (Büyük Petro’nun Arabı) ve “Kapitanskaya Doçka” (Yüzbaşının Kızı) Eserleri Örneğinde) ” başlıklı bu çalışma, 11/06/2021 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda **Başarılı** bulunarak jürimiz tarafından Slav Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Başkan	:	İmza:
Üye	:	İmza:
Üye	:	İmza:

ONAY

Bu tezin kabulü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun/...../..... tarih ve/..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Yaşar KOP

Enstitü Müdür

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırladığım “**A.S. Puşkin’in Eserlerinde Tarih ve Tarihi Şahıslar (“Arap Petra Velikogo” (Büyük Petro’nun Arabı) ve “Kapitanskaya Doçka” (Yüzbaşının Kızı) Eserleri Örneğinde) ”** adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Scientific Ethic Statement

I declare that I complied with the rules of academic and scientific ethics from the proposal stage to the process of completion of the study titled “**History and Historical Personality in the Works of A.S. Pushkin (on the Example of the Works “Arap of the Great Peter” and “the Captain’s Daughter”)**” as a Master Thesis I prepared, that I obtained all information in term Project with the framework of scientific ethics and traditions, that I showed sources to the each quotation I made directly or indirectly in this study I prepared as a term Project in accordance with the writing rules and works which I used have been shown in the bibliography.

.../..../2021

İSMAİL BAĞIR

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iii
GİRİŞ	i

1.BÖLÜM

ALEKSANDR SERGEYEVİÇ PUŞKİN'İN HAYATI VE YARATICILIĞI

1.1. Hayatı	10
1.1.1. Ailesi	10
1.1.2. Eğitimi.....	11
1.1.3. Petersburg Yılları	12
1.1.4. Güney’de	13
1.1.5. Mihaylovskoye’de.....	14
1.1.6. 1826–1830 Yılları	15
1.1.7. 1830–1837 Yılları Arası Düello ve Ölümü	16
1.2. A.S. Puşkin’in Yaratıcılığı	18
1.3. A.S. Puşkin’in Eserleri:.....	23
1.3.1. Şiirleri.....	23
1.3.2. Poemleri	27
1.3.3. Oyunları	28
1.3.4. Şiirsel Romanı.....	28
1.3.5. Düz Yazıları	28
1.3.6. Masalları.....	28
1.3.7. Tarihî Roman	28
1.3.8. Roman	29
1.4. A.S. Puşkin’in Türkiye’de Çevrilmesi ve Araştırılması	32
1.4.1. Puşkin’in Eserlerinin Türkçeye Çevrilmesi	32
1.4.2. Puşkin’den Çevrilen Eserler (Çevrilme Yılına Göre):	37
1.4.3. A.S. Puşkin’in Türkiye’de Hazırlanan Derlemeleri	43
1.4.4. A.S. Puşkin’in Türkiye’de Araştırılması.....	43
1.4.5. Hakkında Yayımlanan Kitaplar.....	45

1.4.6. Makaleler:	46
1.4.7. Tezler:	48
1.4.7.1. Yüksek Lisans Tezleri.....	48
1.4.7.2. Doktora Tezleri	49

2. BÖLÜM

“ARAP PETRA VELİKOGO” (BÜYÜK PETRO’NUN ARABI, 1827)

ESERİNDE TARİH VE TARİHİ ŞAHISLAR

2.1. Özet.	50
2.2. Yazım Tarihi	52
2.3. Eserde Tarih	55
2.3.1. Olay Örgüsü	55
2.3.2. Mekân.....	57
2.3.3. Kültürel Değerler	61
2.3.4. Eserin Dili	71
2.3.5. Eserde Psikolojizm.....	72
2.4. Eserde Tarihî Karakterler	73
2.4.1. Rusya Tarihinde İz Bırakan Şahıslar.....	74
2.4.1.1. Abram Petroviç Gannibal (1696 veya 1698-1781)	74
2.4.1.2. I. Petro (Büyük Petro) (1672-1725)	90
2.4.1.3. Natalya Kirillovna (1651-1694).....	104
2.4.1.4. I. Katerina (1684-1727).....	106
2.4.1.5. I. Petro ile I. Katerina’nın Kızları.	108
2.4.1.5.1. Anna Petrovna (1708-1728).....	109
2.4.1.5.2. Yelizaveta Petrovna (1709-1761)	110
2.4.1.6. Yakov Fyodoroviç Dolgorukiy (Dolgorukov) (1639-1720)	112
2.4.1.7. Fyödör Alekseyeviç Golovin (1650-1706)	113
2.4.1.8. İlya Fyodoroviç Kopiyeviç (Kopiyevskiy) (1651–1714).....	115
2.4.1.9. Boris Petroviç Şeremetev (1652-1719).....	116
2.4.1.10. Yakov Vilimoviç Bryus (1669-1735)	118
2.4.1.11. Savva Lukiç Raguzinskiy (1669-1738).....	121
2.4.1.12. Aleksandr Daniloviç Menşikov (1673-1729).....	122
2.4.1.13. Gavriil Fyodoroviç Bujinskiy (1680 -1731)	125

2.4.1.14. Feofan Prokopoviç (1681 - 1736)	126
2.4.1.15. Anton Manuiloviç Deviyer (1682-1745)	127
2.4.1.16. Aleksandr Borisoviç Buturlin (1694-1767)	129
2.4.2. Fransa Tarihinde İz Bırakan Şahıslar:.....	131
2.4.2.1. XIV. Louis (1638-1715)	131
2.4.2.2. Orleans Dükü I. Philip (1674-1723)	132
2.4.2.3. John Law (1671-1729)	134
2.4.2.4. Dük Richelieu Louis François Armand de Vinieraudu Plessis (1696-1788)	135
2.4.3. İsveç Tarihinde İz Bırakan Şahıslar:	136
2.4.3.1. XII. Karl (1682-1718)	136

3. BÖLÜM

“KAPİTANSKAYA DOÇKA” (YÜZBAŞININ KIZI, 1836) ESERİNDE TARİH VE TARİHİ ŞAHISLAR

3.1. Özet.	139
3.2. Yazım Tarihi	143
3.3. Eserde Tarih	147
3.3.1. “Vosstaniye Pugaçyova” (Pugaçov Ayaklanması)	147
3.3.2. Olay Örgüsü	149
3.3.3. Mekân.....	152
3.3.4. Kültürel Değerler	155
3.3.4.1. Eserde Yer Alan Tarihi Tablolar:.....	155
3.3.4.2. Rus Yazarlarının Eserlerinden Örnekler:	156
3.3.4.3. Rus Halk Edebiyatı Örnekleri	158
3.3.4.3.1. Atasözleri:	158
3.3.4.3.2. Deyimler:.....	160
3.3.4.3.3. Türküler:.....	161
3.3.4.4. Somut Miras	167
3.3.5. Eserin Dili	176
3.3.6. Eserde Psikolojizm.....	176
3.4. Eserde Tarihi Karakterler	180
3.4.1. Yemelyan Pugaçov (1742-1775).....	180

3.4.2. Afanasiy Timofeyeviç Sokolov (1714-1774).....	188
3.4.3. İvan Naumoviç Beloborodov (1741-1774)	190
3.4.4. II. Katerina (1729-1796)	192
3.4.5. Pyotr Mihayloviç Golitsın (1738-1775).....	195
3.4.6. İvan İvanoviç Mihelson (1740-1807).....	197
3.4.7. Burhard Kristof Minih (1683-1767)	198
3.4.8. Mihail Mihayloviç Traubenberg (1722-1772)	200
3.4.9. Vasiliy Kirilloviç Trediakovskiy (1703-1768).....	201
3.4.10. Grigori Otrepyev (Düzmece Dmitri) (1582-1606).....	202
3.4.11. Tatyana Grigoryevna Harlova (1756-1773).....	204
3.4.12. Andrey Fyodoroviç Hrusşyov (1691-1740).....	204
3.4.13. Artemiy Petroviç Volinskiy (1689-1740)	205
3.4.14. Pyotr Rumyantsev (1725-1796)	206
SONUÇ.....	208
KAYNAKÇA	215
EKLER.....	234
ÖZGEÇMİŞ.....	246

ÖNSÖZ

2013 yılında Kafkas Üniversitesi'nin Rus Dili ve Edebiyatı bölümünde tanıştığım Rus edebiyatının bana kattıkları asla tartışılmaz. Öncelikle bu edebiyata ilgi duymamı sağlayan, bilgi ve birikimlerini paylaşmaktan çekinmeyen, zor zamanlarda bile bana olan inançlarını koruyan ve hissettiren tüm hocalarıma, 2017'de lisans tezimi değerli katkılarıyla hazırlamış olduğum danışman hocam Doç. Dr. Çulpan Çetin'e, kendisiyle yeniden çalışma fırsatı sunup, lisans tezimin araştırmasını bir adım ileriye taşımama verdiği değerli destekler ve yardımlar için çok teşekkür ederim.

Ve son olarak, bu yaşıma gelene kadar her kararımı anlayışla karşıladıkları ve destek oldukları için aileme minnettarım.

İsmail BAĞIR

KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SLAV DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
RUS DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI
A.S. PUŞKİN’İN ESERLERİNDE TARİH VE TARİHİ ŞAHISLAR (“ARAP PETRA
VELİKOGO” (BÜYÜK PETRO’NUN ARABI) VE “KAPİTANSKAYA DOÇKA”
(YÜZBAŞININ KIZI) ESERLERİ ÖRNEĞİNDE)
YÜKSEK LİSANS TEZİ
İSMAİL BAĞIR
DOÇ. DR. ÇULPAN ÇETİN
2021 – III + 246

ÖZET

Tarihi roman türü, Rusya’da 19. yüzyılın ilk çeyreğinde ortaya çıkmıştır. Rus edebiyatının büyük şairi A.S. Puşkin ise yaptığı tarihi araştırmaları, sanatsal bir dil ile birleştirip okuculara sunmuştur. Yaptığımız bu çalışma toplam üç bölümden oluşmuştur.

İlk bölümde A.S. Puşkin’in hayatından, yaracılığından, yazmış olduğu eserlerden ve ünlü yazarların A.S. Puşkin hakkındaki düşüncelerinden bahsedilmiştir. Daha sonra yine aynı başlık altında A.S. Puşkin’in Türkiye’de yapılan araştırmaları ve çevirilerinin tarihi yer almıştır. Birinci bölümün son kısmında ise A.S. Puşkin’in bu güne dek yapılan tüm eser çevirileri ve yazar hakkında hazırlanan makaleler, tezler ve kitaplar başlıklar halinde sunulmuştur. İkinci bölümde Puşkin’in dedesi olan Abram Gannibal’ı, çar I. Petro’yu ve dönemini tarihe uygun olarak anlattığı, tarihi eserlerinden olan “Büyük Petro’nun Arabı” tarih ve tarihi şahıslar yönünden incelenmiştir. İlk olarak eserin özeti ve yazılış tarihi araştırılmış. Ardından eserde tarihsel açıdan yer alan unsurlar olay örgüsü, mekan ve dil gibi başlıklar altında incelenmiştir. Son olarak eserde yer alan Abram Gannibal, I. Petro ve I. Katerina gibi tarihi karakterlerin eserdeki yerleri ve gerçek hayattaki yaşamları araştırılmıştır. Son bölümde ise, tarihi Pugaçov ayaklanmasının konu edildiği “Yüzbaşının Kızı” eseri ele alınmıştır. Eserin özeti ve yazım tarihi ile başlayan inceleme, eserde yer alan Pugaçov ayaklanmasının tarihi, tarihi olaylar, mekanlar ve kültürel değerler gibi başlıklar altında incelenmiştir. Yine üçüncü bölümün son kısmında, eserde önemli yerleri olan karakterlerden Y. Pugaçov, II. Katerina ve İvan İ. Mihelson gibi tarihi karakterlerin gerçekte hayatta ve eserde yaşantılarına yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tarih, Karakter, Roman, Çeviri, Ayaklanma, Rus Edebiyatı

Kafkas University
Institute of Social Sciences
Department of Slavic Languages and Literatures
Russian Language and Literature
History and Historical Personality in the Works of A.S. Pushkin (on the
Example of the Works “Arap of the Great Peter” and “the Captain’s Daughter”)
Master’s Thesis
İsmail BAĞIR
Assoc. Prof. Dr. Çulpan ÇETİN
2021 – III + 246

ABSTRACT

The historical novel genre emerged in Russia in the first quarter of the 19th century. Pushkin, the great poet of Russian literature, combined his historical research with an artistic language and presented it to the readers. This study we have done consists of three parts in total.

In the first part, Pushkin's life, creativity, works he wrote and the thoughts of famous writers about Pushkin were mentioned. Then again, the history of Pushkin's research has taken place in Turkey under the same heading and translation. In the last part of the first chapter, all translations of Pushkin's works and articles, theses and books prepared about the author are presented under titles. In the second part, Abram Gannibal, the grandfather of Pushkin, the Tsar I. Peter and his period, which is one of his historical works, "Arabian of Peter the Great" was examined in terms of historical and historical figures. First of all, the summary of the work and its date of writing were researched. Then, the historical elements in the work were examined under headings such as plot, space and language. Finally, the places and real life lives of historical characters such as Abram Gannibal, I. Petro and I. Katerina in the work were investigated. In the last part, "The Captain's Daughter", which is the subject of the historical Pugachov uprising, is discussed. The review, starting with the summary of the work and the date of its writing, has been examined under titles such as the history of the Pugachov uprising, historical events, places and cultural values. Again, in the last part of the third part, the lives of historical characters such as Pugaçov, II. Katerina and I.I. Mihelson, who have important places in the work, are included in real life and in the work.

Keyword: History, Character, Novel, Translation, Uprising, Russian Literature

GİRİŞ

Tarihsel romanın ne olduğu hakkında bugüne kadar birçok farklı tanım yapılmış ancak hiç biri tam olarak istenilen anlamı verememiştir. Bu tür eserler daha önceleri “tarihi roman”, “tarihsel roman”, “tarih romanı” ve “tarihe dayanmış roman” gibi isimlerle anılmıştır. Bu güçlüğüün sebebi ise, eser yazarının tarihe bakışından ve tarihe olan mesafesinden kaynaklanır.

Ancak belki de tarihi romanın en iyi açıklaması, Oxford Edebiyat Terimler Sözlüğü’nde yer alır:

“Bazı yazarların, geçmişe ait özel bir tarihsel dönemde yer alan eylemleri, devrin hâkim düşüncesi ve giyinişini gerçeklikle ele almaya çalıştıkları bir roman tarzı. Tarihsel roman, kişisel talih ile toplumsal çatışma arasındaki ilişkinin önemli bir çalışmasını yapmaya kalkışırken, tarihsel roman için popüler bilineni ya da macera romanı için yalnızca konunun geçtiği dönemin lider karakterini arka planda sadece dekor olarak kullanır.”¹

Edebiyat ise, duygu, düşünce ve hayallerin yazı ve dil gibi vasıtalarla aktarılma yoludur. Bu şekilde aktarılan bilgi, duygu ve düşünce tarzı ise bir sanattır. Geçmişin anlatıldığı bir sanat eseri için de yazarın geçmişi bilmesi şüphesiz önemlidir. Bu sebeple yazar, ilgili devri ve bu devrin sosyal, kültürel ve siyasal özelliklerini incelemelidir.² Geçmiş ile ilgili yapılan araştırmalar aslında bir tarihçinin işidir. Ancak bu araştırmaların usta bir hayal gücü ile birleşmesi, tarih ve edebiyatın birleştiği noktadır.

18. yüzyılda II. Katerina’nın 1752 yılında tahta geçmesinden sonra dünyanın en ünlü ve önde gelen edebiyatlarından biri olan Rus edebiyatı için yeni bir dönem başlar. Daha önceki yıllarda ağırlıklı olarak Fransız klasik eserlerini taklit eden Rus yazarlar, artık oyunlar, düzyazılar, şiirler ve fabllar yazmaya başlar. Rusya’da 1812 yılında gerçekleşen Vatan savaşı, 1825 yılında gerçekleşen Dekabrist ayaklanması ve N.M. Karamzin’in “Rus Devletinin Tarihi” eserinin ortaya çıkışı tarihe olan ilgiyi büyük ölçüde artırır, insanların zihninde keskin bir tarih duygusu oluşturur, özel

¹ Ahmet, Şimşek. “Tarihsel Romanın Eğitimsel İşlevi”, *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 37, (2006), s. 68.

² Mustafa, Cemiloğlu, *Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi*, İstanbul, Alfa Yayınları, 2003, s. 22.

“tarihsel yön” fikrinin oluşumuna katkıda bulunur ve o dönem hayatın en önemli sorunlarını çözmenin yollarını bulmaya çağırır.³

19. yüzyılın başında Rusya’da yaygınlaşmaya başlayan tarihi roman türünün öncüsü olarak Walter Scott kabul edilir. Walter Scott tipi tarihi roman, toplumun özel hayatını somutlaştırmayı gerektirir. Ama öyle ki, toplumun özel hayatı genel olanı, dönemin tarihsel içeriğini yansıtsın. Günlük yaşam bir nevi devrin genel yaşamının özeli olarak görünmeliydi. Eserde yer alması ancak böyle mümkündü.⁴ Walter Scott, İskoç halkına ait efsane ve halk hikâyelerini, kendi tarih bilgisiyle harmanlayıp roman haline getirir. İlk tarihi roman örneği olarak kabul edilen Waverley (1814) eseri ise gerçek bir olaya eklenen kurgusal metin ile meydana gelmiştir. Bu olay, 1745 yılında İskoçya’da gerçekleşen Jakoben ayaklanmasıdır. Walter Scott’un öncülüğünden sonra tarihi roman geniş coğrafyaya yayılır.⁵ İngiliz yazar Charles Dickens’in (1812-1870) “A Tale of Two Cities” (İki Şehrin Hikâyesi, 1859) ve Fransız yazar Viktor Hugo’nun “Notre Dame de Paris” (Notre Dame’ın Kamburu, 1831) eserleri, tarihi roman türüne en iyi örneklerdir.

Tarihî roman, tarihî bir olay örgüsü üzerine inşa edilen, tarihin belli bir dönemini, herhangi bir bölümünü sanatsal bir şekilde canlandırır. Tarihî romanda tarihî doğrular, tarihî gerçek, sanatsal kurgu ile, gerçek tarihî şahıslar ise kurgusal karakterlerle birleşir ve kurgu tasvir edilen dönemin sınırları içine yerleştirilir. Tarihî romanda yer alan tüm anlatım, tarihî olayların arka planında ilerler. Roman türünün yapısal özellikleri, dallanıp budaklanan süje ve insanlar arası çetin ilişkileri yansıtan birçok konu, sorun ve karakterin ele alınmasıdır. Romanın tür hatları, şahsa olan ilgiyle belirlenir. Bir, iki veya üç karakter öne çıkarılır ve onların gelişimi gösterir. Bunun dışında, tarihî şahısların çevresiyle (aile, çevre, sosyal durum, toplum gibi) ilgili bilgi de verilir. Romanda olayın ölçekleri eserin ana fikri, ana karakterlerin özellikleri ve bu karakterlerin bilinçlerinin oluşumuna veya test edilmesine dâhil olan faktörlerle dikte edilir. Aynı koşullar ile romanda hareketin zamansal sınırları da belirlenir. İç dünyayı analiz etme ve değerlendirme çabası, kahramanın bilincinin

³ Nuri, Yıldırım, **19. Yüzyıl Rus Romanın Üzerinde Yükseldiği Toprak**, Ankara, Mülkiyet Birliği Yayınları, 2015, s. 16.

⁴ L.S., Sidyakov, “Arap Petra Velikogo” i “Poltava.” **Puşkin: İssledovaniya i Materialı / AN SSSR. İn-t Russkoy Literaturı. (Puşkinskiy Dom)**, Leningrad, Nauka. Leningradskoye Otdeleniye, 1986, T. 12, s. 63.

⁵ S.M., Petrov, “Glava IV. İstoriçeskiy Roman.” (<https://lit.wikireading.ru/44445>/Er. 17.03.2021)

gelişmesinde sonucun belirlenmesine fırsat doğurur, yani tamamlanmasına neden olur.

Rusya’da tarihî hikâyenin ilk orijinal deneme oluşumu, yazara göre tarihsel gerçeğe dayanan N.M. Karamzin’in “Natalya, Boyarskaya Doç” (Natalya, Boyar Kızı, 1792) eseridir. Fakat mevcut eserde tarihî dönem sadece çözülmekten kalmaz, daha fazlası yazar tarafından çözülmüş olarak kabul edilir. Rusya’da tarihî romanın ortaya çıkışı ise 19. Yüzyılın 30’lu yıllarına denk gelir. Bu tür aynı zamanda Rus toplumunun ulusal-tarihsel öz farkındalığının gelişimini ve aynı zamanda yerel geçmişine olan merakının yükselişini yansıtır. Tarihî romanın başarısı ve coşkulu gelişimi, edebi muhitte 1830’lu yılların ilk yarısında hareketli kalem kavgasına sebep olur. Tarihsel geçmişe olan ilgi, ulusal öz farkındalığın yansımaları, gerçekliğin ve onun ilgi alanlarının sanat ve kamusal düşünceye derinlemesine nüfuz ettiğini gösterir. Rusya’da ilk tarihî roman, Mihail Zagoskin’in (1789-1852) 1829 yılında yazmış olduğu “Yuriy Miloslavskiy” (Yuri Miloslavski) eseridir. Bu roman yayımlandıktan sonra, tarihî roman Rus edebiyatında önemli bir yer edinir.

Kahramanları kendi çağlarına özgü bir dilde nasıl konuşturulabileceğini ve böylece modern okuyucular için anlaşılır olmasını nasıl sağlanabileceğini gösteren Walter Scott’ın etkisi, her şeyden önce Puşkin’in çalışmalarına yansır. 1827 yılında yazılmaya başlayan “Arap Petra Velikogo” (“Büyük Petro’nun Arabı”) hakkında ünlü Rus eleştirmen V.G. Belinskiy şöyle der: “Tamamlanmamış romanın bu yedi bölümü, M. Zagoskin ve İ. Lajeçnikov’un tüm tarihî romanlarını geride bıraktı. Bu yedi bölüm, ayrı ve birlikte ele alınmış her tarihî Rus romanından ölçülemez şekilde daha yüksek ve daha iyidir.”⁶ Ancak çağdaşların zihnine A.S. Puşkin’in “Arap Petra Velikogo” (“Büyük Petro’nun Arabı”) ve hatta “Kapitanskaya Doçka” (“Yüzbaşının Kızı”) eserlerinden ziyade, tarihî roman türünün ihtişamını yaratan M. N. Zagoskin, İ.İ. Lajeçnikov, Antoniy Pogorelskiy takma adıyla yazan Aleksey Perovski ve A.A. Bestujev’in tarihî romanları kazanır.

Tarihsellik, Puşkin’in gerçekçi yaratıcılığının temel özelliklerinden biridir. A.S. Puşkin kendi halkının tarihiyle her zaman gurur duymuştur. O, bu konuda arkadaşı P.Ya. Çadayev’e şöyle yazar: “Size şerefimle yemin ederim ki, dünyadaki hiçbir

⁶ V.G., Belinskiy, “Soçineniya Aleksandra Puškina. Statya Odinnadtsataya i Poslednyaya.” **Polnoye Sobraniye Soçineniy**, Sankt-Peterburg, İzdatelstvo AN SSSR, 1955, T. 7, s. 535-582.

şeye ne anavatanımı değiştirmek, ne de atalarımızın tarihi gibi başka bir tarihe sahip olmak istemezdim.”⁷ Şair, memleketin geçmişine olan ilgiyi, gerçek vatanseverliğin bir belirtisi olarak değerlendirir. Puşkin’in mirasının en önemli parçası, tarih konulu “Boris Godunov” (“Boris Godunov”), “Arap Petra Velikogo” (“Büyük Petro’nun Arabı”), “Poltava” (“Poltava”), “Medny Vsadnik” (“Bakır Atlı”) ve “Kapitanskaya Doçka” (Yüzbaşının Kızı) eserleridir.

Tarih, A.S. Puşkin’in tüm hayatını etkiler. Henüz 16 yaşında kahramanlık şiiri olan “İgor ve Olga” (İgor ve Olga)’yı yazma düşüncesiyle başlar ve hayatının son yıllarında ölümü üzerine yarıda bıraktığı çar I. Petro üzerine yaptığı çalışmalarla sonlanır. Puşkin’in eserlerine işleyen tarihin ruhu, edebiyatta gerçekliğin sanatsal anlayışın daha önce görülmemiş olasılıklarını keşfeden, tarihsel sürecin dinamikleri ve sürekliliği hissini veren, gerçekçi yöntemin ve tarzın temeli olan asıl tarihselliktir.

1822 yılında Puşkin, temeline büyük Rus tarihçi N.M. Karamzin’in (1766-1826) “İstoriya Gosudarstva Rossiyskogo” (Rusya Devleti Tarihi) kitabında anlatılanları alarak “Pesn o Veşem Olege” (Bilge Oleg Hakkında Destan) adlı ilk tarihî eserini yazar ve zaferleriyle tanılan Rus prensi Oleg’in ölümünü şiirsel açıdan anlatır.

1825 yılında Mihaylovskiye köyünde sürgün olduğu dönemde Puşkin, 1598 yılından 1605 yılına kadar Rusya tahtında çar olan Boris Godunov’u konu alan “Boris Godunov” (Boris Godunov) adlı tarihî dram eseri yazar. Rus imparatoru I. Nikolay ile sürgününe son veren görüşmede Puşkin’in ona bu dramdan parçalar okuduğu bilinir. Sahne eseri olan “Boris Godunov” ilk kez 1830 yılının sonunda yayınlanır, sahnede ise ancak 1866 yılında gösterilir.

Dekabristler ayaklanması başarısız sonuçlanınca Puşkin, o dönemde Rusya’yı yöneten çar I. Nikolay’a devleti yönetmenin başarılı örneğini gösterme amaçlı tekrar tarihe ve tarihî şahıs konusuna yönelir ve çar I. Petro ile ilgili “Stansı” (Kıtalar) adlı şiir yazar. Puşkin hayatınca I. Petro’ya, onun Rusya geleceği ile ilgili iyimserliğine, eğitime verdiği öneme ve geniş bilgiye sahip olmasına hayranlık duyar.

1826 yılında Puşkin, ünlü “Pesni O Stenke Razine” (“Stenka Razin Hakkında Şarkılar”) eserini yaratır. Şair esas olarak halk ayaklanmalarının liderlerinin kişiliği

⁷ Aleksandr, Puşkin, “Pismo P.Ya. Çadayevu. 19 Oktyabrya 1836 g.” **Puşkin A.S. Sobraniye Soçineniy v Desyati Tomah.** Moskva, Gosudarstvennoye İzdatelstvo Hudojestvennoy Literaturı, 1962, T. 10. “Pisma 1831–1837.”

ve kaderiyle ilgilenir, onların yeteneklerine ve kahramanlıklarına hayranlık ve şaşkınlık duyar. Böylece I. Nikolay'ın bu şarkıları sadece yayınlamamakla kalmayıp, aynı zamanda şairi azarlaması da iyi anlaşılır. Bu yasak, Puşkin'in yaratıcılık programını kendi ana hatlarıyla çizer. Sonuç olarak 1830'lu yıllarda tekrar vatan hareketleri temasına dönen Puşkin, başka bir tarihî lider olan Emelyan Pugaçyov'u tarihî daha sonra da sanatsal araştırma konusu yapar. A.S. Puşkin, kendi eserlerinde kahramanlarının haysiyetinin ve sınırlarının, onların manevi ve ahlaki yaşam biçimlerinin toplumsal çevreye bağlı olarak belirli bir tarihsel temelde büyüdüğünü gösterir. 1820'li yılların sonunda Puşkin'in tarihî roman türünün belli özellikleri, açıkça iki önemli kavram ile ifade edilir: tarihsellik ve milliyet. Daha sonra Puşkin'in yaratıcılığında çarın, sözde “küçük adam” ile çatışması ortaya çıkar. Puşkin için tarih, bugünü anlamamanın kaynağı, geleceği tahmin etmenin ise anahtarıdır.

1828 yılında Puşkin, 1709 yılının 17 Haziranında gerçekleşen Poltava savaşını ve bu savaşın kahramanı I. Petro'yu konu alan “Poltava” adlı uzun şiirini yazar. Eser üzerinde çalışırken Puşkin, tarihî kaynaklarla beraber Moldova efsaneleri ve Ukrayna türkülerini de ele alır.

1830 yıllarında, şüphesiz o zamanki Rus felsefi-tarihsel düşüncesinin en önemli başarılarından biri olan Puşkin'in felsefi-tarihsel görüşleri nihayet oluşur. Onun 1830'lu yıllar dünya görüşü ve yaratıcılığında objektif siyasi ve ideoloji sorunlardan dolayı köle köylülerin sorunu, onların derebeylik, soylu ve monarşi sınıflarına başlattığı mücadele, özgürlüğe yönelmesi, önemli konular olur. Köylü sorunu, lirik ve epik şiir biçimlerinde, sanatsal düz yazıda, romanda, hikâyede, dram eserinde, bilimsel-tarihsel düz yazıda ve gazetecilikte yaratıcı bir şekilde kendini gösterir. A.S. Puşkin'in temel prensibi, toplumsal çevrenin ayrılmaz bir parçası olan bir insanın kişiliğini ortaya çıkarmaktır. Böylece, 1833 sonbaharında ünlü Boldino'da Sankt-Petersburg ve büyük bir egemen fikir ile “küçük adamın” çıkarlarının çarpışmasını konu alan “Bakır Atlı” (“Bronz Süvari” olarak da çevrilir) şiiri yazılır.

“Arap Petra Velikogo” (“Büyük Petro'nun Arabı”) ve “Kapitanskaya Doçka” (Yüzbaşının Kızı) eserlerinde tarih konusu, Puşkin tarafından temelde iki sorun açısından ele alınır: tarihî kişilik ve halk. Dahası, bütün bu sorunlar, Puşkin için tek bir bütün halindedir. Birini ortaya koyması, kaçınılmaz olarak diğer ikisini de etkiler.

Yazarın tarihe gönül vermesi ve onun temel kanunlarını belirlemesi, tarihî dönemin derinliklerine ulaşmak ve memleketinin gelişimi için gerçek çözümler bulma isteğiyle anlatılabilir. A.S. Puşkin'in sanatsal dünyasındaki “tarih” terimi, özel ve genel bağlantısında anlaşılır. Yani büyük tarih, devlet tarihi ile birlikte aynı döneme ve dramatizme sahip olan özel bir şahsın tarihini de var ediyor. Puşkin her şeyden önce tarihî şahsı yaşadığı toplumla sıkı bir bağ içinde gösterir. Daha fazlası, tarihî şahs onun eserlerinde gelişim sürecinde, hayatın objektif ve tarihî şartlarına bağlı olarak gösterilir. Kendi eserlerinde Puşkin, kahramanlarının şerefli olmasının, onların manevi ve ahlaki yaşamlarının şekillerinin, sosyal çevreye bağlı olarak belirli bir tarihsel temelde büyüdüğünü gösterir. Böylece Puşkin'e göre tarih, doğal şekilde tarihî şahsa aktarılır, onlar özgürlük sevgisi, hümanizm ve aydınlanma ilkeleriyle birbirlerine ayrılmaz şekilde bağlantılıdır.⁸

Tezimizde A.S. Puşkin'in yaratıcılığında tarih ve tarihî şahs konusu “Arap Petra Velikogo” (Büyük Petro'nun Arabı) ve “Kapitanskaya Doçka” (Yüzbaşının Kızı) adlı eserleri örneğinde incelenecektir. Halkın tarihsel romana duyacağı ilgiyi önceden sezen A.S. Puşkin, önce “Kapitanskaya Doçka” (Yüzbaşının Kızı) eserini yazma kararı alır. 1824 yılında kardeşinden 18. yüzyıl Rus tarihinde halk ayaklanması başında duran Yemelyan Pugaçov'un hayatıyla ilgili bilgi göndermesini ister. Daha sonra bu eserin yazımına ara veren Puşkin, I. Petro'nun hayatını yazmaya karar verir. Tarih ile kurguyu bir araya getirdiği “Arap Petra Velikogo” (Büyük Petro'nun Arabı) üzerinde 1827 yılında çalışmaya başlar. Bu eserde, Rusya'yı bir İmparatorluk haline getiren çar I. Petro ve yazarın bizzat kendi büyükbabasının babası olan Abraham Ganninal anlatılır. Puşkin, diğer eserlerle ilgilenmesi sebebinden dolayı “Arap Petra Velikogo” (Büyük Petro'nun Arabı)'nı 1828 yılında yarım bırakır. Çünkü yaptığı araştırmalar sırasında Pugaçov ayaklanmasına ait belgelerle karşılaşır ve bu tarihî olayı kullanabileceği tarihî bir roman üzerinde çalışmaya başlar. Puşkin, uzun materyal araştırmaları, olayların yaşadığı yerlere ziyaretler ve görgü tanıklarıyla yapılan konuşmalar sonucunda, 1834 yılında “İstoriya Pugačovskogo Bunta” (Pugaçov İsyanının Tarihi) adında bir eser yayımlar. İlerleyen zamanda daha sanatsal bir eser yaratma amacıyla çalışmalara yeniden başlayan Puşkin, “Kapitanskaya Doçka” (Yüzbaşının Kızı) eserini 1836

⁸ V.V., Markin, G.P., Markina, “İstoričeskiye İssledovaniya A.S. Puşkina.” (<https://cyberleninka.ru/article/n/istoricheskie-issledovaniya-a-s-pushkina/viewer>/Er: 17.03.2021)

yılında yayınlar. “Arap Petra Velikogo” (Büyük Petro’nun Arabı) eseri ise 1837 yılına kadar “Aleksandr Puşkin Tarafından Yayınlanan Öyküler” (1834) ve “Tarihsel Roman’ın İki Bölümü. 1. I. Petro Döneminde Davet. 2. Rus Boyarından Öğle Yemeği.” (1834) gibi derlemelerde yayınlanır.

A.S. Puşkin, yukarıda anılan eserlerinde tarihsel unsurlara yer verir. “Kapitanskaya Doçka” (Yüzbaşının Kızı) eserinde isyancı Yemelyan Pugaçov’un Yayık köylerinde başlattığı ayaklanma, Berda köyünde bir üst kurması, Pugaçov’un ilerleme çabaları sonucunda ilk ağır darbeyi Prens Golitsın tarafından yiyip ardından General Mihelson tarafından mağlup edilmesi ve daha birçok tarihsel gerçek kaleme alınır.

Bir diğer tarihsel eseri olan “Arap Petra Velikogo” (Büyük Petro’nun Arabı)’nda ise I. Petro’nun kişiliği, gerçekleştirdiği reformlar ve manevi oğlu Abraham Gannibal’ın hayatı gibi tarihî gerçekler anlatılır.

Tezin konusunu belirlerken, özgün olmayı ve daha önce yapılan çalışmaların üzerine koyarak ilerlemeyi amaçladık. Türkiye’de pek tanıtılmayan ancak A.S. Puşkin’in önemli tarihî eserlerinden biri olan “Arap Petra Velikogo” (Büyük Petro’nun Arabı) eserinde yer alan tarihî şahıslar -I. Petro ve Abraham Gannibal- bundan önce yapılan araştırmalarda daha çok kişilik açısından ele alınmıştır. Mevcut araştırmada ise hem bu şahısların hayatları, hem de A.S. Puşkin’in eserinde nasıl yer aldıkları incelendi. Bunun yanında eserde yer alan olayların tarihle olan ilişkileri incelenip tüm tarihî öğeler tespit edildi ve açıklandı.

A.S. Puşkin’in “Kapitanskaya Doçka” (Yüzbaşının Kızı) eseriyle ilgili daha önce yapılan araştırmalarda tarihî şahıs olarak Y. Pugaçov’un yaşamı ve 1773 yılında başlayan Pugaçov ayaklanması incelenmiş olup eserde yer alan deyim ve atasözlerinin Türkçe anlamlarını içeren çalışma da bulunmaktadır. Mevcut çalışmada ise eserde yer alan tüm tarihî karakterleri ve Pugaçov ayaklanmasını tarihî gerçekçilik ve edebi anlatım açısından inceledik. Ayrıca, tezimizde hem “Arap Petra Velikogo” (Büyük Petro’nun Arabı) hem “Kapitanskaya Doçka” (Yüzbaşının Kızı) eserlerinde yer alan ve tarihi fon yaratan kültürel değerlere de yer verdik.

Bu çalışmada her şeyden önce “edebiyatta tarih” ve “edebiyatta tarihî şahıs” kavramları açıklanacak ve Rus edebiyatında tarihî roman türü ile ilgili detaylı bilgi verilecektir. Daha sonra büyük Rus yazar A.S. Puşkin’in hayatı ve yaratıcılığının yanında tarih, edebiyat tarihi ve çözümleme (analiz) kuramlarını kullanarak yazarın

tarihi ve tarihî şahısları konu alan ve Türkiye’de bu açıdan henüz yeterli derecede incelenmemiş olan, Rus çarı I. Petro’nun vaftiz oğlu ve A.S. Puşkin’in büyükbabasının babası olan Abram Gannibal’ın hayatını anlatan “Arap Petra Velikogo” (Büyük Petro’nun Arabı) ve 18. yüzyılda Rusya’da halk arasında çara karşı bir ayaklanma olarak gerçekleşen Yemelyan Pugaçov isyanını anlatan “Kapitanskaya Doçka” (Yüzbaşının Kızı) eserleri tarih, tarihî olaylar ve tarihî şahıslar açısından incelenecektir. Mevcut eserlerin Rus edebiyatındaki önemine de detaylı bir şekilde yer verilecektir.

Tez çalışması sırasında A.S. Puşkin’in eserlerini incelerken genel olarak çoğulcu inceleme yöntemine başvurulmuştur.

A.S. Puşkin’in hayatı ve yaratıcılığıyla ilgili bilgi verilirken Türkiye Türkçesine çevrilen eserlerinin, hayatı ve eserleriyle ilgili Türkiye’de yayınlanan kitap, makale ve tezlerin listesi de eklenecektir. Ayrıca, Romanlarda anlatılan Büyük Petro, Abram Gannibal, Yemelyan Pugaçov, II. Katerina vb. tarihî şahıslarla ilgili tarihî kaynaklar araştırılacak, o döneme özgü kültürel değerler, tarihî olaylar ve diğer tarihî şahıslar da incelenecektir. Değerlendirme sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda mevcut romanlarda anlatılan şahısları edebi esere yansıtırken A.S. Puşkin’in tarihî gerçeğe ne kadar sadık kaldığı ve ne kadar hayal gücü kullandığı tespit edilecektir.

Tez çalışmamızın “Giriş” kısmında edebiyatta tarih konusu üzerinde durulmuştur. Rus edebiyatında tarihî romanlarla ilgili genel bilgi verilmiş, A.S. Puşkin’in bu türde yazdığı eserler genel hatlarıyla ele alınmıştır.

Tez, “A.S. Puşkin. Hayatı ve Yaratıcılığı”, “A.S. Puşkin’in ‘Arap Petra Velikogo’ (Büyük Petro’nun Arabı) Eserinde Tarih ve Tarihî Şahıslar” ve “A.S. Puşkin’in ‘Kapitanskaya Doçka’ (Yüzbaşının Kızı) Eserinde Tarih ve Tarihi Şahıslar” adlı üç bölümden oluşacaktır.

“A.S. Puşkin. Hayatı ve Yaratıcılığı” adlı ilk bölüm altında: “Hayatı”, “Yaratıcılığı”, “Eserleri”, “Ünlü Yazarların A.S. Puşkin Hakkında Düşünceleri” ve “A.S. Puşkin’in Türkiye’de Çevrilmesi ve Araştırılması” adlı beş alt başlık öngörülmüştür. Her alt başlıkta A.S. Puşkin’in hayatı ve yaratıcılığı çeşitli yönleriyle ele alınacaktır. “A.S. Puşkin’in ‘Arap Petra Velikogo’ (Büyük Petro’nun Arabı) Eserinde Tarih ve Tarihî Şahıslar” adlı ikinci bölüm altında mevcut eserin özeti, yazılış tarihi, eserde tarih ve tarihî şahıslar hakkında detaylı bilgi verilecektir. “A.S. Puşkin’in ‘Kapitanskaya

Doka' (Yüzbaşınn Kızı) Eserinde Tarih ve Tarihî Şahıslar'' adlı üçüncü bölüm altında adı geçen eserin özeti, yazılış tarihi, eserde tarih ve tarihî şahıslar üzerinde durulacaktır. Tezin sonuç kısmında her iki eserde tarih ve tarihî şahıslar, tarihî kaynaklara göre araştırılıp bunların A.S. Puşkin tarafından tarihî gerçeğe ne kadar sadık kalarak anlatıldığı konusunda elde edilen veriler getirilecektir.

1.BÖLÜM

ALEKSANDR SERGEYEVİÇ PUŞKİN'İN HAYATI VE YARATICILIĞI

1.1. Hayatı

1.1.1. Ailesi

Aleksandr Sergeyeviç Puşkin 1799 yılında Moskova'da Sergey Lvoviç Puşkin (1770-1848) ile köklü ve soylu Gannibal ailesinden gelen Nadejda Osipovna (1775-1836) ailesinde doğar.⁹ Puşkin'in dış görünüşü de anne tarafından dedesi olan, Rus çarı Birinci Petro'nun (1672-1725) vaftiz oğlu Abram Petroviç Gannibal'a (1744-1806) benzer.¹⁰

Puşkin'in babası Sergey Lvoviç, zevk düşkünü bir adam ve çocuklarına ilgi göstermeyen bir baba olmakla beraber sürekli maddi sıkıntılar çeken bir toprak ağası olur. Eğitimine gelince, çok iyi derecede Fransızca bilen Sergey Lvoviç, Fransızca kitapların ağırlıklı olduğu bir kütüphaneye sahipti. Ayrıca, dönemin ünlü şair ve aydınlarından Vasili Jukovski (1783-1852), Nikolay Karamzin (1766-1826) ve Dmitri Buturlin (1790-1849) gibi insanlarla yakın ilişkiler içindeydi. Puşkin'in hayatını araştıran Rus Sovyet bilim adamı Yuri Lotman'ın (1922-1993) bildirdiği üzere şairin küçük yaşlarda kitaplarla ilgilenmesi mutlaka babasının yakın dostluklarından ve evlerinde bulunan kütüphaneden kaynaklıydı.¹¹

Puşkin'in babası kadar annesi Nadejda Osipovna da çocuklarına pek değer vermez ve Aleksandr'ı dik başlılığı sebebiyle sevmezdi. Şairin kız kardeşi Olga (1797-1868) da annesi tarafından sevilmediğinden dolayı onlar çoğu zaman bir arada olur. Örneğin, Puşkin'in Fransızca yazdığı ilk şiir denemelerinin de Olga tarafından okunduğu bilinir. Puşkin, Fransız yazar Moliere'i (1622-1673) çok sever ve onu taklit ederek

⁹ Leonid Grossman, **Puşkin**, Moskva, Molodaya Gvardiya, 2012, s. 15.

¹⁰ Vikenty Veresaev, **Yaşamın İçinden Puşkin**, Ankara, Etkin Yayınevi, 2011, s. 36.

¹¹ Y.M. Lotman, **Aleksandr Sergeyeviç Puşkin, Biyografiya Pisatelya**, Peterburg, İskusstvo-SPB, 1995, s. 28.

“Rehineci” adlı bir oyun da yazar. Ancak kardeşi Olga bu oyunu Moliere’e olan benzerlikleri yüzünden beğenmez.¹²

Puşkin gerçek sevgi ve şefkati Osip Gannibal’ın kölesi olan, Rus masallarını ezbere bilen dadısı Arina Rodionovna’dan (1758-1828) görür. Dadısının anlattıkları küçük Puşkin’i çok etkilemiş olmalı ki onu yazar, “Yevgeniy Onegin” (Yevgeniy Onegin) adlı romanında Tatyana’nın dadısı tipinde canlandırır.¹³ Arina Rodionovna’nın Puşkin üzerindeki etkisini ünlü Rus yazar F. M. Dostoyevski (1821-1881) şu sözlerle anlatır: “Puşkin’in dadısı Arina Rodionovna olmasaydı belki Puşkin’in de olmayacak oluşunu düşünmek gerçekten de hem hüznün verici, hem gülünç.”¹⁴

1.1.2. Eğitimi

İlk eğitimini ev koşullarında alan Puşkin için okula gitme zamanı gelince ailesi kaydını Petersburg’a yakın olan ve yeni açılan Tsarskoye Selo Lisesine yaptırmak ister. Ancak bu okul devletin önemli bölümlerinde görevlendirmek üzere bir eğitim verdiğinden Puşkin’in okula kayıt olması sanıldığı kadar kolay olmaz. Dönemin ünlü Rus devlet adamı ve tarihçi Aleksandr İvanoviç Turgenev (1784-1845) Puşkin’i kayıt ettirmekte büyük bir rol oynar.¹⁵ Uzun hazırlıklar sonucunda 1811 yılında Yekaterina sarayının ek binasında açılan lisede hepsinin ortak noktası, onlara aşılana yüksek vatanseverlik duygusu olan birçok milliyet ve dinden öğrenci eğitim görür. Ayrıca, Tsarskoye Selo Lisesinde dönemin en iyi hocaları eğitim verir.¹⁶ Bu lisede aldığı eğitimi Puşkin şu sözlerle özetler; “Hepimiz az biraz, öyle ya da böyle bir şeyler okuduk”.¹⁷ Çünkü mevcut lisede o dönemde birçok bilgi öğretiliyordu ve lise, öğrencilere “siz” diye hitap edilen ve belli standartlar sağlanan dönemin en modern okullarından biriydi. En önemlisi de o dönemde tek fiziksel ceza uygulanmayan liseydi.¹⁸

¹² Vasili İvanoviç Kuleşov, **Puşkin Yaşamı ve Sanatı**, Çeviri: Birsan Karaca, Ankara, Cümle Yayınları, 2018, s. 19.

¹³ M.A. Tsyavlovskiy, **Letopis Jizni i Tvorçestva**, Moskva, Akademiya Nauk SSSR, 1991, s. 27.

¹⁴ F.M. Dostoyevskiy, **Ob İskusstve**, Moskva, İskusstvo, s. 165.

¹⁵ S.M. Petrov, **A. S. Puşkin, Oçerk Jizni i Tvorçestva**, Moskva, Prosveşeniye, 1973, s. 10.

¹⁶ Kuleşov, **Puşkin Yaşamı ve Sanatı**, s. 33.

¹⁷ Veresaev, **Yaşamın İçinden Puşkin**, s. 47.

¹⁸ N.I. Yakovkina, **İstoriya Russkoy Kulturi, 19. Vek**, Peterburg, Lan, 2002, s. 52.

Öğretmenler tarafından tembel bulunan Puşkin, onların gönlünü edebiyata olan yeteneğiyle kazanır.¹⁹ Lise döneminde Voltaire (1694-1778) ve Évariste de Parly (1753-1814) gibi Fransız yazarlar ve Rus şair K.N. Batüşkov (1787-1855) genç Puşkin'i derinden etkiler ve lise döneminde birçok deneme yazmasına ilham verirler.²⁰ Lise genel olarak edebiyat alanında ilerler ve bu ilerleme A.D. İlliçevski (1798-1837) ve A.S. Puşkin'in önderliğinde gider. Puşkin'in en yakın arkadaşlarından A. Delvig (1798-1831) ve W. Küchelbecker (1797-1846) de şiir yazarlar. Ancak İlliçevski de dâhil olmakla birlikte Puşkin'in ışığı altında hepsi sönük kalır. Karamzin'in Avrupa Habercisi adlı dergisinde "Drug-Poetu" (Şair Dost'a, 1814) adlı ilk şiiri yayımlandığında Puşkin on beş yaşındaydı. Yaklaşık yüz dizelik şiir, ergen yaştaki şairin geniş soluğuyla, uyak bulmadaki ustalığıyla, Rusya'nın yetiştirdiği en büyük bilim adamı, ansiklopedist ve şair Mihail Lomonosov'un (1711-1765) öncüsü olduğu Sillabo Tonik²¹ tarzını son derece başarılı bir şekilde yansıtmayı başarır.²²

1815 yılında lisede dönem sonunda izlenmeye açık sınavlar yapılır ve bu sınavın onur konuğu, ünlü Rus şair Gavriil Derjavin (1743-1816) olur. Puşkin sahneye çıkıp "Vospominaniya o Tsarskom Sele" (Tsarskoye Selo Anıları) adlı şiiri ile herkesi hayran bırakır. Derjavin ise Rus edebiyatında kendisinin yerine geçecek olan kişinin Puşkin olduğunu söyler. 1817 yılında Puşkin, adı geçen liseden mezun olur.²³

1.1.3. Petersburg Yılları

Liseden yürütme kurulu kâtipi olarak mezun olan Puşkin, Dışişleri Bakanlığında memur olarak göreve başlar. Birkaç yıl önce ailesi de Puşkin ile beraber Petersburg'a yerleşir.²⁴ Ünü günden güne artan Puşkin'in dönemin koşullarında birçoğu yayınlanması olanaksız şiirleri, siyasal yergileri, elyazmalarıyla çoğaltılarak tüm Rusya'yı dolaşır. 1819 yılında yazmış olduğu "Derevnya" (Köy) adlı şiiri, Puşkin'in artarak devam eden halkçı ve gerçekçi yönelişinin ilk izlerini taşır.²⁵

¹⁹ I.I. Puşin, **Zapiski O Puşkine**, Moskva, Akademiçeskiy Proyekt, 1998, s. 84.

²⁰ D.D. Blagoy, **Stihotvoreniya Puşkina**, Moskva, Gosudarstvennoye İzdatelstvo, 1978, s. 525.

²¹ 19.y.y.'da M. V. Lomonosov'un öncüsü olduğu koşuk birimi.

²² Atıf Behramoğlu, **Rus Edebiyatında Puşkin Gerçekçiliği**, İstanbul, Tekin Yayınevi, 2013, s. 94.

²³ L.A. Çereyskiy, **Puşkin i Yego Okrujeniyu**, Peterburg, Nauka, 1988, s. 156.

²⁴ Ya. K. Grot, **Puşkin, Yego Litseyskiye Tovarişi i Nastavniki**, Sankt-Peterburg, Tipografiya İmperatorskoy Akademii Nauk, 1887, s. 37-38.

²⁵ Behramoğlu, **Rus Edebiyatında Puşkin Gerçekçiliği**, s. 103.

Puşkin bu ünle birlikte sosyeteye hızlı bir giriş yapar. Eğlence hayatını çok seven, tiyatro oyunlarına giden ve balolarda gönlünce eğlenen Puşkin, yazmaya da yeterince vakit bulur. Ünlü şairler ise onun gelişimini hayretle seyreder. Mevcut dönemde Rusya'nın durumu pek parlak değildi ve Puşkin, bu dönemi ve yönetimi eleştiren şiirler yazar ve sadece bu şiirlerle yetinmeyip yeni protesto yolları da bulur. Halk arasında efsaneleşmiş şairi insanlar taklit etmeye başlar.²⁶

1819 ve 1820 yılları arasında faaliyet gösteren ve o dönem şiir okumayı seven ve tiyatro oyunlarına merak saran gençleri yeşil bir lambanın etrafında toplayan “Yeşil Lamba” adlı bir topluluk oluşur. Burada gerçekleşen toplantıların anlamı “Umut” olarak belirlenir ve üyeler, kendi yazdıkları ve bazı ünlü yazarların şiirlerini okurlar, tiyatro oyunlarını aralarında tartışır. Puşkin'in bu dönemlerdeki duygu ve düşünceleri, o dönem dernek üyelerine yolladığı şiirlerde ortaya çıkar.²⁷

Puşkin 1820 yılında eleştirmenleri karşı karşıya getirmeyi başaran “Ruslan i Lyudmila” (Ruslan ve Lyudmila) adlı eserini bitirir. Kariyer düşkünü ve kıskanç bir ihtiyar olan V. N. Karamzin (1773-1842), Puşkin'i ihbar eder. Askeri vali Kont Milaradoviç, Puşkin'in yakalanması için emir verir. Daha sonra Puşkin'in sürgüne yollanması kararlaştırılır ve Karamzin'in yoğun çabaları sonucu Puşkin, Sibiry'a ve Solovki yerine Güney'de bulunan Yekaterinoslavl şehrine gönderilir ve 6 Mayıs 1820 yılında sürgün yerine gitmek için Petersburg'dan ayrılır.²⁸

1.1.4. Güney'de

Geçmişte A.S. Puşkin'in Fransızlara karşı izlediği strateji sebebiyle saygılarını sunduğu ünlü Rus komutanı Nikolay Nikolayeviç Rayevski (1771-1829), ailesi ve yanında bölük komutanı Nikolay ile birlikte Kafkasya'ya kaplıcalara doğru yola çıkar. Puşkin'in Yekaterinoslavl'da sürgünde olduğunu bilen Komutan Nikolay, Puşkin'i şehrin yakınlarında bir barakada hasta vaziyette bulur. Bu duruma daha fazla dayanamaz, Puşkin'den sorumlu olan General İvan İnzov'dan (1768-1845) izin alarak onu Kafkasya'ya götürür.²⁹ Nikolay'a tahsis edilen askeri bir gemi ile birlikte

²⁶ Kuleşov, **Puşkin, Yaşamı ve Sanatı**, s. 67; Tsyavlovskiy, **Letopis Jizni i Tvorçestva**, s. 159.

²⁷ B.L. Modzalevskiy, **Puşkin i Yego Sovremenniki**. Moskva, Knigovek, 2015, s. 9-10.

²⁸ Lotman, **Puşkin. Biyografiya Pisatelya**, s. 55-56.

²⁹ Lotman, **Puşkin. Biyografiya Pisatelya**, s. 60-61.

Kırım’a Gurfuz’a hareket ederler ve Puşkin, gemide geçirdiği günlerde “Pomerkló Dnevnoye Svetilo” (Gün Işığı Söndü) adlı elejisini³⁰ yazar.³¹

Eylül ayında Puşkin, General İnzov’un yeni karargâh bölgesi olan Kişinev’e doğru yola çıkar ve yolda tekrar hastalığa yakalanmasına rağmen ünlü “Bahçesarayskiy Fontan” (Gözyaşı Çeşmesi)’ı ziyaret eder. 21 Eylül’de Kişinev şehrine ulaşır.³² M.A. Tsyavlovski’nin yazdığı üzere yaşlı İnzov, Puşkin’e baba şefkatiyle yaklaşır ve Puşkin için hayatında tekrar karşılaşamayacağı nadir insanlardan biri olur.³³ Daha sonra yaşlı İnzov’un yerine Kont M. S. Vorontsov (1782-1856) göreve gelir. Bu dönem Puşkin için birçok yeni insanla tanıştığı bir dönem olur. Yaklaşık 3 yıl süren bu süre zarfında Puşkin, birçok tehlike ve tutkuyla karşılaşır, Odessa şehrine geçince de psikolojik işkenceler ve acılar görür. Ama Odessa’da yazacak çok zaman bulur ve “Kavkazskiy Plennik” (Kafkasya Esiri), “Bahçesarayskiy Fontan” (Bahçesaray Çeşmesi) ve “Yevgeniy Onegin” (Yevgeni Onegin) gibi eserlerini bu dönemde yazar.³⁴ Odessa’da bulunduğu zaman diliminde arkadaşına yazdığı bir mektup Moskova polisinin eline geçer ve içinde ateizm içeren yazılardan dolayı mahkeme Puşkin’in annesinin malikânesi olan Mihaylovskoye köyüne sürgün edilmesine karar verir.³⁵

1.1.5. Mihaylovskoye’de

A. S. Puşkin 1824 yılında Mihaylovskoye köyüne ulaşır ve burada yaşlı dadısı Arina Rodionovna ile kalır. Ancak yaşadığı yer pek düzgün olmadığı için Rus yazar ve araştırmacı Vikenty Veresaev’in bildirdiği gibi Puşkin burada bir oyun masası üstünde yazı yazarak, hokka olarak da boş bir jöle kutusu kullanarak yaşar. Arina Rodionovna onu masallarıyla etkilemeyi başarır. Puşkin, bu hususta arkadaşlarına şöyle yazar: “Böylece lanetlenmiş bir eğitimin eksiklerini tamamlıyorum. Bu masallar ne kadar da harika! Her biri destan! Dadım, Tatyana’nın dadısının yaşayan halidir, bir tek onunla sıkılmıyorum.”³⁶

³⁰ Eleji: Ağt.

³¹ Georgi Şengeli, **Puşkin v Kırımı**, Samarkand, İzdatelstvo Uzbekskogo Gosudarstvennogo Vısşego Pedagogičeskogo İnstitutu, 1930, s. 312.

³² B.L. Nedzelskiy, **Puşkin v Kırımı**, Simferopol, Krimpoligraf, 1929, s. 55.

³³ Tsyavlovskiy, **Letopis Jizni i Tvorčestva**, s. 175.

³⁴ Veresaev, **Yaşamın İçinden Puşkin**, s. 88-92.

³⁵ E.A. Maymin, **Puşkin. Jizn i Tvorčestvo**, Moskva, Nauka, 1982, s. 78.

³⁶ Veresaev, **Yaşamın İçinden Puşkin**, s. 99-100.

Mihaylovskoye’de durgun ve yalnız olduğu dönemde Puşkin bol bol yazar, bundan önce yazdığı eserlerini de bambaşka bir sorumluluk ve ciddiyetle tekrar gözden geçirir. “Yevgeniy Onegin” (Yevgeni Onegin) adlı eserine devam eder, Rus edebiyatında trajedi türünde ilk eser olan “Boris Godunov” (Boris Godunov)’u tamamlar ve Rus edebiyatının geleceğı adına bu eseri ile birlikte büyük bir adım atar.³⁷

Puşkin 1826 yılının 3 Eylül günü zorla çar I. Nikolay’ın (1796-1855) huzuruna getirilir. Çar, Puşkin ile kısa süreli bir sohbetin ardından yazdığı eserleri kendine yollamasını ister ve Puşkin, çarın himayesi altına girer.³⁸

1.1.6. 1826–1830 Yılları

Puşkin’in Moskova’ya dönüşü âdeta bir kutlamaya benzer. Şair ilk kez tiyatroya gittiğinde insanlar onun adını haykırır, çevresini sarar ve kimse sahneyle ilgilenmez. Yazar V.V. İzmailov ilk şiirini dergisinde yayınlamış olan Puşkin’e atıfta bulunarak, “Moskova, önce imparatoru, şimdi ise şairi taçlandırıyor” der.³⁹ Puşkin, bir yandan Odessa’dan beri yazdığı “Yevgeniy Onegin” (Yevgeni Onegin) eserine devam eder. Diğer yandan da bu dönemde “Poltava” (Poltava) adlı eserini bitirir.⁴⁰

Puşkin, çarın onu affetmesinden bu yana artık hükümete karşı huzursuzluk yaratacak hiçbir eylemde bulunmaz. Ancak bir gün arkadaşlarına “Boris Godunov” (Boris Godunov) adlı eserini okur. Puşkin’i kontrol görevi üstlenen jandarma generali A. Benkendorf (1782-1844), Puşkin’i uyarır ve çarın izni olmadan hiçbir bilgiyi arkadaşlarıyla paylaşamayacağını söyler. “Boris Godunov” (Boris Godunov) adlı eserini çara yollamaya karar veren Puşkin, çarın onayını alamaz. Çar, Puşkin’den eseri baştan sona değiştirmesini ister fakat şair bu kararı kibar bir şekilde reddeder. Sansür ve engellerle dolu olan bu süreç, Puşkin’in yapıtlarının sansürden geçmeden yayınlanmaması ve yeniden gözetim altına alınmasıyla birlikte sona erer.⁴¹

³⁷ B. Tomaşevskiy, **Puşkin**, Moskva, Akademiya Nauk SSSR, 1961, s. 498.

³⁸ D.D. Blagoy, **Tvorçeskiy Put Puşkina 1826-1830**, Moskva, Sovetskiy Pisatel, 1967, s. 13-14.

³⁹ N.V. Putyata, **Puşkin v Vospominaniyah Sovremennikov**, Moskva, Algoritm, 1899, s. 350.

⁴⁰ Lotman, **Puşkin. Biyografiya Pisatelya**, s. 125.

⁴¹ Veresaev, **Yaşamın İçinden Puşkin**, s. 128.

1.1.7. 1830–1837 Yılları Arası Düello ve Ölümü

6 Mayıs 1830 yılında A.S. Puşkin, Natalya Nikolayevna Gonçarova (1812-1863) ile sözlenir. Toprak zengini olan babası, Nijegorodskoye şehrinde yönetebilmesi için toprak verir. Puşkin, toprakları üstüne alabilmek için bu şehre gelir.⁴² Ancak o dönem Rusya genelinde kolera salgını yaygınlaşır, Nijegorodskoye ve çevresi karantina altına alınır.⁴³ Boldino'dan kaçma girişiminde bulunan ancak kaçamayan Puşkin, dikkatini şiir yazma üzerine yoğunlaştırır ve bu dönemde birçok eser yaratır. Bir süre sonra Puşkin, Boldino'dan kaçma fırsatı bulur ve 5 Aralık günü Moskova'ya gelir. 1831 yılında 18 Şubat günü Puşkin ve Natalya Nikolayevna Gonçarova, Bolşoye Vozneseniye Kilisesi'nde dünya evine girerler ve Tsarskoye Selo'da bir yazlığa taşınırlar.⁴⁴

1831 yılında A.S. Puşkin, Petersburg'a döner ve Dışişleri komisyonu bölümünde çalışmaya başlar. Çarın dikkatini çeken Natalya Nikolayevna, yüksek sosyetesinin en gözde kadınlarından biri olur ve Puşkin ile birlikte her baloya katılmak zorunda kalırlar. Bu durum şairi huzursuz eder.⁴⁵

I. Nikolay, Puşkin'e çar I. Petro'nun (1672-1725) hayatını yazması için bir teklifte bulunur. Puşkin, I. Petro ile ilgili araştırmalara başlar.⁴⁶ Ancak I. Petro'yu araştırdığı sırada bambaşka bir olay olan Pugaçov ayaklanmasını ve III. Petro'yu taklit eden Yemelyan Pugaçov'u keşfeder. Benkendorf'tan izin alıp Pugaçov'un yaşadığı topraklara doğru yola çıkan Puşkin, Rusya'nın İdil-Ural bölgesinde bulunan Kazan, Orenburg ve Uralsk şehirlerini ziyaret eder. İleride Rusça Sözlük yazarı olarak ünlenecek olan genç doktor V. İ. Dal (1801-1872) ile halktan Pugaçov hakkında bilgi toplar.⁴⁷

Karısına yazdığı mektupta, ne kadar yaratıcı bir dönemde olduğundan bahseden Puşkin, “Pikovaya Dama” (Maça Kızı) ve “Medniy Vsadnik” (Bakır Atlı) gibi eserlerini bu dönemde tamamlar. 1833 yılında Petersburg'a dönen A. Puşkin'i 1834

⁴² Tsyavlovskiy, *Letopis Jizni i Tvorçestva*, s. 1095.

⁴³ Lotman, *Puşkin. Biyografiya Pisatelya*, s. 142.

⁴⁴ Tsyavlovskiy, *Letopis Jizni i Tvorçestva*, s. 1209-1244.

⁴⁵ Veresaev, *Yaşamın İçinden Puşkin*, s. 151.

⁴⁶ V.M. Vogman, *Puşkin i Nikolay I. İssledovaniye i Materialı*, Peterburg, Nestor İstoriya, 2019, s. 172.

⁴⁷ G. Makogonenko, *Tvorçestvo Puşkina v 1930 Godı*, Peterburg, Hudojestvennaya Literatura, 1974, s. 27-28.

yılında I. Nikolay bir ferman yayınlayarak Kamer Yunker⁴⁸ rütbesine terfi eder. I. Nikolay bu fermanla hem Natalya Nikolayevna'ya yakın olur, hem de nefret ettiği Puşkin'i aşağılar.⁴⁹ Maddi durumu o dönemde vahim olan şair, 1834 yılında artık Petersburg'da geçinemediğinden ve köyde birkaç sene kalmasının onun için bir toparlanma olacağından bahsederek, Benkendorf'a bir mektup yazar. Ancak talebi reddedilir ve saray tarafından avans verilmesi kararı çıkar. Puşkin verilen parayla borçlarını kapatır ve böylece yazdığı eserlerden başka gelir kaynağı kalmaz.⁵⁰

1834 yılında kendinden emin, her yerde sevilen Fransız bir subay ve politikacı senatör olan yakışıklı Jorj Dantes (1812-1895) adlı bir adam ile sık görüşmeye başlayan Puşkin bir gün onu evine davet eder. Dantes, Natalya Nikolayevna'ya âşık olur. Durum ilk olarak Natalya Nikolayevna'ya anonim mektupların gelmesiyle ortaya çıkar. Puşkin bu duruma önlem olarak Dantes'in evine gelmesini yasaklar ancak Dantes şairi kışkırtmaya devam eder. Son çare olarak Puşkin, Dantes'i düelloya çağırır. Düelloyu kabul etmeyen Dantes, durumu yatıştırmak adına Natalya Nikolayevna'nın kardeşi Yekaterina Gonçarova'ya kur yapmaya başlar. Durumun farkına varan Puşkin, 25 Ocak 1837 yılında Dantes ve Dantes'i evlatlık edinen Hollandalı diplomat L. Gekkern'i (1792-1884) sert ifadelerle suçlayan bir mektup yollar. Bu mektuptan sonra Dantes, Puşkin'i düelloya çağırır. Petersburg'ta "Çyornaya Reçka" adıyla bilinen bir nehir kenarında gerçekleşen düelloda Puşkin ağır yaralanır, Dantes ise sağ elinden aldığı ufak bir sıyrıkla kurtulur.⁵¹

İlk başlarda I. Nikolay durumu önemsemez. Fakat toplumun A.S. Puşkin'in ölümü konusundaki öfkesi çarı korkutur ve Dantes'in yargılanmasına karar verir. Dantes, başlangıçta ölüm cezasına çarptırılır. Fakat daha sonra cezası hafifletilir, rütbesi düşürülür ve kısa sürede Rusya'dan ayrılır.⁵²

31 Ocak gecesi askerler Puşkin'in tabutunu Konyuşennaya Kilisesine götürürler. Cenaze törenine insanlar biletler ile akın akın giriş yapar ve daha sonra Puşkin'in

⁴⁸ Çarlık Rusya'sında soylu çocuklarının öğrenim gördüğü askeri okulun öğrencisi veya okulu bitirmiş soylu sınıftan en küçük rütbeli subay.

⁴⁹ Kuleşov, **Puşkin, Yaşamı ve Sanatı**, s. 312.

⁵⁰ Veresaev, **Yaşamın İçinden Puşkin**, s. 174-175.

⁵¹ Kuleşov, **Puşkin: Yaşamı ve Sanatı**, s. 355-356.

⁵² I.M. Obodovskaya, **Posle Smerti Puşkina, Neizvestniye Pisma**, Moskva, Sovetskaya Rossiya, 1980, s. 384.

cenazesini taşımak için yarışa girer. Puşkin, annesinin de toprağa verildiği Svyatogorsk manastırına gömülür.⁵³

1.2. A.S. Puşkin'in Yaratıcılığı

Gerçekçi Rus edebiyatının kurucusu büyük şair Aleksandr Sergeyeviç Puşkin'in eserlerinde düzyazılar, şiirler, masallar, epigramlar, ağıtlar ve hatta şiirle yazılan hikâyeler gibi tüm edebi formlara rastlanır. Ayrıca yazar, eleştirel makaleler, incelemeler ve tarihî araştırmalar konusunda birçok çalışma yapmış ve yazdığı her edebi türde yenilikçi olmayı başarmıştır.⁵⁴

Puşkin'in edebi yolu birkaç farklı aşamaya ayrılır. Lise dönemi (1813-1816), Petersburg dönemi (1817-1820), Güney Sürgünü (1820-1824), Mihaylovskoye Sürgünü (1824-1826), 1820 yıllarının ikinci yarısındaki yaratıcılığı (1826-1830), Boldino'da sonbahar dönemi yaratıcılığı (1830) ve son olarak 1830'lu yıllar yaratıcılığı (1831-1836).

Rusya'da 1800 yılların başında birçok soylu aile çocuklarının eğitimini evde, genellikle Fransız öğretmenler eşliğinde verirdiler. Puşkin, o dönem Fransız ünlü yazarlardan olan A. Voltaire (1694-1778) ve Moliere'yi (1622-1673) orijinal basımlardan okuma fırsatı bulur. Evde gerçekleştirilen toplantılarda N. Karamzin (1766-1826) ve V. Jukovski (1783-1852) gibi Rus yazarlarla tanışır. Yine aynı dönemde babasının kitaplığında 18. Yy. Rus edebiyatının klasiklerinin başyapıtlarıyla tanışır. Ayrıca dadısının ona anlattığı masallar ve türküler, Puşkin'in yaşamı boyunca yazacağı eserlerde kendini gösterir. Puşkin, eserlerinde Rus halk dili ve kültürünü işler. Puşkin'in yaratıcılığının gelişiminde, Tsarskoye Selo (Çar Köy) Lisesinde eğitim veren öğretmenlerin de payı vardır. Dönemin en önemli öğretmenleri bu lisede toplanmıştı ve öğrencilerin hocalarından etkilendikleri bilinir.⁵⁵

⁵³ “Posledniye Dni Jizni i Konçina Aleksandra Sergeyeviça Puşkina So Slov Bivşego Yego Litseyskogo Tovarişa i Sekundanta K.K. Danzasa (Ammasov)”, ([https://ru.wikisource.org/wiki/Последние_дни_жизни_и_кончина_А._С._Пушкина._Со_слов_бывшего_его_лицейского_товарища_и_секунданта_К._К._Данзаса_\(Аммосов\)](https://ru.wikisource.org/wiki/Последние_дни_жизни_и_кончина_А._С._Пушкина._Со_слов_бывшего_его_лицейского_товарища_и_секунданта_К._К._Данзаса_(Аммосов))),/Er. 21.12.2020.)

⁵⁴ German Samsonkin, “Kratkiy Analiz Tvorçestva A.S. Puşkina.”, (<https://obrazovaka.ru/question/kratkij-analiz-tvorchestva-a-s-pushkina-51646/>),/Er. 07.10.2020.)

⁵⁵ Behramoğlu, **Rus Edebiyatında Puşkin Gerçekçiliği**, s. 92.

Lise yıllarında Puşkin de dâhil olmak üzere birçok arkadaşı şiire meraklıdır. Ancak Puşkin, yetenekleri sayesinde çok kısa sürede sivrilir. N. Karamzin'in "Avrupa Habercisi" dergisinde Puşkin'in "K Drugu Stihotvortsu" (Şair Dost'a) adlı ilk şiiri, henüz 15 yaşındayken yayımlanır. Puşkin'in lise yıllarında yazdığı bir sonraki şiiri "Vospominaniya V Tsarskom Sele" (Çar Köyü'nde Anılar) olur. Her biri 8 dizelik ve 20 kıtadan oluşan bu şiir, Puşkin'in ilerleyen zamanlarda çok kullanacağı doğa betimiyle başlar.⁵⁶

Yazarın erken dönem eserlerinde, Epikür (M.Ö. 341-270) felsefesi ve anakreonizm düşünce akımı ağır basar. "Vospominaniya v Tsarkom Sele" (Çar Köyünde Anılar) eserinde olan vatanseverlik duyguları, siyasi dürtüleri ve serflik sistemi karşı düşüncelerini yansıttığı "Litsiniyu" (Litsiniy'e) eseri ve son olarak özgürlüğe düşkünlüğünü yansıttığı "Gorodok" (Şehircik) gibi erken dönem eserlerinde bu düşünceleri yansıtmıştır. Puşkin'in lise döneminde işlediği bir diğer tema ise ölümdür. "Moya Epitafiya" (Mezar Taşı Yazım), "Zaveşaniye" (Vasiyet), "Elegiya" (Ağıt), "Jelaniye" (İstek) gibi eserlerinde bu konuyu işler. Ancak Puşkin'in bu konuları işlemesindeki amaç, trajedi yaratmak değildir. Şairin âşık olarak ölme isteğini vurgulamasıdır.⁵⁷

Yazarın Petersburg dönemi ise, romantizme ve Dekabrist ruhu ile özgürlüğe karşı bir çekim başlar. Bu dönemin en önemli eserleri, "Volnost" (Özgürlük, 1817), "Kn. Y. Plyuskovoy" (Prenses Y. Plyuskova'ya, 1818), "Çaadayevu" (Çaadayev'e, 1818)dir. Puşkin'in bu dönemde yazdığı eserler, konu çeşitliliği olarak da şaşırtıcıdır. Yurttaşlık konulu şiirlerinin yanı sıra V. Jukovski'nin tarzından uzaklaşıp diğer ünlü Rus şair K. Batyuşkov'un (1787-1855) tarzına yaklaşması, onun romantizmden gerçekçiliğe doğru yol alacak olmasının işaretlerinden sayılır. Bu dönemde Puşkin'in eserlerinde aşk, dostluk, yaşam sevinci ve ölüme karşı hüznün gibi konular işlenir. Yazdığı eserlerde siyasi yergiler çarın kulağına kadar ulaşır ve Puşkin, Mayıs 1820'de Rusya'nın güney bölgesine sürgün gider. Petersburg döneminin son eseri olan "Ruslan i Lyudmila" (Ruslan ve Ludmila) adlı eseri ise, aynı yılın yazında şair güneydeyken başkentte yayınlanır.⁵⁸

⁵⁶ Behramoğlu, **Rus Edebiyatında Puşkin Gerçekçiliği**, s. 94-95.

⁵⁷ "Harakteristika Tvorçestva A.S. Puşkina. Puşkin Eto Naşe Vsyo." (https://superinf.ru/view_helpstud.php?id=648/Er.08.10.2020.)

⁵⁸ Lotman, **A. S. Puşkin, Biyografiya Pisatelya**, s. 56.

Güney sürgünü döneminde şair, özgürlüğü seven bir konu üzerine ve romantizme yoğunlaşır. “Kavkazskiy Plennik” (Kafkasya Esiri, 1821), “Gavriliada” (Gavriliada, 1821), “Bratya-Razboyniki” (Eşkiya Kardeşler, 1821-1822), “Bahçesarayskiy Fontan” (Bahçesaray Fiskiyesi, 1821-1823), “Tsıganı” (Çenginelere)⁵⁹ gibi eserler bu dönemde yazılmıştır. Gurzuf’a giderken ilk romantik şiir olan “Pogaslo Dnevnoe Svetilo” (Güneş Söndü) adlı eserini yazar. Bu eser, klasik romantik bir ağıttır. Birkaç gün sonra “Kavkazskiy Plennik” (Kafkasya Esiri) adlı eserini yazmaya başlar ve bu eserde okuyucuya ilk kez romantik bir kahramanın yeni görüntüsü sunulur. Şair, güneyde yazdığı eserlerinde güçlü ve toplumla çelişen karakterler yaratır.⁶⁰

Güney sürgünü ile olgunlaşan Puşkin, romantizm ile olan bağıını koparır, kahramanlarına ve ideallerine veda eder. Romantizmden gerçekçiliğe, ağıtlardan trajedilere geçer. Ancak bu sadece yazarın fikirlerinin değişmesiyle gerçekleşmez. Yaşadığı dönemdeki olaylar ve yaşam koşullarının değişmesi de Puşkin’in edebi karakterinin değişmesine yol açar. Mihaylovskoye köyüne sürgün edilmeden önce “Yevgeniy Onegin” (Yevgeni Onegin, 1823-1830) adlı eserine başlar.⁶¹

Mihaylovskoye köyünde sürgün döneminde Puşkin’in yaratıcılığında gerçekçilik ağır basar. Ailesi Mihaylovskoyi köyünü terk ettiğinde Puşkin yalnız kalır. Ancak bu durum onun lehine olur ve şair, bu dönemde çok çalışmaya, okumaya ve düşünmeye fırsat bulur. Komşusu olan P.A. Osipova’nın (1781-1859) kütüphanesinden yararlanır. 1826 yılında Trigorski’de 1824’den beri tanıdığı N. Yazıkov (1803-1847) ile karşılaşır. Yine bu dönemde Odessa’da başladığı “Razgovor Knigoprodavtsa s Poetom” (Kitap Satıcısının Şair ile Konuşması) adlı eserini bitirir. Napolyon Bonapart (1769-1821) ve G.G. Byron (1788-1824) döneminde bir adamın üzerindeki kader ve tarihî koşulların etkisini anlatan “Tsıganı” (Çingene) adlı lirik şiire başlar. 1824 yılında otobiografik notlar üzerinde çalışmaya devam eden Puşkin, 1825 yılında “Boris Godunov” (Boris Godunov) adlı tarihî eserini tamamlar. Şair bu dönemde yaklaşık 100 eser yaratır. Daha sonraki yıllarda ara ara Mihaylovskoye

⁵⁹ Bu eserini mevcut dönemde başlar ancak Mihaylovskoye köyünde tamamlar.

⁶⁰ “Periodizatsiya Jizni i Tvorchestva A.S. Puşkina.” (https://myfilology.ru/russian_literature/istoriya-russkoj-literatury-xix-veka/periodizatsiya-zhizni-i-tvorchestva-as-pushkina/,/Er. 08.10.2020.)

⁶¹ Veraseyev, **Yaşamın İçinden Puşkin**, s. 92.

köyüne uğrar ve burada “Arap Petra Velikogo” (Büyük Petro’nun Arabı) adlı eserine başlar.⁶²

Rus çarı I. Petro’nun hayatına ilgi duyan Puşkin, ilerleyen zamanda çar I. Petro’yu Abram Gannibal’ın hakkında başlayan romanın başkahramanı yapar ve onu “Poltava” (Poltava, 1828-1829) adlı yepyeni bir şiirinde kullanır. Şair bu eserini yazarken birkaç farklı ciddi konuyu birleştirmeyi başarır. Fakat 1829 yılında yayımlanan şiirde, ne eleştirmenler ne de okuyucular bir anlam bulamazlar.⁶³

Dekabrist ayaklanmasının (1826-1830) sona ermesine rağmen, Puşkin, Dekabrist oluşumunun ideallerine sadık kalır. Puşkin’in Dekabrist düşüncelerine sadık kaldığı “V Sibir” (Sibirya’ya, 1827), “Arion” (Arion, 1827) ve “Ançar” (Ançar, 1828) gibi şiirlerde görülür. Şairin özgürlük konulu şiirleri, eserleri arasında merkezi bir yer tutar. Bu şiirler, konu olarak tahtta oturan kötü adamlara ve insanları acımasızca ezen, ezik gören vahşi lortluk düzenine karşı öfke barındıran şiirlerdir.⁶⁴

1830 yılları, Puşkin’in yaratıcılığının zirve yaptığı yıllar olarak değerlendirilir. Bu dönemde şiirleri felsefi bir anlayış kazanır. Kolera salgını sebebiyle Bolşoye Boldino köyünde inzivaya çekilir ancak bu inziva döneminin Natalya Gonçarova ile evleneceği döneme denk gelmesi onu olumsuz etkiler. Fakat buna rağmen bu süre zarfında “Yevgeniy Onegin” (Yevgeni Onegin, 1823-1830), “Povesti Belkina” (Belkin’in Öyküleri, 1830), “Malenkiye Tragedii” (Küçük Trajediler, 1830) ve “Domik v Kolomne” (Kolomna’da Bir Ev, 1830) gibi eserler ve yaklaşık olarak da 30 lirik şiir yazar.⁶⁵

Puşkin’in endişeleri, Boldino’ya ulaşmasından çok kısa süre sonra yazdığı “Besı” ve “Elegiya” eserlerine yansır. Yine bu dönemde Puşkin, Romantizmden gerçekçiliğe ve şiirden düzyazıya bir geçiş yapar. Puşkin’in “Arap Petro Velikogo” (Büyük

⁶² “Aleksandr Sergeyevich Puşkin, 5. Mihaylovskoye.”

(<https://sites.google.com/site/aleksandrsergeevicpushkin346/mihajlovskoe/>, Er. 08.10.2020.)

⁶³ S. A. Fomiçev, “Russkiye Pisateli, Bibliyografiçeskiy Slovar” (http://az.lib.ru/p/pushkin_a_s/text_0530.shtml), Er. 08.10.2020.)

⁶⁴ “Harakteristika Tvorçestva A.S. Puşkina. Puşkin Eto Naşe Vsyo.” (https://superinf.ru/view_helpstud.php?id=648), Er. 08.10.2020.)

⁶⁵ Rita Poddubnaya, *Tvorçestvo Puşkina Boldinskoy Oseni 1830 Goda*, Poznan, Studia Rossica Posnaniensia, 1979, s. 6.

Petro'nun Arapbı) adlı eseri ile başlayan düzyazı denemesi, "Povesti Belkina" (Belkin'in Öyküleri) ile devam eder.⁶⁶

Ayrıca Puşkin, 1830 yılından 1831 yılına kadar arkadaşı A.A. Delvig'in Literaturnaya Gazeta'da yayınlanmasında aktif rol alır. Evlendikten sonra Tsarkoye Selo'da bir yazlık kiralayan Puşkin, burada "Yevgeniy Onegin" (Yevgeni Ongin) adlı romanının "Pismo Onegina" (Onegin'in Mektubu) adlı kısmını yazar ve romana nokta koyar.⁶⁷

1831 yılında tamamlanan "Povesti Belkina" (Belkin'in Öyküleri) başarılı olmaz. Ardından Puşkin, Pugaçov döneminde isyancıların yanına giden bir asilzade hikâyesi planlar. Fakat bu fikri, bilgi yetersizliği sebebiyle erteler ve "Dubrovskiy" (Dubrovski) eserine başlar. Eserde, aile mirasından haksız yere yoksun bırakılan babasının intikamını almak isteyen haydut bir karakter anlatılır. Eserin kahramanı Dubrovski, romantik bir anlatımla tasvir edilir ancak diğer karakterler gerçekçi biçimde anlatılır.

Puşkin, 1833 yılında Pugaçov isyanını araştırmak için gittiği Ural bölgesinden geri döner. Boldino'da 2 ay geçirir ve bu dönemde "Medny Vsadnik" (Bakır Atlı), "Anjelo" (Anjelo) ve "Skazka o Myortvoy Tsarevne" (Ölü Çariçe Hakkında Masal) adlı şiirleri yazar. Petersburg'a döndüğünde ise "İstoriya Pugaçova" (Pugaçov Hikâyesi) ve "Pesni Zapadnih Slavyan" (Batı Slav Boylarının Türküleri) adlı eserleri için yaptığı çalışmalarını tamamlar ve "Kapitanskaya Doçka" (Yüzbaşının Kızı) adlı eseri üzerinde çalışmaya başlar.⁶⁸

Puşkin, yaratıcılığın son yıllarında şiirsel vasiyet olarak adlandırılabilir olan ve Jukovski tarafından bulunup yazılmasından 5 yıl sonra yayınlanan "Ya Pamyatnik Sebe Vozdvig Nerukotvorniy" (Kendime Erişilmez Bir Anıt Diktim, 1836) adlı eseri yazar.⁶⁹

⁶⁶ Daniil Suçkov, **Po Literaturnim Mestam Puşkina. Boldino**, Peterburg, Gosudarstvennoye Byudjetnoye Obşebrazovatelnoye Uçrejdeniye, 2020, s. 5.

⁶⁷ "Literatrunaya Gazeta" (1830-1831gg.) A. Delviga. Rol A.S. Puşkina v Gazete." (<https://studfile.net/preview/2673502/page:7/>,/Er.08.10.2020.)

⁶⁸ "Periodizatsiya Jizni i Tvorçestva A.S. Puşkina." (https://myfilology.ru/russian_literature/istoriya-russkoj-literatury-xix-veka/periodizacziya-zhizni-i-tvorchestva-as-pushkina/,/Er. 09.10.2020.)

⁶⁹ "Aleksandr Puşkin. Ya Pamyatnik Sebe Vozdvig Nerukotvorniy: Stih. Analiz Stihotvoreniya 'Ya Pamyatnik Sebe Vozdvig Nerukotvorniy' Puşkina." (<https://rustih.ru/pushkin-ya-pamyatnik-sebe-vozdvig-nerukotvorniy/>,/Er. 09.10.2020.)

1.3. A.S. Puşkin'in Eserleri:

1.3.1. Şiirleri

“Monah” (Rahip, 1813), “Dvum Aleksandram Pavloviçam” (İki Pavel Oğlu Aleksandr’a, 1813), “Vospominaniya v Tsarskom Sele” (Tsarskoye Selo’da Anılar, 1814), “K Drugu Stihotvortsu” (Şiir Yazan Arkadaşa, 1814), “Na Rıbuşkina” (Rıbuşkin’e, 1814), “Blajenstvo” (Lezzet, 1814), “Bova” (Bova, 1814), “Batyuşkovu” (Batyuşkov’a, 1815), “Starik” (İhtiyar, 1814-1815), “Voda i Vino” (Su ve Şarap, 1815), “Litsiniyu” (Litsiniy’e, 1815), “Grob Anakreona” (Anakreon’un Tabutu, 1815), “Gorodok” (Şehircik, 1815), “Amur i Gimeney” (Amur ve Gimeney, 1816), “Lyubov Odn – Veselye Jizni Hladnoy...” (Aşk Tek, Soğuk Hayatın Eğlencesi, 1816), “Ah! Boje Moy, Kakuyu...” (Ah Tanrım, Nasıl Birini, 1816), “Bolnı Vı, Dyadyuşka...” (Dayım Hastasınız, 1814-1816), “Bezveriye” (İnançsızlık, 1817), “Pismo k Lide” (Lida’ya Mektup, 1817), “Ona” (O, 1817), “Nadenke” (Nadenka’ya, 1817-18??), “Krayov Çujih Neopıtnıy Lyubitel...” (Yabancı Diyarların Tecrübesiz Aşığı, 1817), “Ne Spraşivay, Začem Unıloy Dumoy...” (Sorma, Neden Sıkıcı Bir Düşünceyle, 1817), “Prostitute, Vernıye Dubravı!..” (Sadık Korular Affetin, 1817), “Vişnya” (Kiraz, 1813-1817), “V Albom Puşinu” (Puşin’in Albomuna, 1817), “Volnost” (Özgürlük, 1817), “Deliya” (Deliya, 1813-1817), “K Çaadayevu” (Çaadayev’e, 1818), “Kak Sladostno!.. No, Bogi, Kak Opasno...” (Leziz! Fakat Tanrılar Nasıl da Tehlikeli, 1818), “Posluşay, Deduşka, Mne Kajdıy Raz...” (Dinle Dede Her Keresinde Bana, 1818), “Na Kaçenovskogo” (Kaçenovskiy’ye, 1818), “Prelestnitse” (Güzele, 1818), “Vızdorovleniye” (Sağlığa Kavuşma, 1818), “Şçastliv, Kto Bliz Tebya, Lyubovnik Upoyennıy...” (Yanında Olan Mutlu Sevgili, 1818), “Vesyolıy Veçer v Jizni Naşey” (Hayatımızda Eğlenceli Bir Akşam, 1819), “Dorida” (Dorida, 1819), “N. N.” (V.V. Engelgardtu) (N.N. (Engelgard’a), 1819), “Bakuninoy” (Bakunina’ya, 1819), “Domovomu” (Ev Bekçisine, 1819), “Vesyolıy Mir” (Eğlenceli Dünya, 1819), “Derevnıya” (Köy, 1819), “Vozrojdeniye” (Diriliş, 1819), “Vsyo Prizrak, Sueta...” (Her Şey Hayalet ve Boş, 1819), “Dobrıy Çelovek” (İyi Adam, 1819), “Uyedineniye” (İnzivaya Çekilme, 1819), “Lile” (Lilya’ya, 1819), “Nedavno Tihim Veçerkom...” (Çok Olmadı Sessiz Bir Akşam, 1819), “Nedokonçennaya Kartina” (Tamamlanmamış Resim, 1819), “Za Ujinom Obyelsya, Ya...” (Akşam Yemeğinde Doydum, 1819), “Apteku Pozabud Tı Dlya Venkov

Lavrovih...” (Eczaneyi Unut Sen Zaferler İçin, 1820), “Nereida” (Nereida, 1820), “Pogasló Dnevnoye Svetilo...” (Gün Işığı Söndü, 1820), “Dobriy Sovet” (İyi Tavsiye, 1820), “Zaçem Bezvremennuyu Skuku” (Zamansız Can Sıkıntısını Neden, 1820), “Pro Sebya” (Kendimle İlgili, 1820), “Tı i Ya” (Sen ve Ben, 1820), “Aleksyevu” (Aleksyev’e, 1821), “Greçanka Vernaya! Ne Plaç” (Sadık Yunanlı Kızı Ağlama, 1821), “Deva” (Kız, 1821), “Muza” (İlham Perisi, 1821), “Vot Muza, Rezvaya Boltunya...” (İşte İlham Perisi Durmadan Konuşuyor, 1821), “V Bespeçnih Radostyah, v Jivom Oçarovanye...” (Tasasız Sevinç İçinde Canlı Güzellikle, 1821), “Koketke” (Cilveliye, 1821), “Voyna” (Savaş, 1821), “V Tvoyu Svetlitsu, Drug Moy Nejny...” (Senin Odana Sevecen Arkadaşım, 1821), “Krasavitsa Pered Zerkalom” (Ayna Karşısında Bir Güzel, 1821), “Zemlya i More” (Toprak ve Deniz, 1821), “Desyataya Zapoved” (Onuncu Kural, 1821), “Yesli s Nejnoy Krasotoy...” (Naif Güzellikle Eđer, 1821), “Kinjal” (Hançer, 1821), “Priyatelyu” (Arkadaşa, 1821), “Dioneya” (Dioneya, 1821), “Uznik” (Tutsak, 1822), “Pesn o Vešem Olege” (Bilge Oleg Hakkında Destan, 1822), “Adele” (Adelya’ya, 1822), “Baratınskomu” (Baratınskiy’ye, 1822), “Na Lanova” (Lanov’a, 1822), “İnostranke” (Yabancı Bayana, 1822), “Greçanka” (Yunan Kızı, 1822), “Bivalo v Sladkom Osleplenye...” (Tatlı Bir Tutkuda, 1823), “Demon” (İblis, 1823), “Noç” (Gece, 1823), “Çinovnik i Poet” (Memur ve Şair, 1823), “Svobodı Seyatel Pustınnıy...” (Özgürlük Eken Issız, 1823), “Ptıçka” (Kuşçağız, 1823), “Prostiş li Mne Revnivıye Meçtı...” (Kıskanç Hayallerimi Affeder Misin, 1823), “Akvilon” (Akvilon, 1824), “Vinograd” (Üzüm, 1824), “Razgovor Knigoprodavtsa s Poetom” (Kitap Satıcısının Şairle Konuşması, 1824), “Vsyo Konçeno: Mej Nami Svyazi Net...” (Her Şey Bitti Aramızda Bir Bağ Yok, 1824), “Ya Pomnyu Çudnoe Mgnovenye” (Güzel Anı Hatırlıyorum, 1825), “Andrey Şene” (Andrey Şene, 1825), “Blestıt Luna, Nedvijno More Spit...” (Ay Parlıyor Deniz Sessizce Uyuyor, 1825), “Zimniy Veçer” (Kış Akşamı, 1825), “Ex Ungue Leonem” (Ex Ungue Leonem, 1825), “Ronyayet Les Bagryanıy...” (Kırmızı Orman Döküyor, 1825), “Burya” (Fırtına, 1825), “Vertograd Moyey Sestri...” (Kardeşimin Üzüm Bağı, 1825), “Drujba” (Dostluk, 1814-1825), “Anne N. Vulf” (Anna N. Vulf’a, 1825), “V Krovi Gorit Ogon Jelanya” (Kanımda Arzu Alevi, 1825), “Jelaniye” (İstek, 1825), “Jenih” (Güvey, 1825), “Vakhiçeskaya Pesnya” (Sarhoşluk Şarkısı, 1825), “Dvijeniye” (Hareket, 1825), “Sovet” (Tavsiye, 1825), “Zimnyaya Doroga” (Kış Yolu, 1826), “Zoloto i Bulat” (Altın ve Tunç, 1826), “Nyane”

(Dadıma, 1826), “V Yevropeyskoy Hijine Lampada...” (Lamba Avrupa’da Köhne Evde, 1826), “Priznaniye” (Aşk ı İlan, 1826), “Tı Bogamater, Net Somnanya” (Sen Şüphesiz Meryam Ana, 1826), “Prorok” (Peygamber, 1826), “Bud Podobn Polnoy Çaçe” (Dolu Kase Gibi Ol, 1826), “Stansı” (Stanslar, 1826), “Vo Glubine Sibirskih Rud” (Sibirya Madenlerinde, 1827), “Bliz Mest, Gde Tsarstvuyet Venetsiya Zlataya” (Altın Venedikt’in Hakim Olduđu Yerlerin Yakınında, 1827), “Bog v Pomoç Vam” (Tanrı Yardımcınız Olsun, 1827), “Vesna, Vesna, Pora Lyubvi...” (Bahar Bahar Aşk Zamanı, 1827), “Akafist” (Akafist, 1827), “Angel” (Melek, 1827), “Arion” (Arion, 1827), “İz Alfieri” (Alfieri’den, 1827), “Blajen v Zlatom Krugu Velmoj...” (Soyluların Altın Çevresinde Mutlu, 1827), “Yest Roza Divnaya: Ona...” (Acayıp Bir Gül Var O, 1827), “V Roşe Kariyskoy, Lyubeznoy Lovtsam, Taitsya Peşera...” (Karya Korusunda Avlananlara Özel Bir Mağara, 1827), “V Stepi Mirskoy, Peçalnoy i Bezbrejnoy...” (Kederli ve Sonsuz Dünyevi Bozkırda, 1827), “Ya Znayu Kray: Tam Na Brega...” (Bir Diyar Biliyorum Orada Sahillere, 1827), “Poslaniye Delvigu” (Delvig’e Gönderi, 1827), “Yeşyo Duyut Hologniye Vetri...” (Soğuk Ruzgarlar Eşyor Hâlâ, 1828), “Ançar” (Ançar, 1828), “A v Nenastniye Dni” (Yağmurlu Günlerde İse, 1828), “Userdno Pomolivşis Bogu” (Tevekkülle Tanrıya Dua Edip, 1828), “Za Netty Serdtsem Ya Letayu” (Netty’nin Arkasından Kalben Uçuyorum, 1828), “Dar Naprasniy, Dar Sluçayniy...” (Boş ve Rastgele Bir Kabiliyet, 1828), “Tı i Vı” (Sen ve Siz, 1828), “Tsvetok” (Çiçek, 1828), “B.M. Fyodorovu” (B.M. Fyodorov’a, 1828), “Bradatiy Starosta Avdey...” (Sakallı Muhtar Avdey, 1828), “Gorod Pışniy, Gorod Bedniy...” (Şatafatlı Şehir, Fakir Şehir, 1828), “Kobilitsa Molodaya, Çest Kavkazkogo Tavra...” (Genç Kısırak Kafkasya’nın Onuru, 1828), “Yeyo Glaza” (Gözleri, 1828), “V Prohlade Sladostnoy Fontanov” (Fiskiyelerin Tatlı Serinliğinde, 1828), “Straşno i Skuçno...” (Kokrunç ve Sıkıcı, 1829), “Sapojnik” (Kunduracı, 1829), “Broju Li Ya Vdol Ulits Şumnih...” (Gürültülü Sokaklardan Da Geçsem, 1829), “Kalmıçke” (Kalmık Kızına, 1829), “Ya Vas Lyublyu” (Seviyorum Sizi, 1829), “Fazil-Hanu” (Fazıl-Han’a, 1829), “K Byustu Zavoevatelya” (Cihangir’in Heykeline, 1829), “Kak Satiroy Bezımyannoy...” (Anonim Hicivle 1829), “Bıl i Ya Sredi Dontsov...” (Ben De Donlular Arasıdaydım, 1829), “Kavkaz” (Kafkasya, 1829), “Don” (Don, 1829), “Dorojniye Jalobı” (Yol Şikayetleri, 1829), “Delibaş” (Delibaş, 1829), “Yeşyo Odnoy Vısokoy, Vajnoy Pesni...” (Bir Tane Daha Büyük Önemli Şarkı, 1829), “İ Vot Uşelye Mračnih

Skal...” (İşte Karanlık Kayaların Arası, 1829), “Na Holmah Gruzii Lejit Noçnaya Mglâ” (Gürcistan’ın Tepelerini Sis Örtmüş, 1829), “Medok” (Medok, 1829), “Mej Gornih Sten Nesyotsya Terek...” (Kayalardan Duvarların Arasında Coşar Terek, 1829), “Zaçem, Yelena, Tak Puglivo...” (Neden Yelena Bu Kadar Ürkek, 1829), “Monastır Na Kazbeke” (Kazbek’te Bir Manastır, 1829), “Zimneye Utro” (Kış Sabahı, 1829), “Ya Vas Lyubil: Lyubov Yeşyo, Bıt Mojet...” (Sizi Sevdim, Sevgim Belki Hâlâ, 1829), “O Skolko Nam Otkritiy Çudnih...” (Bize Nice Harika Keşifler, 1829), “Obval” (Heyelan, 1829), “Literaturnoye İzvestiye” (Edebi Haber, 1829) , “Na Nadejdina” (Nadejdin’e, 1829), “Jil Na Svete Rıtsar Bedniy” (Fakir Bir Şövalye Yaşamış, 1829), “Besı” (Şeytanlar, 1830), “Tsiklop” (Tepegöz, 1830), “Sonet” (Sonet, 1830), “Geroy” (Kahraman, 1830), “Poetu” (Şaire, 1830), “Madonna” (Meryam Ana, 1830), “Nado Mnoy v Lazuri Yasnoy...” (Üzerimde Açık Mavilikte, 1830), “Kogda v Obyatiya Moyi...” (Kucağıma Benim, 1830), “Şto v İmeni Tebe Moyom” (Adımda Ne Ararsın, 1830), “Otvét” (Cevap, 1830), “Otrok” (Delikanlı, 1830), “Trud” (Hizmet, 1830), “Otvét Anonimu” (Anonime Cevap, 1830), “V Naçale Jizni Pomnyu Ya...” (Hayatın Başlangıcında Hatırlıyorum, 1830), “Na Perevod İliadı” (İlyada’nın Çevirisine, 1830), “İz Barry Cornwall” (Barry Cornwall’dan, 1830), “Elegiya” (Lirik Şiir, 1830), “Rifma” (Kafiye, 1830), “Proşanie” (Elveda, 1830), “Moya Rodoslovnaya” (Soy Ağacım, 1830), “Gluhoy Gluhogo Zval K Sudu Sudyi Gluhogo...” (Sağır Sağırı Sağır Hakimin Mahkemesine Çağırdı, 1830), “Dva Çuvstva Divno Blizki Nam...” (İki Duygu Çok Yakındır Bize, 1830), “Çası Zabav İl Prazgnoy Skuki...” (Eğlence Ya da Can Sıkıntısı Saatleri, 1830), “Zaklinaniye” (Yalvarma, 1830), “Klevetnikam Rossii” (Rusya’ya İftira Atanlara, 1831), “Eho” (Yankı, 1831), “Borodinskaya Godovşina” (Borodino Yıldönümü, 1831), “Çem Çşe Prazdnuyet Litsey...” (Lise Ne Kadar Sık Bayram Ederse, 1831), “Bog Vesolyıy Vinograd” (Tanrı Neşeli Üzüm, 1832), “Krasavitsa” (Güzel, 1832), “Malçiku” (Oğlana, 1832), “Gnediçu” (Gnediç’e, 1832), “Osen” (Güz, 1833), “Gusar” (Süvari, 1833), “Ne Day Mne Bog Soyti s Uma...” (Aklımı Yetermekten Koru Tanrım, 1833), “Kogda B Nesmutnoye Vleçenye...” (Arzunun Peşinden, 1833), “Budrı s Yego Sinovya” (Budrı ve Oğulları, 1833), “V Pole Çistom Serebritsya...” (İssiz Bozkırda Parlar, 1833), “Vam Obyasnyat Pravleniya Naçala...” (İdare Etmenin Başlangıcını Anlatırlar, 1833), “Vino” (Şarap, 1833), “Vodı Glubokiye Plavno Tekut...” (Derin Sular Sakin Akar, 1833), “Kolokolçiki

Zvenyat...” (Çingiraklar Çınlıyor, 1833), “Voyevoda” (Voyvod, 1833), “Vezuviy Zev Otkrıl...” (Vezuvi Ağzını Açtı, 1834), “Pora, Moy Drug, Pora! Pokoya Serdtse Prosit...” (Vakit Geldi Dostum! Kalbim Huzur İster, 1834), “V Moyi Osenniye Dosugi...” (Güz Mevsimi Boş Zamanda, 1835), “K Kastratu Raz Prişyol Skripaç...” (Kemancı Hadıma Geldi, 1835), “Vnov Ya Posetil...” (Yine Ziyaret Ettim, 1835), “Vı Za “Onegina” Sovetuyete, Drugi...” (“Onegin” İçin Tavsiyede Bulunursunuz Dostlar., 1835), “Polkovodets” (Komutan, 1835), “Tuça” (Bulut, 1835), “Yesli Yehat Vam Sluçitsya...” (Gitmeniz Nasip Olursa, 1835), “İz A. Şenye” (Şenye’den, 1835), “İz Anakreona” (Anakreon’dan, 1835), “Na Eto Skajut Mne s Ulıbkoyu Nevernoy...” (Sadakatsız Gülümseme İle Bunu Cevaplarlar, 1835), “Na Dondukova-Korsakova” (Dondukov-Korsakov’a, 1835), “Ne Vidala li, Devitsa...” (Gördün mü Kız., 1835), “Kto İz Bogov Mne Vozvratil...” (Hangi Tanrı Bana İade Etti, 1835), “Alfons Saditsya Na Konya” (Alfons Ata Biner, 1836), “Zaçem Ya Yeyu Oçarovan?...” (Neden Büyülendim? 1830-1836), “Pindemonti” (Pindemonti, 1836), “Bıla Pora: Naş Prazdnik Molodoy...” (Bir Zamanlar: Genç Bayramımız., 1836), “Ot Menya Veçor Leila...” (Akşam Benden Leila., 1836), “Otsı Pustınniki i Jenı Neporoçnı...” (Babalar Derviş ve Kadınlar Bakire, 1836), “Kogda Tak Nejno, Tak Serdeçno” (Çok Sevecen ve Yüğrekten, 1836), “Ya Pamyatnik Sebe Vozdvig Nerukotvornıy...” (Ben Kendime Erişilmez Heykel Diktım, 1836), “Zabıv i Roşu i Svobodu...” (Koruyu ve Özgürlüğü Unutup, 1836), “Na Statuyu İgrayuşego v Babki” (Babki Oyunu Oynayan Heykele, 1836), “Kogda Za Gorodom, Zadumçiv, Ya Broju...” (Şehir Dışında Düşünceli Gezdiğimde..., 1836), “Mirskaya Vlast” (Dünyevi Hakimiyet, 1836), “K Natalye” (Natalya’ya, 1913), “Rassudok i Lyubov” (Akıl ve Aşk, 1914), “K Delii” (Deli’ye, 1915-1916), “Naslajdenie” (Lezzet, 1916)

1.3.2. Poemleri

“Ruslan i Lyudmila” (Ruslan ve Lyudmila, 1817-1820), “Kavkazskiy Plennik” (Kafkasya Tutkunu, 1820-1821), “Gavriiliada” (Gavriiliada, 1821), “Vadim” (Vadim, 1822), “Bratya Razboyniki” (Harami Kardeşler, 1821-1822), “Bahçisarayskiy Fontan” (Bahçisaray Fiskiyesi, 1821-1823), “Tsıganı” (Çengenerler, 1824), “Graf Nulin” (Kont Nulin, 1825), “Poltava” (Poltava, 1828-1829), “Tazit” (Tazit, 1829-1830), “Domik v Kolomne” (Kolomno’da Bir Ev, 1830), “Yezerskiy” (Yezerskiy, 1832), “Andjelo” (Andjelo, 1833), “Mednıy Vsadnik” (Bakır Atlı, 1833).

1.3.3. Oyunları

“Boris Godunov” (Boris Godunov, 1825), “Kamenniy Gost” (Taş Misafir, 1830), “Malenkiye Tragedii” (Küçük Trajediler, 1830), “Motsart i Salyeri” (Mozart ve Salieri, 1830), “Pir vo Vremya Çumı” (Veba Sırasında Şölen, 1830), “Skupoy Rıtsar” (Cimri Şovalye, 1830), “Rusalka” (Deniz Kızı, 1829-1832)

1.3.4. Şiirsel Romanı

“Yevgeniy Onegin” (Yevgeni Onegin, 1823-1832)

1.3.5. Düz Yazıları

“Roman v Pismah” (Mektuplardan Oluşan Roman, 1829), “Povesti Belkina” (Belkin Öyküleri, 1830), “İstoriya Sela Goryuhina” (Goryuhin Köyü Tarihi, 1830), “Pikovaya Dama” (Maça Kızı, 1834), “İstoriya Pugaçova” (Pugaçov Tarihi, 1834), “Kirdjali” (Kirdjali, 1834), “Yegipetskiye Noçi” (Mısır Geceleri, 1835), “Puteşestviye v Arzrum” (Erzurum Yolculuğu, 1835)

1.3.6. Masalları

“Tsar Nikita i Sorok Yego Doçerey” (Çar Nikita ve Onun Kırk Kızı, 1822), “Jenih” (Güvey, 1825), “Skazka o Pope i o Rabotnike Yevo Balde” (Papaz ve Onun İşçisi Balda Hakkında Masal, 1830), “Skazka o Medvedihe” (Dişi Ayı Hakkında Masal, 1830-1831), “Skazka o Tsare Saltane” (Çar Saltan Hakkında Masal, 1831), “Skazka o Rıbake i Rıbke” (Balıkçı ve Balık Hakkında Masal, 1833), “Skazka o Myortvoy Tsarevne i Semi Bogatıryah” (Ölü Prensis ve Yedi Bahadır Hakkında Masal, 1833), “Skazka o Zolotom Petuşke” (Altın Horoz Hakkında Masal, 1834)

1.3.7. Tarihî Roman

“Kapitanskaya Doçka” (Yüzbaşının Kızı, 1836), “Arap Petra Velikogo” (Büyük Petro’nun Arabı, 1827)

1.3.8. Roman

“Dubrovskiy” (Dubrovski, 1833)⁷⁰

1.4. Ünlü Yazarların A.S. Puşkin Hakkında Düşünceleri

N. V. Gogol (1809-1852). Rus yazar, dram ustası, eleştirmen ve yayıncı:

“Puşkin, olağanüstü bir olaydır. Rus ruhunun belki de tek temsilcisidir. Bu gelişimde bir insan belki de 200 yıl sonra ancak ortaya çıkar. İçinde Rus doğası, Rus ruhu, Rus dili ve Rus karakteri tıpkı optik bir camın dış yüzeyinden yansıyan saflaştırılmış bir manzarayla aynı saf güzelliكتedir.”

(N.V. Gogol’un “ Neskolko Slovo o Puşkine” (Puşkin Hakkında Birkaç Söz) adlı makalesinden, 1832).

Apollon Aleksandroviç Grigoryev (1822-1864). Rus şair, besteci, çevirmen, edebiyat ve tiyatro eleştirmeni:

“Puşkin, bizim her şeyimizdir. Puşkin ruhumuzun temsilcisidir, özeldir ve diğer dünyalarla ve yabancılarla karşılaştıktan sonra dahi özel kalmaya devam edecektir. Puşkin ulusal kişiliğimizin tek eksiksiz örneğidir. Diğer özelliklerle ve canlılarla olan her türlü çarpışmada kabul edilmesi gereken her şeyi içine alan, çıkarılması gerekenleri ise çıkaran, ancak henüz boya kullanmadan, sadece ince çizgilerle çizilen taslak resimdir.”

(“Vzglyad Na Russkuyu Literaturu So Smerti Puşkina” (Rus edebiyatına Puşkin Vefatından Sonra Bir Bakış) adlı makalesinden, 1859).⁷¹

A.N. Ostrovskiy (1823-1886). Rus tiyatro oyun yazarı, Rus halk tiyatrosunun kurucusu:

“Büyük şairin ilk farkı, onun aracılığıyla düşünülür her şeyin daha çok düşünülebilir hale gelmesidir.”;

“Puşkin, düşüncemizin özgürleşmesi için sağlam bir temel attı. O her zaman özgün olmak istiyordu ve oldu. Kendi olmayı başardı. Her büyük yazar arkasında okulunu

⁷⁰ “Spisok Proizvedeniy A.S. Puşkina”, (<https://alexanderpushkin.ru/spisok-proizvedenij.html>), Er. 15.10.2020)

⁷¹ “Vyskazyvaniya o Puşkine” (https://alexanderpushkin.ru/vyskazyvaniya-o-pushkine.html?fbclid=IwAR1sOBfUvXqRomLmKhLwfD7r5EW0HBdsGjn3_P6rcGL87LmWofXM093A2oM), Er. 17.10.2020.)

ve takipçilerini bırakır, Puşkin de böyle yaptı ve bıraktı. Puşkin, onlara samimiyeti, özgürlüğü ve özgünlüğü miras bıraktı. Rus yazarlarına, Rus olma cesareti verdi.”

(“Zastolnoe Slovo o Puşkine” (Sofra Başında Puşkin Hakkında) adlı konuşmadan, 1880).⁷²

İ.S. Turgenev (1818-1883). Realizm akımının temsilcilerinden, Rus yazar, çevirmen ve dram ustası:

“Puşkin’in tüm şiirlerinin özü ve özellikleri, halkın özü ve özellikleriyle örtüşmektedir. Dilinin cesur çekiciliği, gücü ve netliğinden, sadeliğinden, açık sözlülüğünden ve duygularının dürüstlüğünden bahsetmiyorum bile. Puşkin’in eserlerindeki Rus halkının iyi özellikleri sadece bizi yurttaşlarını değil, bu eserlere erişebilen yabancı insanları da şaşırtmıştır.”;

“...Puşkin’in heykelinin önünde sevgiyle duran ve bu sevgiyi hissedebilen torunlarımızdan birinin, Puşkin gibi daha Rus, daha eğitilmiş ve daha özgür bir insan olduğunu kanıtlayacağını umuyoruz. Ayrıca gelecekte, şu anda şairimizi okumayan sıradan halkımızın oğullarının bile Puşkin isminin ne anlama geldiğini anlayacağını umalım!”

(“Reçi Po Povodu Otkrıtiya Pamyatnika A.S. Puşkinu v Moskve” (A.S. Puşkin’e Moskova’da Heykel Açılışı Nedeniyle Söylenen Sözler), 1880).⁷³

F.M. Dostoyevski (1821-1881): Rus yazar, düşünür, yayıncı ve filozof:

“Puşkin derin görüş yeteneği, üstün zekâsı sayesinde ve kalben tam bir Rus olduğu için, toplumumuzun aydınları arasında sık sık görülen bir hastalığın belli başlı belirtilerini teşhis eden ve ortaya çıkaran ilk Rus yazardır. Rus milletinin manevi güzelliğini temsil eden tipleri yaratan ilk yazar yine Puşkin’dir. Daha önce hiçbir yazarda görülmemiş olan, Puşkin’in sanat dehasına has çok değişik bir özelliğidir. Bu, onun milli sınır tanımayan, evrensel anlayış ve diğer milletlerin dehalarıyla bir beden haline gelebilme, icabında onlardan biri olabilme yeteneğidir.”

(“Puşkin” (Puşkin) adlı konuşmadan, 1880).⁷⁴

⁷² “Vıskazıvaniya o Puşkine” (https://alexanderpushkin.ru/vyskazyvaniya-o-pushkine.html?fbclid=IwAR1sOBfUvXqRomLmKhLwfD7r5EW0HBdsGjn3_P6rcGL87LmWofXM093A2oM/Er. 17.10.2020.)

⁷³ “Russkiye Pisateli i Poeti o Puşkine.”, (<http://pnu.edu.ru/ru/library/projects/literary-review/writers-about-pushkin/>/Er. 17.10.2020.)

K. D. Balmont (1867-1942). Rus şair, yazar, oyun yazarı, çevirmen ve edebiyat eleştirmeni:

“Puşkin, Rus edebiyatının güneşiydi. Puşkin, sanat ışığını büyük bir coğrafyaya yaydı. Şairin eserleri hâlâ irili ufaklı uydular gibi dünyayı dolaşıyor. Puşkin, çevresindeki arkadaşlarını, genç yaşlı fark etmeksizin heyecanlı tutardı. Puşkin, küçük bir çocuğun her şeyi merak etmesi gibi, şiir hakkında her şeyi merak ediyordu.”

(“O Russkih Poetax. Fragmentı İz Lektsiy” (Rus Şairleri Hakkında. Ders Notlarından Fragmanlar), 1897).

A.A. Blok (1880-1921). Rus şair, yazar, tiyatro oyun yazarı ve sembolizm akımının en önemli temsilcilerinden biri:

“Hafızamız, henüz küçük yaşlardan itibaren eğlenceli bir isim saklar: Puşkin. Bu isim, bu ses, hayatımızın büyük bir kısmına yerleşiyor. İmparatorların karanlık isimleri, generaller, katillerin, zalimlerin, öldüren silah mucitlerinin ve şehitlerin isimleri. Ve onların yanında hafif bir isim: Puşkin. Puşkin, rolünün kolay ve neşeli olmamasına rağmen, yaratıcılık sorumluluğunu nasıl kolay ve neşeye taşıması gerektiğini biliyordu. Bu sorumluluk trajiktir. Puşkin bu rolünü, geniş, kendinden emin ve özgür bir hareket içinde ustaca yönetti. Kalplerimiz sık sık Puşkin hakkındaki düşünceler ile sıkışır...”

(“O Naznaçenii Poeta” (Şairin Misyonu) adlı konuşmasından, 1921).

V. YA. Bryusov (1873-1924). Rus şair, oyun yazarı, eleştirmen ve tarihçi:

“Puşkin, edebiyatın ondan sonra hangi yollara sürüklenebileceğini öğrenmek için, sanki kısa bir hayatı olacağını biliyormuş gibi acele ediyordu. Bu yolların sonuna kadar gidecek zamanı yoktu. Arkasında karalamalar, notlar ve kısa talimatlar bıraktı. Puşkin, kısa bir poemin çerçevesi ya da yazmaya vakti olmadığı bir eserin kısa planına, daha sonra geliştirilmesi için çok ciltli romanlar gerektiren zor sorular dâhil etti. Bu zamana kadar henüz edebiyatımız Puşkin’i geride bırakamadı. Edebiyat

⁷⁴ “Dostoyevski Batı Çıkmazı/ Puşkin Üzerine Konuşma.”
(<http://ensaremirali.blogspot.com/2013/06/dostoyevski-bat-ckmazpuskin-uzerine.html>/Er.
19.10.2020.)

nereye yönelirse yönelsin, her zaman Puşkin’in o yollara daha önce koyduğu işaretler ile karşılaşılıyor.”

(“Raznostoronnost Puşkina” (Puşkin’in Çok Yönlülüğü) adlı makalesinden, 1922).

Nikolay Aseyev (1889-1963): Sovyet döneminin en önemli şairlerinden biri:

“Puşkin, edebi dilin ustası oldu. Kafiye ile keskinleşen ve beklenmedik boyutlu masallar, atasözleri ve kısa hikâyeler konusunda ustalaştı. Harika bir konuşma kültürünün şehvetli bir yaşam duygusuyla birleşmesi, yarattığı bu duygusal heyecan Puşkin’den Rusya’nın daha önce tanımadığı bir dâhiyi yarattı.”;

(“Gramotnost i Kultura” (Okuryazarlık ve Kültür) adlı makaleden, 1957).

“Puşkin kelimelere sığdırılmaz. Yaratıcılığı o kadar çok yönlü, çeşitli ve sınırsız ki, insanlık yüzlerce yıl boyunca kendisine bırakılan mirası anlamaya çalışacaktır.”

(“Mıslı o Puşkine” (Puşkin ile İlgili Düşünceler adlı makaleden, 25 Ocak 1962).

Anna Ahmatova (1889-1966). 20. Yüzyılın en önemli Rus şairlerinden biri:

“Zamanı da mekânı da mağlup etti.”

(“Slovo o Puşkine” (Puşkin Hakkında) adlı makaleden, 1961).⁷⁵

1.4. A.S. Puşkin’in Türkiye’de Çevrilmesi ve Araştırılması

1.4.1. Puşkin’in Eserlerinin Türkçeye Çevrilmesi

Türkiye’de yabancı dillerden çeviriler 17. Yüzyıldan itibaren yapılmaya başlar. O dönemde Hoca İshak Efendi (ölümü 1836), Mustafa Behçet Efendi (ölümü 1833), Mütercim Asım Efendi (ölümü 1810) gibi bilginler, Latince, Fransızca ve İtalyanca dillerinden tıp, fen bilimleri, matematik, coğrafya gibi alanlarda çeviriler yapar. Türkiye’de Rus edebiyatından çevirilerin, diğer Batı ülkelerine oranla yaklaşık 25 yıl geç başladığı bilinir. Rus edebiyatından Osmanlıcaya çevrilen ilk eser, A. Griboyedov’un (1795-1829) “Gore Ot Uma” (Akıldan Bela) adlı eseri olur. Bu eser,

⁷⁵ “Vıskazıvaniya o Puşkine” (https://alexanderpushkin.ru/vyskazyvaniya-o-pushkine.html?fbclid=IwAR1sOBfUvXqRomLmKhLwfd7r5EW0HBdsGjn3_P6rcGL87LmWofXM093A2oM/Er.17.10.2020).

Rusya'dan Osmanlı devletine göç eden Mizancı Mehmed Murad (1854-1917) tarafından 1884 yılında çevrilir.⁷⁶

Rus edebiyatının kurucu olarak bilinen, 38 yıllık hayatına şiirler, masallar ve tarihî romanlar sığdıran ve dünyaca tanınan eserleri birçok dile çevrilen Aleksandr Sergeyeviç Puşkin'in Türkler tarafından fark edilmesi "Gore Ot Uma" eserinin çevirisinden 6 yıl sonra olur. 1890 yılında Puşkin'in iki şiirinin çevirmen Kafkasyalı Celal Ünsi (doğum ve ölüm yılı bilinmiyor) tarafından çevrildiği bilinir. Yine bu yıllarda Rus çevirmen ve yazar Gülnar Hanım'ın (1854-1912'den sonra) Osmanlı Devletine gelmesi ve burada Fransızcadan Puşkin tercümeleri yapması, halkı Puşkin'e ilgi duymaya teşvik eder. İlk olarak Rus yazarın "Povesti Belkina" (Belkin'in Öyküleri) adlı eseri içinde yer alan "Metel" (Kar Fırtınası) adlı öyküsü çevrilip yayınlanır. Kontes Lebedeva'nın Osmanlı Türkçesine çevirdiği "Metel" (Kar Fırtınası) adlı öykü, 1890'da Tercüman-ı Hakikat gazetesinde birkaç bölüm olarak yer alır. Aynı yıl, Kontes Lebedeva'nın "Şair Puşkin: Hayatı, Sanatı, Eserleri" başlığı altında toplam 67 sayfadan oluşan bir Puşkin monografisi yayımlanır. Söz konusu çalışmada Rus edebiyatının dâhi sanatçılarından Puşkin'in yaşamı ile "Yevgeniy Onegin" (Yevgeni Onegin), "Poltava" (Poltava), "Kapitanskaya Doçka" (Yüzbaşının Kızı), "Mednyı Vsadnik" (Bakır Atlı), "Boris Godunov" (Boris Godunov) vb. yapıtları Osmanlı okuyucularına tanıtılır, daha sonra "Tercüman-ı Hakikat" gazetesinde yazı dizisi olarak yayınlanır. Midhat Efendi tarafından yazılan yazıda A.S. Puşkin'in Rusların ileri gelen sanatçılarından olduğu ve en az Rus edebiyatı kadar Avrupa edebiyatlarını da etkilediğinden bahsedilir.⁷⁷ Mevcut dönemde Olga Lebedeva, birçok çeviriye imza atar. 1889 yılında 8. Uluslararası Oryantalistler Kongresi'nde tanıştığı yazar Ahmet Midhat Efendi'nin daveti üzerine Osmanlı Devleti'ne gelir. Türk edebiyatında Madam Gülnar olarak bilinen Olga Lebedeva, iyi derecede Fransızca, Almanca, İngilizce, İtalyanca, Rumca, Tatarca, Arapça, Farsça

⁷⁶ Aykut, Altan. "Türkiye'de Rus Dili ve Edebiyatı Çalışmaları. Rus Edebiyatında Çeviriler (1884-1940) ve Rusça Öğrenimi (1883-2006)." *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Sayı: 2, (2006), s. 2-3.

⁷⁷ Türkan, Olcay. "Cumhuriyet Dönemi Öncesinde Rus Edebiyatından Türkçeye Yapılan Çeviriler Üzerine.", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Batı Dilleri ve Edebiyatları Dergisi*, Sayı: 18, (2005), s. 45.

ve Osmanlı Türkçesi bilmektedir. Bu dönemde Rus edebiyatını Türk okuyucularına sevdirmeyi başaran önemli kişilerden biridir.⁷⁸

1893 yılında “Kâğıt Oyunu” başlığıyla A.S. Puşkin’in “Pikovaya Dama” (Maça Kızı) adlı uzun öyküsü çevrilir.⁷⁹ 1894 yılında Hazine-i Fûnun ile Mekteb adlı gazetelerin sayfalarında Puşkin’e ait olan ve Fransızcadan çevrilen bir şiir yayınlanır. Puşkin’in Osmanlı’da yayınlanan ilk şiir çevirisi Abdullah Cevdet tarafından yapılır. Puşkin’in daha sonra iki şiiri daha Bâb-âli’de Rusça çevirmenlik yapan Tiflisli Celal Enisî (doğum ve ölüm yılı bilinmiyor) tarafından yapıp “Rusya Meşâhir-I Şuârâsından Puşkin’in İki Manzumesinin Meâlen Tercümesi” açıklamasıyla Malumat dergisinin 23 Temmuz 1896 tarihli 44. sayısında yer alır.⁸⁰

19. Yüzyılın son yıllarında Puşkin ve Tolstoy’ya ait eserlerin çevirileri artar. Hatta A.S. Puşkin’in doğumunun 100. Yılı kutlanır. Dönemin yazar ve gazetecisi Ali Kemal’in (1867-1922), İkdâm gazetesinde yayınlanan “Paris Mektupları”, “Şiir” ve “Şair: Puşkin Kimdir?” adlı makalelerinde Fransa’da Puşkin’in eserlerinden çeviriler yaptığından bahseder ve Puşkin’i Türk halkına tanıtmayı amaçlar. Ali Kemal, bu makalelerinden birine Puşkin’in “Medny Vsadnik” (Bakır Atlı) eserinden kısa bir bölüm çevirisi de ekler.⁸¹

1900 yılında başlayan ve 8 yıl süren ağır sansürler sebebiyle Osmanlı devletinde çeviriler durma noktasına kadar gelir. Bu dönemde en çok ilgi gören Rus yazar Lev Tolstoy olur. 8 yıllık dönemde L. Tolstoy ve İ. Turgenev’in eserleri daha çok çevrilir. İlerleyen yıllarda Rus eserlerinin çevirileri devam ederken, yazar Ahmed Sedad (doğum ve ölüm yılı bilinmiyor) Harp okulu öğrencileri için “Rusça – Türkçe Lügat” (1909), Rusça öğretmeni olan Kolağası Mehmed Hüsnü (doğum ve ölüm yılı bilinmiyor), “Rusça Öğrenim” (1905) ve Mahmud Nazmi (doğum ve ölüm yılı bilinmiyor) de düzenli ve düzensiz fiiller ile ilgili bir ders kitabı (1908) hazırlar.

⁷⁸ İsmail, Karaca. “Ahmet Mithat Efendi ve Madam Gülnar.”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Sayı: 46, (2012), s. 56-57.

⁷⁹ Emrah, Özcan. “Cumhuriyet Dönemi Rus Edebiyatından Türkçeye Yapılan Edebi Çeviriler.” *International Journal of Languages’ Education and Teaching*, Sayı: 6, (2018), s. 105.

⁸⁰ Türkan, Olcay. “Cumhuriyet Dönemi Öncesinde Rus Edebiyatından Türkçeye Yapılan Çeviriler Üzerine.”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Batı Dilleri ve Edebiyatları Dergisi*, Sayı: 18, (2005), s. 48.

⁸¹ Aykut, Altan. “Türkiye’de Rus Dili ve Edebiyatı Çalışmaları. Rus Edebiyatında Çeviriler (1884-1940) ve Rusça Öğrenimi (1883-2006)”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Sayı: 2, (2006), s. 5.

II. Meşrutiyetin ilanı ile biten sansür edebiyatın yeniden canlanmasına sebep olur. 1930 yıllarına kadar ağırlıklı olarak Türkçeye Dostoyevski, Gogol, Tolstoy ve Turgenev'in eserleri çevrilir. 1930 yıllarından itibaren yapılan çevirilerde önsöz bölümlerinde yazarların hayatlarına dair bilgiye de yer verilmeye başlanır. İngilizce ve Rusça'dan çeviriler yapan, çevirmen ve yazar Samizade Süreyya (1898-1968)'nın Puşkin'den çevirmiş olduğu "Metel" (Kar Fırtınası, 1934) ve "Duelist" (Düello, 1934), gazeteci ve yazar olan Hasan Ali Ediz'in (1905-1972) "Yegipetskiye Noçi" (Mısır Geceleri, 1937) adlı eserlerinde önsöz kısmına Puşkin'in hayatı ile ilgili kısa bilgi de eklenir.⁸²

Daha önce bireysel yapılan çalışmaların ardından, 1939 yılında dönemin Milli Eğitim Bakanı olan Hasan Ali Yücel'in (1897-1961) başlattığı çalışmaların sonucu birçok eserin çevirisi Türk edebiyatına kazandırılır. Rus dilinin Türkiye'de üniversitelere anabilim dalı olarak girişi ise 1936 yılına dayanır. Atatürk'ün kurulmasını istediği Dil ve Tarih-Coğrafya fakültesinde ilk kez Rusça, anabilim dalı olarak yer alır. 1939 yılından itibaren ivme kazanan ve hızlanan bu eser çevirileri arasında en çok çevrilen eser, A.S. Puşkin'in 1836 yılında yayınladığı "Kapitanskaya Doçka" (Yüzbaşının Kızı) adlı tarihî kurgusudur. Bu güne kadar yaklaşık 50 farklı yayınevinin yayınlamış olduğu bu eser, Türk halkı için her dönemde ilgi çekici olmuştur.

A.S. Puşkin'in birçok kez çevrilmiş diğer eserleri de çevirmen Samizade Süreyya'nın 1947 yılında çevirdiği "Metel" (Kar Fırtınası, 1831), Zeynel Akkoç'un (doğum ve ölüm tarihi bilinmiyor) ve Oğuz Pelték'in (1910-1956) çevirdiği "Boris Godunov" (Boris Godunov, 1831) ve Çakıröz Rana'nın çevirdiği "İstoriya Pugaçova" (Pugaçov İsyanının Tarihi, 1834) eserleridir. Samizade Süreyya'nın çevirileri haricinde 1939 yılı ve 1965 yılları arasında kurulan Milli Eğitim Bakanlığı büroları çok önemli eserleri Türk okuyuculara sunar. Yazar ve çevirmen Hasan Ali Ediz (1905-1972), bu büroların çatısı altında 1965 yılına kadar Puşkin'in birçok eserini çevirir. Örneğin, 1937 yılında "Yegipetskiye Noçi" (Mısır Geceleri, 1835), 1944 yılında "Pikovaya Dama" (Maça Kızı, 1834), 1945 yılında "Povesti Belkina" (Belkin Öyküleri, 1831) ve 1964 yılında "Dubrovskiy" (Dubrovski, 1833) adlı eserleri çevirir. Ayrıca bu yıllarda A.S. Puşkin'in hayatı ve düz yazıları hakkında da eserler çevrilir. Örneğin,

⁸² Meliha, Gökalp. **Çeviri Bilim Uygulamaları Açısından Anna Karenina Romanının Rusçadan Türkçeye Yapılan Çevirilerinin Analizi**. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2017, s. 38-40.

1953 yılında yazar ve çevirmen Orhan Şamhal (doğum ve ölüm tarihi bilinmiyor) “Seçme Yazılar” adlı bir derleme çevirir. 1966 yılında Zeynel Akkoç ve Oğuz Peltek’in çevirdiği “Boris Godunov” eseri tekrar basılır ve ardından Milli Eğitim Bakanlığının çevirileri durma noktasına gelir. Bu yıllarda Rus dili ve edebiyatı bölümlerinden mezun olanların artması sebebiyle, eser çevirilerinde çeşitlilik sağlanır. Örneğin 2000 yılına kadar olan süreçte, Puşkin’in “Kapitanskaya Doçka” (Yüzbaşının Kızı) eseri, 1966’da Nihal Yalaza Taluy (1900-1968) ve Orhan Deliorman (1933-2006), 1983’de Ataol Behramoğlu ve Şefika Şükrüoğlu (doğum ve ölüm tarihi bilinmiyor) gibi isimler tarafından çevrilir ve yayınevleri tarafından çeşitli tarihlerde yayınlanır. Ayrıca bu yıllarda, 1965 yılına kadar olan süreçten farklı olarak A.S. Puşkin’in bugüne dek çevrilmemiş eserleri de çevrilir.

1990 yılında Mustafa Öztürk (doğum ve ölüm tarihi bilinmiyor) “Tsıganı” (Çingeneler, 1827), 1993 yılında Zeki Baştımar (1905-1973) “Puteşestviye v Arzum” (Erzurum Yolculuğu, 1835), 1997 yılında Tomris Uyar (1941-2003) “Malenkiye Tragedii” (Küçük Trajedyalar, 1830) ve Erdal Alover (1952-) “Skazka o Tsare Saltane” (Çar Saltan Masalı, 1831) eserlerini Türkiye Türkçesine aktarırlar. Ayrıca, 1981 yılında Ataol Behramoğlu A.S. Puşkin’in “Povesti Belkina” (Belkin Öyküleri) eserini ve 1991’de Despina Limancıoğlu “Dubrovski” eserini Türkçeye kazandırır. Ataol Behramoğlu 1972 yılında “Bütün Eserler. Puşkin” ve “Tüm Öykü ve Romanlar” adında iki derleme eser yayınlar. 1987 yılında Tektaş Ağaoğlu tarafından F.M. Dostoyevski’nin “Razgovorı O Puşkine” (Puşkin Üzerine Konuşma) adlı kitabı ve 1996 yılında Atilla Tokatlı tarafından Haumant Emile’nin “Puşkin” adlı eseri Türkçeye aktarılır.

1990 yıllarında kurulan Rus dili ve edebiyatı bölümlerinin etkisi 2000 yılından itibaren yapılan çevirileri gözle görülür şekilde etkiler. Çevirmen sayısının artmasıyla beraber Puşkin’in bu yıllara kadar çevrilmemiş eserleri Türkiye Türkçesine aktarılmaya devam eder. 2000 yılında “Mednıy Vsadnik” (Bakır Atlı, 1833) Azer Yaran, 2001’de “Arap Petra Velikogo” (Büyük Petro’nun Arabı, 1837) Ataol Behramoğlu, 2003 yılında “Yevgeniy Onegin” (Yevgeni Onegin, 1833) Azer Yaran, Ahmet Necdet (1933-2010) ve Kanşaubiy Miziev (1951-) ve 2010 yılında “Tayniye Zapiski” (Gizli Günce, 1837) Münire Yılmaz ve Cansel Rozzena, “Ruslan i Lyudmila” (Ruslan ve Lyudmila, 1820) Kayhan Yükseler (1947-) ve 2014

yılında “Stantsionniy Smotritel” (İstasyon Bekçisi, 1830) Zarema Refatova Hazar gibi yazarlar tarafından çevrilir.

A.S. Puşkin’in Türkiye’de en çok çevrilen eseri olan “Kapitanskaya Doçka” (Yüzbaşının Kızı), 2000 ve 2020 yılları arasında, Mustafa Bahar, Ataol Behramoğlu, Yüksel Göktuğ, Şükrü Tarlabelenler, Yasemin Akbaş, Günay Kızılırmak, Hasan İlhan, Aysu Çapar, Engin Altay, Sena Öksüz, Sabri Gürses ve birçok diğer çevirmenler tarafından Türkiye Türkçesine aktarılmıştır.

A.S. Puşkin’i Puşkin yapan şiirleri ise ünlü Türk yazar ve çevirmen Haluk Madencioğlu’nun 1998 yılında “Puşkin. Seçme Şiir”, 2003 yılında Ahmet Necdet ve Kanşaubiy Miziev’in hazırladığı “Aşk Şiirleri”, 2006 yılında Ataol Behramoğlu’nun “Seviyordum Sizi. Seçme Şiirler” başlığı altındaki derlemelerle Türk okuyucularla buluşur. Ancak bu şiir derlemelerine, diğer Puşkin eserlerine nazaran halkın ilgisi sönük kalmıştır.

1.4.2. Puşkin’den Çevrilen Eserler (Çevrilme Yılına Göre):

Puşkin, A. S. (1933). *Yüzbaşının Kızı* (Samizade Süreyya). Ankara: Akba Yayınevi, 1836.

Puşkin, A. S. (1937). *Mısır Geceleri* (Hasan Ali Ediz). İstanbul: Bozkurt Matbaası, 1837.

Puşkin, A. S. (1944). *Maça Kızı* (Hasan Ali Ediz). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 1834.

Puşkin, A. S. (1945). *Biyelkin’in Öyküsü* (Hasan Ali Ediz). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 1831.

Puşkin, A. S. (1964). *Biyelkin’in Öyküsü* (Hasan Ali Ediz). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 1831.

Puşkin, A. S. (1964). *Dubrovski* (Hasan Ali Ediz). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 1841.

Puşkin, A. S. (1965). *Maça Kızı ve Mısır Geceleri* (Hasan Ali Ediz). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 1834.

- Puşkin, A. S. (1966). *Boris Godunov* (Zeynel Akkoç ve Oğuz Peltek). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 1831.
- Puşkin, A. S. (1966). *Yüzbaşının Kızı* (Nihal Yalaza Taluy). İstanbul: Varlık Yayınları, 1836.
- Puşkin, A. S. (1981). *Biyelkin'in Hikâyeleri* (Ataol Behramoğlu), İstanbul: Can Yayınları, 1831.
- Puşkin, A. S. (1981). *Bielkin'in Hikâyeleri* (Hasan Ali Ediz). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1831.
- Puşkin, A. S. (1990). *Çingeneler* (Mustafa Öztürk). Ankara: Damar Yayınları, 1827.
- Puşkin, A. S. (1990). *Dubrovski* (Hasan Ali Ediz). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1841.
- Puşkin, A. S. (1991). *Dobrovsky* (Despina Limancıoğlu), İstanbul: Oda Yayınları, 1841.
- Puşkin, A. S. (1993). *Erzurum Yolculuğu* (Z. Baştımar). İstanbul: Yaba Yayınları, 1836.
- Puşkin, A. S. (1996). *İnsanüstü Bir Anıt Diktim Kendime* (Ataol Behramoğlu). İstanbul: Adam Yayınları, 1841.
- Puşkin, A. S. (1996). *Yüzbaşının Kızı* (Orhan Deliorman). İstanbul: Kibele Yayınevi, 1836.
- Puşkin, A. S. (1997). *Küçük Tragedyalar* (Tomris Uyar). İstanbul: Oğlak Yayınları, 1830.
- Puşkin, A. S. (1998). *Çar Saltan Masalı* (Erdal Alovera). İstanbul: Gendaş Kültür, 1831.
- Puşkin, A. S. (1998). *Maça Kızı ve Mısır Geceleri* (Hasan Ali Ediz). İstanbul: Meb Basımevi, 1834 – 1837.
- Puşkin, A. S. (1998). *Yüzbaşının Kızı* (Ataol Behramoğlu). İstanbul: Cumhuriyet Yayınları, 1836.
- Puşkin, A. S. (1998). *Yüzbaşının Kızı* (Şefika Şükrüoğlu). İstanbul: Oda Yayınları, 1836.

- Puşkin, A. S. (1999). *Erzurum Yolculuğu – Biyelkin'in Öyküleri* (Ataol Behramoğlu). İstanbul: Cumhuriyet Yayınları, 1836-1831.
- Puşkin, A. S. (2000). *Bakır Atlı* (Azer Yaran). İstanbul: Cumhuriyet Yayınları, 1833.
- Puşkin, A. S. (2000). *Maça Kızı* (Celal Öner). İstanbul: Oda Yayınları, 1834.
- Puşkin, A. S. (2000). *Yüzbaşının Kızı* (Mustafa Bahar). İstanbul: İskele Yayınevi, 1836.
- Puşkin, A. S. (2001). *Büyük Petro'nun Arabı* (Ataol Behramoğlu). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1837.
- Puşkin, A. S. (2001). *Byelkin'in Öyküleri* (Ataol Behramoğlu). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1831.
- Puşkin, A. S. (2001). *Erzurum Yolculuğu* (Ataol Behramoğlu). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 1836.
- Puşkin, A. S. (2001). *Yüzbaşının Kızı* (Ataol Behramoğlu). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1836.
- Puşkin, A. S. (2001). *Yüzbaşının Kızı* (Vedat Gültek). Ankara: Sosyal Yayınları, 1836.
- Puşkin, A. S. (2001). *Yüzbaşının Kızı* (Yüksel Göktuğ). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları, 1836.
- Puşkin, A. S. (2001). *Gizli Günce* (Münire Yılmaz ve Cansel Rozzena), Çiviyazıları Yayınevi, 1837.
- Puşkin, A. S. (2001). *Gizli Günlük* (H. Tolga Oskay), Papirüs Yayınevi, 1837.
- Puşkin, A. S. (2002). *Pugaçev İsyanının Tarihi* (Metin Yardımcı). İstanbul: Akyüz Yayıncılık, 1834.
- Puşkin, A. S. (2002). *Yüzbaşının Kızı* (Faruk Çil). Bursa: Sentez Yayınları, 1836.
- Puşkin, A. S. (2002). *Altın Horoz ve Diğer Masallar* (Ahmet Özdil Savaşçı, Maksut Köksal ve Özlem Asiltürk). İstanbul: Yazı Görüntü Ses Yayınları, 1835.
- Puşkin, A. S. (2003). *Çar Sultan* (Özlem Asiltürk). İstanbul: Yazı Görüntü Ses Yayınları, 1831.

- Puşkin, A. S. (2003). *Dubrovski* (Celal Kırlangıç). Ankara: İtalik Yayınları, 1841.
- Puşkin, A. S. (2003). *Erzurum Yolculuğu* (Recep Şükrü Güngör). İstanbul: Timaş Yayınları, 1836.
- Puşkin, A. S. (2003). *Uçuyor Troyka Yel Gibi* (Ataol Behramoğlu). İstanbul: Adam Yayıncılık, 1833.
- Puşkin, A. S. (2003). *Yevgeni Onegin* (Azer Yaran). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1833.
- Puşkin, A. S. (2003). *Yevgeni Onegin* (Kanşaubiy Miziev ve Ahmet Necdet), İstanbul: Everest Yayınları, 1833.
- Puşkin, A. S. (2003). *Yüzbaşının Kızı* (Şükrü Tarlabeledenler). İstanbul: Kum Saati Yayınları, 1836.
- Puşkin, A. S. (2003). *Yüzbaşının Kızı* (Yasemin Akbaş). Bursa: Sentez Yayınları, 1836.
- Puşkin, A. S. (2003). *Yüzbaşının Kızı* (Melek Poyraz). İstanbul: Aslı Yayınları, 1836.
- Puşkin, A. S. (2004). *Yüzbaşının Kızı* (Nihal Yalaza Taluy). İstanbul: Varlık Yayınları, 1836.
- Puşkin, A. S. (2005). *Yüzbaşının Kızı* (Beste Altun). İstanbul: Son Nokta, 1836.
- Puşkin, A. S. (2005). *Yüzbaşının Kızı* (Günay Kızılırmak). İstanbul: Bordo Siyah, 1836.
- Puşkin, A. S. (2005). *Yüzbaşının Kızı* (Zehra Çakmaktepe). Rize: Salkımsöğüt Yayınları, 1836.
- Puşkin, A. S. (2006). *Seviyordum Sizi. Seçme Şiirler* (Ataol Behramoğlu). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 1829
- Puşkin, A. S. (2006). *Yüzbaşının Kızı* (Mustafa Bahar). Aydın: Aydın, 1836.
- Puşkin, A. S. (2007). *Dubrovski* (Sabri Gürses). İstanbul: Turkuvaz Kitap, 1841.
- Puşkin, A. S. (2009). *Yüzbaşının Kızı* (Hasan İlhan). Ankara: Alter Yayınları, 1836.
- Puşkin, A. S. (2010). *Ruslan ve Ludmila* (Kayhan Yükseler). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1820.

- Puşkin, A. S. (2010). *Yevgeni Onegin* (Ahmet Necdet ve Kaşaubiy Miziev). Artshop Yayınları, 1833.
- Puşkin, A. S. (2010). *Yüzbaşının Kızı* (Güray Çakmakçı). İstanbul: Sis Yayıncılık, 1836.
- Puşkin, A. S. (2010). *Yüzbaşının Kızı* (Leyla Şener). İstanbul: Antik Yayınları, 1836.
- Puşkin, A. S. (2010). *Yüzbaşının Kızı* (Volkan Ünal). İstanbul: Kutup Yıldızı Yayınları, 1836.
- Puşkin, A. S. (2011). *Erzurum Yolculuğu* (Zeki Baştırmar). İstanbul: Yaba Yayınları, 1836.
- Puşkin, A. S. (2011). *Yüzbaşının Kızı* (Aysu Çapar). İstanbul: Dionis Yayınları, 1836.
- Puşkin, A. S. (2011). *Yüzbaşının Kızı* (Faruk Çil). İstanbul: Gendaş, 1836.
- Puşkin, A. S. (2011). *Boris Godunov* (Özcan Özer). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 1831.
- Puşkin, A. S. (2012). *Yüzbaşının Kızı* (Yıldız Yılmaz). İstanbul: Zambak Yayınları, 1836.
- Puşkin, A. S. (2013) *Yüzbaşının Kızı* (Ergin Altay). İstanbul: İletişim Yayınları, 1836.
- Puşkin, A. S. (2014). *Balıkçı ve Altın Balık* (Berfu Dinçok). İstanbul: Orient Express, 1833.
- Puşkin, A. S. (2014). *İstasyondaki Görevli* (Zarema Refatova Hazar). İstanbul: Antik Yayınları, 1831.
- Puşkin, A. S. (2014). *Yüzbaşının Kızı* (İzzet Hüseyinov). Tilki Kitap, 1836.
- Puşkin, A. S. (2014). *Yüzbaşının Kızı* (Sena Öksüz). İstanbul: Martı Yayınları, 1836.
- Puşkin, A. S. (2016). *Yüzbaşının Kızı* (Aylin Yıldız). İstanbul: Siyah Beyaz Yayınları, 1836.
- Puşkin, A. S. (2016). *Yüzbaşının Kızı* (Sabri Gürses). İstanbul: Alfa Yayıncılık, 1836.

- Puşkin, A. S. (2016). *Yüzbaşının Kızı* (Selahattin Karaduman). İstanbul: Yılmaz Basım, 1836.
- Puşkin, A. S. (2017). *Yevgeni Onegin* (Sabri Gürses). İstanbul: Alfa Yayıncılık, 1833.
- Puşkin, A. S. (2017). *Yüzbaşının Kızı* (Erkin Köylügil). İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayınları, 1836.
- Puşkin, A. S. (2017). *Yüzbaşının Kızı* (Sebahattin Ali ve Erol Güney). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1836.
- Puşkin, A. S. (2018). *Bahçesaray Çeşmesi* (Azad Ağaoğlu). İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1824.
- Puşkin, A. S. (2018). *Müteveffa İvan Belkin'in Hikâyeleri*, (Hazal Yayın). İstanbul: Helikopter Yayınları, 1831.
- Puşkin, A. S. (2019). *Erzurum Yolculuğu* (Ataol Behramoğlu). Türkiye İş Bankası Yayınları, 1831.
- Puşkin, A. S. (2019). *Küçük Tragedyalar* (T. Yılmaz Öğüt). İstanbul: Mitos Boyut Yayınları, 1830.
- Puşkin, A. S. (2019). *Yüzbaşının Kızı* (Çağan Er). İstanbul: Karbon Kitaplar, 1836.
- Puşkin, A. S. (2019). *Yüzbaşının Kızı* (Furkan Kendirci). İstanbul: Ritim Sanat Yayınları, 1836.
- Puşkin, A. S. (2019). *Yüzbaşının Kızı* (Günay Çetao Kızılırmak). İstanbul: Doğan Kitap, 1836.
- Puşkin, A. S. (2020). *Dubrovski* (Hasan Ali Ediz). İstanbul: Yordam Edebiyat Yayınevi, 1841.
- Puşkin, A. S. (2020). *Dubrovski – Bir İntikam Hikâyesi* (Sabri Gürses). İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları, 1841.
- Puşkin, A. S. (2020). *Yüzbaşının Kızı* (Pınar Garan). Ankara: Gece Kitaplığı Yayınevi, 1836.

1.4.3. A.S. Puşkin'in Türkiye'de Hazırlanan Derlemeleri

Puşkin, A. S. (1953). *Seçme Yazılar* (Orhan Şamhal). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Puşkin, A. S. (1972). *Tüm Öykü ve Romanlar (Büyük Petro'nun Arabı, Byelkin'in Hikâyeleri, Goryuhino Köyü Tarihi, Mektuplarla Roman, Roslavlev, Dubrovski, Maça Kızı, Kırca) (Ataol Behramoğlu)*. İstanbul: Cem Yayınevi.

Behramoğlu, Ataol. (1972). *Bütün Eserler. Puşkin*. İzmir: Cem Yayınevi.

Puşkin, A. S. (1997). *Seçme Öyküler. Maça Kızı ve Merhum P. Belkin Öyküleri* (Mehmet Harmancı). İstanbul: Epsilon Yayınevi.

Madencioğlu, Haluk. (1998). *Puşkin. Seçme Şiirler*. İstanbul: Yön Yayıncılık.

Puşkin, A. S. (2003). *Aşk Şiirleri* (Ahmet Necdet ve Kaşaubiy Miziev). İstanbul: Everest Yayınları.

Puşkin, A. S. (2012). *Poemalar* (Kayhan Yükseler). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Puşkin, A. S. (2016). *Öyküler* (Mehmet Harmancı). İstanbul: Epsilon Yayınevi.

1.4.4. A.S. Puşkin'in Türkiye'de Araştırılması

Türkiye'de A.S. Puşkin ile ilgili bilimsel araştırmalara gelince, 1937 yılında yazar Hasan Ali Ediz'in "Aleksandr Puşkin ve Klasik Rus Edebiyatı" ve Kazım Nami Duru'nun (1876-1967) "Puşkin'in Hayatı ve Mahiyeti" adlı çalışmaları yayınlanır.

1967 yılında Prof. Dr. İsmail Kaynak (1925-), Dil ve Tarih-Coğrafya fakültesi, Rus dili ve edebiyatı anabilim dalında başkan olur. "Rus Edebiyatı'na Türkçeden Geçen Sözler" teziyle Doçent unvanı alan İsmail Kaynak, kariyeri boyunca "Karakter Yaratma Yönünden Dostoyevski ve Tolstoy" (1969), "Dostoyevski'de Bir Türk Tipi" (1971) ve "A.S. Puşkin'de Türk-İslam Kültürünün İzleri" (1976) gibi öncü çalışmalar gerçekleştirir.

Bunun yanında, Rus dili ve edebiyatı bölümünden mezun olan Mehmet Özgül (1936-), Ergin Altay (1937-), Ataol Behramoğlu (1942-) ve Azer Yaran (1949-2005) gibi çağdaş yazar ve çevirmenler, A.S. Puşkin, M. Lermontov (1814-1841), L. Tolstoy (1828-1910) ve N. Gogol (1809-1852) gibi birçok Rus yazarın eserlerini Türkçeye çevirirler.

1990'lı yılların başlarında Rus edebiyatına olan ilgi aynı şekilde Rus diline de duyulmaya başlar. İstanbul Üniversitesi (1990), Selçuk Üniversitesi (1992), Erciyes Üniversitesi (1993), Gazi Üniversitesi (1995) ve Fatih Üniversitesi (1996) gibi birçok üniversitede Rus dili ve edebiyatı bölümü açılır. Bu yıllarda Rus dili ve edebiyatı dersi veren üniversitelerin artmasıyla beraber, mezun sayısı da artar ve bu konuda araştırma becerisi yüksek bireyler yetişmeye başlar. 1990 yıllardan itibaren A.S. Puşkin hakkında birçok makale, tez ve kitap çevirileri yapılır.

1990'lı yıllardan sonra A.S. Puşkin'in araştırmaları konusunda diğer dönemlere oranla yükseliş gözükür. Ataol Behramoğlu'nun kitap haline getirilen doktora tezi, "Rus Edebiyatında Puşkin Gerçekçiliği" (2001) eseri, Halit Refiğ'in "Puşkin Erzurum'da" (2009), bunun en güzel örnekleridir. Aydın Süer'in çevirisini yaptığı V.V. Veraseyev'in "Puşkin v Jizni" (Yaşamın İçinden Puşkin, 2011) eseri ve Birsan Karaca'nın çevirisini yaptığı V.İ. Kuleşov'un "Jizn i Tvorçestvo A.S. Puşkina" (Puşkin Yaşamı ve Sanatı, 2018) çalışmaları da Puşkin'i yakından tanıtmak için aracı olmuşlardır.

A.S. Puşkin hakkında daha önce yazılmış makalelerin içeriklerinde genellikle Puşkin'in hayatı, yaratıcılığı ve edebi dili hakkında olduğu gözlemlenmiştir. Örneğin, Aykut Altan'ın "Puşkin'in Boris Godunov Trajedisi." (1999) ve Sevgi Ilıca'nın "Puşkin ve Dekabristler." (2015) adlı araştırmaları. Diğer taraftan, Puşkin'in yaratıcılığında İstanbul konusu da işlenir. Örneğin, Gatibe Mahmudova'nın "Ünlü Rus Şairi A.S. Puşkin'in Şiirlerindeki İstanbul." (2009) adlı çalışması. Puşkin'in eserlerinin Türk yazarların eserleriyle karşılaştırılması da ele alınır ve Gamze Öksüz'ün "A.S. Puşkin'in 'Köylü Hanımefendi' Öyküsü ile H.R. Gürpınar'ın 'Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç' Romanının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi." (2012) adlı araştırması, buna en güzel örnektir.

Yine 1990'lı yıllardan itibaren birçok üniversitede Puşkin hakkında çokça yüksek lisans ve doktora tezi hazırlanır. Mevcut tezlerin büyük bir bölümünü, Puşkin'in yaratıcılığı ve ardından onu takip edecek şekilde edebi dili konu edilir. Yazarın yaratıcılığı hususunda hazırlanan tezlere örnek vermek gerekirse bunlar, Zuhra Fetahonoviç'in "A. S. Puşkin'in Eserlerinde Romantizm." (1998), Canan Ersoy'un "A.S. Puşkin ve Masalları." (2010) ve Zeynep Karayer'in "19. Yüzyıl Rus

Edebiyatında Kafkasya.” (2018) adlı yüksek lisans ve Ataol Behramoğlu’nun “*Rus Edebiyatında Puşkin Gerçekçiliği.*” (2000) adlı doktora tezleridir.

Puşkin’in edebi dili hakkında hazırlanan tezler ise, Kezban Olgun’un “*Aleksandr Sergeyeviç Puşkin’in Düz Yazı Sanatı.*” (2008) adlı yüksek lisans ve Sevindj Ramazanov’un “*A.S. Puşkin’in ‘Evgeniy Onegin’ Eserinde Edebi Dildeki Dünya Görüşüyle Yer ve Zaman Kategorileri.*” (2017) adlı doktora tezleridir. Ayrıca, Reşat Yıldız’ın “*A.S. Puşkin’in ‘Maça Kızı’ Adlı Eseri Üzerinden Rusçadan Türkçeye Çeviride Transformasyon Teorisi.*” (2017) adlı yüksek lisans tezi, A.S. Puşkin’in eserlerinin çevirisi üzerine yazılır.

Günümüzde de büyük Rus şair A.S. Puşkin hakkında çeviriler, biyografi kitapları, makale ve tezler hazırlanmaya devam etmektedir.

1.4.5. Hakkında Yayımlanan Kitaplar

Ali, Hasan. (1937). *Aleksandr Puşkin ve Klasik Rus Edebiyatı*. İstanbul: Bozkurt Basımevi.

Duru, Kazım Namî. (1937). *Puşkin’in Hayatı ve Mahiyeti*. Ankara: Ulus Basımevi.

Kaynak, İsmail. (1976). *A.S. Puşkin’de Türk İslam Kültürünün İzleri*. Ankara: Ayyıldız Yayınevi.

Dostoyevski, F.M. (1987). *Puşkin Üzerine Konuşma* (Tektaş Ağaoğlu). Ankara: Bilim Felsefe Sanat Yayınları, 1880.

Bulgakov. (1992). *Son Günler* (Mazlum Beyhan). İstanbul: Can Yayınları, 1955.

Haumant, Emile. (1996). *Puşkin* (Atilla Tokatlı). Antalya: Düşün Yayınevi, 1911.

Behramoğlu, Ataol. (2001). *Rus Edebiyatında Puşkin Gerçekçiliği*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Behramoğlu, Ataol. (2003). *Rus Edebiyatında Puşkin Gerçekçiliği*. İstanbul: Tekin Yayınevi.

Dostoyevski. (2009). *Puşkin Konuşması* (Tektaş Ağaoğlu). İstanbul: İletişim Yayınları, 1880.

Refiğ, Halit. (2009). *Puşkin Erzurum’da*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Veraseyev, V.V. (2011). *Yaşamın İçinden Puşkin* (Aydın Süer). Ankara: Etkin Yayınevi, 1925-1926.

Bulgakov, Mihail. (2012). *Son Günler* (Mazlum Beyhan). İstanbul: Everest Yayınevi, 1955.

Dostoyevski, F.M. (2014). *Puşkin Üzerine Üç Konuşma* (Gizem Şahin). İstanbul: Dedalus Kitap, 1880.

Bitov, Andrey. (2015). *Puşkin Evi* (Sabri Gürses). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1998.

Kuleşov, V.İ. (2018). *Puşkin: Yaşamı ve Sanatı* (Birsen Karaca). Ankara: Cümle Yayınları, 1987.

Dostoyevski, F.M. (2019). *Puşkin Üzerine Üç Konuşma* (Özlem Üner), İstanbul: Dedalus Kitap, 1880.

1.4.6. Makaleler:

Yeter, Larisa. (1998). “A.S. Puşkin’in ‘Boris Godunov’un Ulusal Kültür Yan Anlamlarının Açıklamasında Tarihsel Bilginin Rolü.” *Karadeniz Bölgesi Halklarının Kültürü*, Sayı: 5, s. 33-37.

Yeter, Larisa. (1998). “A.S. Puşkin’in Şiirlerinde Devlet Yöneticilerini İfade Eden Sözcüklerin Ulusal Kültür Yan Anlamı.” *Bilim Notları*, Simferopol Devlet M.V. Frunze Üniversitesi Dergisi, Sayı: 10, s. 55-59.

Altan, Aykut. (1999). “Puşkin’in Boris Godunov Trajedisi.” *Edebiyat ve Eleştiri Dergisi*, Sayı: 1, s. 54-63.

Gariper, Cafer. (1999). “Rusça’dan Türkçe’ye Yapılan İlk Edebi Tercümeler Üzerinde Bir Araştırma: Manzum Tercümeler.” *İlmi Araştırmalar*, Sayı: 7, s. 105-134.

Zafer, Zeynep. (1999). “Büyük Rus Dehası Aleksandr Sergeyeviç Puşkin.” *Edebiyat ve Eleştiri Dergisi*, Sayı: 45, s. 64-68.

Yeter, Larisa. (2002). “A.S. Puşkin’in Dil Düşünce Dünyasının Açıklanmasında V. Dal Sözlüğünün Rolü.” *Kiev Ulusal Üniversitesi Dergisi*, Özel Sayı, s. 310-312.

- Kaloğlu, Ayla. (2004). “Puşkin ve Dönemin Bazı Toplulukları.” *Kül Dergisi*, Sayı: 45, s. 27-30.
- Üstüner, İlyas. (2005). “Maça Kızı’ndan ‘Gizli Günce/Günlük’e A.S. Puşkin Çevirilerinin Türkiye Serüveni.” *Uluslararası V. Dil, Yazın, Değişibilim Sempozyumu Bildirileri*, Sayı: 1, s. 23-29.
- Mahmudova, Gatibe. (2009). “Ünlü Rus Şairi Aleksandr Sergeyeviç Puşkin’in Şiirlerindeki İstanbul.” *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, Sayı: 28, s. 59-67.
- Öksüz, Gamze. (2012). “A.S. Puşkin’in ‘Köylü Hanımefendi’ Öyküsü ile H.R. Gürpınar’ın ‘Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç’ Romanının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi.” *The Journal of Academic Social Science Studies*, Sayı: 5, s. 917-929.
- Kaynak, İsmail. (2012). “A.S. Puşkin’in ‘Erzurum Seyahatnamesi’nde Türkler ve Doğu Anadolu.” *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Sayı: 22, s. 229-241.
- İşimtekin, Soner. (2014). “Muhammed Taki Bahar’ın Puşkin’e Övgüsü.” *İnternational Journal of Language Academy*, Sayı: 2, s. 323-332.
- Ilıca, Sevgi. (2015). “Puşkin ve Dekabristler.” *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, Sayı: 2, s. 204-223.
- Bayar, Aytül; Çetinkaya, Ersin. (2017). “(Yüzbaşının Kızı) Eserindeki ‘Bog’ Kelimesiyle Yapılmış Rusça Deyimlerin Türkçede Eşdeğerliliği.” *İzdatelstvo Pero*, Sayı: 1, s. 5-9.
- Ilıca, Sevgi. (2017). “Yapısökücülük ve Aleksandr Sergeyeviç Puşkin’in Bahçesaray Çeşmesi’ni Yapısökücü Okuma.” *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 11, s. 316-329.
- İkisivri, Duygu. (2017). “A.S. Puşkin’in ‘Yevgeni Onegin’ Adlı Eserinde Biçimsel Özellikler.” *İdil Dergisi*, Sayı: 38, s. 2639-2656.
- Badem, Candan. (2018). “Puşkin Kars’ta.” *Kars’a Dergisi*, Sayı: 1, s. 72-74.
- Öksüz, Gamze. (2018). “Gerçek Yaşamdan Kurguya: Puşkin ve Gorki’de Çingeneler.” *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, Sayı: 24, s. 371-384.

Yetkin, Gülhanım Bihter. (2018). “Puşkin’in Yevgeni Onegin Örneklemeyle Rus Kültür ve Edebiyatında ‘Balo’.” *Social Sciences Research Journal*, Sayı: 7, s. 183-196.

1.4.7. Tezler:

1.4.7.1. Yüksek Lisans Tezleri

Puşkin’in Hayatı Hakkında

Özdemirci, Serdar. (2008). “*Rus Kültürü ve Edebiyatında Düello*.” Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.

Puşkin’in Edebi Eserleri Hakkında

Fetahonoviç, Zuhra. (1998). “*A. S. Puşkin’in Eserlerinde Romantizm*.” Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.

Ersoy, Canan. (2010). “*A.S. Puşkin ve Masalları*.” İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.

Uyar, Mustafa. (2010). “*A.S. Puşkin’in 1824-1826 Yıllarındaki Eserlerinin Metinlerinde ‘Kur’an’a Öykünme’ Dizisi*.” İstanbul: Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.

Serdar, İsmail. (2015). “*A. S. Puşkin’in Eserlerinde 1773-1775 Pugaçov İsyanı*.” İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.

Yassinova, Aina. (2015). “*Aleksandr Sergeyeviç Puşkin’in Masalları Üzerine Bir İnceleme*.” Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.

Çelikeş, Havva Hilal. (2016). “*19. YY. İlk Yarı Rus Edebiyatında ‘Küçük İnsan’ İmgesi*.” İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.

İkisivri, Duygu. (2016). “*A. S. Puşkin’in ‘Yevgeni Onegin’ Adlı Şiir-Romanında Birey ve Toplum*.” İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.

Yıldırım, Nejla. (2016). “*Aleksandr Sergeyeviç Puşkin’in Poemalarının Paleh Sanatına Yansıması.*” İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.

Çiçek, Ayda Tuna. (2017). “*Aleksandr Sergeyeviç Puşkin’in Yevgeni Onegin Adlı Şiir-Romanın John Cranko Tarafından Baleye Uyarlanmasına Yönelik Bir İnceleme.*” İzmir: Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.

Karayel, Zeynep. (2018). “*19. Yüzyıl Rus Edebiyatında Kafkasya.*” İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.

Puşkin’in Edebi Dili Hakkında

Olgun, Kezban. (2008). “*Aleksandr Sergeyeviç Puşkin’in Düz Yazı Sanatı.*” Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.

Yapıcı, Fatih. (2009). “*A. S. Puşkin’in ‘Yüzbaşının Kızı’ Adlı Eserindeki Deyimler ve Atasözleri.*” Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.

Yıldız, Reşat. (2017). “*A.S. Puşkin’in ‘Maça Kızı’ Adlı Eseri Üzerinden Rusçadan Türkçeye Çeviride Transformasyon Teorisi.*” Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.

1.4.7.2. Doktora Tezleri

Puşkin’in Edebi Eserleri Hakkında

Behramoğlu, Ataol. (2000). “*Rus Edebiyatında Puşkin Gerçekçiliği.*” İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi.

Topçu, Murat. (2016). “*19. Yüzyıl Rus Edebiyatında Kafkasya İmgesi.*” İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi.

Puşkin’in Edebi Dili Hakkında

Ramazanov, Sevindj. (2017). “*A.S. Puşkin’in ‘Evgeniy Onegin’ Eserinde Edebi Dildeki Dünya Görüşüyle Yer ve Zaman Kategorileri.*” Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi.

2. BÖLÜM

“ARAP PETRA VELİKOGO” (BÜYÜK PETRO’NUN ARABI, 1827) ESERİNDE TARİH VE TARİHÎ ŞAHISLAR.

2.1. Özet.

Rusya’nın yenilenmesi ve gelişmesi için yurtdışına gönderilen gençler arasında, Petro’nun vaftiz oğlu olan Arap İbrahim de bulunur. Arap İbrahim, İspanya savaşıdan Paris’e yaralı olarak döner. Çar birçok kez onun Rusya’ya dönmesi konusunda ısrarda bulunsa da İbrahim bu geri dönüş konusunda aceleci davranmaz. Paris’ten dönmeye pek de meraklı değildir. Çünkü İbrahim, güzelliği ile ün kazanan evli Kontes D.’ye âşık olmuştur.

Fransız kadınları sürekli Arap İbrahim ile ilgilenirler. Arap’ın çevresini kuşatırlar, onu çeşitli sorularla boğarlar. Bu durum İbrahim’i mutlu etmek bir yana, aksine onurunu kırar. O kendisini onların gözünde dünyaya rastlantı olarak getirilmiş, hiçbir amacı olmayan bir canavar olarak görür. Fransız şaka ve ince imalarından sıkılan Kontes D. ise İbrahim’in ağırbaşlı olmasından ve sade tavrından hoşlanır. Çok geçmeden İbrahim’i kendine hayran bırakır.

Çok geçmeden bu pervasız aşkın izi dışa vurur. Kontes ve İbrahim bir çocuk bekler ve sosyete içerisinde çocuğun siyah mı yoksa beyaz mı doğacağı konusunda tartışmalar başlar. Kontes’in kocasının ise hiçbir şeyden haberi yoktur. Çok geçmeden Kontes’in bir siyah oğlu doğar. Önceden anlaşılan yoksul bir kadından beyaz bir bebek alınır ve çocuklar doğumdan sonra hemen değiştirilir. İbrahim ise bu mutsuz ilişkiyi daha fazla uzatmadan bitirip Rusya’ya dönme kararı alır.

Fakat günler geçmesine rağmen bir türlü yola koyulamaz. Kontesin doğurduğu oğlu bir taşrada yetişir. Çar I. Petro İbrahim’e yolladığı mektupta, onu Rusya’ya dönmesi için zorlamadığından ve İbrahim’in kararı ne olursa olsun her zaman onun yanında olduğundan bahseder. Bu mektup İbrahim’i duygulandırır ve o, Kontes’e bir veda mektubu yazarak Fransa’yı terk eder.

İbrahim’in Rusya’daki günleri monoton bir şekilde ilerler. Çar Petro onu Preobrajenskiy alayının topçu bölüğü üsteğmeni olarak görevlendirir. Gün içinde birçok kez Kontes D.’yi ve onun haklı öfkesini, gözyaşlarını ve mutsuzluğunu

düşünür. Bir sabah masa başında çalışırken Paris'ten dostu olan İvan Korsakov İbrahim'e Kontes D.'den bir mektup getirir. İbrahim her satırını tutkuyla öptüğü mektubu defalarca okur. Korsakov, Kontes'in başlarda sıkıntı içinde olduğunu ancak sonraları yeni bir sevgili bulduğunu söyleyince İbrahim'in kalbi derinden yaralanır.

İbrahim, Korsakov ile bir gün sarayda düzenlenen baloya gider. İvan Korsakov baloda Rus kızlarının güzelliklerine ve lüks kıyafetlerine hayran kalır. 16 yaşlarında bir kızı gözüne kestirip onu dansa davet eder. Salonda menuet⁸³ çalar ve Korsakov, bir bayanı dansa davet ederek bu dansın kurallarını bozar. Bu yüzden büyük kartalın kupası⁸⁴ nı içmek zorunda kalır. Korsakov içkisini bitirdikten sonra sahneden yavaş yavaş uzaklaşmaya başlar. Genç kız ise babasının isteği üzerine Arap İbrahim'e ürkekçe elini uzatır ve danstan sonra Korsakov ile birlikte eve döner.

Gavrila Afanasyeviç eski derebeyi soyundan gelmektedir. Baloda İbrahim'in dans ettiği kızın yani Natalya'nın babasıdır. Bir akşam Gavrila Afanasyeviç tüm arkadaşlarını ve akrabalarını bir sofraya toplar. O akşam evlerine Büyük Petro ziyarete gelir. Bu ziyaretin amacı, Natalya'yı görmek ve babasından Natalya'yı İbrahim'e istemektir. Petro, ev sahibiyle görüşükten sonra evin babası ve tüm aile bir odada toplanır. Gavrila, ev halkına Petro'nun Natalya'yı görmek için geldiğinden bahseder. Kapıda bu toplantıyı gizlice dinleyen Natalya ise kendisinin Arap İbrahim ile evlendirilmek istenmesini duyunca bayılarak yere düşer ve kafasını çarpar. Çünkü genç kız, Gavrila Afanasyeviç'in evinde büyüyen Valerian adlı genç oğlana âşıktır. Ancak genç kızın babası, onu İbrahim ile evlendirmeye karardır. Bu olaylar sonucunda Natalya, alın yazısına boyun eğer.

Gavrila Afanasyeviç'in evinde tek pencere, daracık bir oda vardır. Bu odada tutsak dans öğretmenini yaşar. Vakit geçirmek amacıyla dar odasında İsveç marşları çalar. Tam üstünü değiştirecekken kapı çalar ve içeri üniformalı, uzun boylu, genç delikanlı girer. Eser böyle biter. Aleksandr Sergeyeviç Puşkin'in ilk roman denemesi olan Büyük Petro'nun Arabı tamamlanamamıştır.⁸⁵

⁸³ Menuet: üç tempolu ağır bir dans müziği.

⁸⁴ Büyük Kartalın kupası: I.Petro'nun misafirlerine ceza olarak ikram ettiği bir içki.

⁸⁵ Aleksandr Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2001.

2.2. Yazım Tarihi

Rus edebiyatı tarihinde özel bir sayfa açan ve tarihi roman türünün gelişmesinde önemli rol oynayan “Arap Petra Velikogo” (Büyük Petro’nun Arabı)⁸⁶ adlı roman, A.S. Puşkin’in anlatı türünde yazılan ikinci eseridir. Ünlü Rus eleştirmen V.G. Belinskiy (1811-1848), Puşkin’in tamamlanmamış eseri hususunda “tek tek ve toplu alınan bütün Rus tarihi romanlarından daha iyidir”⁸⁷ diye yazar.

A.S. Puşkin, mevcut romanı üzerinde 1827 yılında 31 Temmuz tarihinde Mihaylovskoye köyünde çalışmaya başlar. Arkadaşı A.A. Delvig’e (1798-1831) yazdığı mektupta şöyle der: “Ben köydeyim ve bol bol yazmayı düşünüyorum. Güz sonu sizde olmayı planlıyorum. Henüz ilham gelmedi, bu yüzden düzyazı yazmaya başladım.”⁸⁸ Bahsettiği düzyazı ise, “Büyük Petro’nun Arabı” adlı eseri idi.

Romanın iki farklı sürümü, günümüze Puşkin’in el yazısıyla taslak hali ve düzenlenmiş hali olarak ulaşmıştır. Puşkin’in düzenlediği taslağın bir kısmı kendisi tarafından kesilir ve günümüze ulaşmaz. Bu taslakta romanın ne zaman yazıldığına dair herhangi bir bilgi yoktur. Ancak bulunan taslaklarda açıkça görünmektedir ki Puşkin, “Büyük Petro’nun Arabı” eseri üzerinde çalışırken aynı zamanda şiirsel romanı “Yevgeniy Onegin” (Yevgeni Onegin) ve şiir çalışması olan “Poslaniye Delvigu” (Delvig’e Gönderi) eserleri üzerinde de çalışmaya başlar. Bu, Puşkin’in hazır olmayan taslağında açıkça görünür. Örneğin, romanın ilk bölümünün ne zaman yazıldığı, Puşkin’in hazırladığı taslakta belirtilir. Taslakta “Akafist E. N. Karamzinoy” (E.N. Karamzina’ya İlahi) şiirine ait “31 Temmuz 1827, Mihaylovskoye” notu düşülmüştür.⁸⁹ Bir başka tarih ise 10 Ağustos’tur ve romanın üçüncü bölümünde “Yevgeni Onegin” eserine ait notlar bulunur. Buna istinaden Ağustos ayının ortalarında Puşkin tarafından “Büyük Petro’nun Arabı” eserine ait üç bölüm yazılır. Ağustos ayının sonunda ise toplam altı bölümün tümü tamamlanır.⁹⁰

⁸⁶ Bundan sonra sadece Türkçeye çevrilmiş hali ile “Büyük Petro’nun Arabı” olarak anılacak.

⁸⁷ G.V. Belinskiy, **Polnoye Sobraniye Soçineniy**, Moskva, İzd. Akademii Nauk SSSR, 1955, T. VII, s. 576.

⁸⁸ A.S. Puşkin, **Polnoye Sobraniye Soçineniy**, T. I-XVI. Moskva, İzd. Akademii Nauk SSSR, 1937-1949, T. XIII, s. 334.

⁸⁹ Puşkin, **Polnoye Sobraniye Soçineniy**, s. 598.

⁹⁰ A.S. Puşkin, **Rukopisi Puškina, Hranyaşiesya v Puşkinskom Dome: Nauçnoye Opisanie**, Sostavili L.B. Modzalevskiy i B.V. Tomaşevskiy, M.-L., İzd. Akademii Nauk SSSR, 1937, s. 98, № 251. Romanın karalama olarak korunan bölümleri için: A.S. Puşkin, **Polnoye Sobraniye Soçineniy**, T. I-XVI. Moskva, İzd. Akademii Nauk SSSR, 1937-1949, T. VIII, 2, s. 521-533.

1828 yılının baharında Petersburg’da, Puşkin romandan alıntıları arkadaşlarına okur ve olumlu geri dönüşler alır. Arkadaşları, romana devam etmesini ister. Puşkin, bu ısrarı kırmayıp yedinci bölüme taslak olarak başlar ancak 1828 yılında eseri yarım bırakır. Arkadaşlarına okuduğu bölümler, 1829 yılında yayınlanan Severniye Tsveti adlı yıllıkta ve 1830 yılında yayınlanan Literaturnaya Gazeta adlı gazetede iki alıntı olarak yayınlanır. Bu alıntılar daha sonra bir derleme ile yeniden bir araya getirilir: “Aleksandr Puşkin Tarafından Yayınlanan Öyküler” (1834) ve “Tarihsel Roman’ın İki Bölümü. 1. I. Petro Döneminde Davet. 2. Rus Boyarından⁹¹ Öğle Yemeği.” (1834). Büyük olasılıkla, Puşkin mevcut romanı tamamlamayı düşünmemiştir. Taslaklarda da, düzenlenmiş halinde de romanın adı yoktur. “Arap Petra Velikogo” (Büyük Petro’nun Arabı) adı, romana yayıncılar tarafından Puşkin’in ölümünden sonra 1837 yılında Sovremennik dergisinde (1837, 5. Cilt) “Tarihî Romandan Bölümler” olarak yayınlandığında verilir. Puşkin’in romanı neden ve ne zaman yarıda bıraktığı konusunda net bir bilgi bulunmamaktadır.⁹² Romanın yazılan bölümlerini büyük beğeniyle karşılayan V.G. Belinskiy, bu hususta şöyle yazar: “Bir türlü anlaşılmıyor, neden Puşkin bu romanı tamamlamamış. Oysa tamamlamak için zamanı vardı. Çünkü 4. bölümü ta 1829 yılında yazmıştı.”⁹³

Sovyet dönemi Rus edebiyat uzmanı G.A. Lapkina’ya göre, I. Nikolay tarafından yönetilen hâkimiyet, Puşkin’in belirlediği amaçlara erebilecek kapasitede değildi. Bu şartlarda yaşanan dönem ile roman arasında bir benzerlik söz konusu olamazdı. Çünkü mevcut eserin merkezinde I. Petro’nun reformları ve bütün bu yeniliklerinde çarın destekçisi ve gözdesi olan vaftiz oğlu, Puşkin’in büyükbabasının babası Gannibal vardı. “Büyük Petro’nun Arabı”, I. Nikolay’a ve onun yakınlarına tarihî örnek olarak Puşkin’in eseri yazmaya başladığında umut ettiği etkiyi yaratamazdı. Belki de Puşkin’in eseri tamamlamamasının önde gelen sebebi bu idi.⁹⁴

1836 yılının Ağustos ve Eylül ayları, Puşkin’in bu eser üzerinde çalıştığı son tarihlerdir. Büyük Rus yazar ve tarihçi N.M. Karamzin’in (1766-1826) kızı, 1840’lı

⁹¹ Boyar: Rus toplumunda ve devlet yönetiminde yer alan soyluluk ünvanı.

⁹² D.P. Yakuboviç “Arap Petra Velikogo.”, **Puşkin. İssledovaniya i Materialı**, T. IX., L., 1979, s. 271, 280, 282; Lapkina, G.A., “K İstorii Sozdaniya “Arapa Petra Velikogo”, **Puşkin: İssledovaniya i Materialı**, AN SSSR. İnstitut Russkoy Literaturı (Puşkinskiy Dom). M-L.: İzd.AN SSSR, 1958, T. 2, s. 309.

⁹³ V.G. Belinskiy, **Polnoye Sobraniye Soçineniy**, s. 576.

⁹⁴ G.A. Lapkina, “K İstorii Sozdaniya “Arapa Petra Velikogo” **Puşkin: İssledovaniya i Materialı**, s. 309.

yıllarda Petersburg’da bulunan en ünlü edebi salonun sahibi S.N. Karamzina (1802-1856), 13 (25) Nisan 1837 yılında oğluna yolladığı bir mektupta şöyle yazar: “Jukovskiy bize bu günlerde Puşkin’in “İbrahim, Tsarskiy Arap” (İbrahim, Çarın Arabı) adlı muhteşem romanını okudu. Anlatılan zenci o kadar büyüleyici bir şahıs ki soylu ve sarayda bulunan bir kadının ona beslediği tutkuya hiç şaşırırmıyorsun. Birçok kişisel özelliği ve hatta fiziksel görünümü de Puşkin’in kendisinden yazılmış.”⁹⁵

Eserin başkahramanı, yukarıda da anlatıldığı gibi A.S. Puşkin’in büyükbabasının babası Abraham (Abram) Petroviç Gannibal’dır. Puşkin, onu hiç görmemiştir. Çünkü Gannibal, Puşkin doğmadan 18 yıl öncesi vefat eder. Ancak Puşkin, Gannibal’ın her iki oğluyla da tanışır. Gannibal’ın büyük oğlu İvan’a Puşkin’i bir yaşıdayken gösterirler. Diğer, 1826 yılında ölen oğlu Pyotr ile Puşkin görüşüp kökenleri hakkında sohbet eder ve ondan Afrikalı büyük büyükbabası hakkında çok şey öğrenir.⁹⁶

Gannibal’ın biyografisini edebî kullanım fikri, Puşkin henüz romana başlamadan önce ortaya çıkar. Romanın yazılması sırasında kullanılan kaynaklardan biri de Puşkin’e ulaşan Abram Gannibal’ın Almanca el yazısıyla yazılan biyografisidir. Aynı zamanda Puşkin, mevcut roman üzerinde çalışırken, Rus tarihçi İ.İ. Golikov’un (1735-1801) “Deyaniya Petra Velikogo” (Büyük Petro’nun Faaliyetleri) ve 1823-1824 yıllarında yayınlanan A.O. Korniloviç’in (1800-1834) “O Pervih Balah v Rossii.” (Rusya’daki İlk Balolar Hakkında) ve “Ob Uveseleniyah Rossiyskogo Dvora Pri Petre I.” (I. Petro Dönemi Rus Sarayı Eğlenceleri) adlı çalışmalarını da inceler.⁹⁷

A.S. Puşkin, romanın her bölümü için önsözler de seçer. 4. Bölüm için olanı hariç onların hangi bölüm için olduğunu göstermemiştir. Puşkin’in ölümünden hemen sonra Sovremennik dergisinde (1837, C. VI) bütünüyle yayınlanan romanda bu önsözler yer almamıştır. Yayınlanmayan önsözleri, 1855 yılında A.S. Puşkin’in “Soçineniya” (Eserleri)’nin 5. Cildinin 2. Bölüme ait açıklamalar kısmında P.V. Annenkov (1813-

⁹⁵ Puşkin v Pismah Karamzinıh 1836–1837 Godov, M.-L, İzd-vo Akademii Nauk SSSR, 1960, s. 202.

⁹⁶ İ. Metter, “Praded Puşkina - Arap Petra Velikogo İbrahim Gannibal”, **Heba**, (<https://magazines.gorky.media/neva/2003/2/praded-pushkina-arap-petra-velikogo-ibragim-gannibal.html>), Er. 23.11.2020.)

⁹⁷ S.M. Şvartsband, “Arap Petra Velikogo” (“Puşkin: Mıslı Prozi” Kitabından bir bölüm)” (http://sites.utoronto.ca/tsq/66/Paperni_66.pdf), Er. 10.11.2020.)

1887) yayınlar.⁹⁸ Önsözlerin kâğıt üzerinde aldıkları yer ve onları yazarken kullandığı karalamalar farklı olduğu için A.S. Puşkin, onları epey zaman içinde ayarlamaya çalışmış olmalıdır. Her şeyden önce yazar, roman için genel bir önsöz olarak çağın ünlü şairi N.M. Yazıkov'un (1803-1846) "Ala" adlı poeminden "Jeleznoy Voleyu Petra Preobrajyonnaya Rossiya" (Petro'nun Demir İradesiyle Değişen Rusya) mısralarını seçer.⁹⁹

A.S. Puşkin, mevcut eserle birlikte yeni bir yöntemin temelini atar. Bu yöntem, yazarın sadece olayların detaylarını, dönemin günlük yaşamını ve insanların her birini tanımasıyla yeterli kalmaz. Yazarın yaşanan dönemi, o döneme ait giyim-kuşamı, yaşanan olayları ve insanları sanki çağdaşları gibi daha yüksek bir seziyle hissetmesi gereken bir yöntem olur. Bu yeni yöntem sanatçının ellerini çözer ve ezberci tarihçilikten uzak tutar. Diğer yandan ise yazarı yanlış bir hareket yapmaktan ve dönemin tarzına karşı tek bir sahte, yanlış söz söylemekten korur.¹⁰⁰

2.3. Eserde Tarih

2.3.1. Olay Örgüsü

Roman'ın konusu, I. Petro'nun çar olduğu dönemin son yıllarıdır. Yukarıda bahsedilen N.M. Yazıkov'un (1803-1846) "Ala" adlı poeminden önsöz olarak seçilen "Jeleznoy voleyu Petra/ Preobrajyonnaya Rossiya" (Petro'nun demir iradesiyle/ Değişen Rusya) gibi mısralar, eserin ana fikrini bildirir. Eserin konusu Ganibal'ın ne aşk ne de aile hayatı değildir, eserde ön planda olan şey, devlet ve ülkenin gidişatının değişimidir ve seçilen önsöz, romana anahtar niteliğindedir. Daha fazlası, Puşkin önsöz ile İbrahim'i değil I. Petro'yu nitelendirmeye çalışır. Çünkü I. Petro ve onun yaptıkları, romanın idea merkezini oluşturur. İbrahim konusu ve soylu tabakanın sorunları ise Petro konusu ile ilgili olup onun çözümlenmesine bağlıdır.¹⁰¹ Tabii, romanda İbrahim'in kaderi büyük rol oynar ve her şeyden önce o, Petro dönemi insanların kişiliğinin en güzel taraflarını kendinde toplayan bir şahıstır. İbrahim'in

⁹⁸ A.S. Puşkin, **Soçineniya**, SPB., P.V. Annenkov, 1855, T. V, s. 525-526.

⁹⁹ G.A. Lapkina, "K İstorii Sozdaniya "Arapa Petra Velikogo", **Puşkin: İssledovaniya i Materialı**, AN SSSR. İnstitut Russkoy Literaturı (Puşkinskiy Dom). M-L.: İzd.AN SSSR, 1958, T. 2, s. 298.

¹⁰⁰ S.A. Auslender, "Arap Petra Velikogo." **Biblioteka Velikih Pisateley. Puşkin**, (<http://pushkin-lit.ru/pushkin/articles/auslender-arap-petra-velikogo.htm>/Er. 10.11.2020.)

¹⁰¹ G.A. Lapkina, "K İstorii Sozdaniya "Arapa Petra Velikogo", **Puşkin: İssledovaniya i Materialı**, AN SSSR. İnstitut Russkoy Literaturı (Puşkinskiy Dom). M-L.: İzd.AN SSSR, 1958, T. 2, s. 298.

yaptığı faaliyetler, ülkenin yeniden düzenlenmesi işinde, eğitilmiş soylu tabakanın öneminin altını çizer.¹⁰²

Eser, I. Petro'nun eğitim için ülkenin kabiliyetli gençlerini yurtdışına göndermesini anlatan cümle ile başlar:

*“Yenileşen devlet için gerekli bilgileri edinsinler diye, Büyük Petro'nun yabancı ülkelere gönderdiği gençler arasında Çar'ın vaftiz oğlu Arap İbrahim de vardı.”*¹⁰³

I. Petro'nun, soylu tabakadan olan gençleri dünyevi ve askeri eğitim alma amaçlı Avrupa'nın Hollanda, İtalya, Fransa ve diğer ülkelere göndermesi, tarihte yer alan bir gerçektir.¹⁰⁴

Eserde 18. Yüzyılın başlarında yaşanmış bir Avrupa savaşı olan İspanya Veraset Savaşından (1701–1714) ve Rusya Çarlığı önderliğindeki koalisyonun İsveç İmparatorluğu'nun Kuzey, Orta ve Doğu Avrupa'daki üstünlüğüne başarıyla karşı koyduğu Büyük Kuzey Savaşının (1700–1721) başlangıcı olan, 19 (30) Kasım 1700 yılında Narva şehri civarında başlayan ve Rus ordusunun yenilgiye uğramasıyla sona eren Narva seferinden de bahsedilir. İspanya savaşı İbrahim'i, Narva savaşı da İsveçli subayı ve I. Petro'yu anlatırken anılır:

“Paris savaş okulunda öğrenim gören delikanlı, topçu yüzbaşı olarak okulu bitirdi, İspanya savaşında başarılar kazandı ve ağır bir yara alarak Paris'e döndü.”;

“Narva savaşında bir kurşunla yaralanmış olan sağ ayağı, menuet ve courantlara pek elverişli değil ya...”;

*“...hükümdarın tutsak İsveçliyle 1701 seferi üzerine yaptığı Almanca konuşmayı, derin bir saygı içinde dinliyorlardı.”*¹⁰⁵

¹⁰² G.A. Lapkina, “K İstorii Sozdaniya “Arapa Petra Velikogo.”, **Puşkin: İssledovaniya i Materiali**, s. 305.

¹⁰³ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s. 13.

¹⁰⁴ V.İ. Bugarov, **Pyotr Velikiy i Yego Vremya**, Moskva, Nauka, 1989, s. 146.

¹⁰⁵ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s. 13, 32, 38.

2.3.2. Mekân

Eserde olaylar, Fransa'nın Paris şehrinde başlar ve Rusya'nın Petersburg şehrinde son bulur. Bu yerler, ayrıntılı bir şekilde anlatılır ve dönemin yaşam tarzı hakkında da bilgiler verilir.

Anlatılan olaylar yaşanırken Fransa'nın kralı XIV. Louis'in görkemli ve nezaket kurallarına verdiği değer ile dikkat çeken son saltanat yılları sona ermiştir. Puşkin, XIV. Louis dönemi Fransa'yı –XVIII. Yy. ilk yarısını- şöyle anlatır:

“Bütün tarihsel belgelerin tanıklık ettiğine göre, o dönem Fransa'nın doludizgin hoppalığı, çılgınlığı ve lüksüyle hiçbir şey karşılaştırılmaz. XIV. Louis'in, sarayın koyu sofuluğu, görkemi ve nezaket kurallarına tam bağlılığıyla kendini gösteren son saltanat yılları, hiçbir iz bırakmadan geçip gitmişti.”¹⁰⁶

Artık Paris, eğlence, zevk ve sefahat merkezine dönüşmüştür. Fransa'da o dönemde şen şakrak, gamsız hayatlar yaşayan ve parlak eğlencelerle günlerini geçiren soylular ön plana çıkar:

“Bu sırada Law çıktı sahneye. Para hırsıyla zevk ve sefahat düşkünlüğü birleşti. Yurtluklar yok oluyor, ahlak yıkılıyor, Fransızlar gülüyor ve birtakım hesaplar yapıyorlar, devlet satirik vodvillerin nakaratları altında parçalanıyordu.”;

“Fakat İbrahim'i Rusya'ya dönmekten alıkoyan şey; bu gamsız yaşamı ve parlak eğlenceleri, Petersburg sarayının sert yalınlığıyla değiştirmek düşüncesi değildi sadece.”;

“Saltanat naibince sık sık akşam eğlencelerine çağırılıyor, Arouet'nin gençliği, Chaulieu'nin yaşlılığı, Montesquieu ve Fontanelle'in sohbetleriyle canlanan akşam yemeklerinde hazır bulunuyor, hiçbir baloyu, hiçbir açılışı kaçırmıyordu.”¹⁰⁷

Puşkin, Paris'te bulunan kraliyet sarayındaki hiç hoş olmayan ortamdan da bahseder:

“Royal Palas âlemleri gizli kapaklı bir şey değildi Paris için ve örnek

¹⁰⁶ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s. 13.

¹⁰⁷ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s. 14, 15.

yaygındı. ”¹⁰⁸

Puşkin, Fransa’da o dönemin sosyetesinden ve düzenlediği eğlenceleri anlatırken artık insanların yaşam tarzlarının olumsuz bir şekilde değişmeye başladığını da vurgular:

*“Bu arada sosyete son derece ilgi çekici bir tablo görünümündeydi. Kültürlülük ve eğlence gereksinimi bütün sınıfları bir araya getirmişti. Merak uyandırıcı ya da eğlence vaat eden ne var; zenginlik, sevimlilik, şan, yetenek, en aşırı cinsinden tuhaflık; aynı açık gönüllülükle kabul görüyordu hepsi. Edebiyat, bilim ve felsefe, sessiz yazı odaklarını bırakmış, düşünceleriyle modayı yönetmek ve ona yaranmak için yüksek sosyete boy göstermeye başlamışlardı. Kadınlar saltanat sürüyorlar, fakat tapınış istemiyorlardı artık.”*¹⁰⁹

Ayrıca Puşkin, Dük Richelieu’nun çapkınlıklarını bilmenin, Fransa’nın o dönemdeki ahlak anlayışını öğrenmek için yeterli olacağını düşünür:

*“Yeni Atina’ların Alkibiades’i olan Dük Richelieu’nün çapkınlıkları artık tarihin malıdır ve o günlerin ahlak anlayışı üstüne bir fikir vermek için yeterlidir.”*¹¹⁰

Fransa’da dönemin insanların şakacı olması, iğnelemeleri sevmesi, soylular arasında çok dedikodu yapıldığı, herkesin her şeyden çabucak haberi olduğu ve her şeyden önce evli kadınların eşlerinin göz önünde başka bir erkekle aşk yaşaması, o dönemde toplumda yaşanan hayatın bir parçası olarak gösterilir:

“Fransız esprisinin bitmek tükenmek bilmez şakalarından, ince imalarından bıkmış olan Kontes D., İbrahim’in yalın, ağırbaşlı halini çok beğendi.”;

“...kontesin kara mı, yoksa bir ak bebek mi doğuracağı konusunda bahse giriyorlardı. Bütün Paris’te olaydan haberi olmayan ve kuşku duymayan tek kişi Kontesin kocasıydı.”;

“Yüksek sosyete umursamazlığı, yeni bir ilişki, bir başka mutlu kişi!”;

¹⁰⁸ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 14.

¹⁰⁹ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 14.

¹¹⁰ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 14.

“Kontes mi? ayrılışın, hiç kuşku yok, önce çok üzmüştü onu. Fakat zaman geçtikçe yavaş yavaş avunup, yeni bir sevgili buldu kendine.”¹¹¹

Eserde İbrahim, Kontes D.’den ayrılmadan önce ona yazdığı mektupta, Fransız sosyetesinin acımasızlığından ve eğlenceleri bittikten sonra tavırlarının nasıl değiştiğinden de bahseder:

“Uçarı sosyete, sözle izin verdiği şey gerçekleştiği zaman acımasızca ezer onu. Sosyetenin soğuk alaycılığı er geç seni yenecek, senin ateşli ruhuna boyun eğdirecek ve sen tutkundan ötürü utanç duyacaktın sonunda...”¹¹²

Örneklerden görüldüğü üzere, eserde Fransa, Paris şehrinde yaşanan saray ve sosyete hayatını anlatmaktan ibarettir ve bu hayat, her ne kadar şatafat ve eğlence içinde geçse de insanların gönül dünyasının çöküşünü yaklaştırmaktadır.

Eserde Rusya’nın anlatılması ise her şeyden önce I. Petro’nun faaliyetleriyle ilgilidir. I. Petro çar olduktan sonra, Rusya’nın gelişimi için birçok reformu uygulamaya koyar. Parçalanmış bir devletin görüntüsü, eski aristokrasinin ahlaki çöküşü, onun başında duran Orleans dükü naibinin omursamazlığı Puşkin tarafından genç Petro’nun eseri olan yenilenmiş Rusya’nın görüntüsü, Petersburg sarayının sadeliği ve Petro’nun devlet hakkındaki kaygıları ile karşılaştırılıyor. Genç Rusya, yaratıcı güç ve yaratıcı çalışmalarla dolup taşmaktadır:

“Rusya, sadece makinelerin işlediği ve her işçinin, kurulu düzen uyarınca kendi işiyle uğraştığı muazzam bir işyeri gibi görünüyordu İbrahim’e.”¹¹³

Tarihten belli olduğu üzere, I. Petro’nun ekonomi ve sanayi alanlarında elde ettiği gelişmeler, Rusya tarihinin yeni bir yol almasını sağlar. Onun kurduğu sanayi ve fabrikalar, ülkenin artık bütün ihtiyacını karşılamaktaydı.¹¹⁴ Fakat Fransa’nın aksine Rusya o dönemde daha yeniliklerden geri kalmış bir ülkedir. Dük, İbrahim’i

¹¹¹ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 16, 17, 25, 27.

¹¹² Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 21.

¹¹³ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 25

¹¹⁴ V.İ. Bugarov, **Pyotr Velikiy i Yego Vremya**, Moskva, Nauka, 1989, s. 130-133.

Rusya'ya dönmesi konusunda acele etmemesi için ikna etmeye çalışır. O, Rusya'yı “yarı yabanıl” bir ülke olarak görür:

“Sıcak ülkenizi bir gün yeniden göreceğinizi sanıyor değilim ama uzun süre Fransa'da kalışınız, sizi yarı yabanıl Rusya'nın iklimine ve yaşam tarzına yabancılaştırdı.”¹¹⁵

İbrahim kendisi de Kontese yazdığı mektupta Rusya'yı kederli bir ülke olarak niteler:

“Orada tam bir yalnızlığın benim için tek avuntu olacağı kederli Rusya'ya gidiyorum.”¹¹⁶

Fakat İbrahim dönmekte kararlıdır. Rusya'ya dönüş yaptıktan sonra o, Petro'nun bataklık haldeyken başkente dönüştürdüğü Petersburg'a gelir. Petersburg şehrinin gelişimi dikkat çekicidir:

“İbrahim, Çarlığın eliyle bir bataklık üzerinde yükseltilen bu yeni doğmuş başkenti merakla seyrediyordu. Açık su bentleri, sessiz kanallar ve tahta köprüler, her alanda elde etmiş olduğu başarıları belgeliyordu. Evler bir çırpıda kuruluvermiş gibiydiler. Kentte, henüz granit çerçevesiyle bezenmemiş olan, fakat üzeri şimdiden savaş ve ticaret tekneleriyle kaplı Neva nehrinden başka görkemli bir şey yoktu.”¹¹⁷

Ayrıca, Petersburg'da bulunan, eserin Rusça orijinalinde “Tsaritsın Sad”, Türkçeye çevirisinde “İçerisinin Bahçesi” sarayı da anlatılır:

“Hükümdarın arabası, “içerisinin bahçesi” diye adlandırılan sarayın önünde durdu.”¹¹⁸

Göründüğü üzere, Fransa (Paris)ten farklı olarak Rusya, eserde Petersburg ve Petersburg'da bulunan yapıtlarla da anılır. Rusya, bir taraftan “yarı yabanıl”, “barbar” ve “kederli”, diğer taraftan da yeniliklere açık, Paris modasına yetişmeye çalışan, hatta ahlak konusunda Fransa'ya neredeyse artık yetişen bir ülke olarak anlatılır.

¹¹⁵ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s. 19.

¹¹⁶ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s. 21.

¹¹⁷ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s. 22.

¹¹⁸ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s. 22.

Petersburg şehri haricinde eserde Petersburg’a 28 verst¹¹⁹ uzaklıkta olan Krasnoye Selo menzili, Rusya’nın yeni başkenti Petersburg’a denizden gelenleri karşılama amaçlı inşa edilen Oranienbaum şehri ve Moskova’nın 196 km güneydoğusunda bulunan Ryazan şehirleri de anılır:

“Yolculuğunun on yedinci günü, sabahleyin, o zamanlar büyük bir yolun geçtiği Krasnoye Selo’ya vardı.”;

“Liza, dedi. Oranienbaum’da sana vermek için benden elma aşırın küçük Arabı anımsıyor musun?”;

“Bir zamanlar Ryazan valiliğinde bulunmuş...”¹²⁰

2.3.3. Kültürel Değerler

Çar Petro, Rusya’nın sadece sanayi, eğitim ve bilim alanlarında değil, kültür ve günlük hayatında da birçok reform gerçekleştirir. Yeni takvim (yılbaşının artık 1 Ocaktan başlaması), gazete ve tiyatro, balo ve sohbetle geçen asambleler (davetler), yeni Avrupa tarzı ev ve giyim kuşam, hepsi I. Petro’nun kazancıydı.¹²¹

Petro, hayata geçirdiği reformların yanında dönemin Rusya’sında soylu insanların balolara katılmasını yani Avrupa tarzı bir sosyete hayatı yaşamasını da ister. Eserde, Petersburg sosyetesinin ve soylularının Rusya’da düzenlediği görkemli balolar da anlatılır:

“Omuzları gök mavisi renginde çapraz şeritli ileri gelenler takımının, elçilerin, yabancı tüccarların, yeşil üniformaları içinde muhafız alayı subaylarının, ceketleri ve çubuk çizgili pantolonlarıyla gemi yapım ustalarının oluşturduğu bir kalabalık, donyağından mumların donuk donuk aydınlattıkları bütün dumanıyla kaplı ve bir nefesli sazlar orkestrasının hiç durmadan çınladığı geniş bir salonda ileri geri hareket ediyordu. Hanımlar duvarların çevresinde oturmuşlardı. Genç olanları modanın bütün görkemiyle parlamaktaydılar. Robların üstünde altınlar ve gümüşler ışıltıyordu. Bu çiçek sapı gibi incecik belleri, gösterişli juponlarının üzerinde yükseliyordu. Kulaklarında,

¹¹⁹ Versta: Bir Rus uzunluk ölçü birimidir. 1,0668 kilometre ve 3500 feete karşılık gelmektedir.

¹²⁰ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 21, 23, 34.

¹²¹ V.İ. Bugarov, **Pyotr Velikiy i Yego Vremya**, s. 146-147.

uzun buklelerinde ve boyunlarında elmaslar parlıyordu.”¹²²

Doğal olarak, böyle bir hayata alışık olmayan birçok soylu, baloları önceleri kabullenmekte zorlanır:

*“Koca kamçı korkusuyla, kadın ise cici bicilerini göstermek için gidiyor oraya. Oh, bu balolar yetti artık! Tanrı günahlarımıza ceza olarak gönderdi onları bize.”*¹²³

Ayrıca, yeni uygulanmaya başlayan Rus balolarında çeşitli kurallar vardır ve bu kurallar çiğnendiğinde insanlara çeşitli cezalar verilir. Korsakov, genç bir kızı dansa davet etmek isterken bu kurallardan birini çiğner ve ardından tüm salonun şahitliğinde bir kupa Büyük Kartal’ı bir dikişte içmekle cezalandırılır:

*“Sayın bayım, kabahat işlediniz! Dedi. Genç bayana gerekli üç reveransı yapmadan yaklaştınız, bu bir. İkincisi; menuetlerde eş seçme hakkı kavalıeye değil, dama ait olduğu halde dansa davet ettiniz onu. Bu yüzden cezalandırılmanız gerekiyor. Yani bir kupa Büyük Kartal’ı bir dikişte içmek zorundasınız.”*¹²⁴

Örneklerden görüldüğü üzere, Petersburg hayatına Petro tarafından yerleştirilen Avrupa tipi sosyete hayatı Puşkin tarafından özenle kaleme alınır.

Eserde Petro’nun isteği ve sorumluluğunda gerçekleşen İbrahim’in boyar kızı Natalya Rjevskaya ile evlendirilme olayı, Puşkin’e Petro döneminin günlük hayatını ve yazarı cezbeden dönemin görgü kurallarını kullanma fırsatı sunar. Aynı zamanda o dönemin hayatını değişik yönleriyle ele almasını da sağlar. Puşkin’in “Büyük Petro’nun Arabı” eserinde yazarın anlattıkları ile o döneme ait topladığı bilgiler bir uyum içindedir.¹²⁵

Rusya’da bozulan değerleri ve kadınların gösteriş yapmaya olan meraklarını Puşkin şöyle anlatır:

“Adam karısını evini kulesine kapatsa çok memnun olacak ama kadını davul çalarak baloya çağırıyorlar.”;

¹²² Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 29.

¹²³ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 35.

¹²⁴ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 30.

¹²⁵ L.S. Sidyakov, “Arap Petra Velikogo” i “Poltava”, **Puşkin: İssledovaniya i Materialı**, s. 61-62.

“Karım ister köylü karısı gibi, ister imparatoriçesi gibi giyinsin, bence hava hoş; yeter ki her ay yeni giysiler ısmarlamasın; ötekileri de henüz eskimeden çıkarıp atmasın. Eskiden büyükanne sarafanının toruna çeyiz kaldığı olurdu. Fakat günümüzün robları bugün hanımın sırtında, yarın bir bakıyorsun hizmetçi kadına geçmiş. Ne yaparsın. Rus soylular sınıfının yıkımı! Felaket vesselam.”;

“Onlar (balolar) ortaya çıkalı kocalar karılarıyla başa çıkamaz oldular, işte ben bundan hoşlanmıyorum, diye yanıtladı karısını. Kadınlar, Apostolos’un sözünü unuttular: Kadın kocasından korksun. Şimdiki kadınlar evlerini yönetmek için değil, yenilikler için çırpınıyorlar. Kocalarını nasıl memnun edeceklerini değil de, zibidi subayların nasıl hoşuna gideceklerini düşünüyorlar. ...bir Rus bayına ya da bayanına Alman tütün keşleri ve onların işçi kılıklı kadınlarıyla bir arada bulunmak yakışır mı? Gece yarılarında kadar genç erkeklerle çene çalmak işitilmiş şey mi? Hele bunlar kendi akrabaların değil de, yabancı bilinmedik kimselerle?”;

“...bu balolar beni de pek sarmıyor. Daha neye uğradığınızı anlamadan sarhoşun birine toslarsınız, ya da maskara olarsınız diye sizi sarhoş ederler. Yahut da çapkın biri, kızınıza bir yaramazlık yapmasın diye gözünüzü dört açarsınız.”¹²⁶

Örneklerden görüldüğü üzere, çar Petro’nun soylu toplumun hayatını değiştirmesi (balolar, içki, tütün vs.) ataerkil düzeni koruyan aile başlıkları tarafından hiç de hoş karşılanmaz. Hele kadınların artık evlerinden çıkarak erkeklerin olduğu ortamlarda bulunması, asırlardır eş ve kızlarını dört duvar arasında tutan erkekler için çok zor bir durum olur. Fakat kadınlar, bu durumdan çok memnundur. Daha dün eski geleneğe göre “dadılarla, halayıklarla yetişen, sırma işleyen, okuma yazma bilmeyen” Rus soylu kızlar, artık babaları her ne kadar yabancı olan her şeye karşı nefret duysa da, dans etmeyi öğrenir, balolara katılır ve ailede söz hakkına sahip olurlar:

“Konuklar, hükümdarın buyrukları, bir de kendi kişisel yaşantısında örnek olması sayesinde en sıkıcı ev hayatından kurtulan karıları ve kızlarıyla birlikte sükün etmeye başladılar.”;

¹²⁶ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 35, 36.

“Üzülme, güzelim benim! Araba varınca yine de kendi başına buyruk olacaksın. Zamanımızda işler eskisi gibi değil. Kocalar karılarını kafes arkasına kapatmıyorlar şimdi.”¹²⁷

Eserde büyük kuşak, gençlerin Petro’nun yeniliklerine uyduklarından artık eskisi kadar saygılı olmadığından yakınmaktan alıkoyamaz kendini:

“Niye gizlemeli, yabancı ülkelere gidip de kutsal Rusya’ya maskara olarak dönen ne ilk ne de son kişidir. Çocuklarımız ne öğreniyorlar orada? Topuk şakırdatmak, tuhaf bir şeyler geveleyip durmak, yaşlılara saygısızlık ve onun bunun karısına sarkıntılık.”¹²⁸

I. Petro’nun insanlara soyuna göre değil kabiliyeti ve eğitimine göre değer vermesi de eski görüşlü soylular tarafından tepkiyle karşılanır:

“Gerçi Ortodoks Rus soylusu şimdiki sonradan görmelerden, börekçilerden gâvurlardan belki de daha değerlidir ya, eski kafa bir adamım ben. Bugün bizim hizmetimize gerek yok.”¹²⁹

Dönemin yerel özelliklerinden vazgeçerek Puşkin, eserde kullandığı detayları doğru seçer ve Büyük Petro dönemini en doğru şekilde yansıtmayı başarır. O, bu detayları dönemin tarihî kaynaklarından bulur. Fakat bu detaylar, romanın metnine kullanımlarının kasıtlı olma ve önceden ayarlanma ihtimalinin önüne geçilmiş şekilde yerleştirilir. Özenle ve ustalıkla romanın anlatımına serpiştirilen somut detaylar, anlatılan dönemin son derece renkli bir tablosunu oluşturur. Örneğin, eğer günlük yaşama ait birçok unsurdan giyim kuşam ön plana çıkarılırsa, romana serpiştirilen sadece ona özgü bilgilerden bile birçok zorluğu kendi bünyesine toplayan, tarihte dönüm noktası olan dönemin canlı bir tablosu ortaya çıkar. Petro’nun düzenlediği davet sahnesini hatırlatmak gerekirse, konukların sosyal ve ulusal görünümlü kıyafetlerindeki farklılık bile o dönemde Petersburg toplumunun karmaşık yapısının altını çizer.¹³⁰

“Omuzları gök mavisi renginde çapraz şeritli ileri gelenler takımının, elçilerin, yabancı tüccarların, yeşil üniformaları içinde muhafız alayı

¹²⁷ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 33, 50.

¹²⁸ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 36.

¹²⁹ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 39.

¹³⁰ Sidyakov, L.S. “Arap Petra Velikogo” i “Poltava”, **Puşkin: İssledovaniya i Materialı**, s. 61-62.

subaylarının, ceketleri ve çubuk çizgili pantolonlarıyla gemi yapım ustalarının oluşturduğu bir kalabalık, donyağından mumların donuk donuk aydınlattıkları bütün dumanıyla kaplı ve bir nefesli sazlar orkestrasının hiç durmadan çınladığı geniş bir salonda ileri geri hareket ediyordu. Hanımlar duvarların çevresinde oturmuşlardı. Genç olanları modanın bütün görkemiyle parlamaktaydılar. Robların üstünde altınlar ve gümüşler ışıltıyordu. Bir çiçek sapı gibi incecik belleri, gösterişli jüponlarının üzerinde yükseliyordu. Kulaklarında, uzun buklelerinde ve boyunlarında elmaslar parlıyordu. <...> Yaşlı hanımlar, giysilerin yeni biçimlerini geçip gitmiş olan eski ile kurnazca bağdaştırmaya çalışmışlardı: Hotozları, Çariçe Natalya Kirillovna'nın samur şapkasına benziyordu. Robları ve şalları ise, yelek ve kürk astarlı kolsuz ceketleri andırıyordu. Onların bu yeni moda danslı toplantılarda, hoşnutluktan çok şaşkınlık duydukları görülmüyordu. Hollandalı gemi kaptanlarının, kabartma çizgili pamuk bezinden etekleri ve kırmızı bluzları içinde oturup, sanki evlerindeymişçesine kendi aralarında gülüşüp konuşarak çorap ören karılarına ve kızlarına can sıkıntısıyla yan yan bakıyorlardı.”¹³¹

Ayrıca Parisli züppe Korsakov'un davete giderken giydiği kıyafeti, Rus hayat tarzına yabancıdır:

“Fransız oda uşağı, kırmızı ökçeli potinleri, mavi kadifeden pantolonu ve üzerine pullar dikilmiş pembe kaftanı uzattı ona. Dış odada perukayı çabucak pudralayıp getirdiler. Korsakov tıraşlı kafasını soktu ona. Kılıcını ve eldivenlerini istedi...”¹³²

Kostüm konusu sadece davet sahnesiyle sınırlı olmayıp I. Petro'dan bahsederken de ele alınır. Örneğin, çar İbrahim ile buluştuğu esnada üzerinde “yeşil kaftan” vardır. Korsakov onu arayıp gemiye geldiğinde Petro, direğin tepesinde “sırtında keten bir fanilayla” görünür. Rjevskiy'i ziyaret ettiği sırada ise Petro'nun üzerinde “kırmızı kaput” vardır.

¹³¹ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s. 28-29.

¹³² Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s. 28.

Eserde çarın eşi Katerina'ya gelince o, Fransız modasına göre giyinir ve İbrahim'e Paris'te yaşanan hayatı ve modayı sorar:

“Petro’yu otuz beş yaşlarında, güzel, en son Paris modasına göre giyinmiş bir kadın karşıladı basamaklarda.”;

“(İbrahim) Paris’te yaşanan hayatı, oradaki şölenleri ve başına buyruk moda akımlarını anlattı.”¹³³

Bu durum, Rusya'nın o dönemde Fransa'dan ne kadar etkilendiğini gösterir. Ama yine de Korsakov, Fransa'dan Petersburg'a geldiğinde Fransa'ya göre moda ve sanatta geri kalmış bir şehir ile karşılaşır ve şaşkınlığını gizleyemez:

“Şu barbar Petersburg’da can sıkıntısından henüz ölmeyişine çok sevindim! Dedi. Ne yaparlar, neyle uğraşırlar burada? Terzim kim? Opera kuruldu mu bari?”¹³⁴

Boyarın evinde, akşam yemeği yedikleri sahnede de orada olan insanların giydikleri kıyafetler özenle anlatılır:

“Eski tip bir bluzla, yine eski tip bir tören başlığı giymiş olan kâhya kadın ile otuz yaşında bir bebek olan ciddi, bumburuşuk yüzlü kadın cüce ve aşınmış üniforması içinde tutsak İsveçli subay, masanın en sonundaki alışılmış yerlerini aldılar.”¹³⁵

“Aptal” Yekimovna anlatılan sahnede ise Yekimovna'nın abartılı kıyafeti ve bu hususta söylediği alaylı cümleleri, kıyafet reformundan mutsuz olan Rjevskiy'in ev ahalisi ve sofrada bulunan konuklar anlayışla karşılar:¹³⁶

“... pudralı, allıklı, çiçeklerle ve sırmalarla bezenmiş, üzerinde boynu ve göğsü açık, kaba ipek dokumadan bir rob bulunan yaşlı bir kadının, şarkı söyleyip dans ederek içeri girmesi bir oldu.

-Kaçık, neredeydin? Diye sordu.

-Süsleniyordum azizim. Değerli konuklarımız için Tanrının bayramı için, Çarın yönergesi, beyin buyruğu üzerine, âleme eğlence olsun

¹³³ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 22, 23.

¹³⁴ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 26.

¹³⁵ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 33.

¹³⁶ L.S. Sidyakov, “Arap Petra Velikogo” i “Poltava” **Puşkin: İssledovaniya i Materialı**, s. 64.

diye, Alman yöntemine göre süsleniyordum. <...>

-Kaçık saçmalar, saçmalar ya, doğruyu da söyleyiverir işte!
Dedi.<...> Doğrusunu söylemek gerekirse, bu günün giyimleri,
âleme eğlence değil de ne? Baylar! Hele sizler, sakallarınızı kesip,
daracık, kısa kaftanlar giydikten sonra, kadınların pılı pırtısı üzerine
söyleyecek söz kalmıyor. Fakat saraşana,¹³⁷ kızlık kurdelesine,
povoynike¹³⁸ yazık oldu doğrusu.”¹³⁹

Çar Petro’nun getirdiğı giyim kuşam reformunda en ilginç ve alışık olmayanı,
kadınların giydiğı kıyafetlerdir:

“İnsan, günümüzün dilberlerine bakınca, hem gülesi geliyor hem de
acıyor. Saçlar kıtık gibi kabartılıp, Fransız pudrasına bulanmış.
Karınları öylesine sıkıştırılmış ki, neredeyse parçalanacak. İç etekleri
bir çembere geçirilmiş! Arabaya yan yana biner, bir kapıdan girerken
iki büküm olurlar. Ne ayakta durabilir, ne oturabilir, ne de soluk
alabilirler. Zavallılıklar kendi kendilerine işkence ediyorlar.”¹⁴⁰

Kıyafetlerin dışında, eserde meşe ağacından yapılmış karyola, kaba ipek dokumayla
kaplı kanepe, çeyizin koyulduğı demir kaplama sandık, altın ve gümüş kaplamalı
ikonlar, önünde kandil yanan cam ikon mahfazası, yün eğirmek için kullanılan
pedallı çıkırık, çam ağacından küçük bir masa gibi nesneler de o dönemde soylu bir
Rus insanın yaşadığı ev ortamını anlamaya yardımcı olurlar:

“Yaşlı prens, meşe ağacından yapılmış karyolaya uzandı. Tatyana
Afanasyevna, ayağının altına bir iskemle çekerek, kaba ipek
dokumayla kaplı kanepeye oturdu.”;

“Babasının son sözlerini işittiğı zaman ise kendisinden geçmiş,
düşerken, başını içinde kendi çeyizi bulunan demir kaplama sandığa
çarparak yaralamıştı.”;

“İçinde atadan kalma altın ve gümüş kaplamalı ikonaların parıldadığı
cam ikona mahfazasının karşısında ölgün bir kandil yanmaktaydı.”;

¹³⁷ Sarafan: Rusların uzun kollu gömleğın üzerine giyilen kolsuz kadın giysisi.

¹³⁸ Povoynik: Rus kadınlarının geleneksel başlığı.

¹³⁹ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 34.

¹⁴⁰ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 34.

“Hizmetçi kadın sobanın yanında oturmuş, pedallı çıkırtısıyla yün eğiriyor, odadaki sessizliği onun iğinden çıkan hafif gürültü bozuyordu sadece.”;

“Gavrila Afanasyeviç’in evinde, sofanın sağında, tek bir pencereciği olan dar bir odacık vardı. Odada pamuklu bir yorganla örtülü, gösterişsiz bir karyola, karyolanın karşısında da üzerinde yağlı bir mum yanan ve açık nota kâğıtları bulunan çam ağacından küçük bir masa duruyordu. Duvara, eski, mavi bir üniforma ve aynı eskilikte üç köşe bir şapka asılmış.”¹⁴¹

Puşkin mevcut eserinde Rusların günlük hayatta kullandıkları çeşitli nesnelerle yan yana Rus mutfağına ait yiyecek ve içecekler ve mutfak gereçlerinden de bahseder. Örneğin, Rusların lahana çorbası, kurabiye gibi yiyeceklerin yanında ekmekle mayalanan bir çeşit içecek olan kvas, bira, şarap gibi içecekler tükettiklerine, hatta bu yiyecek ve içeceklerin nasıl bir kaplarda sunulduğuna (kepçeler, gümüş kadehler, kupalar, bardaklar, maşrapa vs.) dair bilgi de verir. Zaten eserin 4. Bölümüne önsöz olarak Puşkin, “Ruslan i Lyudmila” (Ruslan ve Lyudmila) adlı poeminden mısralar getirir:

“Atalarımız yemeği ağır ağır yer

Ve ağır ağır sunulurdu,

Kepçeler, gümüş kadehler

Köpüklü bira ve şarapla dolu.”;

“Odada, pipolarını görkemle tütürerek ve bira kupalarını boşaltarak oturan yabancılar vardı büyük çoğunlukla. Masalara bira ve şarap şişeleri, meşinden tütün keseleri, punç dolu bardaklar ve satranç takımları dizilmişti.”;

“Gavrila Afanasyeviç, maşrapasını köpüklü kvasla doldurarak: - Suç kimde? dedi.”;

“Petro, ev sahibinin yanına oturdu, lahana çorbası istedi kendisi

¹⁴¹ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 39, 41, 45, 50-51.

için. ”¹⁴²

Ayrıca, bu eserden Büyük Petro’nun nereye giderse gitsin fildişi çerçeveli tahta kaşığı ile yeşil kemik saplı bıçağını ve çatalını yanında taşıdığı da görülür:

*“Hükümdarın emir eri efendisinin fildişi çerçeveli tahta kaşığını, yeşil, kemik saplı bıçağıyla çatalını uzattı. Çünkü Petro, kendininkiler dışında çatal bıçak kullanmazdı. ”*¹⁴³

Puşkin tarafından sofraya oturma düzeni de özenle anlatılır ve bu düzenin soylu aileler için ne kadar önemli olduğu vurgulanır:

*“Eski salonda uzun bir sofraya kurulmuştu. Başköşeye, ev sahibinin yanında, onun kayınbabası olan yetmiş yaşlarında bir bey, Boris Alekseyeviç Lıkov kuruldu. Öteki konuklar ise soylarının eskiliğini gözeterek, böylelikle de kasıtlı toplumun mutlu çağlarını anarak, erkekler bir yanda kadınlar öte yanda olmak üzere yerleştiler. Eski tip bir bluzla, yine eski tip bir tören başlığı giymiş olan kâhya kadın ile otuz yaşında bir bebek olan ciddi, bumburuşuk yüzlü kadın cüce ve aşınmış üniforması içinde tutsak İsveçli subay, masanın en sonundaki alışılmış yerlerini aldılar. Üzerinde pek çok servis tabağı bulunan masanın çevresini telaşlı uşaklar yığını kuşatmıştı. ”*¹⁴⁴

Eskiden Rus saraylarında özellikle misafirlerin çağrıldığı sofrada “şut” dedikleri cüceler de bulunurdu. Soytarılık geleneği, ilk olarak Avrupa’da ortaya çıkar. Saray soytarılarının enstitüsü, 15. ve 16. yüzyıllarda önemli bir gelişim gösterir. Geleneksel olarak soytarılar, parlak kıyafetler ve eşeğin kulaklarını ve kuyruğunu temsil eden üç tane uzun ucu olan zilli kalpaklar giyerlerdi. Ellerinde de ucuna bezelye taneleriyle dolu boğa kabarcığı bağlanan ve sopayı andıran çingiraklar taşırlardı. Ayrıca Rusya’da soytarılar, kendilerini bezelye samanıyla süslerdi. Zaten Rusçada “Şut Gorohovıy” (bezelyeden soytarı) ifadesi de buna bağlı ortaya çıkar. Rusya, soytarı modasına Avrupa’ya nazaran biraz geç katılır. Ama soytarılığın kendisi Rusya’da derin köklere ve eski geleneklere sahiptir. “Aptallara” boş gevezelik görünümü altında, günahlar ve yalanlarla alay ederken, başkaları için kesinlikle yasak olan

¹⁴² Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 32, 29, 35, 38.

¹⁴³ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 38.

¹⁴⁴ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 33.

şeyleri söyleme izni verilirdi ve bu durum, her zaman Rus halkı tarafından takdir edilirdi. Çar I. Petro, çocukluğundan beri saray yaşamının ayrılmaz bir parçası olan cücelere ve soytarlara alıştı. Rus sarayında yaşayan soytarlar genellikle Rus toplumunun üst sınıfından geldikleri için çar, sık sık çeşitli eğlenceler düzenlerdi. I. Petro'nun sarayında Avrupa tarzı giyinmiş ve hükümdarı istediği bir zamanda eğlendirmek amaçlı birkaç düzine erkek ve kadın cüceler yaşardı. Rus soylularının evlerinde de şakacılara, soytarlara ve cücelere sahip olmak, saygınlık kabul edilirdi. İşleri sadece eğlendirmek değil, ayrıca çok önemli görevleri yerine getirir ve kişisel asistan olarak görev yaparlardı.¹⁴⁵ Eserde ise soytarları bir yemekte konukları eğlendirirken veya soylu kız Natalya Afanasyevna'nın ona akıl danıştığı bölümde görmek mümkündür:

“Birkaç uşağın sağa sola koşuşmasıyla birlikte, pudralı, allıklı, çiçeklerle ve sırmalarla bezenmiş, üzerinde boynu ve göğsü açık, kaba ipek dokumadan bir rob bulunan yaşlı bir kadının, şarkı söyleyip dans ederek içeri girmesi bir oldu.”;

“Kaçık Yekimovna, bir sahan kapağını kaptığı gibi, şapkaymışçasına koltuğunun altına aldı; Mösyö... Mamzel... balo... pardon...” diyerek kırıtmaya, topuk şakırdatmaya, eğilip dört bir yana selam vermeye başladı.”;

“... Cüceyi alıp getirmesini söyledi ona. Aynı anda, yusuvarlak, mini yaşlı cüce, tıpkı bir top gibi, karyolasına doğru yuvarlandı onun. Lastoçka, kısacık bacaklarının olanca çevikliğiyle Gavrilaf Afanasyeviç ve İbrahim'in ardı sıra merdivenleri tırmanmış, güzel soyuna özgü meraka uyararak, kapının arkasına gizlenmişti. Nataşaf onu görünce hizmetçi kadını dışarı gönderdi, cüce de karyolanın yanındaki iskemleye oturdu.”;

“Gövdesi küçüktü ya, bin bir türlü fitne ficur kaynardı cücenin aklında. Karışmadığı, bilmediği, uğraşmadığı şey yoktu. Kurnazlığı ve girişkenliği ona, efendilerinin sevgisini, başına buyruk yönettiği ev halkının ise nefretini kazandırmıştı. Gavrilaf Afanasyeviç, onun

¹⁴⁵ “Kogo Na Rusi Brali v Pridvornıye Şutı, İ Kak Jilos Vesıyolım Boltunam Pri Russkom Dvore.”, (<https://kulturologia.ru/blogs/040618/39154/Er.25.12.2020.>)

jurnallerine, şikâyetlerine, ufak tefek önemsiz dileklerine kulak verir; Tatyana Afanasyevna her an onun düşüncelerine başvurarak aldığı öğütlere göre davranır; cüceye sınırsız bir bağlılığı bulunan Nataşa ise, on altı yaşına özgü bütün duygularını, bütün düşüncelerini güvenle açardı ona.”¹⁴⁶

Eserde yemek sonrası dinlenme gibi Ruslara özgü bir adetten de bahsedilir. Örneğin Petro, İbrahim ve ailesiyle yediği yemekten sonra dinlenmeye çekilir. Gavrilafanasyeviç de yemekten sonra yatak odasına çekilip dinlenir:

“Hükümdar yemekten sonra, Ruslarda adet olduğu üzere, dinlenmeye çekildi.”;

*“Nataşa’yı odasına gönderdi, kız kardeşi ve kayınbabasına da kendisiyle biraz konuşması gerektiğini bildirip, genel olarak öğle yemeklerinden sonra dinlendiği yatak odasına götürdü onları.”*¹⁴⁷

Bir de eserde bütün bu geleneksel hayat tarzı ile artık I. Petro’nun uyguladığı yeni kuralların da işlemesine en güzel örnek, Rjevskiy’in kızı Nataşa hastalanınca Alman bir hekimin çağrılmasıdır:

*“Tatyana Afanasyevna’nın peşi sıra sırtında kara bir kaftan, başında bilginlere özgü bir peruka bulunan Alman hekim girdi içeri.”*¹⁴⁸

2.3.4. Eserin Dili

Romanın tarihî ve geleneksel özelliği, Puşkin’in diline de yansır ve yazar, yine Petro döneminin dilini doğal şekliyle kullanmayı reddeder. Rus bilim adamı B.L. Bogorodskiy’in (1896-1985) de bildirdiği üzere, temele Puşkin’e göre çağdaş olan dil alınır ve ancak bazı arkaizm ve neolojizmler esere tarihsel bir renk katar. Aynı zamanda günlük yaşamda kullanılan kelimelerin seçimi, Puşkin’in dönemin sosyal hayatında gelişen yenilikleri gösterme çabasından kaynaklanır.¹⁴⁹

¹⁴⁶ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 33, 36, 49.

¹⁴⁷ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 23, 39.

¹⁴⁸ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 46.

¹⁴⁹ B.L. Begorodskiy, “O Yazıke i Stile Romana A.S. Puşkina “Arap Petra Velikogo.””, **Uçyonıye Zapiski LGPI im, A.İ. Gertsena**, 1956, T. 122, s. 220.

2.3.5. Eserde Psikolojizm

Eserde Puşkin, Büyük Petro'nun zamanında yaşamış insanların psikolojilerine daha az önem verir ve bu durumda tarihsel doğruluktan gözle görülür şekilde sapar. Yazarın ilk tarihsel romanında günlük hayata daha çok önem verilir. Bu, Puşkin'in düzyazı özellikleri hakkındaki fikirleriyle uyur. Puşkin'in düşüncesine göre eski temelleri yıkan Petro, kendi yarattığı yeni yaşantı ile tarihsel açıdan önemli bir sorunu çözdü. Daha önce 1822 yılında yazılan “Zametki Po Russkoy İstorii XVIII Veka” (XVIII. Yüzyıl Rus Tarihine Dair) adlı çalışmada da gösterildiği üzere, eski ile olan bağlantıyı kesmek, Puşkin'e göre I. Petro'nun yaptığı önemli gelişmelerin sonucuydu. I. Petro'nun ölümünden sonra bile, güçlü bir adam tarafından başlatılan bu hareket, devletin büyük bileşimlerinde devam eder. Geçmiş düzen, ebediyete dek kaybolur, eski zamanların anıları yavaş yavaş silinir. Puşkin, I. Petro saltanatının son yıllarına ithaf edilen “Büyük Petro'nun Arabı” eserinde, bahsettiği sürecin ilk sonuçlarına odaklanır. Eski boyarlar, Petro'nun reformlarına muhalefet etmeye devam ederken, artık eskisi kadar güçlü değillerdir. Günlük yaşam, boyarların eski zamanlarla olan tek bağlantısıdır. Bu yüzden, Petro'nun İbrahim'e müstakbel kayınpederinin gönlünü almasını tavsiye etmesi, Rus araştırmacı L.S. Sidyakov'un da bildirdiği gibi aslında boyarların iddialarına saygı göstermesidir.¹⁵⁰

“...Kızağı kapıda bırakıp avluyu yürüyerek geç. Hizmetleri, erdemleri tanışmışlığı üzerine konuş onunla. O zaman sana hayran kalacaktır.”¹⁵¹

Petro'nun Rjevskiy'in evine gittiği sahnede, çara olan bağlılığın, siyasi önyargılardan daha güçlü olduğu görülür. Bu durum, Puşkin'in romanındaki boyarların tasvirini belirler. Korsakov'un anlatımının aksine onlar hicvi bir şekilde anlatılmazlar. Olayların devamında kız isteme sahnesinde çarın tahmin ettiği gibi İbrahim'in tüm Rjevskiy ailesi tarafından kabul edilmesi, Petro'nun gerçekleştirdiği yeniliklerin derinliğini ve gerekliliğini doğrular. Dönemin temel anlaşmazlıklarını kişilerin özel hayatlarına aktaran Puşkin, Petro'nun bu faaliyetlerinin zaferini ikna edici bir şekilde

¹⁵⁰ L.S. Sidyakov, “Arap Petra Velikogo” i “Poltava.” **Puşkin: İssledovaniya i Materialı**, s. 65.

¹⁵¹ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s. 44.

gösterir ve çağın yeniden şekillendirilmesinin Petro olmadan eksik olacağı fikrini, yazdığı roman ile birlikte somutlaştırır.¹⁵²

2.4. Eserde Tarihî Karakterler

A.S. Puşkin, “Büyük Petro’nun Arabı” eserine başkahraman olarak büyük babasının babası olan İbrahim (Abram) Petroviç Gannibal’ı (1696-1781) alır. Fakat I. Petro’nun (1672-1725) vaftiz oğlu olan Arap Gannibal’ın Fransa ve Rusya’da yaşadığı olayları anlatan eser, birçok diğer tarihî karakter de içerir. Bunlar, her şeyden önce, Rus çarı I. Petro ve onun ailesi: eşi çariçe I. Katerina ve kızları (özellikle daha sonra çariçe olacak Yelizaveta Petrovna), bir benzetme içinde de olsa I. Petro’nun annesi Natalya Kirillovna Narişkina (1651-1694). Eserde I. Petro’nun sadık adamlarından ülkeyi yenileme reformları destekçileri Yakov Fyodoroviç Dolgorukiy (1639-1720), Fyodor Alekseyeviç Golovin (1650-1706), çevirmen, yayıncı ve eğitimci İlya Fyodoroviç Kopyeviç (1651-1714), Boris Petroviç Şeremetev (1652-1719), Yakov Vilimoviç Bryus (1669-1735), Savva Lukiç Raguzinskiy (1669-1738), Aleksandr Daniloviç Menşikov (1673-1729), Gavriil Fyodoroviç Bujinskiy (1680-1731), Feofan Prokopoviç (1681-1736), Anton Manuiloviç Deviyer (1682-1745) ve İvan İvanoviç Buturlin (1694-1767) anılır. Fransa’nın tarihinde iz bırakan şahıslardan da Fransız kralı XIV. Louis (1638-1715), Orleans Düğü (1640-1701) ve John Law’dan (1671-1729), Düğ Richelieu’dan (1696-1788) bahsedilir. Ayrıca, eserin sonunda İsveç kralı XII. Karl (1682-1718) da anılır. Bütün bu tarihi şahısların A.S. Puşkin tarafından esere dâhil edilmesi, I. Petro dönemini bütün canlılığıyla yansıtmak içindir. Daha önce de bildirildiği üzere A.S. Puşkin’in bahsettiği I. Petro’nun çevresinde bulunan Y.F. Dolgorukiy, çevirmen ve eğitimci İ.F. Kopyeviç, Rus ordu komutanı B.P. Şeremetev eserde anlatılan dönemde artık hayatta değildiler. Puşkin, romanında anakronizm¹⁵³ kullanmıştır.¹⁵⁴

Eserde adı geçen bütün tarihi şahıslar, “Rusya Tarihinde İz Bırakan Şahıslar”, “Fransa Tarihinde İz Bırakan Şahıslar” ve “İsveç Tarihinde İz Bırakan Şahıslar” olarak 3 ana başlık altında incelendi ve yaşadıkları yıllara göre kronolojik düzende

¹⁵² L.S. Sidiyakov, “Arap Petra Velikogo” i “Poltava”, **Puşkin: İssledovaniya i Materialı**, s. 65.

¹⁵³ Anakronizm: Herhangi bir olay ya da varlığın içinde bulunduğu zaman dilimi (dönem) ile kronolojik açıdan uyumsuz olma durumu, tarih yanlışlığı.

¹⁵⁴ S.A. Auslender, “Arap Petra Velikogo.”, **Biblioteka Velikih Pisateley. Puşkin**, (<http://pushkin-lit.ru/pushkin/articles/auslender-arap-petra-velikogo.htm>/Er. 10.11.2020.)

verildi. Sadece İbrahim (Abram) Petroviç Gannibal ile ilgili bilgi, mevcut şahıs eserin ana karakteri olduğundan dolayı kronolojiye uygun olmayan şekilde I. Petro'dan önce verildi.

2.4.1. Rusya Tarihinde İz Bırakan Şahıslar

2.4.1.1. Abram Petroviç Gannibal (1696 veya 1698-1781)

Tarihte:

18. yüzyılda tanılan Rus general ve mühendistir. Aynı zamanda ünlü Rus yazar Aleksandr Puşkin'in büyükbabasının babasıdır. Tam olarak ispatlanamasa da, yaklaşık olarak 1696-1697 yılları arasında Abissinya'da (günümüzde Etiyopya) Doğu Afrika'nın Eritre şehrinde doğar. Henüz yedi yaşındayken babasının Osmanlı Devletine olan bağlılığını göstermek adına Sultan III. Ahmed'in (1673-1736) sarayına gönderilir. Hayatının sekizinci yılında İbrahim, erkek kardeşiyle birlikte kaçar ve 1705 yılında İstanbul'dan -o zamanki adıyla Konstantinopol'den- götürülüp Rus diplomat ve tüccar Savva Raguzinskiy (1669-1738) tarafından çar I. Petro'ya hediye edilir. Çünkü tam da bu yıllarda Rus çarı, o zaman Avrupa modasına uyarak sarayında hizmetinde bulunacak bir Arap çocuğu ister. O dönemde Avrupa'da birçok kral sarayda uşak olarak Afrika kökenli çocuklar bulundururdu. I. Petro da onlardan geride kalmak istemez.¹⁵⁵ Ayrıca, Petro, koyu tenli Arap çocuklarının, çoğu reşit Rus gencinden, bilim ve iş alanlarında daha az yetenekli olmadığını ispatlamak ister. Bir başka deyişle, burada hedef eğitimidir. O zamanlar zenciler vahşi sayılmaktaydı. Çar Petro, insanları ten rengine göre ayırdıkları gelenek ve önyargıları yıkar, yerine zihinsel yeteneklerine göre ve el ustalıklarıyla yarattıkları şeylere göre değerlendirmeye başlar. Tarihî bir bilgiye göre İbrahim'in ağabeyi, Habeşistan'dan Petersburg'a gelir ve Petro'ya, İbrahim'i vatanına götürmek için parasal teklifte bulunur. Ancak Petro, vaftiz oğlu İbrahim'i bırakmaz. Petro, İbrahim'i öz oğlu gibi sever. 1716 yılına kadar İbrahim Petro'nun yanından ayrılmaz, onun torna tezgâhı bulunan atölyesinde uyur ve Petro'nun tüm seferlerinde ona eşlik eder. Fakat İbrahim yaşlanınca da Afrika'yı, babasının lüks içindeki hayatını ve babalarının yanına onun otoritesine karşı gelmemeleri için elleri arkadan bağlı şekilde götürülen on sekiz

¹⁵⁵ Aleksandr, Koçetov, "Arap Petra Velikogo", (<https://www.kp.ru/kniga-tajna-trekh-gosudarej/istoriya-vozniknoveniya-russkogo-gosudarstva/arap-petra-velikogo/Er. 21.11.2020.>)

kardeşini hatırlar. Ayrıca Habeşistan'dan götürülürken geminin arkasından gözyaşları döken sevgili kız kardeşi Lagan'ı da asla unutmaz.¹⁵⁶

A.P. Gannibal otobiyografisinde şöyle yazar: “1706 yılında ben, Kont Savva Vladislavoviç Raguzinskiy eşliğinde Konstantinopol'den küçük yaşta Moskova'ya, artık rahmetli ve hep anılmaya layık olan imparator Büyük Petro'nun evine getirildim.” Daha sonra onu Vilno şehrinde Pyatnitskaya kilisesinde Ortodoksluğa geçirirler. Vaftiz babası çar I. Petro, vaftiz annesi de Polonya kralı II. August Güçlü'nün (1670-1733) eşi kraliçe Kristiana Ebergardina'dır (1697-1727). A.S. Puşkin otobiyografisinde bu olayla ilgili şöyle yazar: “Vaftiz adı Pyotr olmuştur fakat o, çok ağlar ve yeni adına bir türlü alışamaz. Sonuçta ölümüne dek Abram adını taşır.”¹⁵⁷ Vaftiz ederken Pyotr ona tüm zamanların en büyük askeri dehalarından biri olan, Karfagen'i savunan komutan Hannibal'ın (MÖ 247-MÖ 184) anısına Gannibal soyadı verir. I. Petro, vaftiz oğlunun da tarihte büyük işlerle ün almasını ister ve yanılmaz.¹⁵⁸ Petro'nun yüksek öngörüsü, İbrahim'i seçmesini sağlar ve İbrahim'in küçük yaşlardan itibaren Rusya'da çara yakın bir çocuk olarak büyümesine imkân tanır. 1707 yılında vaftiz edilmesinden bu yana, İbrahim imparatora ayrılmaz. İbrahim, senatoya kendisi hakkında verdiği dilekçede şu bilgiler yer alır. İbrahim, çarın kişisel sekreteri olma görevini yürütür, sonrasında ise İbrahim'in biyografisine göre Petro, İbrahim'in yeteneklerine her geçen gün daha fazla inanır ve ona eğitim vermeleri için özellikle matematik konusunda en iyi öğretmenleri görevlendirir. Petro'nun düşüncesi, Habeş prensini Rusya'nın dönüşümünde yoldaşlarından biri yapmaktır. Aslında Petro'nun siyah yüzlü bir tutsağın ısrarla arkasında durmasında, tüm Petro dönemine özgü ilginç bir tuhaflık vardır. 1714 yılından itibaren Petro, Arap Abram'a çeşitli görevler vermeye başlar. A.P. Gannibal, 1717 yılına kadar I. Petro ile beraber Preobrajenskiy alayı kaptanı rütbesinde çeşitli savaşlara katılır. Zamanla I. Petro'ya en yakın insan olur. 1716 yılında çar vaftiz oğlu ile beraber Fransa'ya gider ve onu burada eğitim alması için bırakır.¹⁵⁹ Orada Fransa'nın bilimi,

¹⁵⁶ İ. Metter, “Praded Puşkina - Arap Petra Velikogo İbrahim Gannibal”, **Heba**, (<https://magazines.gorky.media/neva/2003/2/praded-pushkina-arap-petra-velikogo-ibragim-gannibal.html>/Er. 23.11.2020.)

¹⁵⁷ T.YU. Maltseva, **Gannibalı i Puşkin Na Pskovşine**, (<https://culture.pskov.ru/ru/persons/object/143/Er>, 21.11.2020.)

¹⁵⁸ Aleksandr, Koçetov, “Arap Petra Velikogo”, (<https://www.kp.ru/kniga-tajna-trekh-gosudarej/istoriya-vozniknoveniya-russkogo-gosudarstva/arap-petra-velikogo/Er>, 21.11.2020.)

¹⁵⁹ S.A. Auslender, “Arap Petra Velikogo.”, **Biblioteka Velikih Pisateley. Puşkin**, (<http://pushkin-lit.ru/pushkin/articles/auslender-arap-petra-velikogo.htm>/Er. 10.11.2020.)

sanatı, komutanları ve henüz beş yaşında tahta çıkan, görevinin ikinci yılında olan kral XV. Louis ile tanışır. Çar, Avrupa kültürünün merkezi olan Fransa’da siyah tenli, akıllı Abram’ı bırakırken, ondan çok şey bekler. I. Petro, kralın akrabası ve tüm Fransız topçu birliklerinin şefi olan Dük De Men’e İbrahim’i bizzat önerir. Kabiliyetli Abram bir buçuk yıl bir mühendislik okulunda okur ve ardından Fransız ordusunda görev alır. 1718-1719 yıllarında İspanya savaşı sırasında yara alan Abram, 1722 yılında I. Petro emri üzerine Petersburg’a döner. 1723 yılında Rusya’ya döndükten sonra Preobrajenskiy alayında teğmen rütbesinde mühendis olarak görev yapar.¹⁶⁰

Abram’ın Paris’teki yaşantısı hakkında epey az bilgi mevcut. Rusya’ya kabine sekreteri olan A.V. Makarov’a (1674/75-1740) gönderdiği ve hemen hemen hepsinin içeriği aynı olan mektupların içeriğinde yoksulluğa şikâyet ve bu yoksul durumda bırakılmaması için ricalar bulunmaktadır. 5 Mart 1722 yılında Gannibal’ın yazdığı mektupta, savurganlıktan dolayı değil, Rus kâğıt parasının değersizliğinden dolayı borçta olduklarından bahseder: “Kont Musin burada olmasaydı, açlıktan ölmüştük.” Puşkin’in eserde bahsettiği İbrahim’in 18. Yüzyılda Fransız toplumunun yaşadığı parlak hayatı yaşadığına dair bir belge yok ama “Büyük Petro’nun Arabı” eserinin bu bölümünü mantıksız saymak için de herhangi bir gerekçe bulunmuyor. Gannibal’ı Orleans Dükü’ne Petro’nun bizzat önerdiğini gözde bulundurursak o, soylu bir yabancı olarak büyük olasılıkla Paris’in en iyi salonlarına davet edilmiştir. Ayrıca, Abram Gannibal’ın artık Petersburg’a dönünce tarihte adını bırakmayan “Kronştad kokoşlarına” yazdığı mektupları da onun aşk konusunda tam bir tecrübeli Fransız çapkını olduğunu ispatlar.¹⁶¹

Tarihte bilindiği üzere 1723 yılında Petro, Abram’ı karşılamak için eşi Katerina ile birlikte 27 verst¹⁶² uzaklıkta bulunan Krasnoe Selo’ya kadar gider. Ayrıca Petro, Abram’ı 22 yaşındayken, Preobrajenskiy alayının teğmeni ilan eder. Preobrajenskiy alayı, aynı zamanda Petro’nun bizzat yüzbaşı olarak görev yaptığı bir alaydı. Böylece Petro, ona hiç randevu almadan kendisini görebilme imkânı sunar. Ölümünden

¹⁶⁰ T.YU. Maltseva, **Gannibalı i Puşkin Na Pskovşine**, (<https://culture.pskov.ru/ru/persons/object/143>/Er. 21.11.2020.; İ. Metter, “Praded Puşkina - Arap Petra Velikogo İbrahim Gannibal”, **Нева**, (<https://magazines.gorky.media/neva/2003/2/praded-pushkina-arap-petra-velikogo-ibragim-gannibal.html>/Er. 23.11.2020.)

¹⁶¹ S.A. Auslender, “Arap Petra Velikogo.”, **Biblioteka Velikih Pisateley. Puşkin**, (<http://pushkin-lit.ru/pushkin/articles/auslender-arap-petra-velikogo.htm>/Er. 10.11.2020.)

hemen önce Petro, Abram'ın Riga'ya askeri savunma binalarının düzeltilmesi için gönderilmesini ve 2000 Hollanda madeni parasının verilmesini emreder. Petro, ölüm döşegindeyken de vaftiz oğlunu hatırlayarak kızı Yelizaveta'dan buraların yabancıları olan Abram'ı kollayıp korumalarını ister. Rusya'nın sert dehası I. Petro'nun Abram Petroviç Gannibal'a karşı ilişkisinin gerçek dokunaklı tablosu böyledir. İşte bu tablo, Puşkin tarafından "Büyük Petro'nun Arabı" eserinde abartısız ve ince tahminler yapılarak gösterilmiştir.¹⁶³

Abram, Paris'te sadece dış görünüm kazanmaz. Rusya'ya gerek eğitim, gerekse dış görünüş olarak, gerçek bir Avrupalı olarak döner. İbrahim, kendi çağdaşlarına kıyasla, daha aydın ve daha duyarlı bir devlet adamı olur. Puşkin, onun kültürlü, nazik ve Avrupalı bir adam oluşunun altını çizmekte haklı. Ayrıca, Abram Fransa'dan 400 ciltten oluşan büyük bir kitaplık getirir. Bu kitapların birçoğu matematik, tahkimatlar¹⁶⁴, askerlik bilimi, coğrafya, tarih üzerine olup arasında Fransızca bir Kur'an kitabı da vardı. Edebiyat üzerine olan kitaplar ise Antik Yunan ve Fransız klasik eserleri ağırlıklıydı.¹⁶⁵

Daha önce anlatıldığı üzere 1724 yılında I. Petro ölümünden birkaç ay önce Abram'ı Riga kalesinin proje ve inşası için Riga şehrine gönderir. Petro, 1725 yılında vefat ettikten sonra tahta çıkan çariçe I. Katerina (1684-1727), İbrahim'e I. Petro'nun torunu Aleksey Petroviç'e matematik eğitimi vermesi için talimatta bulunur. I. Katerina, 1727 yılında ölür. Tahta, I. Petro'nun torunu II. Petro (1715-1730) çıkar. 1727 yılında I. Petro'nun yandaşı Rus siyasetçi A.D. Menşikov'a karşı saray entrikalarına karışması sebebiyle II. Petro tarafından Abram yargılanır, ardından Sibirya'ya sürgüne gönderilir. Puşkin notlarında şunu yazar: "Menşikov, onu saraydan sürmenin yolunu bulur. Gannibal, Tobolskiy garnizonunda binbaşı olarak görevlendirilir ve Çin seddini ölçmesi için Sibirya'ya gönderilir." Ancak bu ciddi bir görev değildir, Puşkin burada ironi yapmaktadır. Ancak tecrübeli ve dürüst mühendis Gannibal'ın, Sibirya'da da mükemmel askeri savunma yapıları inşa ettiği bilinir. Menşikov'un düşüşünü öğrendikten sonra İbrahim, 1730 yılında kendi isteğiyle

¹⁶³ S.A. Auslender, "Arap Petra Velikogo.", **Biblioteka Velikih Pisateley. Puşkin**, (<http://pushkin-lit.ru/pushkin/articles/auslender-arap-petra-velikogo.htm>/Er. 10.11.2020.)

¹⁶⁴ Bir yeri düşman saldırısına karşı koyabilecek duruma getirmek için yapılan hendek, siper, haberleşme gibi savunma tesislerine verilen ad.

¹⁶⁵ Yuliya, İsrailova, "Abram Gannibal. Nesçastlivaya Lyubov Lyubimogo Arapa Petra I." (<http://www.c-cafe.ru/days/bio/68/arap.php>/Er. 21.11.2020.)

Petersburg'a döner. Orada Mareşal Minih (1683-1767) tarafından mucizevi şekilde kurtarılır ve gizlice Revel köyüne gönderilir. Böylece günümüzde Tallin şehrinden 30 kilometre uzaklıkta olan ve Puşkin'in yazdığına göre sürekli tutuklanma korkusu yaşadığı yere gider. Bununla birlikte Abram Gannibal, 1781-1783 yılları arasında orada askeri görev yapar. Burada Pyarnu bölgesindeki Pernov kalesinde bulunan garnizon okulunda öğretmenlik yapar. Ardından bu köyde 7 yıl geçirir.¹⁶⁶

Abram Petroviç Rusya'nın gelişmesi için aynı vaftiz babası I. Petro gibi yorgunluk nedir bilmeden çalışan bir şahıs olarak tanınır. I. Petro'nun kızı Yelizaveta tahta çıkınca Gannibal, ciddi ve önemli işlerin başına getirilir. 1742 yılında tümgeneral rütbesine yükselir ve Riga şehrinin komutanı görevi yapar. Daha sonra Rusya Askeri Mühendisler Birliğinin teknik bölümünü yönetir. A.P. Gannibal'ın mühendislikte ve askeri görevlerde gösterdiği kabiliyetinden dolayı 18. Yüzyılın 50'li yıllarında Rusya'nın savunma yeteneği daha bir güçlenir. 1753-1754 yıllarında Dışişler Bakanlığı tarafından Rusya İmparatorluğu ve İsveç topraklarının sınırları çizilmesi için Finlandiya'ya gönderilir. 1755 yılında Kronştad ve Ladojskiy kanallarının inşasını yönetir. Aynı yıl Korgeneral rütbesine yükselir ve Vıborg vilayeti valisi olarak göreve başlar. 1759 yılında Baş General rütbesine yükselir. İmparatoriçe Yelizaveta Petrovna ona Pskov ve Petersburg vilayetlerinde bir düzine köy verir. Yelizaveta Petrovna döneminde Gannibal, imparatorlukta yer alan en önemli kişidir. 4 Temmuz 1756 yılından itibaren General-mühendis olur yani ülkenin başmühendisidir. Abram, Kronştadt doklarını¹⁶⁷, Sibiryâ kalelerini, Tver kanallarını ve Estonya limanlarını inşa eder. A.P. Gannibal, 7 imparator ve imparatoriçe döneminde hayatta kalmayı başarır. 1762 yılında III. Petro emriyle "yaşlılık" nedeniyle emekliliğe gönderilir. Daha 1742 yılında çariçe Yelizaveta'ya asalet ve arma verilmesi konusunda mektup yazmış olsa da olumlu bir cevap alamadığı yazılır. Fakat 1742 yılında A.P. Gannibal'in şahsi mühründe arma olduğu da bilinir.¹⁶⁸

¹⁶⁶ İ. Metter, "Praded Puşkina - Arap Petra Velikogo İbrahim Gannibal", **Heba**, (<https://magazines.gorky.media/neva/2003/2/praded-pushkina-arap-petra-velikogo-ibragim-gannibal.html>/Er. 23.11.2020.)

¹⁶⁷ Dok: Gemileri kıyıya çekerek çoğunlukla su ile olan bağlantısını kesip bu sayede gemi gövdesinde tamir yapılmasına imkân sağlayan tesislerdir.

¹⁶⁸ İ. Metter, "Praded Puşkina - Arap Petra Velikogo İbrahim Gannibal", **Heba**, (<https://magazines.gorky.media/neva/2003/2/praded-pushkina-arap-petra-velikogo-ibragim-gannibal.html>/Er. 23.11.2020.)

A.P. Gannibal'ın aile hayatına gelince, 1730 yıllarının sonunda Sibirya'dan gelen Abraham Petroviç, Galerniy filosu kaptanı olan Yunan kökenli Andrey Dioper ile tanışır. Kaptanın kızı Yevdokiya kısa süre içinde Gannibal'ın kalbini fetheder. Gannibal, kız ile evlenmek ister ve babasının sevinç dolu rızasını alır. Ancak evlilik yaşına henüz gelmeyen kız, kendilerinin cinsinden olmadığından dolayı Abram ile evlenmek istemez. Ayrıca, filonun teğmeni Kaysarov'un Yevdokiya Andreyevna ile mutlu bir ilişkisi vardır. Ancak babasının ve Gannibal'ın ısrarı üzerine 6 Ocak-21 Şubat 1731 tarihleri arasında düğün gerçekleşir ve düğünden sonra Abram Gannibal kondüktörlere resim ve matematik dersi vermek için görevlendirildiğinden dolayı Pernov şehrine giderler. Eşi beyaz tenli ve sarışın bir çocuk doğurunca da Abram kuşkulandır ve boşanma davası açar. Sadakatsizlikle suçlanan Yevdokiya Dioper bir manastıra hapsedilir.¹⁶⁹

1736 yılında Abram, Revel'de Alman Hristina Regina Fon Şaberh (1705-1781) ile evlenir. Toplam 11 çocukları olur ve mutlu evlilikleri ölene kadar devam eder. 11 çocuktan 4 oğlu (İvan, Pyotr, Osip, İsaak) ve 3 kızı (Yelizaveta, Anna, Sofya) ancak hayatta kalır. Oğlu Osip Abramoviç, A.S. Puşkin'in büyükbabasıdır. A.P. Gannibal'ın neredeyse bütün çocukları ve torunları Rusya'nın Pskov vilayetinde babalarından miras kalan malikânede yaşar. Puşkin, Mihaylovskoye'ye sürgün edildiği dönemde Pskov topraklarında bu akrabalarının çoğu ile görüşür.¹⁷⁰

Eserde:

A.S. Puşkin'in "Büyük Petro'nun Arabı" eserinde yer alan Arap İbrahim, kelimenin tam anlamıyla bir tarihî karakter değildir. O, daha çok uydurma bir karakterdir. Zaten eserin kurgusu da neredeyse tamamıyla uydurmadır. Puşkin, bu kurgu üzerinden olayların kronolojisini değiştirerek (Gannibal, Petro'nun ölümünden sonra evlenir) "tarihî devri" yeniden inşa etmeye çalışır. En önemlisi de Puşkin, İbrahim'in evlendiği kızın sosyal statüsünü anlatırken gerçeklerden epey uzaklaşır ve bu, yazara zengin sanatsal imkânlar sağlar. Gannibal hakkındaki aile efsanelerinin Puşkin'in eline geçmesi, onun tarihî romanı için materyal toplaması için önemlidir. Bu materyal, tasvir edilen dönemin canlı görüntüsünün yaratılmasının temelidir. Petro

¹⁶⁹ Vatsuro, Vadim i Gillelson, Maksim, **A.S. Puşkin v Vospominaniyah Sovremennikov**, Moskva, Hudojestvennaya Literatura, 1950, s. 324-325.

¹⁷⁰ T.YU. Maltseva, **Gannibal i Puşkin Na Pskovşine**, (<https://culture.pskov.ru/ru/persons/object/143/Er> 21.11.2020.)

döneminin sıradan insanı İbrahim, yeni Rusya'nın oluşmasında kendi bireysel katkısını hisseder.¹⁷¹

Puşkin, Petro dönemi aydınlarının doğuşuna dikkat çeker. Çarın Arabı İbrahim de bu aydınlar tabakasının temsilcilerindendir. O, Petro'nun yardımcılarında biri, devlete karşı sorumluluğunun farkında olan asilzadelerden biridir. Çardan korkusu ve kariyer düşünceleri değildir onun parlak Fransa'dan dönmesinin sebebi. Asıl neden, vefa borcu duygusudur. Büyük bir çarın yardımcısı olmak için İbrahim, eğleceleri ve zevkleri feda eder ve yerine sert bir ortamı ve çalışmayı tercih eder. Vefa borcunu kişisel duyguların üstüne koyarak sevdiği kadından ayrılmayı bile göze alır. Puşkin, İbrahim'i olağanüstü zekâyâ sahip eğitilmiş bir insan olarak anlatır. Petro da vaftiz oğlu İbrahim'e çok değer verir. İlginç ama İbrahim'de saray kölesi psikolojisinin özelliklerinden tek birine rastlanmaz. İbrahim yalaka bir adam değildir, kendi pozisyonunu kişisel erdemi ile kazanan, Petro'ya karşı saygılı ve aynı zamanda onurlu ve özgürlüğüne düşkün biridir. Tarihsel anlamda İbrahim, Petro'nun oluşturduğu yeni aydınlar tabakasının temsilcisi, tam da bir "Petro Yuvasının Cıvıvı"dir.¹⁷²

Puşkin, Gannibal'da yalnızca en ateşli hayal gücüyle bile yaratılamayacak olan kusursuz sanatsal imajı-groteski,¹⁷³ doğunun tüm parlaklığını, 18. Yüzyılın Fransızlarını ve Petro döneminin ilginç keskinliğini kendi içinde birleştiren, egzotik bir prensin imajını sevmez. Araştırmacı S.A. Auslender'in de belirttiği gibi Puşkin, onda her şeyden çok kendi dedesini hatırlar ve sever. Puşkin tüm hayatı boyunca dedesini hayal ederken ve düşünürken aralarında olan gizemli bir bağ hisseder. Belki de bu yüzden, romanda yer alan İbrahim imgesi, hem çağdaşları hem de Puşkin araştırmacıları tarafından defalarca belirtildiği gibi "edebi otobiyografi" damgası taşır.¹⁷⁴

¹⁷¹ L.S. Sidyakov, "Arap Petra Velikogo" i "Poltava", **Puşkin: İssledovaniya i Materiali**, s. 61-62.

¹⁷² "Problema İstorii v Hudojestvennih Proizvedeniyah A.S. Pushkina", <http://referatcollection.ru/38071.html>/Er. 05.01.2021.)

¹⁷³ Grotesk, varlıkların absürt (sıra dışı) özelliklerle yeniden tasviri ile dünyaya ait olmayan bir olgu haline getirilme sanatıdır. Grotesk sanatının bir başka uygulaması, dünyaya ait olan canlıların her bir özelliğinin harmanlanması şeklindedir.

¹⁷⁴ S.A. Auslender, "Arap Petra Velikogo.", **Biblioteka Velikih Pisateley. Puşkin**, (<http://pushkin-lit.ru/pushkin/articles/auslender-arap-petra-velikogo.htm>/Er. 10.11.2020.)

Eserin hemen başlangıcında Büyük Petro'nun vaftiz oğlu olan Arap İbrahim'in Paris'de yaşadığı, buraya neden gönderildiği ve bu dönem içinde neler yaptığı anlatılır:

“Yenileşen devlet için gerekli bilgileri edinsinler diye, Büyük Petro'nun yabancı ülkelere gönderdiği gençler arasında Çar'ın vaftiz oğlu Arap İbrahim de vardı.”;

“Paris savaş okulunda öğrenim gören delikanlı, topçu yüzbaşı olarak okulu bitirdi, İspanya savaşında başarılar kazandı ve ağır bir yara alarak Paris'e döndü.”¹⁷⁵

Fransa'da öğrenimine devam ederken İbrahim, Petro ile hep bir iletişim halinde olur ve Petro, İbrahim'i öz oğlu gibi sever ve her ihtiyacını karşılamaya hazırdır:

“Petro da onun dileklerini hoşgörü ile karşılıyor, sağlığına özen göstermesini istiyor, öğrenim konusunda gösterdiği titizliğe teşekkür ediyor ve kendi özel harcamaları arasında son derece tutumlu olmasına karşın babaca öğütlerinin yanı sıra hazinesini de esirgemiyordu İbrahim'den.”¹⁷⁶

İmparator tüm yoğunluğuna rağmen vaftiz oğlunu unutmaz ve onunla sürekli ilgilenir. Zaten Paris'te İbrahim'i eğitim için bırakıp Rusya'ya döndüğünde vaftiz oğlunu Orleans Düküne emanet eder:

“İmparator, yığınla çalışmaları arasında gözdesini sorup soruşturmayı da unutmuyor, onun başarıları ve davranışları hesabına sevindirici yanıtlar alıyordu her zaman.”;

“Saltanat naibince sık sık akşam eğlencelerine çağrılıyor, Arouet'nin gençliği, Chaulieu'nin yaşlılığı, Montesquieu ve Fontanelle'in sohbetleriyle canlanan akşam yemeklerinde hazır bulunuyor, hiçbir baloyu, hiçbir açılışı kaçırmıyordu.”¹⁷⁷

Büyük Petro, İbrahim'i çok sever, her defasında ondan memnun olduğunu bildirir ve sürekli Rusya'ya dönmeye davet eder:

¹⁷⁵ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s. 13.

¹⁷⁶ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s. 13.

¹⁷⁷ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s. 13, 15.

“Petro çok memnundu ondan ve durmadan Rusya’ya çağırıyordu İbrahim’i.”¹⁷⁸

Aynı zamanda anlayışlı bir baba figürü çizen Petro, İbrahim’in her ne yaparsa yapsın arkasında olduğunu söyler:

“İbrahim’in yokluğunun gerçek nedenini anlayan hükümdar, onu hiçbir şeye zorlamak niyetinde olmadığını, Rusya’ya dönüp dönmemekte serbest bıraktığını, fakat ne olursa olsun, evlatlarını hiçbir zaman terk etmeyeceğini yazıyordu duke.”¹⁷⁹

Fakat Kontes D.’ye âşık olan İbrahim, Petro’nun Rusya’ya dönme teklifini çeşitli bahanelerle sürekli reddeder:

“Fakat İbrahim bu konuda acele etmiyor, kimi zaman yarasını, kimi zaman görgüsünü arttırma isteğini, kimi zaman da para yetersizliğini bahane olarak ileri sürüp, dönmeye yanaşmıyordu Rusya’ya.”¹⁸⁰

İbrahim’in Rusya’ya dönmesini engelleyen şey, sadece Fransa’nın göz alıcı güzelliği ve eğlenceli hayatı değildir. İbrahim’in sevdiği kadın Paris’tedir:

“Fakat İbrahim’i Rusya’ya dönmekten alıkoyan şey; bu gamsız yaşamı ve parlak eğlenceleri, Petersburg sarayının sert yalınlığıyla değiştirmek düşüncesi değildi sadece.”;

“Onu Paris’e bağlayan daha güçlü başka ilişkiler vardı. Âşıktı genç Afrikalı.”¹⁸¹

Paris yaşamı İbrahim’i büyülemiştir. İbrahim’in Paris’te görünmesi, doğal zekâsı ve eğitimi (4 dil biliyordu) herkesin dikkatini çeker. Tüm bayanlar “Çarın Arabı”nı kendi evlerinde görmek isterler. Onu eğlenceli akşam davetlerine çağırırlar ve İbrahim, birçok akşam yemeğine katılır.

İbrahim, Paris’te dış görünüşünün ve kültürünün farklı olması nedeniyle hemen dikkatleri kolayca üstüne çekmeyi başarır:

“İbrahim’in ortaya çıkışı, dış görünüşü, kültürü ve doğal zekâsı genel

¹⁷⁸ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 13.

¹⁷⁹ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 19.

¹⁸⁰ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 13.

¹⁸¹ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 15.

*bir ilgi uyandırdı Paris'te. Bütün hanımlar "Le Negre du czar"¹⁸²ı kendi salonlarında görmek istiyorlar, yolunu kesip yakalıyorlardı onu.*¹⁸³

Fakat kadınların İbrahim'e olan ilgisi onu yüceltmek yerine onun kötü hissetmesine sebep olur:

"... Bu merak onurunu kırıyordu İbrahim'in.";

*"Kadınların tatlı ilgisi ki çabalarımızın biricik amacıdır aşağı yukarı, onun yüreğine mutluluk vermemekle kalmıyor, acıyla öfkeyle dolduruyordu hatta."*¹⁸⁴

İbrahim'in kendisine olan özgüvensizliği yüzünden bu ilgi onu önceleri çok üzer. Çünkü o kendisinin herkesten farklı olduğunu iyi bilir:

"Kendisini onların gözünde seyrek rastlanır bir canavar, dünyaya rastlantısal olarak getirilmiş ve hiçbir dünyasal yanı bulunmayan özel, yabancı bir yaratık olarak hissediyordu.";

*"Doğanın onu karşılıklı bir tuku için yaratmadığı düşüncesi, İbrahim'i kendine güvenme duygusundan ve gururun iddialarından alıkoyuyor, bu ise kadınlara karşı davranışına az rastlanır bir hoşluk katıyordu."*¹⁸⁵

İbrahim, ilgi konusunu kafasında o kadar büyütür ki kadınların ilgisini hiçe sayar, kimseler tarafından fark edilmeyen insanlara imrenir:

"Fakat önyargılara sahip olan İbrahim bunları ya hiç fark etmiyor, ya da sadece hoppalık sayıp geçiyordu.";

*"Hatta kimsenin gözüne çarpmayan silik kişilere imreniyor, bir esenlik sayıyordu onların hiçliğini."*¹⁸⁶

Sonunda genç subay, 27 yaşında olan, evli ve güzelliğiyle ün alan Kontese âşık olur. Kontes'in evi Paris'in en şık evidir. Paris toplumunun gözdeleri bu eve toplanır ve A.S. Puşkin'in yazdığı gibi:

¹⁸² Le Negre du czar (Fr.): Çarın zencisi.

¹⁸³ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s. 15.

¹⁸⁴ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s. 15.

¹⁸⁵ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s. 15-16.

¹⁸⁶ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s. 16, 15.

“Kontes yavaş yavaş genç zenginin dış görünüşüne alıştı, hatta salonundaki pudralı perukalar arasında kara kara kımıldayan bu kıvrık saçlı başta hoş bir şey bulmaya başladı. (Başından yaralı olan İbrahim, peruka yerine bir sargı taşımaktaydı.)”¹⁸⁷

İbrahim, düzgün fiziği olan biri olarak anlatılır:

“27 yaşında, boylu poslu, düzgün vücutlu bir delikanlıydı.”¹⁸⁸

Kontes de kendisine âşık olan İbrahim’den hoşlanır ve her şeyden önce onun kişisel özelliklerini -gururlu ve ağırbaşlı olmasını- el üstünde tutar:

“Kontes D. yalın, ağırbaşlı halini çok beğendi.”;

“İbrahim büyük bir tutkuyla seviyor, aynı ölçüde seviliyordu.”¹⁸⁹

İbrahim, ilişkilerinin başlamasından sonra mutluktan âdeta deliye döner:

“Bakışları Kontes’in bakışlarıyla karşılaştığı zaman ise, kendine güvensizliğinden eser kalmıyordu.”;

“Kontes, mutluluktan deliye dönen İbrahim’in kolları arasında buluverdi kendini...”¹⁹⁰

Aşkta İbrahim, örneklerden de görüldüğü üzere, duygusal, tutkulu ve coşkuludur:

“İbrahim’in tutkusunun şiddetinden ürken Kontes...”¹⁹¹

Fakat bu zamana kadar toplumda yapılan eleştirileri görmemezlikten gelebilen İbrahim, artık bu eleştirilere ve dedikodulara nasıl karşı koyması gerektiğini bilemez:

“Tutkularını ilk coşkunluğu içinde İbrahim ve Kontes hiç bir şeyin farkında olmadılar...”;

“Şimdi nasıl karşı koyacağını bilemiyor, sabırsızlıkla katlanıyordu bunlara.”¹⁹²

¹⁸⁷ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 16.

¹⁸⁸ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 16.

¹⁸⁹ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 16, 18.

¹⁹⁰ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 16.

¹⁹¹ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 17.

¹⁹² Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 17.

İbrahim ile Kontes D. büyük bir aşk yaşarlar. Kontes İbrahim'den hamile kalır ve İbrahim'in sağlıklı bir erkek bebeği olur. Ancak önceden planlanıp Kontesi zor durumda bırakmamak için siyah bebek, beyaz bir bebekle değiştirilir:

“Kara bir bebek yatıyordu annenin ayaklarının ucunda.”;

“Öteki bebeği getirip lohusanın yattığı odadaki beşiğe yerleştirdiler.”¹⁹³

İbrahim, artık Kontesin kendisinden soğuyacağını düşünerek kıskançlık hissetmeye başlar:

“O zamana kadar kıskançlığı tanımamıştı ama şimdi korkuyla bu duygunun önsezilerini buluyordu içinde.”¹⁹⁴

Sonuçta İbrahim, kafasındaki düşünceleri atamadığı için her ne kadar üzüntü yaşasa da Rusya'ya dönmeye karar verir. Bir taraftan İbrahim için sevdiği kadının rahatı ve huzuru kendi tutkusundan, aşkıdan daha önemliyse, diğer taraftan İbrahim, aldığı kararlarının arkasında duracak kadar mert ve sorumluluk sahibidir:

“Düşündü taşındı, ayrılık acılarının daha az ıstırap verici olacağı sonucuna vardı ve mutsuz ilişkiyi sona erdirerek Paris'i bırakmaya, Petro'nun ve üstü örtülü bir ödev duygusunun çoktandır kendisini çağırdığı Rusya'ya dönmeye karar verdi.”;

“Ertesi gün saltanat naibine bir an önce Rusya'ya dönme niyetinde olduğunu bildirdi.”¹⁹⁵

Ayrıca, vaftiz babası I. Petro'nun Orleans Düküne yazdığı mektupta yer alan sıcak duyguları da İbrahim'in kendini toparlamasına yardımcı olur:

“Bu mektup İbrahim'in yüreğine kadar işledi. Talihi o dakikada çizilivermişti.”¹⁹⁶

Petro, Rusya'nın büyük hükümdarı, vaftiz oğluna o kadar değer vermektedir ki, İbrahim'in geleceğinin haberini alır almaz yola koyulur ve onu karşılamak için menzilde neredeyse bir gün bekler:

¹⁹³ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s. 18.

¹⁹⁴ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s. 19.

¹⁹⁵ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s. 19.

¹⁹⁶ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s. 19.

“Vay! İbrahim! Diye bağırdı kanepeden kalkarak. Merhaba vaftiz oğlum!”;

“Hükümdar yaklaştı, onu kucakladı, alnından öptü:”;

“Gelişini haber almıştım, dedi. Karşılamaya çıkmıştım seni. Dünden beri burada bekliyorum.”¹⁹⁷

İbrahim’i karşılayıp sarayına getiren Petro’yu kapıda eşi ve kızları karşılar. Petro, Katerina’dan İbrahim’i eskisi gibi sevmesini ister ve Katerina, İbrahim’i sıcak bir şekilde karşılar:

“Onu eskisi gibi sevmeni ve gözetmeni rica ediyorum senden.”;

“Katerina, kara, anlayışlı gözlerle İbrahim’e baktı ve sevimli tavırla elini ona uzattı.”¹⁹⁸

Katerina, uzun süredir görüşmeyen kızlarını ve vaftiz oğulları olan İbrahim’i yeniden tanıştırır. Petro da eskiden birlikte geçirdikleri anıdan bahseder:

“Liza, dedi. Oranienbaum’da sana vermek için benden elma aşıran küçük Arabı anımsıyor musun?”¹⁹⁹

Petro yemeğe oturacakları sahnede, İbrahim’i de masaya davet eder. Böylece onu ailesinden bildiğini bir kez daha vurgular:

“Petro, İbrahim’i de çağırarak bütün ailesiyle birlikte yemeğe oturdu.”²⁰⁰

İbrahim, Petro’nun tüm bu yardımlarına, güvenine ve sevgisine layık olabilmek için gece gündüz demeden çalışır:

“O kendini de kişisel tezgâhında emek harcamakla yükümlü sayıyor, Paris’teki şen şakrak yaşamını elden geldiğince az anımsamaya çalışıyordu.”²⁰¹

İbrahim Rusya’ya döndükten sonra Petro tarafından Preobrajenskiy alayına atanır:

“Kendisinin de yüzbaşı olduğu Preobrajenski alayının topçu bölümü

¹⁹⁷ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 22.

¹⁹⁸ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 22.

¹⁹⁹ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 23.

²⁰⁰ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 23.

²⁰¹ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 23.

üsteğmeni olarak kutladı onu.”²⁰²

Fakat Afrikalı İbrahim, Rusya’ya döneli çok uzun süre olmasına rağmen Kontes D.’yi sevmeye ve kıskanmaya devam eder:

“Afrikalı kanında kıskaçlık ayaklanıyor, gözleri kara yüzüne akmaya hazırlanan kızgın gözyaşlarıyla doluyordu.”²⁰³

Bir gün Kontes D.’nin İbrahim’i unutamadığını yazdığı mektup eline geçer ve İbrahim, tekrar kendisini Kontese olan aşkının esiri olarak hisseder:

“İbrahim, paha biçilmez satırları coşkuyla öptüğü bu metubu baştan sona dek belki yirmi kez okudu.”²⁰⁴

Eserde sürekli İbrahim’in vaftiz babası çar Büyük Petro’ya olan saygısı, sevgisi ve vefası yanında onun yüceliğini ve yaptığı işlerin boyutunu daha iyi anlamak da ele alınır:

“Çocukluk yılları, o zamanlar değerini anlamaksızın yakınında geçirmiş olduğu büyük insanı, yeniden görüyordu.”;

“Büyük bir kişinin yardımcısı olmak ve onunla birlikte büyük bir halkın alın yazısını etkilemek düşüncesi, ilk kez soylu bir yücelme duygusu uyandırdı içinde.”;

“Hükümdara gün geçtikçe daha çok bağlanmış, onun yüksek ruhunu daha iyi kavramıştı. Büyük bir kişinin düşüncelerini izlemek, çalışmaların en öğreticisidir.”²⁰⁵

Kahramanın prototipi Puşkin’in kolayca tanınabilen dedesi olduğundan, İbrahim’in çar ile olan ilişkisine kişisel bir düşünce eklemek yazar için kaçınılmaz olur. Bu, onun Dekabristler ayaklanması sonrası ilk yılların umutları ve hayalleriyle bağlıydı. Daha fazlası, İbrahim’in Petro’ya olan yakınlığı, çarın özel hayatını tabi devlet işlerini de gölgede bırakmadan ön plana çıkarma imkânı sağlar.²⁰⁶

Petro’nun General Deviyer ile görüşüp ona bazı kararnameler ve yönergeler yazdırdığına şahitlik eden İbrahim, Petro’nun karakterine hayranlık duyar:

²⁰² Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 24.

²⁰³ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 25.

²⁰⁴ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 26.

²⁰⁵ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 24-25.

²⁰⁶ L.S. Sidyakov, “Arap Petra Velikogo” i “Poltava”, **Puşkin: İssledovaniya i Materialı**, s. 66-67.

*“İbrahim onun kavrayış çabukluğuna, sağlam mantığına, dikkatinin gücüne ve esnekliğine, uğraştığı konuların çeşitliliğine hayran olmaya doyamıyordu.”*²⁰⁷

İbrahim, günler geçtikçe Petro’nun yüce bir insan olduğunu daha iyi anlar:

*“...onun yüksek ruhunu daha iyi kavramıştı.”*²⁰⁸

Artık İbrahim bütün duygularını geride bıraktıktan sonra çar Petro, onun bir düzen kurması gerektiğine inandığı için Natalya Afanasyevna’yı uygun görür ve evlendirmek ister. Hatta Natalya Rjevskaya’yı İbrahim için isterken bizzat kendi görücü gider. Ayrıca, çar Petro bir baba sevgisiyle vaftiz oğlunun geleceği için endişelenir:

“Bak İbrahim, benden başka kimsen yok. Ailesi, akrabaları olmayan, yapayalnız bir adamsın sen. Eğer ben bugün ölecek olursam, yarın sen ne yaparsın zavallı Arabım?”

*“İbrahim, kendisine gösterdiği babaca ilgi ve özenden ötürü Petro’ya yürekte teşekkür edip...”*²⁰⁹

Çarın ilgisine cevap veren İbrahim, Nataşa ile evlenip Rus toplumundaki yerini pekiştirmeyi umar:

*“Genç Rjevskaya ile yapacağım bir evlilik, beni gururla Rus soylular sınıfıyla birleştirecektir. Yeni anayurdumda bir sığıntı olmaktan kurtulacağım.”*²¹⁰

Yani İbrahim, çalışkanlığı, ciddiyeti, kararlılığı yanında bir de pratik zekâyâ da sahiptir. Fakat bütün bu zorunluluğun yanında karşısındakinin kalbini kıramayacak kadar düşüncelidir İbrahim:

*“Karımdan aşk beklemeyecek, bağlılığıyla yetinecek, sürekli bir anlayış, güven ve hoşgörüyü dostluğunu kazanacağım onun.”*²¹¹

Çünkü kendi dış görünümünün Rusya için ne kadar yabancı, hatta ürpertici olduğunu iyi bilir:

²⁰⁷ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 24.

²⁰⁸ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 25.

²⁰⁹ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 44.

²¹⁰ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 43, 44.

²¹¹ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 44.

“Ama sen, bu ateşli, düşünceli, kuşkulu kişiliğinle, şu yassı burnun, şiş dudakların, pütür pütür suratınla, nasıl göze alırsın evliliğin tehlikelerini?”²¹²

Natalya’nın ailesi her ne kadar İbrahim’i Arap olduğu için beğenmese de çarın vaftiz oğlu olduğunu ve kişisel özelliklerini hatırlayarak ondan iyi bahseder:

“Herhangi bir soydan gelmiyor o, dedi. Bir Arap sultanının oğludur. Müslümanlar onu tutsak edip İstanbul’a satmışlar. Sonra bizim elçi, onu ele geçirip Çara hediye etmiş. Arabın ağabeyisi hatırı sayılır bir fıdye ile Rusya’ya geldi ve...”;

“Ağırbaşlı, dürüst bir adam o. Uçarı cinsten değil.”²¹³

Böylece, eserde başlangıçta İbrahim, Arap görünümü sebebiyle özgüven eksikliği yaşayan, başkalarının onu canavar olarak gördüğünü düşünen ve kendisine gösterilen ilgiden hoşlanmayan bir genç olarak tasvir edilse de daha sonra onun kişiliği Fransa’da yıllardır kalmasının sebebi Kontes D.’ye beslediği inanılmaz bir aşk yaşaması sırasında açılır. Boylu poslu, ağırbaşlı ve dürüst birisi olarak anlatılan İbrahim, bu özellikleriyle sadece Fransa’daki Kontes’i değil Rusya’da kız istemeye gittiği soylu bir aileyi de etkilemeyi başarır. İbrahim’in, kabiliyetli, çarın umutlarını boşa çıkarmayan ve çalışkan olduğu görünür. Ayrıca, savaşa katılması ve yaralanması da onu cesur bir asker olarak tanımlar. İbrahim, boş bir hayalin peşinden koşmaktan yorulan ve aldığı kararların arkasında olan birisidir. Rusya’da Büyük Petro tarafından Preobrajenskiy alayına atanan İbrahim, çarın devlet işlerinde sağ eli olur. İşten arta kalan zamanını da balolarda geçirir. Eserin sonunda çar Petro’nun onun için bulduğu kızla evlenmeyi kabul ederek de Rus soylu ailesine gireceğini, kendi geleceğini sağlama alacağını iyi bilir.

İbrahim’in vaftiz babası çar Büyük Petro ile olan ilişkisi, eserde en önemli noktadır. İbrahim, eserin başlarında Büyük Petro’nun Rusya’ya çağırdığı ancak Rusya’ya dönememesi durumunda bile desteğini esirgemeyeceğini söyleyecek kadar değerli bir evlattır onun için. İbrahim’in Rusya’ya döneceğinin haberini alınca onu bizzat kendisi karşılamaya giden ve onu öz evladı gibi seven Petro, İbrahim’e devlet işlerinde ve diğer zamanlarda yanından ayırmayacak kadar çok değer verir.

²¹² Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 47.

²¹³ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 41, 37.

İbrahim'in geleceğiyle de ilgilenen çar, ölümünden sonra vaftiz oğlunun yalnız kalmaması için ona bizzat kendisi görücü olup kız istemeye gider. I. Petro eserin birçok bölümünde İbrahim'e nasihat verir. İbrahim ise Petro'nun dediklerini onun tecrübelerine güvenerek harfiyen uygular. Rusya'ya dönünce çarı mahcup etmemek adına gece gündüz çalışır.

Eserde İbrahim'in birçok kişisel özelliği tarihî şahıs Abram Petroviç Gannibal ile örtüşmektedir. Fakat A.S. Puşkin tarafından anlatılan bazı olaylar -özellikle de onun I. Petro tarafından evlendirilmesi,- tarihi gerçeğe haykırdır. Gannibal ilk kez 1731 yılında, I. Petro'nun ölümünden 6 yıl geçince evlenir. Ayrıca, eserde anlatıldığı gibi bir Rus soylu ailesinin kızı ile değil, Yunanlı bir aileden olan bir kızla.

2.4.1.2. I. Petro (Büyük Petro) (1672-1725)

Tarihte:

Rusya'nın meşhur çar ailesi olan Romanov hanedanlığından gelir ve 1682 yılında üvey abisi V. İvan (1682-1696) ile tahta çıkar. Çar Aleksey Mihayloviç'in (1629-1676) Natalya Kirillovna (1651-1694) ile olan evliliğinden dünyaya gelen erkek çocuğudur. Çocukluğundan beri Alman hocalar eşliğinde sıkı bir eğitim almıştır. Avrupai tarzda yetişen çar, ilerleyen yıllardaki düşüncelerini bu yetiştirilişe borçludur.²¹⁴ 1676 yılında çar Aleksey Mihayloviç'in ölümü üzerine, hasta V. İvan yerine III. Fyodor'u (1661-1682) çar ilan ederler. III. Fyodor'un 1682 yılında vefat etmesiyle birlikte, bir grup boyar²¹⁵ ve Narışkin ailesi destekçileri hasta kardeşi İvan yerine Petro'yu çar ilan ederler. Yine aynı yıl yaşanan "Streletski" ayaklanmasından sonra V. İvan tahta eş hükümdar olarak çıkarılır. Bu isyandan sonra, kendini tehdit altında hissetmeye devam eden çariçe Natalya Kirillovna, oğlu I. Petro ile birlikte Moskova'da bulunan Preobrajenskoye adlı küçük bir bölgeye taşınır. Çocuk çar, Moskova'ya yalnızca önemli tören ve kutlamalarda gider. Tüm bu gelişmeler üzerine

²¹⁴ İzzet, Meydaneri, **I. Petro'dan II. Katerina'ya Çarlık Rusyası'nın Osmanlı İmparatorluğu'na Yönelik Dış Politikasını Etkileyen Bir Unsur Olarak Sıcak Denizlerin Rolü**, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale, 2020, s. 8.

²¹⁵ Boyar: 10. yüzyıl ile 17. yüzyıl arasında Slav ülkelerinde, özellikle de Rusya, Boğdan, Eflak ve Erdel'de toplumda ve devlet yönetiminde yer alan asilzâdelere verilen soyluluk unvanıdır.

ablası Sofya Alekseyevna (1657-1704), naip ilan edilir ve yaklaşık 7 yıl ülkeyi gerçekten yöneten isim olur.²¹⁶

1689 yılında bir darbe gerçekleşir. O dönemde Preobrajenskoye bölgesinde bulunan Petro, Sofya'nın "Streletskiy" isyanı hazırlığı içinde olduğu haberi alır. Bu konu kulağına gelen Petro, hemen Troitse-Sergiyev manastırına kaçar. Patrikler ve din adamları, Petro'ya olan desteklerini göstermek ve manastırın korunması için, Moskova'ya askeri yardım gönderir. Tüm bu olaylardan sonra Sofya, iktidardan uzaklaştırılır ve Novodeviçiy manastırına sürgüne gönderilir ve gerçek güç, Petro ve Natalya Kirillovna'nın eline geçer. Ancak 1694 yılında Natalya Kirillovna'nın ve 1696 yılında V. İvan'ın ölümü, Petro'yu tek lider haline getirir. 1697'de Petro'ya karşı ablası Sofya tarafından hazırlanan bir kalkışma daha olur ancak başarısızlıkla sonuçlanır. Sofya, 1704 yılında manastırda ölür.²¹⁷

Büyük Petro'nun yani I. Petro'nun, Rusya'yı saygın, refah ve güçlü bir ülke haline getirme konusunda idealleri vardır. Bu amaçlara ulaşmanın en önemli yollarından biri ticarettir. Ancak Rusya'nın kuzeyinde buzlarla kaplı denizler, güneyinde ise güçlü Osmanlı Devleti vardır. Petro, ticaret yapabilmek için liman sahibi olunması gerektiğini çok iyi bilir. Bu yüzden 1695 yılında stratejik konum olarak önemli olan Azak kalesini almaya niyetlenir ancak ilk denemesi başarısız olur. Devletin askeri açıdan eksikliğini gören Petro, Don kıyısına tersane inşa ettirir. Burada o zamana kadar Karadeniz'de bulunmayan büyük gemiler yaptırarak kaleye tekrar saldırır. 6 Ağustos 1696'te kaleyi teslim alır. Böylece Rusya, ilk defa Karadeniz'e ulaşmış ve bütün çarların emeli olan kaleyi ele geçirmiş olur. Bundan sonra da Rus dış politikasının en önemli önceliği Kafkas hattı ve Karadeniz olacak ve Rusya dünyadaki konumunu bu stratejiye göre belirleyecektir.²¹⁸

Çar I. Petro'ya Azak kalesi kuşatması, donanmanın yeni askeri harekâtlardaki önemini bir daha öğretir. Bu amaçla soylu ailelerden seçilen gençleri eğitim için İngiltere, İtalya ve Hollanda'ya gönderme projesini hayata geçirir. Böylece Avrupa'da gelişen teknolojiyi ve düşüncüyü hemen öğrenmek ve ülkesinde

²¹⁶ Nimet Akdes, Kurat, **Rusya Tarihi: Başlangıcından 1917'ye Kadar**, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1987, s. 248-249; E.V. Anisimov, "Pyotr I.", (https://bigenc.ru/domestic_history/text/3826088/Er.18.11.2020.)

²¹⁷ Aleksandr, Kamenskiy, "Vsyo, Şto Nujno Znat o Petre I, v 8 Punktah." (<https://arzas.academy/materials/1154>/Er.18.11.2020.)

²¹⁸ M. N. Zuyev, **İstoriya Rossii S Drevnosti Do Naşih Dney**, Moskva, 1995, s. 91-110.

uygulamak ister. İşin ilginç tarafı, kendisi de denizcilik eğitimi için 1697’de kimliğini gizleyerek görevlilerin içinde, Petro Mihaylov takma adıyla Avrupa’ya gider. Seyahatine Almanya’dan başlayarak sırasıyla, Hollanda ve İngiltere’yi ziyaret eder. Bulunduğu dönemde sadece gezmez aynı zamanda gemi tersanelerinde çalışarak kendini de geliştirir.²¹⁹

Aynı zamanda Petro, Avrupa’ya ortak hareketler konusunda anlaşmak için gider. Ancak müttefiklerinin Osmanlı’ya karşı ayıracak zamanları yoktur. Onların dikkatleri, ölüm döşğinde olan II. Charles’e, İspanya’ya kaymıştır. II. Charles’in varisi yoktur ve tüm Avrupa, İspanya tahtı için yakın zamanda bir savaş bekler. Rus büyükelçileri, Osmanlı İmparatorluğu hakkında herhangi bir anlaşmaya varamazlar. Diplomasi, en azından Petro için Büyük Elçiliğin tek ana hedefi değildir. Her yeni şeye meraklı ve açık bir insan olan Petro, her şeyi kendi gözleriyle görmek ve her şeyi öğrenmek ister. Rusya’da kendi devletinin topraklarından ayrılan ilk hükümdar olur. Özellikle ilgisini gemi yapımı çeker. Elçilik en çok Hollanda’da zaman geçirir. Amsterdam tüm Rus şehirlerinden farklıdır ve Petro’yu çok etkiler. Ayrıca Petro İngiltere’de tersanelerde çalışır, müzelere gider ve Greenwich Gözlemevi’nde bulunur. Hatta burada İsaac Newton ile görüştüğüne de inanılır. Büyükelçilik gezisinden Moskova’ya dönen Petro, Sakson elektör II. August ile bir araya gelir. O, Petro’ya dış politikada yeni bir yöneliş belirler. Bu hedef, İsveç’tir. Askeri ittifaklık konusunda anlaşılır ve Petro, Türkler ile barışıp İsveç’e savaş ilan eder.²²⁰

Baltık denizine inmeyi planlayan ve Danimarka, Prusya ve Polonya ile ittifak kuran Rusya, Narva’yı kuşatır. Ancak İsveç kralı XII. Charles (1682-1718), İngiltere ve Hollanda’dan destek alır ve saldırılara karşı durur. Petro, yaşanan bu olaydan sonra orduyu yenilemek zorunda kalır. Baltık denizine inmek için tekrar harekete geçen Petro, bu sefer başarılı olur. XII. Charles’in savaştan sonra Osmanlı topraklarına kaçması ve Petro’nun Osmanlı topraklarına izinsiz girmesi, Osmanlı ile Rusya’yı karşı karşıya getirir. 1711’de imzalanan Prut antlaşması ile Osmanlı, Azak ve çevresini geri kazanmayı başarır.²²¹

²¹⁹ M.N. Zuyev, *İstoriya Rossii S Drevnosti Do Naşih Dney*, s. 94; V.İ. Bugarov, *Pyotr Velikiy i Yego Vremya*, Moskva, Nauka, 1989, s. 55.

²²⁰ Aleksandr Kamenskiy, “Vsy, Şto Nujno Znat o Petre I, v 8 Punktah.” (<https://arzamas.academy/materials/1154>/Er.18.11.2020.)

²²¹ V.S. Bobilyov, *Vneşnyaya Politika Rossii Epohi Petra I*, Moskva, 1990, s. 22; Osman Bulut “Rusya’yı Süper Güç Yapan Adam: I. Petro,” *Farklı Tarih Dergisi*, 2009, Sayı: 1, s. 2-4.

Rus donanması ilk kez 1714 yılında bir deniz savaşında başarı elde ederek kuzey denizinde de etkisini hissettirir. Ayrıca Petro, bu savaştan sonra Avrupa'ya bir dizi diplomatik gezilerde bulunur. Önce Hollanda'yı sonra da Fransa'yı ziyaret eder. İsveç Kralı Demirbaş Karl 1718 yılında ölünce, İsveç ile bir anlaşma sağlanır ve anlaşmadaki başarıları sebebiyle Petro'ya Büyük ve İmparator unvanı verilir.²²²

Uzun süren bu savaşların ardından I. Petro, başkenti Moskova'dan Petersburg'a taşır. Askeri lise kurdurur ve Sovyet Rusya'sında bile kullanılabilecek askeri anayasaları hazırlatır. Petro, toplumun sosyal yapısını tamamen değiştirerek, onu daha açık ve basit bir hale getirir. Böylelikle tüm toplum, her birinin devlet ile ilgili olarak açık görevleri olan az sayıda gruba bölünür. Boyarların varlığı resmi olarak neredeyse sona erer. Petro, yeni idari yönetim sistemini organize eder. Açıkça bölünmüş fonksiyonları ile düzgün organize edilmiş idari sistem kurar. Petro, tarafından alınan yeni kararları hızlı bir şekilde uygulamaya koyamayan, modası geçmiş emir sistemini kaldırır. Sonunda bir siyasi polis teşkilatı kurar. Bu polis teşkilatının işlevlerini Preobrajenskiy Prikaz²²³ ve Taynaya Kantselyariya²²⁴ yerine getirir. Ayrıca, Petro ilk Rus müzesini kurar. Kunstkamera müzesinin amacı, ziyaretçileri dünyanın oluşumuyla tanıştırmaktır. Ülkede sadece yeni şeyler ve yeni alanlar ortaya çıkmaz, tamamen yeni uygulamalar ve yeni zaman geçirme yolları oluşur. Petro dönemi ve Petro reformları, daha çok hayatın akışı için önemli bir ivmedir. Bu anlamda Avrupa kıyafetleri giymek sembolik ve pratik açıdan çok önemlidir.²²⁵

17. ve 18. Yüzyıllar, Rus tarihinde yeni bir dönemin başlangıcı sayılır. Daha önce olan her şey, Petro öncesi olarak adlandırılır. Elbette “dönem” kavramı her zaman koşulludur ancak bu dönem hakkında Petro'nun dönemi olarak bahsetmek oldukça mümkündür. Petro'nun reform faaliyetleri Rus yaşamının her alanına yayılır. Kendi karakteriyle ve kendi coşkularıyla çar Petro, ülkenin hareketini belirler ve o zamanlar meydana gelen en önemli ve göze çarpan her şeyin mutlak yaratıcısı olur. O, meraklı ve yeni şeyleri algılayabilen modern bir insan olarak tanılır. Avrupa'ya yaptığı

²²² V.O. Klyuçevskiy, “Kurs Russkoy İstorii.” (<http://www.kulichki.com/inkwell/text/special/history/kluch/kluch21.htm>/Er. 21.12.2020.)

²²³ Preobrajenskiy Prikaz: I. Petro tarafından 1686 yılında Moskova'da düzeni sağlamak için kurulan önemli bir kurum.

²²⁴ Taynaya Kantselyariya: 1718 yılında Petro'nun oğlu Aleksey Petroviç'in ölümüyle ilgili dava için kurulan, Rusya'da siyasi soruşturma ve mahkeme organıdır.

²²⁵ Aleksandr Kamenskiy, “Vsyo, Şto Nujno Znat o Petre I, v 8 Punktah.” (<https://arzamas.academy/materials/1154>/Er. 18.11.2020.)

seyahat sırasında, dönemin anahtar fikrini anlar. Ona göre insan aklının gücü, dönemin anahtar fikridir. Buna göre onun için anahtar fikir “okul”dur. Zanaat öğrenmek için Avrupa’ya “Velikoe Posolstvo” düzenler. 21 yıl süren Kuzey Savaşı hakkında Petro şunları söyler: “Öğrenciler genellikle 7 yılda okulu bitirir, bizimki bunun üç katı sürdü.” Savaşta Petro, kendisi de öğrenciydi. Ancak aynı zamanda Petro, kendi yandaşları için de bir öğretmendi. Petro, görünürde birbirine zıt birçok özelliği barındırır. O aynı zamanda zalim ve merhametli, adaletli ve şiddete yatkın biridir. Petro, sinirli ve aceleci bir insandır, bunun dışında epilepsi nöbetleri geçirir ve çok içki içer. Bir kararname çıkarır ve sonra onu unutabilirdi. Ama bu ilginç karışım, Petro’nun planlarının çoğunun gerçekleşmesine izin verir.²²⁶

Rus tarihçi Sergey Mihayloviç Solovyov (1820-1879) Büyük Petro’yu “tahtta oturan bir devrimci” diye nitelendirir. Büyük Petro, büyük babasının, babasının ve kardeşinin işlerini devam ettirir, ancak bunları onların seleflerinin bile hayal edemeyeceği kadar iyi ve şaşırtıcı şekilde sürdürür.²²⁷ Rus modernleşmesinin sembol ismi olan I. Petro, imparatorluğun kudretini sağlamak ve ülkenin Avrupa’ya açılmasını temin etmek gibi önemli hedefleri çocuk yaşlarındayken belirler. Bu da Rusya’nın batılılaşma serüveninde Petro’nun iki önemli amacının bulunduğunu bize gösterir ki; bunlardan ilki Rusya’yı güçlü bir devlet haline getirmek, ikincisi ise ülkeyi modernleştirmektir. Petro’nun esas olarak aradığı, batının medeniyeti ve teknolojisini Rus gençleri vasıtasıyla Rusya’ya nakletmektir. Bu amaçla da birçok Rus gencini eğitim amacıyla Batı Avrupa ülkelerine gönderir ve Avrupa’dan da her meslek alanında uzman kişiler ülkeye davet edilir. Batı Avrupa’ya gönderilen gençler matematik, doğa bilimi, gemi yapımı, denizcilik alanında eğitim alırlar. Gemi inşaatı, maden mühendisleri, yönetim ve diğer benzeri alanlardan olan yabancı uzman kişilerin yardımıyla Petro, Batı’da yararlı olduğunu gördüğü ve Rusya’da bilinmeyen teknolojiye yatırım yapar. Bu arada teknik eserler Rusçaya çevrilerek yeni kurulan modern eğitim kurumlarında ders olarak okutulur. Moskova Haberleri ismini taşıyan ilk gazete 1703 yılında Moskova’da yayın hayatına başlar. Ayrıca Almanya’yı taklit ederek Rus İlimler Akademisi’ni kurmayı planlar. Ancak ömrü bu projesini yerine

²²⁶ Aleksandr Kamenskiy, “Vsyo, što Nujno Znat o Petre I, v 8 Punktah.” (<https://arzamas.academy/materials/1154>/Er. 18.11.2020.)

²²⁷ V.İ. Baganov, **Pyotr Velikiy i Yego Vremya**, Moskva, Nauka, 1989, s. 3-6.

getirmeye müsaade etmez.²²⁸ Asya, Hazar ve Sibirya bölgelerine araştırma grupları gönderen Petro, 1722’de İran’ın zayıflığından faydalanarak Hazar bölgesine işgale başlar. Hazar Denizi’nin batı ve güney kıyılarını askeri yardım karşılığı İran’dan alır, ancak bu sefer sırasında sağlığı bozulur ve 8 Şubat 1725’te hayatını kaybeder. Naaşı Petersburg’da bulunan Aziz Pavlus ve Petrus (Petropavlovskiy) katedraline defnedilir.²²⁹

Eserde:

A.S. Puşkin, Petro’da klasik bir kahramanı görür. Petro, “Poltava”nın galibi, yarı Tanrı, mistik güzelliğe ve coşkuya sahip, aynı zamanda ürkütücü bir sihirbaz, “Bakır Atlı”, eserlerinin kahramanı. Yazar, favorisini tasvir ederken onda bir aristokratın tüm özelliklerini, çok sevdiği ve ustaca tahmin ettiği, yaşayan bir insanın imajıyla birleştirir. Puşkin’in amacı, Rus tarihinde en sıra dışı olan şeyin, geniş günlük hayatın tablosunu çizmektir.²³⁰

Rus edebiyat uzmanı D. P. Yakuboviç’a göre, çarın sadeliğini yeniden yaratmak için Puşkin, veri bulmakta hiç zorlanmaz. Ancak yazar “Büyük Petro’nun Arabı” eserinin temeline Petro’nun imajını koyarak, Rus edebiyatında önceden yürünmeyen bir yolu seçer. Tarihî Petro’nun karakteristik özelliği sadelikti ve bu sadelik, çoğu zaman çarın görkemli görüntüsü verildikten sonra ortaya çıkardı. Puşkin ise Walter-Skott’un romanının çok iyi bilinen sistemini kullanarak bu geleneği yıkar.²³¹ Puşkin’e göre Petro, büyüklüğünden dolayı mütevazı değil, mütevazı olduğu için büyüktür. Petro’da insanlık, çar olarak büyüklüğünün ön koşuludur. İşte A.S. Puşkin’in o zaman Rusya’yı yöneten çar I. Nikolay’a vermek istediği mesaj bundan ibaretti. Puşkin, değişen Rusya’yı tasvir ederken, Petro’yu devlet adamı olarak göstermeyi de doğal olarak reddedemez. Fakat Petro’nun yenilikçi faaliyetleri onun yüce kişiliğinin sonucu olduğu için, şahsının kişisel özellikleri de bir çar olarak yapacak hizmetlerinin habercisidir. İşte Petro’nun bu çift ruhu, mevcut eserin temelinin

²²⁸ Kurat, **Rusya Tarihi: Başlangıcından 1917’ye Kadar**, s. 269.

²²⁹ Zuyev, **İstoriya Rossii S Drevnosti Do Naşih Dney**, s. 95-99.

²³⁰ S.A. Auslender, “Arap Petra Velikogo.”, **Biblioteka Velikih Pisateley, Puşkin**, (<http://pushkin-lit.ru/pushkin/articles/auslender-arap-petra-velikogo.htm>/Er. 10.11.2020.)

²³¹ D.P. Yakuboviç, “Arap Petra Velikogo.”, **Puşkin. İssledovaniya i Materialı**, s. 273, 275; G.A. Lapkina, “K İstorii Sozdaniya “Arapa Petra Velikogo.””, (<http://feb-web.ru/feb/pushkin/serial/is2/is2-293-.htm?cmd=p>/Er. 23.11.2020.)

oluşturur. Romanda her şeyden önce, çardan ziyade İbrahim'i koruyan ve onun kişisel kaderini düzenleyen iyi bir insan Petro hareket eder.²³²

Romanda ilk ortaya çıkışından itibaren Petro, büyüklüğün görünür niteliklerinden yoksundur. Olaylara özel bir insan gibi dâhil edilir. O, daha çok günlük ev ortamında, çevresindekilerle gündelik iletişimde ve vaftiz oğlu ile yaptığı dostça sohbetlerde görülür:

“Uzun boylu, yeşil kaftanlı bir adam, ağzında toprak bir pipo, dirseklerini masaya dayamış, Hamburg gazetesini okuyordu bir köşede.”;

“Petro çok memnun kalmıştı onun yanıtlarından. İbrahim'in çocukluk çağlarıyla ilgili bazı şeyler anımsıyor, bunları öyle bir yüreklilik, öyle bir keyifle anlatıyordu ki bu tatlı ve konuksever ev sahibinin Poltava kahramanı, Rusya'nın kudretli ve müthiş yenileştiricisi olduğuna kimse inanmazdı.”²³³

Çar Petro, eserde her şeyden önce bir insan olarak tasvir edilir. Fakat bu tasvire onun devlet işleri de eklenir. Rus araştırmacı L.S. Sidyakov'un da yazdığı gibi, Petro'nun yaptığı faaliyetler, yüce kişiliğine bir fon niteliğindedir.²³⁴ Bu durum, eserde de açıkça görünür:

“İbrahim onun kavrayış çabukluğuna, sağlam mantığına, dikkatinin gücüne ve esnekliğine, uğraştığı konuların çeşitliliğine hayran olmaya doyamıyordu.”;

“Büyük bir kişinin yardımcısı olmak ve onunla birlikte büyük bir halkın alın yazısını etkilemek düşüncesi, ilk kez soylu bir yücelme duyusunu uyandırdı içinde.”²³⁵

Dekabristler ayaklanması sonrasındaki dönemin ilk yıllarında Puşkin için Petro'nun reform faaliyetlerinin büyüklüğü öne çıkar ve mevcut eserde çarın coşkulu görünümünü belirler. İlginç, ama Petro'nun sopası bile bir adalet işaretine dönüşür:

“(Petro elindeki kalın sopayı ara sıra sallayarak sürdürdü sözlerini)

²³² L.S. Sidyakov, “Arap Petra Velikogo” i “Poltava”, **Puşkin: İssledovaniya i Materialı** s. 66-67.

²³³ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s. 22, 23.

²³⁴ L.S. Sidyakov, “Arap Petra Velikogo” i “Poltava”, **Puşkin: İssledovaniya i Materialı** s. 66-67.

²³⁵ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s. 24.

Hadi, Daniliç dolandırıcısına götür şimdi beni.”²³⁶

Eserde Petro’nun açık ideolojik görevi sebebiyle, karanlık tarafına gerek kalmıyor. Bu yüzden Petro’nun tasviri kasıtlı olarak tek taraflı yapılır. Ancak bu, Rus araştırmacı N.V. İzmaylov’un düşüncesine göre tarihsel gerçeğin doğrudan ihlalini gerektirmez.”²³⁷ Romanda çarın görüntüsünün ne kadar bütün, toplu ve sağlam olduğunu gösteren bir şey daha var. Başlangıçta verilen “ev imajı”nın görüntüsü, diğer bir plan olan “Rusya’nın güçlü ve korkunç reformcusu” imajının temaya dâhil edilmesiyle karmaşılaşır. Petro’nun doğal tasviri ile orijinal “Aydınlık taraf” tasvirinde birkaç çelişki doğar. Walter-Skott geleneğine odaklanan eserin düz yazı formatı, çarın tasvirinde “ev” yönünün baskın olmasını gerektirir. Bu konuda W. Skott, kendi romanlarında çok daha tutarlıdır. O, kendi kurgusal olmayan karakterlerinin, olay örgüsünün dışında gerçek tarihsel faaliyetlerini anlatır. Puşkin ise kendini, Petro’nun “ev” imajına sıkışmış şekilde bulur. Romanda Petro “ev dışı” görünümde bulunmasına rağmen, tasvirin ana planıyla bağlantılı değildir ve onunla çelişki içine girer, yeniden yaratılan resmin bütünlüğünü bozar.²³⁸

Petro’nun Avrupa’ya olan hayranlığı ve eski ataerkil hayatı andıran her şeye olan nefreti, onun bir Rus insanı olmasına asla engel değildir. A.S. Puşkin tasvir ettiği gibi Petro, birçok Rus geleneğini sever. Onun sade eğlenceye olan düşkünlüğü, iyimser kurnazlığı, bunlar hepsi çarın millî karakterini oluşturur.²³⁹

Büyük Petro’nun İbrahim’e olan münasebetine gelince I. Petro, onun kabiliyetli olduğunu anlayınca tembel Rus soylularına ibret olsun diye kendisiyle götürdüğü Paris’te eğitim için bırakır. Yani ülkenin gelişimini sağlayabilmek adına yurt dışına gerekli bilgileri edinmeleri için yolladığı öğrencilerin içinde Arap İbrahim de vardır:

“Yenileşen devlet için gerekli bilgileri edinsinler diye, Büyük Petro’nun yabancı ülkelere gönderdiği gençler arasında Çar’ın vaftiz oğlu Arap İbrahim de vardı.”²⁴⁰

²³⁶ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 44.

²³⁷ N.V. İzmaylov, “Kapitanskaya Doçka”, **İstoriya Russkogo Romana**, V 2-h T. M.-L., İzd. AN SSSR, 1962, T. 1, s. 186.

²³⁸ L.S. Sıdyakov, “Arap Petra Velikogo” i “Poltava”, **Puşkin: İssledovaniya i Materialı**, s. 68.

²³⁹ “Problema İstorii v Hudojestvennih Proizvedeniyah A.S. Puşkina”, <http://referatcollection.ru/38071.html>/Er. 05.01.2021.)

²⁴⁰ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 13.

Petro, Fransa’da eğitim gören İbrahim’in daima halini hatırını sorar ve ondan kendisini sevindiren ve gururlandıran güzel haberler alır:

“İmparator, yığınla çalışmaları arasında gözdesini sorup soruşturmayı da unutmuyor, onun başarıları ve davranışları hesabına sevindirici yanıtlar alıyordu her zaman.”²⁴¹

Petro, İbrahim’i öz oğlundan ayırmayacak kadar çok sever, onunla gurur duyar, memnuniyetini bildirir ve ona güvenir. Daima maddi ve manevi her zaman yardımda bulunacağını da iletir:

“Petro çok memnundu ondan ve durmadan Rusya’ya çağırıyordu İbrahim’i.”;

“Petro da onun dileklerini hoşgörü ile karşılıyor, sağlığına özen göstermesini istiyor, öğrenim konusunda gösterdiği titizliğe teşekkür ediyor ve kendi özel harcamaları arasında son derece tutumlu olmasına karşın babaca öğütlerinin yanı sıra hazinesini de esirgemiyordu İbrahim’den.”²⁴²

Petro, endişelenen bir ebeveyn olarak sürekli İbrahim’in sağlığını merak eder, güzel sıfatlarını el üstünde tutar, maddi ve manevi desteğini de hiç bir zaman esirgemez. İbrahim’in Rusya’ya gelmemesinin gerçek nedenini öğrenince de bu durumu anlayışla karşılar. Ardından İbrahim’e verdiği değerden dolayı, onu evladı olarak gördüğü için ona her ne olursa olsun yanında olduğunu hissettirebilmek adına Orleans Düküne bir mektup yazar:

“İbrahim’in yokluğunun gerçek nedenini anlayan hükümdar, onu hiçbir şeye zorlamak niyetinde olmadığını, Rusya’ya dönüp dönmemekte serbest bıraktığını, fakat ne olursa olsun, evlatlarını hiç bir zaman terk etmeyeceğini yazıyordu Düke.”²⁴³

Bu mektubu İbrahim’e sunan Orleans Dükü de çar Petro’nu “yüce gönüllü” olarak tanımlar:

²⁴¹ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 13.

²⁴² Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 13.

²⁴³ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 13.

“İnanın bana, onun bu yüce gönüllü izninden yararlanmalısınız.”²⁴⁴

İbrahim sonunda dönmeyi kabul eder. Tren ile Rusya’ya hareket eden İbrahim’i Petersburg’a daha varmadan bir dinlenme menzilinde Petro bizzat kendisi karşılar. Bu hususu bildiren parçadan Petro’nun sadece okumayı seven ve daima haberleri merak eden bir hükümdar olmasının yanında vaftiz oğlunu çok özleyen, ona değer veren, görmekten heyecanlanan gerçek bir baba sıfatını taşıdığı da anlaşılır:

“Uzun boylu, yeşil kaftanlı bir adam, ağzında toprak bir pipo, dirseklerini masaya dayamış, Hamburg gazetelerini okuyordu bir köşede... ‘Vay! İbrahim!’ Diye bağırdı...Hükümdar yaklaştı, onu kucakladı, alnından öptü.”²⁴⁵

İbrahim, Petro ile çarın sarayına döner. Onları kapıda Büyük Petro’nun karısı ve kızları karşılar. Petro Katerina’dan İbrahim’e eski günlerdeki gibi ilgi göstermesini ister. Belli ki İbrahim’e bu evde her zaman sıcak davranmışlar ve onu öz olarak kabul etmişlerdir:

“Katinka, tanıdın mı vaftiz oğlumu? Dedi. Onu eskisi gibi sevmeni ve gözetmeni rica ediyorum senden.”²⁴⁶

Bir aile olarak beraber akşam yemeği yerler ve Petro, o kadar mütevazı ve misafirperver bir yöneticidir ki, onu şu anda gören hiç kimse Rusya’yı bu kadar geliştirdiğine ve savaşlarda zaferler kazandığına inanamazdı:

“...bu tatlı ve konuksever ev sahibinin Poltava kahramanı, Rusya’nın kudretli ve müthiş yenileştiricisi olduğuna kimse inanmazdı.”²⁴⁷

Petro, General Deviyer ile görüşür ve ona bazı kararnameler ve yönergeler yazdırır. Bu duruma şahitlik eden İbrahim, Petro’nun karakterine hayranlık duyar:

“İbrahim onun kavrayış çabukluğuna, sağlam mantığına, dikkatinin gücüne ve esnekliğine, uğraştığı konuların çeşitliliğine hayran olmaya doyamıyordu.”²⁴⁸

²⁴⁴ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 19.

²⁴⁵ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 22.

²⁴⁶ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 22.

²⁴⁷ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 23.

²⁴⁸ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 24.

Eserde Petro, aynı tarihten de bilindiği gibi ilgi alanını çok geniş tutar, her şeyle bir arada ilgilenir:

*“Yemek süresince çeşitli konular üzerine konuştu İbrahim’le. İspanya savaşıyla, Fransa’nın iç işleriyle, eleştirdiği pek çok yanları olmakla birlikte yine de sevdiği bir kişi olan saltanat naibiyle ilgili sorular sordu.”*²⁴⁹

İbrahim, günler geçtikçe Petro’nun yüce bir insan olduğunu daha iyi anlar:

*“...onun yüksek ruhunu daha iyi kavramıştı.”*²⁵⁰

Puşkin tarafından örnek bir hükümdar olarak gösterilen I. Petro, sürekli devlet işleriyle meşguldür:

“Petro çalışma odasına kapandı, devlet işleriyle uğraşmaya koyuldu. Sırasıyla Bryus, Prens Dolgoruki, polis şefi General Deviye’le görüştü; İbrahim’e bazı kararnameler ve yönergeler yazdırdı.”;

*“Petro’yu senatoda Buturlin ve Dolgoruki ile tartışarak önemli yaşama sorunlarına çözümler getirirken, amirallik kurulunda Rusya’nın denizler üzerindeki egemenliğiyle ilgili görüşlerini belirtirken görüyordu.”*²⁵¹

Petro, boş zamanlarında dinlenirken bile çalışmayı bırakmaz ve sık sık esnafın arasına katılır:

*“Dinlenme saatlerinde ise yabancı yazarlar tarafından yapılan çevirileri incelerken, ya da bir tüccarın fabrikasını, bir zanaatçının işliğini, bir bilginin çalışma odasını ziyaret ederken görüyordu.”*²⁵²

Petro, iş yapmaktan asla gocunmaz, önder ve yöneticiliğin yanında sıradan işler yapmaktan da hoşlanır ve gemicilik konusunda bilgilidir:

“... Hükümdar çok tuhaf bir adam. Düşün ki onu, yeni bir geminin, elimdeki telgraflarla tırmanmak zorunda kaldığım direğinin tepesinde,

²⁴⁹ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 23.

²⁵⁰ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 25.

²⁵¹ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 23-24.

²⁵² Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 25.

*sirtında keten bir fanilayla buldum.*²⁵³

Ayrıca, çar Petro örnek aldığı Almanlar gibi kendisi de titiz, düzenli, disiplinli bir kişiliğe sahiptir:

*“Çalışmaların bitiminde Petro, o gün için yapmayı tasarladığı işlerin bitirilip bitirilmediğini anlamak üzere çıkarıp cep defterine baktı.”*²⁵⁴

Aynı zamanda Petro, çalıştığı kadar eğlenmeyi de bilir. Zaten çarın düzenlediği asambleler²⁵⁵ tarihte çok meşhurdu:

*“Balolara gitmek görevden sayılıyordu. Hükümdar, yakınlarının kesin olarak katılmasını isterdi bunlara.”*²⁵⁶

Ama baloda da sadece dans etmez, aynı zamanda zekâ geliştiren oyunlar da oynar. Örneğin, sarayında düzenlenen bir baloda insanlar sohbet ve dans ederlerken Petro dama oynar:

*“Petro, bu masalardan birinde geniş omuzlu bir İngiliz kaptanla dama oynuyordu. Birbirlerini pipolarından çıkan dumanla yayılım ateşine tutuyorlardı büyük bir çabayla.”*²⁵⁷

Eserde, çar Petro sürekli ağzında pipo ile tasvir edilir. Tarihten de bilindiği üzere, 1697 yılına kadar Rusya’da yasak olan tütün, Petro’nun hazırlatmış olduğu kararnameler ile tamamen yasal hale gelmiştir. Ayrıca Petro’nun da sigara içtiği bilinmektedir. Tütünü serbest hale getirerek aynı zamanda devletin bütçe açığını da kapatmayı hedefleyen Petro, İngiltere ile yaptığı anlaşma ile İngiliz tütünlerinin ülkede satışı yasallaştırır ve tütün satışlarından kâr elde eder.²⁵⁸

Petro, mütevazı, neşeli ve enerjik bir yapıya sahiptir:

*“Ansızın Petro’nun sesini işitti. Başını çevirdiğinde, kızağından inip neşeli bir tavırla onun arkasından yürüyerek gelen hükümdarı gördü.”*²⁵⁹

²⁵³ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s.25.

²⁵⁴ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 24.

²⁵⁵ Asamble: Petro döneminde düzenlenen, yiyecek, içecek, dans ve oyunların yer aldığı etkinliklerdir.

²⁵⁶ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 27.

²⁵⁷ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 29.

²⁵⁸“Kalyannaya İstoriya” (<https://mexanikasmoke.ru/kalyannaya-istoriya/kalyan-i-ego-istoriya-na-puti-v-rossiyu/>Er. 31.01.2021.)

²⁵⁹ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 44.

Petro, özel hayatında da devlet işlerinde de boşa harcama yapmayı ve israfı sevmez. Örneğin, Korsakov'un aşırı modaya ve lüks kıyafetlere düşkün olduğunu görünce şöyle bir tepki verir:

“Bana bak Korsakov, dedi Petro, senden çok daha zengin olduğum halde benim giymediğim cinsten kadifeden pantolon giymişsin. Savurganlıktır bu. Dikkat et, bu yüzden bozuşmayalım seninle!”²⁶⁰

Savurganlığı sevmediği için devlet parasına el uzatanları da daima kınar ve cezasını verir. Hırsız ve rüşvet alan insan yakını, en sevdiği insan Menşikov olsa bile onun gazabından kaçamaz:

“Hadi, Daniliç dolandırıcısına götür şimdi beni. Yeni yaramazlıkları için hesaplaşmam gerekiyor onunla.”²⁶¹

Çar Pyotr, bir baba olarak vaftiz oğlunun geleceği için endişelenir ve İbrahim'in evlenmesi gerektiğini mantıklı cümleler kurarak ona şöyle anlatır:

“Bak İbrahim, benden başka kimsen yok. Ailesi, akrabaları olmayan, yapayalnız bir adamsın sen. Eğer ben bugün ölecek olursam, yarın sen ne yaparsın zavallı Arabım? Henüz zaman varken kendine bir düzen kurmalı, yeni ilişkiler yoluyla bir dayanak edinmeli, Rus soylular sınıfına katılmalısın.”²⁶²

Araplığından, dış görünümünden dolayı güven eksikliği yaşayan İbrahim'e çar sürekli yanında olduğunu, onun kimseden eksik tarafı olmadığını hissettirir:

“Dış görünüştün! Ne saçmalık! Delikanlı değil misin sen, neyin eksik? Üstelik senin görücün olarak ben kendim gittiğimde, bakalım yaşlı Gavril Rjevski ne diyecek?”²⁶³

Daha fazlası, artık kızı istedikten sonra çar Petro İbrahim'e babacan bir samimiyet ve sıcakkanlılıkla gelecekte kayınbabası olacak Rjevski'nin gönlünü alma yollarını da gösterir:

“Yarın kayınbabana git. Ama onun derebeyi kibrini okşamaya özen

²⁶⁰ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s. 31.

²⁶¹ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s. 44.

²⁶² Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s. 43.

²⁶³ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s. 43.

göster. Kızağını kapıda bırakıp avluyu yürüyerek geç. Hizmetleri, erdemleri, tanışmışlığı üzerine konuş onunla. O zaman sana hayran kalacaktır.”²⁶⁴

Çar, Gavril Afanasyeviç’in evine kızları Natalya Gavrilovna’yı Arap İbrahim’e istemek için gittiğinde bu sırada yemek yiyen ev halkı, Petro’nun gür sesiyle sessizleşir:

*“Ansızın Petro’nun gür sesi çınladı sofrada.”*²⁶⁵

Sofraya davet edilen Petro, insanları kırmaz ve mütevazı bir kişilik sergileyerek ev ahalisiyle beraber yemek yer. Bu sırada 1701 seferi üzerine bir İsveç vatandaşıyla Almanca sohbet eder. Bu sahneden Petro’nun buyruğu altında olan insanlar tarafından ne kadar saygı gördüğü de anlaşılır:

*“Ev sahibi saygı ve seviçten bir şey yemiyor, konuklar da terbiyeli terbiyeli susuyor, hükümdarın tutsak İsveçliyle 1701 seferi üzerine yaptığı Almanca konuşmayı, derin bir saygı içinde dinliyorlardı.”*²⁶⁶

Petro’ya ve onun kararlarına saygı duyan Afanasiy Gavriloviç’in onun görücülüğünü reddetmek, aklının ucundan bile geçmez:

*“Fakat bu iş için bizi, beni ve bütün soyumuzu kanatları altına almayı vaat eden hükümdarı nasıl çeviririz?”*²⁶⁷

Petro aynı zamanda kendi alışkanlıklarının dışına çıkmayan, kuralları olan bir insan olarak da gösterilir. Örneğin, Petro’nun Rjevskiy’in evinde yemek yerken kendi kaşığı ve çatalı dışında başka bir kaşık ve çatal kullanmaması çok küçük bir detay belki ama bu detay, tarihi gerçeği yansıtır:

*“Hükümdarın emir eri efendisinin fildişi çerçeveli tahta kaşığını, yeşil, kemik saplı bıçağıyla çatalını uzattı. Çünkü Petro, kendininkiler dışında çatal bıçak kullanmazdı.”*²⁶⁸

Eserden verildiği örneklerden, Puşkin tarafından I. Petro’nun hem fiziksel (uzun boylu, güçlü, çevik, iri yarı kalıplı) hem kişisel özelliklerinin (yüce gönüllü, büyük

²⁶⁴ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 44.

²⁶⁵ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 37.

²⁶⁶ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 38.

²⁶⁷ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 41.

²⁶⁸ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 38.

insan, sağlam mantıklı, dikkatli, esnek, çalışkan, sözünde duran, israfı ve dolandırıcılığı affetmeyen, neşeli, enerjik vb.) tarihî kişiliğine uygun bir şekilde anlatıldığını söylemek mümkün. Petro, her türlü eğitime açık, meraklı, bilgili, birçok meslek sahibi, ülkesinin geleceğini düşünen ve bunun uğruna kendini bile acımayan çok iyi bir devlet adamı olarak gösterilir. Bazen onu bir geminin üzerinde bile görmek mümkündür. Boş zamanlarında çevrilen kitapları incelemeyi sever ve esnafın arasına karışıp ülkede yaşayan insanların fikirlerini öğrenir. Eserin ilk bölümünde Hamburg gazetelerini incelediği, diğer bir bölümde de bir yemek masasında Almanca sohbet ettiği anlatılır. Yani dillere ayrı bir merakı olan çar, birçok yabancı dil de bilir. Aynı zamanda Petro, eşine sevgi dolu saygılı bir eş ve çocuklarını sarıp sarmalayan, koruyucu ve iyi bir aile babasıdır. Aynı tarihte de olduğu gibi eserde de ikinci eşi I. Katerina ile aile ilişkilerinin çok düzgün ilerlediği görünür. Eserde daha önce eğitimi için Fransa'ya gönderdiği ve orada yaşayan vaftiz oğlu İbrahim'e de sürekli sahip çıkar, ona maddi, manevi her türlü desteği verir. Fransa'da aldığı bilgileri, gördüğü eğitimiyle Rusya'ya hizmet etmesini ister. Eserin sonlarında ise Petro, evladının geleceğini düşünen, kendi vefatından sonra da onu emin ellerde görmek isteyen bir baba olarak İbrahim'i evlendirmek için kız istemeye gider.

Puşkin genel olarak Petro'yu, fiziksel ve kişisel özellikleri, eğitimi hususunda tarihte korunan bilgiler doğrultusunda tasvir eder. Fakat anlatılan bazı olaylara gelince, tarihe uymadığı açıklanır. Örneğin, gerçek hayatta I. Petro sevdiği Arabını kendisi evlendirmeden vefat eder. Çünkü Abram Gannibal ilk eşiyle 1731 yılında evlendiğinde I. Petro artık 6 yıldır hayatta değildi. Ayrıca, tarihte İbrahim'i karşılamaya da Petro'nun yalnız başına değil eşi I. Katerina ile beraber gittiği bilinir.

2.4.1.3. Natalya Kirillovna (1651-1694)

Tarihte:

Natalya Kirillovna, çar I. Petro'nun annesi, çar Aleksey Mihayloviç'in 2. karısıdır. 1651 yılında Moskova'da doğar. 1671 yılında çar Aleksey Mihayloviç'in eşi olur. Toplam 5 yıl süren evliliği, sevgi dolu olur. Çarın eşine olan sevgisi, Petro doğduktan sonra daha bir artar. Aleksey Mihayloviç'in 1676 yılında ölmesiyle III.

Fyodor (1661-1682) tahta çıkınca Natalya Kirillovna, oğlu Pyotr ile birlikte şehirden uzak olan Preobrajenskoye kasabasına yerleşir.²⁶⁹

Küçüklüğünde batıdan etkilenen önemli bir Rus diplomat olan A.S. Matveyev (1625-1682) ile Moskova'da yaşayan Natalya Kirillovna, batılı yetiştirilme tarzı ile büyür. Çar Aleksey Mihayloviç ile de bu evde tanıştığı tahmin edilir. Aldığı bu eğitimi ilerleyen zamanlarda oğlu I. Petro üzerinde de uygular. Tarihçilere göre, çar olduğu dönemde sürekli Batı'nın reformlarını Rusya'da uygulayan I. Petro'nun bu eğitimin etkisiyle Batı'ya sıcak baktığı tahmin edilir. 1682 yılında III. Fyodor'un ölmesi üzerine, boyarlar Petro'yu Rus çarı olarak ilan eder. Ancak eski çar Aleksey'in ilk eşinden olan kızı Sofya Alekseyevna (1657-1704), 1682 yılında "Streletskiy" isyanına öncülük eder ve V. İvan (1666-1696), eş hükümdar olarak çar ilan edilir. Ayrıca bu ayaklanmada Natalya Kirillovna'nın bazı akrabaları da öldürülür. Sofya, mevcut dönemde 7 yıl boyunca naiplik yapar. Natalya Kirillovna ise tüm bu olayların üstüne Preobrajenskoye bölgesine taşınır. Bu dönemde tek mali desteği ise Rus Ortodoks Kilisesi Patriğinden gelir. Petro, 1689 yılında henüz 17 yaşında Sofya'yı devirir. Yaşı küçük olduğu için ülkede kontrol sahibi olamaz ancak onun yerine devleti annesi ve annesinin kardeşi Lev Narışkin (1664-1705) yönetir. Natalya Kirillovna, 1694 yılında kalp rahatsızlığından dolayı ölür. Çar ailesinden insanların ve asil kadınların gömüldüğü Voznesenskiy manastırına gömülür.²⁷⁰

Eserde:

I.Petro'nun annesi Natalya Kirillovna, olayların anlatıldığı dönemde artık vefat etmiştir. Bu yüzden onun kendisiyle ilgili eserde bir bilgi verilmemektedir. Fakat eserde onun giyim tarzından bahsedilir:

*"Hotozları, çariçe Natalya Kirillovna'nın samur şapkasına benziyordu."*²⁷¹

²⁶⁹ Polovtsov, A. "Natalya Kirillovna", **Russkiy Biografiçeskiy Slovar**, Sankt-Peterburg, 1914, T. 11, s. 121-135.

²⁷⁰ "Natalya Kirillovna."

(https://ru.m.wikisource.org/wiki/%D0%9D%D0%AD%D0%A1/%D0%9D%D0%B0%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D1%8F_%D0%9A%D0%B8%D1%80%D0%B8%D0%BB%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0/Er.16.11.2020.)

²⁷¹ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s.29.

2.4.1.4. I. Katerina (1684-1727)

Tarihte:

Büyük Petro'nun gelecekte karısı olacak olan I. Katerina, soylu bir aileden değil, köylü bir babanın kızı olarak 15 Nisan 1684 yılında doğar. Asıl adı Marta Skavronskaya olan Katerina, gençliğinde bir süre garsonluk yapar ve bulaşık yıkar. Gençlik yıllarını şu an Letonya, o dönemde ise Polonya sınırlarında bulunan Marienburg'da geçirir.

1702 yılında Marienburg'da Rus birlikleri tarafından rehin alınır. Katerina soylu kişiler için adeta bir ganimet olur. Önce Rus ordu komutanı Boris Şeremetev (1652-1719) tarafından fark edilir ve yanında çamaşır yıkamaya başlar. Ardından 1705 yılında B. Şeremetev tarafından çar Petro'nun yakın dostu A.D. Menşikov'a satılır. Menşikov'un evinde I. Petro tarafından fark edilir ve hemen onun metresi olur. Katerina, Petro'ya çok iyi gelir. Öfke nöbetleri sırasında onu nasıl sakinleştireceğini, migren ağrılarında neler yapılacağını çok iyi bilir. Ortodoks mezhebine geçer ve Yekaterina Alekseyevna olarak vaftiz edilir. Katerina'nın ve Petro'nun sevgili oldukları dönemde birçok çocuğu doğar fakat ancak iki tanesi hayatta kalır. Bunlar, 1708 yılında doğan Anna Petrovna ve 1709 yılında doğan Yelizaveta Petrovna'dır. Yelizaveta sonradan çariçe olur. Petro ve Katerina kilise nikâhıyla 1712 yılında evlenirler.²⁷²

Petro'nun Katerina ile evlenme kararı alması, bir rivayete göre Rusya'nın Osmanlı devleti ile yapmış olduğu Prut Savaşına dayanır. Prut savaşı sırasında kuşatma altında kalan Rus ordusu "Katerina'nın Baltacı ile buluşmasından" sonra serbest bırakılır. Katerina, rivayete göre Baltacı Mehmet Paşa'nın çadırına gider ve ona mücevher ve kadın hediye eder. Bu durumdan çok etkilenen ve duygulanan Petro, Katerina ile evlenmeye karar verir.²⁷³

Çariçe Yekaterina, tüm askeri harekâtlarda ve gezilerde eşine eşlik ederek onunla tüm zorlukları paylaşır. Yekaterina'ya insanlar farklı davranırlar, kimileri samimiyeti

²⁷² Anna Hrustalyova, "15 Aprelya 1684 Goda Rodilas Imperatritsa Ekaterina I." (<https://historyrussia.org/sobytiya/15-aprelya-1684-goda-rodilas-imperatritsa-ekaterina-i.html>/Er. 19.11.2020.)

²⁷³ Bahtiyar Küçük, "Baltacı-Katerina Buluşması Yaşandı mı?", (<https://tr.euronews.com/2019/07/12/baltaci-katerina-bulusmas-yasandmi-katerina-sarayi-muduru-prut-savasi-donemini-anlatiyor>/Er. 19.11.2020.)

ve zarif huyu nedeniyle ona taparken, kimileri ise kabalığundan yakınırlar. 1718 yılında Büyük Petro'nun Berlin'e yaptığı bir ziyaret sırasında Alman Markgraf Vilgelmin Bayreyskaya şöyle hatırlar:

“Çariçe de bana hoş davrandı. Kısa boylu, şişman ve esmerdi. Dış görünüşü olumlu bir izlenim bırakmadı. Soylu biri olmadığını fark etmek için ona bakmak yeterliydi. Giydiği elbise muhtemelen pazarda bir dükkândan alınmıştı. Elbise eski moda, gümüş ve simlerle süslenmişti. Kıyafetine bakarak, onu Alman gezgin sanatçı zannedebilirlerdi. Önünde kıymetli taşlarla süslenmiş bir kemer vardı. Kemer, çift başlı kartal şeklinde çok özgün bir tasarımdı ve kanatları zevksiz bir çerçeve içine alınan küçük mücevherlerle süslenmişti. Çariçenin üzerine yaklaşık bir düzine rozetler, muskalar ve aynı sayıda küçük simgeler asılıydı. Çariçe geçtiğinde süslenmiş bir manda geçmiş gibi sesler çıkıyordu.”

1724 yılında taç giyen I. Katerina, eşi I. Petro'nun 1725 yılında ölümü üzerine, saray muhafızları ve bazı askerlerin desteğiyle çariçe ilan edilir. Denizcilik hariç fazla devlet işlerinden anlamayan, eğlenceye ve içkiye düşkün olan I. Katerina, 1727 yılında ölür. Petersburg'da bulunan Petropavlovskiy Katedraline eşi I. Petro yanına gömülür.²⁷⁴

Eserde:

Büyük Petro'nun eşi, eserde 35 yaşında olan, şık giyinen, güzel, alçak gönüllü, güler yüzlü ve iyi kalpli bir kadın olarak anlatılır:

“Petro'yu otuz beş yaşlarında, güzel, en son Paris modasına göre giyinmiş bir kadın karşıladı basamaklarda. Petro onu ağzından öptü ve İbrahim'in elinden tutarak 'Onu eskisi gibi sevmeni ve gözetmeni rica ediyorum senden.' Dedi.”²⁷⁵

Bu parçadan Katerina'nın İbrahim'e küçüklüğünde de sevgi ve anlayışla baktığı anlaşılır. Anlayışlı ve sıcakkanlı bir kadın olan Katerina, İbrahim'e sıcak bir karşılamada bulunur:

²⁷⁴ Anna, Hrustalyova, “İmperatritsa Yekaterina I.” (<https://historyrussia.org/sobytiya/15-aprelya-1684-goda-rodilas-imperatritsa-ekaterina-i.html>/Er. 19.11.2020.)

²⁷⁵ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s. 22.

“Katerina, kara, anlayışlı gözlerle İbrahim’e baktı ve sevimli bir tavırla elini ona uzattı.”²⁷⁶

Ayrıca, Katerina balolarda eşine eşlik eder ve kızlarıyla beraber güleryüzle misafirlerle ilgilenir:

“İmparatoriçe ile büyük prensesler, güzellikleri ve giyimleri içinde pırıl pırıl, konuk dizileri arasında dolaşp güleryüzle konuşuyorlardı onlarla.”²⁷⁷

Bir de İbrahim ile konuşma sahnesinde A.S. Puşkin, Katerina’yı modayı takip eden bir kadın olarak da betimler.

Fakat tarihte olan Katerina ile eserde anlatılan Katerina benzerlikler gösterse de bazen tarihe haykırı bir şekilde de anlatılır. Örneğin, İbrahim’i sarayda karşılaması, tarihe uymamaktadır. Çünkü I. Katerina’nın Arap İbrahim’i eşi I. Petro ile beraber Krasnoye Selo’ya karşılamaya gittiği bilinir. Ayrıca, güzel olması ve şık, modaya uygun bir şekilde giyinmesi de zamandaşlarının hatıralarıyla desteklenmemektedir. I. Katerina’nın soylu ve eğitilmiş bir aileden gelmemesi sebebiyle, zevksiz ve rüküş giyindiği bilinir.

2.4.1.5. I. Petro ile I. Katerina’nın Kızları.

Eserde Petro’nun her iki kızından -hem Anna’dan hem Yelizaveta’dan- bahsedilir. Onlar önce bir arada anılırlar:

“Genç, uzun boylu, düzgün endamlı, güller gibi taze iki dilber Katerina’nın arkasından saygıyla Petro’ya doğru yaklaştılar.”;

“İmparatoriçe ile büyük prensesler, güzellikleri ve giyimleri içinde pırıl pırıl, konuk dizileri arasında dolaşp güler yüzle konuşuyorlardı onlarla.”²⁷⁸

Parçadan anlaşıldığı üzere çarın her iki kızı da genç ve tarihten de belli olduğu gibi uzun boylu, endamlı ve “taze güller” gibi güzeldir.

²⁷⁶ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 22.

²⁷⁷ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 29.

²⁷⁸ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 22, 29.

2.4.1.5.1. Anna Petrovna (1708-1728)

Tarihte:

Anna, ar I. Petro ve I. Katerina'nın ikinci kızıdır. Tıpkı henüz bebekken ölen ablası Yekaterina (1707-1708) ve gelecekteki imparatoriçe Yelizaveta Petrovna (1709-1761) gibi o da gayri meşru bir çocuktur. Gayri meşru kızlar, ancak I. Petro ile Katerina arasında 1713 yılında gerçekleşen evlilikten sonra tanınır ve 1713 yılında prenses ilan edilirler. Yani arın kızları olduğu resmileşir. 1710 yıllarında Anna için Yekateringof bölgesi yakınlarında Annengof arazisine çiftlik evi inşa edilir. I. Petro, 1711 yılında Anna prenses ilan edildikten sonra, bu geniş araziyi Anna'nın mülküne aktarır.

Petro ilerleyen yıllarda Avrupa ile olan bağlarını kuvvetlendirmek için büyük kızını yabancı bir prensle evlendirmek ister. Aslında her iki kızı da bu amaç doğrultusunda görgü kuralları, edebiyat ve dans gibi çeşitli eğitim alırlar. Prensesler aynı zamanda Almanca, Fransızca, İtalyanca ve İsveççe olmak üzere toplam 4 dil bilir. 1720 yılında Karl Friedrich Gottorp, Danimarka'dan ayrılan Schleswig'i kendisi için elde etme amacıyla Rusya'ya gelir. Niyeti, arın büyük kızı Anna ile evlenip Petro'nun desteğini almaktır. Mayıs 1724 yılında I. Petro Anna'nın Karl Friedrich ile evlenmesini kabul eder. İmzaladıkları bir anlaşmaya göre Anna ve kocası Rus tahtı üzerinde hak talep edemez ancak doğacak çocukları için bu hak saklıdır. Evlilik sözleşmesinin imzalanmasından 2 ay sonra I. Petro lr. Petro'nun ölümünden sonra tahta karısı Katerina çıkar. 1726 yılında Rusya'nın en yüksek müzakere kurumu kurulur ve Anna'nın eşi bu kurulda 7 üyeden biri olur. 1727 yılında ölmeden önce A. D. Menşikov'un baskısıyla hazırlandığı kararname ile taht, Aleksey Petroviç'in oğlu Pyotr Alekseyeviç'e geçer. Varis Pyotr reşit olana kadar 9 kişilik bir naiplik konseyi kurulur. I. Katerina öldükten sonra Menşikov, Karl Friedrich ve karısı Anna'nın Petersburg'dan ayılmalarını sağlar. 1727 yılında onlar Holstein'e giderler. 1728 yılında Anna'nın Karl Peter Ulrich adında bir erkek çocuğu olur. Kısa bir süre sonra Anna ölür. lmnn sebebi bilinmemektedir. Ölümünden sonra vasiyetine

istinaden Petersburg şehrine getirilip babası ve annesi yanına Petropavlovskiy katedraline gömülür.²⁷⁹

Eserde:

Petro İbrahim ile birlikte sarayına döndüğünde kapıda eşi ve kızları onu karşılamak için hazır bulunur:

*“Genç, uzun boylu, düzgün endamlı, güller gibi taze iki dilber,
Katerina’nın arkasından saygıyla Petro’ya doğru yaklaştılar.”*²⁸⁰

Romanda Anna Petrovna’dan fazla bahsedilmez. İlk kez Anna, Petro’nun İbrahim’e çocukluğunda Anna’nın kız kardeşi Liza’ya sofradan elma çaldığını hatırlattığı sahnede anılır ve onun utangaç olduğunu tahmin etmek zor değildir:

*“Büyük Prenses güldü, yanakları pembeleşti.”*²⁸¹

Bir de anneleri I. Katerina ile yemek sonrası İbrahim’e Paris’teki hayatı ve modayı sordukları sahneden genç kızlara özgü olarak onun da sosyete hayatına ve modaya olan merakı anlaşılır:

*“Onların merakını gidermeye çalıştı. Paris’te yaşanan hayatı, oradaki
şölenleri ve başına buyruk moda akımlarını anlattı.”*²⁸²

2.4.1.5.2. Yelizaveta Petrovna (1709-1761)

Tarihte:

1709 yılında Mokova yakınlarında doğar. I. Petro ve I. Katerina’nın küçük kızı olarak dünyaya gelir. Evlilik dışı bir ilişkiden doğar. Güzelliği ve zarafeti sayesinde çevredeki insanların her zaman dikkatini çekmeyi başarır. 1712 yılında gerçekleşen düğünde, annesi I. Katerina’nın eteğini tutarak sahne etrafında kardeşi Anna Petrovna (1708-1728) ile yürür ve kilise kurallarına göre çarın meşru kızı kabul edilir. Çocukluk ve gençlik yıllarında, kıyafetler, bayramlar ve danslarla meşgul olur

²⁷⁹ A. Yevgeniy Viktorovich, “Tsarevna Anna Petrovna: Jizn i Smert Şkiperskoy Doçki” (<https://history.wikireading.ru/141203>/Er. 05.01.2021.)

²⁸⁰ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 22.

²⁸¹ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 23.

²⁸² Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 23.

ve sorunsuz bir hayat yaşar. Düzenli bir eğitim almayan Yelizaveta, Rusça okuyup yazmanın yanında Alman, İsveç ve Fransız dillerini de bilir.²⁸³

Yelizaveta 14 yaşına gelince yetişkin ilan edilir ve ona koca aranmaya başlanır. Petro, ilk aday olarak XV. Louis'i (1710-1774) düşünür. Ancak bu plan gerçekleşmez. İkinci tercih olarak Alman prensi Karl August'da (1706-1727) karar kılınır ancak damat adayının ölümü bütün planları tekrar altüst eder. I. Katerina ölmeden hemen önce Menşikov'un ısrarıyla II. Pyotr'ı tahta çıkaracak olan bir vasiyetname imzalar. Ancak II. Petro'nun çarlığı kısa sürer. Ardından bir darbe sonucu I. Petro ile I. Katerina'nın kızı Yelizaveta tahta geçer.²⁸⁴

Tahta varis gösterilen küçük imparator VI. İvan (1740-1764) ve ailesi tutuklanır. 1742 yılında Moskova'da Uspenskiy Katedralinde Yelizaveta Petrovna'nın taç giyme töreni yapılır. 1741-1743'te Rusya, İsveç'in saldırılarını geri püskürtür. Ülkede ekonomi, tarım ve sanayi gibi alanlarda önemli gelişmeler yaşanır. Kültürel ve bilimsel olarak da önemli gelişmeler yaşanmaya başlanır, akademiler ve tiyatrolar açılır. 1756'da ise Rusya ve müttefiklerinin neredeyse Prusya'yı yok ettikleri Yedi Yıl Savaşı başlar. Yelizaveta Petrovna, hem iç işlerde hem de Rusya'yı genişletme ve dış işlerinde gayet başarılı bir çariçe olur.²⁸⁵

Yelizaveta'nın kıyafetler konusunda zayıf noktası olur. Tahta çıktığı günden itibaren tek bir elbiseyi dahi 2 kez giymemiştir. Çariçenin ölümünden sonra kıyafet dolaplarından 15 bin elbise, iki sandık ipek çorap, bin çift ayakkabı ve daha birçok aksesuar çıkar. Eşyaları, Moskova'da kurulan Devlet Tarih Müzesi'nin tekstil koleksiyonunda yerini alır. Yelizaveta Petrovna, 1761 yılında ölür. Kız kardeşi Anna Petrovna'nın oğlu Pyotr Fyodoroviç (III. Petro) (1728-1762), tahtın resmi varisi olur.²⁸⁶

²⁸³ Svyatoslav Knyazev, "Prodoljatel'nitsa Dela Petra Velikogo: Kak İzmenila Rossiyu İmperatritsa Yelizaveta Petrovna", (<https://russian.rt.com/science/article/702515-imperatriza-elizaveta-prodolzhatel'nica-petr>/Er. 19.11.2020.)

²⁸⁴ Anna, Hrustalyova, "İmperatritsa Yekaterina I." (<https://historyrussia.org/sobytiya/15-aprelya-1684-goda-rodilas-imperatritsa-ekaterina-i.html>/Er. 19.11.2020.)

²⁸⁵ E.V. Anisimov, "Yelizaveta Petrovna", (https://bigenc.ru/domestic_history/text/1977053/Er. 15.11.2020.)

²⁸⁶ B. Manuşin, "Biografiya İmperatritsı Yelizaveti Petrovny", (<https://ria.ru/20130617/940940862.html>/Er. 15.11.2020.)

Eserde:

A.S. Puşkin'in eserinde Yelizaveta Petrovna, güzel bir genç kız olarak anlatılır. Babası çar Petro, ona "Liza" diye hitap eder:

*"Liza, dedi. Oranienbaum'da sana vermek için benden elma aşırın
küçük Arabı anımsıyor musun?"*²⁸⁷

Mevcut parçadan anlaşıldığı üzere, Yelizaveta Petrovna, İbrahim ile çocuklukta çok iyi arkadaş olmuşlardır. Bir de anneleri I. Katerina ile yemek sonrası İbrahim'e Paris'teki hayatı ve modayı sordukları sahnede aynı ablası Anna Petrovna gibi o da sosyete hayatına ve modaya meraklıdır.

2.4.1.6. Yakov Fyodoroviç Dolgorukiy (Dolgorukov) (1639-1720)

Tarihte:

Hükümdar tarafından dinlenmesi gereken bağımsız toplumsal görüşün sembolü olan "Petro'nun Çetin Danışmanı" Yakov Dolgorukiy'in ismi özellikle belirtilmelidir. Puşkin için Dolgorukiy, her zaman çar I. Nikolay'ın atası I. Petro'yu savunmayan dürüstlüğün "öğretici" simgesidir.²⁸⁸

Dolgorukiy, soylu bir aileden gelir. Asker F.F. Dolgorukiy'in (?-1664) dört oğlundan en büyüğüdür. 1672 yılından itibaren I. Petro'nun oda sorumlusu olur. Kazan bölgesinde kumandanlık yapar. Çar Feodor Alekseyeviç'in (1661-1682) ölümünden sonra I. Petro'yu çar ilan etmeye karar veren soylulara katılır. Hatta o dönem çar seçimi için saraya giderken kıyafetlerinin altına zırhını giydiğinden bahsedilir. Ancak seçim sorunsuz geçer ve herhangi bir karışıklık çıkmaz. 1682 yılında I. Petro'ya karşı başlatılan ayaklanmada Petro'nun tarafında durur. 1687 yılında Rusya Osmanlı devletiyle savaşa girer. Y. Dolgorukiy bu dönemde Fransa'ya gönderilir. Kral XIV. Louis'den (1638-1715) Osmanlı'ya karşı Rusya'nın yanında olmalarını ister ancak XIV. Louis bu teklifi geri çevirir. 1689-1697 yılları arasında Rusya'ya tekrar döner ve Moskova mahkemesine başkanlık eder.²⁸⁹

²⁸⁷ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s. 23.

²⁸⁸ D.P. Yakuboviç, "Arap Petra Velikogo." **Puşkin. İssledovaniya i Materialı**, T. IX., L., 1979, s. 285.

²⁸⁹ İ.V. Kurukin, "Dolgorukiy Yakov Fyodoroviç",
(https://w.histrf.ru/articles/article/show/dolgorukov_iakov_fiodorovich/Er. 24.11.2020.)

1700 Narva muharebesi sırasında İsveçliler tarafından esir alınır. Esir olarak kaldığı dönemde Poltava savaşı gerçekleşir ve işkenceler daha da artar. Açlıktan ölmemesi mucize olur. 1711 yılında takas yapılmak için Bothnia körfezine getirilir. Ancak takas sonuç vermez. Geri dönüş yolu sırasında fırsattan yararlanıp çaldığı bir yelkenli ile kaçmayı başarır. Rusya'ya döndükten sonra orduya para, kıyafet ve erzak sağlamakla görevli olan bir departmanın başkanlığını yapar. 1712 yılında senato üyesi olur ve senatoda bulunduğu süre boyunca birçok kez çar ile tartışır. Bunlardan bir tanesi ise şöyledir. Petersburg'da yaşanan un kıtlığı sebebiyle her köylüden un toplanacaktır. O gün senatoda bulunmayan Dolgorukiy hariç herkes bu kararnameye imzasını atar. İmza için Dolgorukiy'e kararname götürülür ve Dolgorukiy kararnameyi ret eder. Haberi alan çar derhal Dolgorukiy'in senatoya çağrılmasını emreder. Senatoda Rus komutan, A.D. Menşikov ve diğer soyluların tahıl ambarlarından gereken unun alınabileceğini ve zaten zor durumda olan köylülere dokunulmaması gerektiğini ifade eder. Bu fikir çar tarafından kabul görür ve çar, Dolgorukiy'e sarılır.²⁹⁰

Y. Dolgorukiy, artık I. Petro'nun dürüst ve bilge danışmanı olarak anılmaya başlar. 1717 yılında hükümet tarafından kurulan ve görevi devlet yönetiminde olan yerlerin harcamalarını denetlemek için "Revizion-Kollegi"ye başkanlık eder. 1718 yılında çar Aleksey Petroviç'in ölümüne ilişkin soruşturmada da yer alır. 1720 yılında ölür. Bir efsaneye göre Petersburg'da bir katedralin çitine gömülür.²⁹¹

Eserde:

A.S. Puşkin, Y. Dolgorukiy'i aynı tarihte olduğu gibi Petro'nun "çetin" danışmanı olarak anlatır:

*"Petro'nun çetin danışmanı Prens Yakov Dolgoruki..."*²⁹²

2.4.1.7. Fyodor Alekseyeviç Golovin (1650-1706)

Tarihte:

²⁹⁰ M. İmşenetskaya, "Dolgorukov, Yakov Fyodoroviç", (https://ru.wikisource.org/wiki/%D0%A0%D0%91%D0%A1/%D0%92%D0%A2/%D0%94%D0%BE%D0%BB%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2,%D0%AF%D0%BA%D0%BE%D0%B2_%D0%A4%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87/Er.24.11.2020.)

²⁹¹ Vladimir Boguslavskiy, "Yakov Fyodoroviç Dolgorukov", (http://www.hrono.info/biograf/bio_d/dolgorukov_yakov.php/Er.25.11.2020.)

²⁹² Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s.23.

F. A. Golovin, 1650 yılında doğar. Aile üyeleri Rus devletine birkaç yıl boyunca onurlu bir şekilde hizmet eden bir aileden gelir. Tobolsk valisi A. P. Golovin'in oğludur. İlk eğitimini evde alır. Okuryazarlığın çok az olduğu yıllarda, Rusça hariç İngilizce öğrenir ve Latin klasiklerini okuyabilecek kadar Latince bilir. Daha sonra Moğolca da öğrendiği bilinir. Göreve yüksek mahkemede başlar. 1676'de ölüm döşeginde olan çar Aleksey Mihayloviç (1629-1676), oğlu genç çareviç Petro'yu gözü gibi bakması için F.A. Golovin'e emanet eder. F.A. Golovin, bu emanete sahip çıkar ve 1682 yılında çıkan Streletskiy isyanında genç Petro'ya Troitskiy manastırına saklanmasını söyler. 1685 yılında Bryansk valisi unvanıyla beraber tam yetkiyle Çin büyükelçisi olarak atanır. Doğu sınırındaki durumun çok önemli olmasından dolayı Golovin'e sadece diplomatik yetki değil ayrıca idari yönetim anlamda da yetkiler verilir. Golovin'in amacı asi yerlileri yatıştırmak, Moğol hanlarıyla iyi ilişkiler kurmak, Çin hükümeti ile sınırları belirlemek ve Tianxia imparatorluğuyla uzun soluklu bir antlaşma yapmak olur. Golovin'in hedefine ulaşması yaklaşık iki yıl sürer. Rusya ile Çin arasında sınırları belirleyen "Nerçinskiy" antlaşmasının imzalanacağı Nerçinskiy'e gider. Burada bulunduğu dönemde sadece diplomatik meselelerle ilgilenmeyen Golovin, şehri güçlendirir ve şehirde bulunan madenleri tespit eder. 1691 yılında Moskova'ya döner, I. Petro'nun çar olmasıyla ona sıcak bir karşılama yapılır. Sibirya valisi olur ve "General-Krigs-Komissar"²⁹³ unvanı alır.²⁹⁴

Rusya'nın sıcak denizlere inmesi için Azak kalesini alması gerekmektedir. F.A. Golovin, bu başarının paydaşlarından olur ve altın madalya ile ödüllendirilir. 1698 yılında askeri donanmanın yönetimini devralır. Rusya'da yapımına başlanan tersanelerin inşasını denetler. Petro'nun en yakın yandaşlarından biri olan Golovin, 1699 yılında Osmanlı ile barış antlaşmasını hızlandırmak için İstanbul'a doğru yola çıkar ve Osmanlı ile yaklaşık otuz yıl sürecek olan bir ateşkes antlaşmasına imza atar. 1700 yılında Narva'ya doğru giden 45 bin kişilik ordunun başına getirilir.²⁹⁵

1701 yılında F.A. Golovin, Rusya'da denizcilik eğitimi veren "Navigatskiy" okuluna başkanlık eder. Denizcilik konusunda ustalaşmak isteyen farklı sınıftan insanlara

²⁹³ General-Krigs-Komissar: Rus ordusu için erzak, para, teçhizat vb. sağlamakla görevli rütbe. 1707 yılında I. Petro tarafından oluşturulur.

²⁹⁴ Olga Loskutova, "Russkiy Admiral Fyodor Golovin.", (<https://www.maritimemarket.ru/article.phtml?id=203/Er.25.11.2020.>)

²⁹⁵ A.G. Guskov, "Golovin Fyodor Alekseyeviç." (https://bigenc.ru/domestic_history/text/2367220/Er.26.11.2020.)

eğitim verir. Daha sonra 1705 yılında “Morskaya Akademiya” (Denizcilik Akademisi) kurar. 1702 yılında İsveç kalesi kuşatmasına katılır. Aynı yıl kont unvanı alır. 1705 yılının sonunda Golovin, Prusya ile bir ittifak kurmayı planlar ancak plan tamamlanamaz. 1706 yılında aniden ölür.²⁹⁶

Eserde:

A.S. Puşkin’in eserinde F. Golovin’in İbrahim’e saygı göstererek onu yemeğe çağırdığından bahsedilir:

“...Golovin ise İbrahim’i yemeğe çağırdı.”²⁹⁷

2.4.1.8. İlya Fyodoroviç Kopyeviç (Kopyevskiy) (1651–1714)

Tarihte:

Ünlü Rus aydın, yayıncı, çevirmen ve şairdir. Batı Avrupa’daki Slavyan kitaplarının en büyük yayıncısıdır. Mstislavşina yerlisinin verimli faaliyetleri olmadan Rusya’da yayıncılık işini hayal etmek imkânsızdır. İlk eğitimini Slutsk Kalvinistisk okulunda alır. Sonra Polonya’nın köklü ve güçlü Radzivila ailesinin tüm masraflarını üstlenmesiyle, sadece Lehçe ve Rusça değil, aynı zamanda Hollandaca, Latince ve Almanca bilen yetenekli bir mezun olarak Amsterdam’a gönderilir. Burada, Rusya’dan Hollanda’ya gelen Büyükelçilik döneminde (1697-1698) İlya Kopyeviç, Rus çarı I. Petro ile tanışır ve Petro ona Hollanda’da Rus dilinde bilimsel, teknik ve sanatsal edebi eserler basmak için teklif yapar. Kopyeviç, hem çeviriler hem de kendisi tarafından yazılan eserleri basma amacıyla bir matbaa kurar. 1699 yılında matematik alanında Rusça ilk eğitim kitabı olan “Kratkoye i Poleznoye Rukovedeniye Vo Arifmetiku” (Aritmetiğe Kısa ve Yararlı Giriş)’i yayınlar. Bunun dışında yine ilk kez Rusça olarak dilbilgisi alanında “Poetika” ve “Retorik” adlı kitaplar yayınlar. 1699 yılından 1706 yılına kadar yaklaşık 20’den fazla kitap hazırlar ve yayınlar. Hollanda’da bulunurken, İ. Kopyeviç Rus kilise alfabesi için taslak iyileştirmeler hazırlar ve I. Petro’nun kararnamesi uyarınca Rusya’da uygulamaya koyar. Ayrıca Mstislavlı olan İlya Kopyeviç’in Amsterdam’da Rusya’dan gelen göçmenler için çeşitli bilimlerin okutulduğu bir okul kurduğu da bilinir. Yurt

²⁹⁶ A.G. Guskov, “Golovin Fyodor Alekseyeviç.” (https://bigenc.ru/domestic_history/text/2367220/Er.26.11.2020.)

²⁹⁷ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s.24.

dışındaki verimli faaliyetlerini tamamlayınca İlya Kopyeвиç, Moskova'ya döner ve Büyükelçilikte görev yapar.²⁹⁸

Eserde:

İlya Kopyeвиç, tarihte olduğu gibi eserde de çarın hayata dair sorunlarını çözmeye çalışan önemli bir devlet adamı olarak gösterilir. Fakat harf hatasından dolayı Türkçe'ye çevrilen kitapta soyadı yanlış kullanılır ve Koriyeвиç olarak gözükür:

*“Petro’yu, senatoda Buturlin ve Dolgoruki ile tartışarak önemli yasama sorunlarına çözümler getirirken, amirallik kurulunda Rusya’nın denizler üzerindeki egemenliğiyle ilgili görüşlerini belirtirken görüyordu. Feofan’la, Gavriil Bujinski ile, Koriyeвиç’le birlikte.”*²⁹⁹

2.4.1.9. Boris Petroviç Şeremetev (1652-1719)

Tarihte:

1652 yılında doğar. Rus asker ve devlet adamı Pyotr Vasilyeviç’in (?-1690) oğludur. Kiev Mohıla akademisinde okur. Akademi yıllarında Lehçe ve Latince öğrenir. Henüz küçük yaşta kitap okuma alışkanlığı kazanır ve öldüğünde arkasında devasa bir kitaplık bırakır. Şeremetev, Rusya’nın yeni reformlara ihtiyacı olduğunu bilir ve bu yüzden I. Petro’yu destekler.

Devlet görevine oda görevlisi olarak başlar.³⁰⁰ Askerlik kariyerine başlaması ise 1676 yılına denk gelir. Rusya-Osmanlı savaşında görev yapan babasının yanına yardımcı olarak gönderir. 1681 yılında Tambov valisi olur ve Tatarlara karşı savaşan birlikleri komuta eder. 1682 yılında boyar olur. Naip Sofya Alekseyevna (1657-1704) ve onun gözdesi Vasiliy Golitsın (1643-1714), 1685 yılında Polonya-Litvanya Birliği ve Venedik ile yapılacak olan müzakereler için görgü kurallarına hâkim ve yabancı diller bilen birine ihtiyaç duyar ve bu görev için B. P. Şeremetev görevlendirilir. Diplomasi alanında başarılı bir adam olur ancak ölümüne kadar askeri üniformayı

²⁹⁸ N.S. Borisenko, “Zemlya Mogilyovskaya.” **Zemlya Mogilyovskaya**. Mogilyov: Mogil. Obl. Ukup. Tip. İm. Spiridona obolya, 2012, s. 3-53. (http://mogilev-region.gov.by/page/kopievich_ilya_fedorovich/Er.11.12.2020.)

²⁹⁹ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s.25.

³⁰⁰ Oleg Gonçarenko, “Spodvijnik Petra. Kak Svyazano c Belgorodskoy Oblastyu İmya Feldmarşala Borisa Şeremeteva.”, (<https://www.belpressa.ru/society/drugoe/32743.html>/Er. 25.11.2020.)

üzerinden çıkarmaz. 1695 yılında Osmanlı devletine karşı yapılan Azak seferinde orduyu yönetir ve üç kaleyi Osmanlı'nın elinden alır. 1696 yılında ise Venedik, Polonya-Litvanya Birliği ile yaptıkları ittifak sonucunda Azak'ı alır. 1697-1699 yılları arasında Petro'nun verdiği diplomatik görevler için Avusturya, İtalya, Malta gibi ülkelere ziyaretlerde bulunur. Geri döndüğünde çar Petro tarafından gururla karşılanır. 1700-1721 yılları arasında yapılan Kuzey savaşına katılır. Narva bölgesine doğru hareket eden Şeremetev'in müfrezesi başarısız olur. 1701 yılında Erestfer savaşında İsveçlileri yener ve yine aynı yıl mareşal rütbesine yükselir ve rütbeyi taşıyan ilk kişi olur. 1706 yılında Astrahan'da başlayan okçu ayaklanmasını bastırır ve ilk kez kont unvanı alan kişi olur. Poltava savaşında önemli bir rol oynar. Bu savaştan sonra Petro'nun ona olan güveni artar. Aynı zamanda büyük bir servete sahipti. Hatta 1690 yıllarında yaptığı diplomatik gezilerin maliyetini kendisinin karşıladığı bilinir.³⁰¹

1712-1713 yılları arasında Ukrayna'da bulunan Rus birliklerini İsveçlilere karşı komuta eder. Neredeyse tüm hayatını Rusya'ya adayan Şeremetev, sadece son yıllarını Moskova'da çok sevdiği Kuskovo sarayında geçirir ve 1719 yılında burada ölür. Vasiyetinde Kiev'de bulunan Peçerskiy manastırına gömülmek istediği yazar ancak I. Petro'nun bir ünlü mezarlığı kurma planı sebebiyle külleri Petersburg'a Aleksandr Nevskiy katedraline gömülür.³⁰²

Eserde:

B.P. Şeremetev, eserde İbrahim ile tanışır ve ona Paris'de bulunan tanıdıklarını sorar:

“Şeremetev, Paris'deki tanıdıklarını soruşturdu...”³⁰³

Şeremetev'in diplomatik görevlerini göz önünde bulundurarak, Paris'te de tanıdıklarının olduğunu düşünmek mümkündür.

³⁰¹ A.V. Bespalov, “Şeremetev Boris Petroviç.”, (<http://100.histrf.ru/commanders/sheremetev-boris-petrovich/>/Er. 25.11.2020.)

³⁰² “Şeremetev Boris Petroviç.”

(https://w.histrf.ru/articles/article/show/shieriemetiev_boris_pietrovich/Er. 26.11.2020.)

³⁰³ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s.24.

2.4.1.10. Yakov Vilimoviç Bryus (1669-1735)

Tarihte

Gerçek adı Jeyms Deniel Bryus'dur. Rus devlet adamı, asker, diplomat, mühendis ve bilim adamı, I. Petro'nun en yakın ve ünlü yandaşlarından biridir. 1711 yılında "General-Feldtseyhmeyster" rütbesine, 1726 yılında general-mareşal rütbesine terfi edilir. Rus ağır silah reformcusudur. İlk Rus ağır silah, mühendislik ve deniz okulunun yöneticisidir. Büyücü, "Suharev külesi" büyücüsü ve ilk Rus mason olarak da bilinir.³⁰⁴

Ya. Bryus'un ataları 1647 yılından beri Rusya'da yaşar. Matematik ve doğa bilimlerine karşı henüz küçük yaşlarda ilgi duyan Bryus, tüm hayatı boyunca bu alanlar üzerinde çalışır. 1683 yılında çarın kurmuş olduğu "Poteşniye Voyska" olarak bilinen orduya kardeşiyle birlikte katılır. 1687 yılında çarlık Rusyasında en küçük subay rütbesi olan "Praporşik" rütbesine yükselir ve Golitsın'ın Kırım harekâtına katılır, sonrasında ise küçük bir arazi ile ödüllendirilir. 1689 yılında gerçekleşen ikinci Kırım harekâtından sonra Bryus tekrar arazi ve para ile ödüllendirilir. Genç çar, Troitskiy manastırının duvarları arasında Fyodor Şaklovitiy (1640-1689) insanların saklanması, eski "Poteşniy" askeri Bryus çarın yanında kalır ve yeniden ödüllendirilir. Prens Romodanovskiye ordusunun ikinci Reytarskiy alayının subayı olan Bryus, 1694'de Kojuhovskiye harekâtına katılır. 1695 yılında kaptan rütbesine yükselir ve Azak'a düzenlenen ilk seferde mühendis olarak yer alır. 1696 yılında Bryus, Lefort ile yeniden Azak'a yelken açar, yolda Moskova'dan Anadolu'ya kadar bir harita hazırlar ve bu harita, daha sonra Amsterdam'da Jan Tessing'in matbaasında basılır. Mevcut çalışma için Bryus albay rütbesine layık görülür. 1697 yılında I. Petro'nun yurt dışına gerçekleştirdiği seyahatte ona eşlik eder ve İngiltere'de Petro'nun çeşitli görevlerini yerine getirirken, İngiliz bilim adamlarının rehberliğinde matematikle ilgilenir. Ertesi yıl Bryus, 16 seçilmiş kişi ve Petro ile beraber Londra'ya gider ve hem Londra'da hem Woolwich'te çeşitli teknik kurumları ve atölyeleri gözlemler. Petro Londra'dan ayrıldıktan sonra burada kalan Bryus, çarın talimatları gereği farklı kitaplar çevirir ve ona mektuplar yazar. 1700

³⁰⁴ N. Pavlenko, O. Drozdova, İ. Kolkina, **Soratiniki Petra**, Moskva, Molodaya Gvardiya, 2001. s. 460; V.F. İvanov, **Russkaya İntelligentsiya i Masonstvo: Ot Petra Pervogo Do Naşih Dney**, Moskva, Fond İmperskogo Vozrojdeniya, 2008, s. 82.

yılında İsveç ile gerçekleşecek olan savaş hazırlıklarında Petro'ya yardım eder. Kısa süre sonra Şlisselburg'un duvarları altında bulunan orduya atanır. Tüm Rus topçu birliklerinin yönetimi için görevlendirilir ve Nienşantsa kalesinin 1703 yılında alınmasına katılır. Petersburg kalesine temel atma işine katılır ve Koporye kalesine doğru yola çıkar. 1700 yılında çareviç Aleksandr İmeretinski'nin esir alınmasından sonra boş kalan görev yerine dört yıl sonra Bryus atanır. Narva ve İvangorod'un ele geçirilmesinden sonra, 1705 yılında Polonya'da gerçekleşen savaşta topçu birliklerini yönetir. 1706 yılından itibaren topçu birliğinde Korgeneral olarak Kalisz'de savaşır, ardından Dnipro'ya ordunun geçmesi için bir köprü yapılmasının emrini alır ve çar ile birlikte Smolensk'e gider. Poltava savaşında tüm Rus topçu birliklerini yönetir ve Perevoloçna'da bulunan İsveç askerlerinin teslim olmasında yer alır. Hizmetlerinden dolayı bizzat çar tarafından Aziz Andrey Pervozvannıy Nişanı ile ödüllendirilir. 1709 yılının 24 Aralık günü, Petro'nun Moskova'ya zafer girişinde yer alır. 1711 yılında Petro, Bryus'u Prut harekâtına katılmaya çağırır. Türklerle barış sağlandıktan sonra 3 Ağustos 1711 yılında Bryus'un "General-Feldtseyhmeyster" rütbesi onaylanır. Bryus, 1706 yılında Moskova sivil matbaasının ona devredilmesinden itibaren Rus tipografisini yönetir. Bu matbaanın en ünlü baskıları 18. yüzyılın başında Bryus takvimi adıyla Poltava savaşının gerçekleştiği 1709 yılında yayınlanır. Bu şekilde adlandırılmasının sebebi ise Moskova'da basılan her kitabın Bryus'un denetiminden geçerek basıldığına dair koyulan işarettir. 1710 yılının Mayıs ayında Bryus, topçu birliğiyle birlikte Dvin boyunca Riga'nın altında yer alan Yungergof'a yelken açar. 4 Temmuz 1710 yılında Şeremetev'in Riga'yı ele geçirmesinde yer alır ve Riga'ya giriş seremonisine katılır. Bryus, Petro'nun eşiyle birlikte Karlbad'a yaptığı seyahatte de ona eşlik eder. Bu seyahatin amacı, Rus hizmetinde görevlendirilmek üzere deneyimli askerler ve farklı yeteneklerde ustalar bulmaktır. Bryus, buna istinaden Avrupa'nın çeşitli şehirlerine gider. 1714 yılında Menşikov ile birlikte hazineyi zimmetine geçirmekle suçlanır. Petro'nun talimatıyla serbest bırakılıp kararın yayınlanmasıyla cezalandırılırlar. Bryus Petersburg'da kaldığı süre içinde NüMBERGLİ coğrafyacılarla akademik yazışmalar yapar, çarın emriyle farklı kitaplar çevirir ve kendi evinde daha sonra Petersburg akademisine miras bırakacağı nadir antika eşyalar toplar. 1717 yılında senatör ve Manufaktur kolejinin başkanı olur, 1719 yılında ise Berg kolejinin yönetir. Rusya'da madeni para işlerinden sorumlu

“Monetnaya Kantselyariya” kurumunda başkanlık yapar. Bryus’un katılımıyla Rusya’da para akışı düzene girer.³⁰⁵

Kont rütbesine yükselen Bryus, 18 Şubat 1721 tarihinde gerçekleşen Niştadtskiy kongresinde Pavel İvanoviç Yagujinskiy (1683-1736) ile Rusya’nın çıkarlarını temsil eder. Kısa süre sonra Petro’nun Bryus’a teşekkür edeceği Niştadtski anlaşmasını imzalamayı başarır. I. Petro’nun ölümünden sonra Bryus, imparatorun na’sını toprağa verme görevini alır. Yas komisyonunun Baş mareşali unvanını taşır. Bryus, Rusya’daki en eğitimli insanlardan biri olur. Doğa ve gök bilimcisidir, kendi dönemi için çok büyük, bilim-teknik ve referans içerikli yaklaşık 1500 cilt numaralandırılmış kitap bulunan bir kütüphaneye sahipti. Bryus, hiçbir yerde öğrenim görmemiş, her şeyi kendi kendine başarmıştır. Rusça-Hollandaca ve Hollandaca-Rusça sözlükler, ilk basılı Rusça geometri ders kitabı hazırlar ve H. Gyuygens’in “Kosmoteoros” kitabını Rusçaya çevirir. 1696 yılında “Moskova’dan Anadolu’ya Toprak Haritası”nı hazırlar. İsveçlilerle olan savaş sırasında, hızlı ateş eden toplar, güçlü barut ve yeni tipte kurşun ve bombalar geliştirir. 1702 yılında Moskova’daki Navigatskiy okulunda ilk gözlemevini kurar ve onun başkanlığını yapar.³⁰⁶

Yakov Bryus, 6 farklı Avrupa dilini konuşabilir ve onun hazırladığı “Kabinet Kuryoznıh Veşey” (İlginç Şeyler Odası), Rusya’da türünün tek örneğidir. Bryus’un ölümünden sonra bu oda, Bilimler Akademisinin Kunstkamera müzesine götürülür. Ayrıca Bryus, yararlı minerallerin araştırılmasını da başlatır ve ölümünden sonra M.V. Lomonosov dâhil olmak üzere bilim adamları tarafından kullanılan çeşitli bilimsel aletler ve cihazlar üretir.³⁰⁷

Eserde:

A.S. Puşkin, Yakov Bryus’u eserde I. Petro’nun yandaşları arasında gösterir ve onun çar için ne kadar önemli bir şahıs olduğunu çarın görüştüğü devlet adamlarını sıralarken ilk sıraya koymakla göster:

*“Petro çalışma odasına kapandı, devlet işleriyle uğraşmaya koyuldu.
Sırasıyla; Bryus, Prens Dolgoruki, polis şefi General Deviyer’le*

³⁰⁵ M. Vostrişev, **Moskovskiye Obivateli**, Moskva, Molodaya Gvardiya, 1999, s. 5-13.

³⁰⁶ V.A. Smirnov, “Kak Yakov Bryus Borolsya s Korruptsiyey.” *İstori*, 10 Oktyabrya, 2019. <https://xn--h1aagokeh.xn--p1ai/posts/2019/10/10/kak-yakov-bryus-borolsya-s-korruptciej.html>.(Er.: 9.04.2021)

³⁰⁷ M. Vostrişev, **Moskovskiye Obivateli**, Moskova, Molodaya Gvardiya, 1999, s. 5-13.

görüştü... ”³⁰⁸

Ayrıca Puşkin, tarihe sadık kalarak Bryus’un büyücü ve bilge taraflarına da değinir:

*“...halk arasında adı Rus Faust’u olarak yayılan bilgin Bryus’u...
gördü.”³⁰⁹*

2.4.1.11. Savva Lukiç Raguzinskiy (1669-1738)

Tarihte:

1669 yılında doğan Sırp kökenli bir diplomattır. I. Petro’ya yakınlığıyla bilinir. Gençliğinden itibaren Fransa, İspanya, Venedik ve Osmanlı’da ticaretle uğraşır. I. Petro’dan almış olduğu Rusya’nın tüm şehirlerinde geçerli olan ticaret hakkı sayesinde başarılı bir ticaret adamı olur. Osmanlı ve Avrupa’nın çeşitli ülkelerinde I. Petro’nun diplomatik görevlerini yerine getirir.³¹⁰

1708 yılında Moskova’da ticarete kullanılmak üzere bakır sikke basımına başlar. 1710 yılında meclis üyesi olur. Rusya ile Osmanlı arasında başlayan savaşta, diğer Hristiyan halklarından destek alma fikrini ortaya atar. Ayrıca bu dönemde “Pрут” hareketini başlatır. Bu hareket için hem kendi cebinden hem de devletin hazinesinden yararlanır. Hareket başarısız olmasına rağmen Petro’nun güvenini kazanır ve bu başarısızlık onun konumunu etkilemez. Ayrıca, Rus askeri istihbarat servisinin kurulmasında önemli rol oynar. 1728 yılında yaptığı Burin antlaşması sayesinde Rusya ve Tsın devleti arasında ticaret gelişir. Devam eden süreçte ticari açıdan önemli bir şehir haline gelen Kyahta şehrini kurar.³¹¹

Raguzinskiy, I. Petro’ya sanatsal ilgisi konusunda da yardımcı olur. Yurt dışındayken Roma’dan ünlü “Venus de Milo” heykelinin Rusya’ya gelmesini organize eder. Belki heykeli satın alan o değildi ancak Raguzinskiy, Romalı yetkililerden izin almayı başarır. Heykelin Rusya’ya getirilmesi, I. Petro’yu çok mutlu eder. Çar, heykelin derhal 1704 yılında kendi kurmuş olduğu Letniy bahçesine götürülmesini ve başına yirmi dört saat bir bekçi görevlendirilmesini emreder. Ayrıca, 1704 yılında

³⁰⁸ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s.23.

³⁰⁹ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s. 23.

³¹⁰ N.N. Konstantinova, “Vladislaviç-Raguzinskiy S.L.”, **Entsiklopediya Zabaykalya**, <http://ez.chita.ru/encycl/person/?id=353/Er>. 25.11.2020.)

³¹¹ S.İ. Nikolayev, “Raguzinskiy Savva Lukiç.”, **Elektronniye Publikatsii İnstituta Russkoy Literaturı (Puşkinskogo Doma RAN)**, (<http://lib.pushkinskiydom.ru/Default.aspx?tabid=10624/Er>. 25.11.2020.)

Moskova'ya A.S. Puşkin'in büyükbabasının babası olan Gannibal'ı da o zaman Rusya elçisi olarak görev yapan Savva Raguzinskiy getirir. 1728 yılına kadar elçi olarak görevi yapar. Petersburg'a döndüğünde Aleksandr Nevskiy nişanı ile ödüllendirilir ve danışman rütbesi alır. Fakat II. Petro'nun iktidarda olması ona olan ilgi ve güvenin değişmesine yol açar. Eski popülerliğini kaybeden S.L. Raguzinskiy 1738 yılında ölür.³¹²

Eserde:

A.S. Puşkin'in, genç yaşta bir adam ve İbrahim'in eski arkadaşı olarak anlattığı Raguzinskiy, yukarıda adı geçen Savva Lukiç Raguzinskiy'in oğludur:

“...eski arkadaşı genç Raguzinski'yi, hükümdara rapor sunmak ve buyruk almak için gelen öteki kişileri gördü.”³¹³

2.4.1.12. Aleksandr Daniloviç Menşikov (1673-1729)

Tarihte:

Aleksandr Daniloviç Menşikov, bir devlet adamı, askeri lider ve kont 1673 yılında Moskova'da doğar. Babasının doğum yeri bilinmemektedir ancak gençliğinde Moskova'ya yerleşen Danila Menşikov, muhafız olarak görev yapar. Aleksandr Menşikov henüz 13 yaşındayken, babası tarafından sokaklarda turta satması için bir pastacının yanına verilir. Esprili ve zeki çocuk, müşterilerine kendini sevdirmeyi başarır ve I. Petro'nun (1672-1725) akıl hocası olan Rus devlet adamı ve asker F. Ya. Lefort (1655-1699) tarafından fark edilir. Kısa süre içinde Menşikov, F. Lefort için çalışmaya başlar ve onun tüm güvenini kazanır. İlerleyen zamanlarda Petro, Lefort'un evinde Menşikov'u görür. Pratik zekâyâ sahip olan Menşikov, bu sefer Petro'yu da etkiler ve Petro, onun kendisi için görev yapmasını ister. Kısa süre içinde Menşikov, çar sarayında yükselir ve kendine sağlam bir yer bulur.³¹⁴

Saraydaki ağırlığını kazanmaya başladıkça, büyük devlet meselelerinde de yer almaya başlar. 1693 yılında Preobrajenskoye köyünde ordu kurulması için Petro'ya yardım eder. Çarın neredeyse her yolcuğunda yanında olur, 1695-1696'da Osmanlı

³¹² Egor Gluharyov, “Delets Gnezda Petrova.” **Kommersant Dengi**, s. 70. (<https://www.kommersant.ru/doc/21611>/Er. 24.11.2020.)

³¹³ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s. 23.

³¹⁴ Vladimir Şlyonskov, “Aleksandr Daniloviç Menşikov.”, (https://is-tok.ru/publ/aleksandr_danilovich_menshikov_1673_1729/15-1-0-463/Er. 20.11.2020.)

devletine karşı yürütülen Azak seferlerine de katılır. Ayrıca, çar yurt dışına tersane eğitimi için giderken yanında bulunan Menşikov, gemi yapımı konusunda da eğitim alır. F. Ya. Lefort öldükten sonra meclis üyesi olur. Sır saklamayı bilen, görevini başarılı bir şekilde yerine getiren ve çarı çok iyi tanıyan, onu seven, ona her konuda öneriler sunan Menşikov, çardan hiç ayrılmaz hale gelir.³¹⁵

1702-1703 yıllarında çeşitli savaşlara farklı rütbelerle atanır. 1704 yılında ise Narva kalesini kuşatıp ele geçirir ve orduda tümgeneral rütbesine yükselir. Yine aynı yıl Petersburg'u ele geçirmeye çalışan 19 bin kişilik İsveç ordusunu yener ve korgeneral rütbesine yükselir. 1706 yılında Menşikov, Polonya-İsveç kuvvetlerini Kalış'de yener. Bu zafer, Poltava savaşı zaferinin başlangıcı olur ve İsveçlilere karşı büyük bir yengi olarak kabul edilir. 1708 yılında İsveç birliklerinin tamamen yok edildiği Lesny savaşına katılır. Aynı yıl Petro'nun emriyle Baturin'e saldırır. Bu zaferin ardından Preobrajenskiy alayının komutanlığına atanır. 1709 yılında Poltava yakınlarında bulunan Rus ordusunun sol kanadını komuta eder ve İsveçlileri teslim olmaya zorlar. Bu zafer onu mareşal rütbesine terfi ettirir.³¹⁶

Menşikov, 1718 yılında kurulan askeri kolejin başkanı olarak atanır. Aynı yıl Rusya'da mahkeme, bir eyaletteki ihlalleri araştırmaya karar verir ve bu araştırma sonucu Menşikov ve birçok devlet adamının başta rüşvet olmak üzere diğer suçlar da işlediği tespit edilir. Çara affedilmesi için yalvaran Menşikov, bu olayı para cezası ödeyerek atlatır ancak Petro ölene kadar Menşikov'u affetmez. Ayrıca, 1718 yılında başladığı askeri kolej başkanlığından da kovulur.³¹⁷

Menşikov, tarihte küstah ve kibirli bir insan olarak tanınır. Rus devlet adamı A.G. Dolgorukiy (?-1734) ve Rus komutan M.M. Golitsın (1675-1730), II. Petro'yu (1715-1730) Menşikov'a karşı kışkırtmayı başarır ve bu, Menşikov'un sonu olur. 1728 yılında II. Petro, Menşikov ve ailesini Beryozov'a sürgüne yollar. A.D.

³¹⁵ Lev Puşkaryov, "Menşikov, Aleksandr Daniloviç." (https://www.krugosvet.ru/enc/istoriya/MENSHIKOV_ALEKSANDR_DANILOVICH.html/Er. 20.11.2020.)

³¹⁶ Svyatoslav, Knyazev, "Bez Takogo Pomoşnika Pyort ne Stal bı Velikim." (<https://russian.rt.com/science/article/502190-aleksandr-menshikov-petr-pervyi>/Er. 20.11.2020.)

³¹⁷ Vladimir Şlyönskov, "Aleksandr Daniloviç Menşikov." (https://is-tok.ru/publ/aleksandr_danilovich_menshikov_1673_1729/15-1-0-463/Er. 20.11.2020.)

Menşikov, Beryozov’da 1729 yılında ölür. Daha önce inşa ettirmiş olduğu kilisenin sunağına gömülen Menşikov’un bedeni, kilisenin yıkılması üzerine kaybolur.³¹⁸

Eserde:

A.S. Puşkin, tarihi gerçeklere sadık kalarak her şeyden önce A.D. Menşikov’u Petro’nun yakını ve yüksek rütbeli devlet adamı olarak gösterir:

“Bu sırada hükümdarın yakını olan bazı yüksek rütbeli kişiler sarayda toplanmaktaydılar.”³¹⁹

Tarihten de bilindiği üzere, I. Petro ile tanışmadan önce soysuz sopsuz bir börekçi olan Menşikov, Rus soyluları tarafından hiç sevilmez. Puşkin, bu durumu da ustaca kaleme alır. Gavril Afanasyeviç, kayınpederi ile sohbet ettiği sırada, Menşikov’un geçmişine şöyle bir atıfta bulunur:

“Gerçi Ortodoks Rus soylusu şimdiki sonradan görmelerden, börekçilerden gâvurlardan belki de daha değerlidir ya...”³²⁰

Aynı zamanda Puşkin, tarihî kişiliği ile özdeşleştirerek Menşikov’un kibirli bir insan olduğunu da vurgulamadan geçemez:

“İbrahim, Katerina’yla konuşan Arabı görüp, ona kibirli bir bakış fırlatan görkemli Prens Menşikov’u... hükümdara rapor sunmak ve buyruk almak için gelen öteki kişileri gördü.”;

“Kibirli Prens Menşikov dostça elini sıktı onun.”³²¹

Menşikov’un kişisel özelliklerinin yanında onun dolandırıcı olması ve rüşvete düşkünlüğü de anlatılır. Tarihten de belli olduğu üzere, Menşikov ile çarın arası birçok kez bu nedenlerden dolayı açılır. Fakat aşağıda örnek verilen cümleden de görüldüğü gibi Petro, dostunun sadakatini her şeyden üstün tuttuğu için onun hırsızlıklarını çoğu kez bir “yaramazlık” olarak görmeyi yeğler ve bütün kızgınlığına rağmen defalarca affeder onu:

*“(Petro elindeki kalın sopayı ara sıra sallayarak sürdürdü sözlerini:)
Hadi, Daniliç dolandırıcısına götür şimdi beni. Yeni yaramazlıkları*

³¹⁸ İgor Yasnitskiy, “Blesk i Nişeta Poluderzhavnogo Vlastelina.” (https://78.ru/articles/2017-09-08/blesk_i_nisheta_poluderzhavnogo_vlastelina/Er. 20.11.2020.)

³¹⁹ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s.23.

³²⁰ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s.39.

³²¹ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s.23, 24.

için hesaplaşmam gerekiyor onunla.”³²²

Devamında Puşkin, “dolandırıcı ve rüşvetçi” Menşikov’un şatafata ve gösterişe düşkün bir insan olduğunu da hatırlatır. Örneğin, Menşikov’un görkemli sarayından bahseder:

*“İbrahim, kendisine gösterdiği babaca ilgi ve özenden ötürü Petro’ya yürekte teşekkür edip, Prens Menşikov’un görkemli sarayına kadar onunla birlikte gittikten sonra, eve döndü.”*³²³

2.4.1.13. Gavriil Fyodoroviç Bujinskiy (1680 -1731)

Tarihte:

Rus Ortodoks kilisesi Piskoposu, kilise lideri ve tercümandır (30 Ekim 1726’dan beri Ryazan ve Murom piskoposu). Yetenekli bir vaiz olarak ünlenir. Vaizlerinde “nazik dinleyiciler için saldırgan ifadeler ve birçok barbarlık söylemleri kullanır. Fakat aynı zamanda piskoposun sözlerinde “zengin, akıllıca fikirler ve çoğu kez dokunaklı konuşmalar” da bulurlar.³²⁴ Petro tarafından tanınır, 1714 yılında Aleksandr Nevski Manastırına gönderilir, 1718’de ise Rus donanmasında “Ober İeromonah”³²⁵ olarak görevlendirilir. Gavriil Bujinskiy, Petro’nun reformlarının sıkı bir destekleyicisi olur, vaazlarında çarın yaptığı işleri yüceltir. Bu vaazların çoğu, Petro’nun reformları sayesinde Rusya’nın yeniden doğuşuna övgü niteliğindedir. 1717 yılında en ünlü vaaz denemelerinden biri, “Petersburg ve Petersburg’un kurucusu, hükümdar imparator Büyük Petro’ya övgü”dür. 1720 yılında Slavyav-Yunan-Latin akademisinin başkanı olur. 22 Ocak 1721 yılında İpatyevskiy manastırının “Arhimandrit”³²⁶ görevine yükselir. 25 Aralık 1721 yılında aynı yılda kurulan, Rus Ortodoks kilisesinin yönetim organı olan “Svyateyşiy Pravitelstvuyuşiy Sinod”un danışmanı olur. Aynı zamanda okul ve yayınevlerini denetler. 20 Mart 1722 yılında Troitse-Sergiyev manastırının başrahibi olur. I. Petro’nun ölümünden sonra Rus Ortodoks kilisesinin yönetim organını Feofan Prokopoviç’in eski rakibi Başpiskopos Georgiy Rostovski (Daşkov) etki altına alır. Bu, Petro’nun değişimlerini

³²² Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s.44.

³²³ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s.44.

³²⁴ Yevgeniy Bolhovitinov, **Slovar İstoriçeskiy o Pisatelyah Duhovnogo Çina**, Sankt-Peterburg, Russkiy Dvor, 1827, s. 77-81.

³²⁵ Rus ordu donanmasında görev yapan rahip rütbesi.

³²⁶ Arhimandrit: Manastır rütbesidir. Rus Ortodoks kilisesinin en yüksek rütbelerinden biridir.

destekleyen din adamlarının etkisinin zayıflamasına yol açar ve Gavriil Bujinskiy, Piskopos tarafından Ryazan şehrine gönderilir. Ryazan Akademisinde kendini eğitimin gelişimini destekleyen biri olarak gösterir, öğretmen eksikliği sebebiyle eğitime ara verilen Slav-Yunan-Latin okulunu restore eder. Bujinskiy'in faaliyetleri yerel din adamlarının tepkisiyle karşılaşır ve ihbarlar üzerine soruşturma başlatılır. 1730 yılında soruşturma tamamlanır ve hakkında olan suçlamalar kanıtlanamaz. 1731 yılının Ocak ayında Rus Ortodoks kilisesinin yönetim organı Sinod onu Kiev ve Rostov'a piskopos adayı olarak atar ancak sağlığı kötüleşen Gavriil Bujinskiy 27 Nisan 1731 yılında ölür.³²⁷

Eserde:

Eserde Bujinski'nin adı tek bir yerde geçer. O, I. Petro'nun iş görüşmelerinde çarın diğer yandaşlarıyla bir arada bulunur. Sıralamada ikinci önemli şahıs olarak anılır:

*“Petro’yu, senatoda Buturlin ve Dolgoruki ile tartışarak önemli yaşama sorunlarına çözümler getirirken, amirallik kurulunda Rusya’nın denizler üzerindeki egemenliğiyle ilgili görüşlerini belirtirken görüyordu. Feofan’la, Gavriil Bujinski ile, Koriyeviç’le birlikte.”*³²⁸

2.4.1.14. Feofan Prokopoviç (1681 - 1736)

Tarihte:

Rus siyasi ve dinî lider, ilahiyatçı, yazar, şair, matematikçi, filozof, çevirmen, yayıncı, çok yönlü bilim adamıdır. 1710-1716 yılları arasında Kiev Akademisi rektörü, 1718-1725 yılları arasında Pskov-Velikoluk ve Narva, 1725-1736 yılları arasında Velikonovgorod başpiskoposu, Rus Ortodoks kilisesi piskoposudur, 25 Haziran 1725 yılından itibaren Novgorod başpiskoposudur. 21 Ocak 1721 yılından itibaren, Rus Ortodoks kilisesinin yönetim organı olan Sinod'un başkan yardımcılığını yapar (Sinod'un gerçek lideri Stefan Yavorskiy'nin ölümünden sonra). 15 Temmuz 1726 yılından sonra Rus Ortodoks kilisesinin yönetim organı Sinod'un

³²⁷ “Yepiskop Gavriil”

([https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%B0%D0%B2%D1%80%D0%B8%D0%B8%D0%BB\(%D0%91%D1%83%D0%B6%D0%B8%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9\)/Er.25.12.2020.](https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%B0%D0%B2%D1%80%D0%B8%D0%B8%D0%BB(%D0%91%D1%83%D0%B6%D0%B8%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9)/Er.25.12.2020.)

³²⁸ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s. 25.

önde gelen üyesi, vaiz ve Petro'nun yandaşıdır. Petro, düşünme şeklini bildiği ve yeteneklerine güvendiği Feofan'ı 1716 yılında kilise reformlarını gerçekleştirmek için Petersburg'a çağırır. 1722 yılından itibaren Feofan Prokopoviç, faktik olarak Sinod'u yönetir. Petersburg Bilim Akademisinin oluşumuna katılır ve kurucularından oluşan "Bilim takımı"na başkanlık eder. I. Petro'nun ölüm anında yanında bulunur. Feofan'ın edebi mirası 70'den fazla Rus ve Latin dillerinde çeşitli türlerde yazılan denemeler içerir ve bu denemelerin çoğu I. Petro'ya adanmıştır. Bu eserler, tahmini 1713 yılında yazılan "İmparator Büyük Petro'nun Doğumundan Poltava Savaşına Kadar Olan Tarihi" ve 1726 yılında yazılan "Rus İmparatoru Büyük Petro'nun Ölümü Hakkında Kısa Hikâye"dir.³²⁹

Eserde:

Eserde Feofan Prokopoviç'in adı tek bir yerde geçer. O, I. Petro'nun iş görüşmelerinde çarın diğer yandaşlarıyla bir arada bulunur. Sıralamada ilk olarak anılması da dikkat çeker:

*"Petro'yu... amirallik kurulunda Rusya'nın denizler üzerindeki egemenliğiyle ilgili görüşlerini belirtirken görüyordu. Feofan'la, Gavriil Bujinski ile, Koriyeviç'le birlikte."*³³⁰

2.4.1.15. Anton Manuiloviç Deviyer (1682-1745)

Tarihte:

Anton Manuiloviç Deviyer, kont (1726 yılından sonra), I. Petro'nun yandaşı, general-yaver, Sankt-Petersburg şehrinin ilk polis şefi (1718-1727 ve 1744-1745 yılları arasında) ve baş generaldir (1744). Bazı kaynaklara göre, 1673 veya 1674 yılında Portekiz'de doğar. Diğer kaynaklara göre ise, Hollanda'dan Portekiz'e taşınan, fakir Yahudi bir ailenin çocuğu olarak 1682 yılında Amsterdam'da doğar. Babasının ölümünden sonra, Hollanda filosunda kamarot olarak görev yapar. 1697 yılında delikanlıyken I. Petro tarafından tüm hayatını adayacağı Rusya'ya getirilir. Temmuz 1708 yılında süvari subay, aynı yılın sonbaharında binbaşı ve daha sonra

³²⁹ "Bolşaya Rossiyskaya Entsiklopediya. Feofan Prokopoviç."
(https://bigenc.ru/religious_studies/text/4709126/Er.20.12.2020)

³³⁰ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s. 25.

Grenadyorskiy³³¹ alayında albay olur. 3 Ağustos 1711 yılında Pavel Yagujinski ile birlikte kendileri için oluşturulan general yaver rütbesine terfi edilir. 1715 yılında Petro, Deviyer'i liman inşaatını yönetmesi için Revel'e gönderir. 1718 yılında ise şehir hayatının tüm ekonomik sorunlarından sorumlu, Petersburg'un ilk polis şefi olarak görev yapar. Deviyer resmi olarak senatoya ve vali Menşikov'a bağlı olur ancak gerçekte ise doğrudan I. Petro'ya bağlıydı. Yeni yapı sadece şehirde düzeni sağlamakla kalmaz, bir dizi ekonomik faaliyeti de yerine getirir ve şehrin iyileştirilmesi için uğraşır. Sokaklara kaldırımlar yapmak, bataklık alanları kurutmak, çöplerin toplanması gibi şehri güzelleştiren faaliyetler gerçekleştirir. Deviyer'in çabalarıyla 1721 yılında başkente ilk fenerler ve dinlenme amaçlı banklar koyulur. İtfaiye teşkilatı kurulur. Bunun dışında, polise yargı gücü ve ceza davalarında cezalandırma yetkisi verilir. 1718 yılının Haziran ayında çareviç (çar oğlu) Aleksey Petroviç'in soruşturmasına katılır ve yanında görevli diğer insanlarla birlikte çareviç Aleksey Petroviç'in ölüm emrini imzalar. 6 Ocak 1725 yılında Tümgeneral rütbesine yükselir. I. Petro öldükten sonra tüm yetkilerin imparatoriçe Katerina'ya devredilmesini aktif olarak destekler. 21 Mayıs 1725 yılında Aleksandr Nevski nişanı ile ödüllendirilir. 24 Ekim 1726 yılında kontluk onuruna, aynı yılın 27 Aralık günü ise Korgeneral rütbesine yükselir. 1727 yılında Kurlyandiya'ya imparatoriçe adına bir gezi düzenler. Bunun nedeni, Kurlyandiyalıların Menşikov'u, Kurlyandiya dükünün tahtını devralmaya çalışması sebebiyle şikâyet etmesidir. Yine aynı yıl Deviyer, Menşikov'un kendi kızı Mariya'yı tahtın varisi Petro Alekseyeviç ile evlendirme fikrine karşı çıkar. Bu olay Menşikov'un kendi damadına (Deviyer onun kız kardeşi ile evlenir) olan düşmanlığını daha da arttırır ve 24 Nisan 1727 yılında Deviyer, II. Petro'nun huzurunda gözaltına alınır. 27 Mayıs 1727 yılında bir kararname ile II. Petro'yu tahttan indirme ve I. Katerina'nın manevi vasiyetinin yerine getirilmesini engelleme girişimiyle suçlanır. Bu suçlamaların sonucunda asil unvanından, rütbesinden, mülklerinden mahrum bırakılır ve işkence görerek Sibirya'ya gönderilir. Deviyer, Yakutsk'tan 800 verst uzaklıktaki Jiganovski'de bir kulübede 12 yıl geçirir. Başlangıçta, Petersburg'un eski komutanı olan, daha sonra okuryazar uzmanın yetersiz olmasından dolayı 1731 yılında Ohotsk'da vergi toplama görevlisi olan Grigory Skornyakov-Pisarev de ona eşlik eder. Ancak, Skornyakov'a karşı yerel halk tarafından sürekli şikâyetler gelir. Bu şikâyetlerin ardından

³³¹ Grenadyorskiy: O dönem, bomba ve ateşli silahlar kullanan özel bir birliğin ismi.

imparatoriçe Anna İoanovna onu “iyi kalpli ve vicdanlı biriyle” değiştirmeye karar verir ve Deviyer, uygun bir aday olarak gösterilir. 13 Nisan 1739 yılında Ohotski limanının şefi olarak görevlendirilir. Görevi devraldıktan sonra Deviyer, Skornyakov-Pisarev’in mülkünü satın eli altında çalışan herkese yıllardır alamadıkları maaşı öder. Aynı zamanda Bering’in İkinci Kamçatsk Keşif Gezisi’nin hazırlığını ve Ohotsk limanının inşaatını tamamlar ve sonraki yıllarda Sibiry donanmasının Şturman³³² lisesi olarak bilinen okulun temelini atar. 1741 yılında Yelizaveta Petrovna’nın kararnamesiyle birlikte Deviyer, “suçların affedilmesi” sebebiyle serbest bırakılır. 1743 yılında Petersburg’a gelir. En yüksek kararname ile nişanı ve kont unvanı iade edilir. 15 Temmuz 1744 yılında Baş general rütbesine terfi edilir, 17 Aralık 1744 yılında da Petersburg’a yeniden polis şefi olarak atanır. Ancak 1745’te hastalanır ve ölür.³³³

Eserde:

A.S. Puşkin’in eserinde Deviyer’den tek bir yerde tarihî gerçeğe uygun olarak Petersburg şehrinin General rütbesini taşıyan polis şefi olarak bahsedilir:

“...polis şefi General Deviyer ile görüştü...”³³⁴

2.4.1.16. Aleksandr Borisoviç Buturlin (1694-1767)

Tarihte:

1694 yılında bir muhafız kaptanının ailesinde doğar. Babası 1708 yılında bir savaşta yaralanır ve ölür. 20 yaşına geldiğinde asker olur. 1716-1720 yılları arasında Denizcilik Akademisine kayıt olur ve burada mesleki dersleri, eskrim, yabancı diller ve gerekli bilimleri öğrenir. Çariçe I. Katerina’ya olan yakınlığı sayesinde sarayın ve çarın dikkatini çekmeyi başarır. Buturlin, I. Petro tarafından Denşik³³⁵ olarak orduya alınır. Hatta bu görevde birkaç savaşa bile katılır. Kendi görevini ve I. Petro’nun gizli görevlerini de başarıyla yerine getirir ve çarın güvenini kazanır. Yakışıklı ve eğitilmiş Buturlin, komutandan çok bir saray mensubu veya bir yönetici imajı verir.

³³² Şturman: Gemilerdeki radar ve benzeri donanımsal aygıtların sağlıklı olarak çalışmasını sağlayan ve geminin hedefe giderken en doğru rotasını belirleyen görevlidir.

³³³ Anton Manuiloviç Deviyer, **Russkiy Biografiçeskiy Slovar: v 25 Tomah**, Sankt-Peterburg-Moskva, 1896-1918; S.N. Şubinskiy, “Deviyer, Anton Manuiloviç.” **Entsiklopediçeskiy Slovar Brokgauza i Yefrona: v 86 T**, Sankt-Peterburg, 1890-1907.

³³⁴ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s.24.

³³⁵ Denşik: Orduda bir subaya bağlı olarak onun kişisel işlerini yapan görevli memur.

Ayrıca cesur ve dindar bir insandır. Yelizaveta Petrovna'nın aracılığıyla II. Petro ile tanışır. 1728 yılında ise tümgeneral olur. Buturlin'in bu yükselişinden çekinen Dolgorukiy prensleri, çarın favorisi olan Buturlin'i mahkemenen çıkarırlar ve o, Kırım Tatarlarına karşı hareket eden Ukrayna ordusuna gönderilir. 1735-1740 yılları arasında İran sınırında orduda görev yapar. Smolensk valiliği yapar ve bu dönemde yerlerinden olan Rus köylülerinin Polonya ve Litvanya'ya yerleşmeleri için önemli adımlar atar. 1738 yılında Osmanlı ile yapılan savaşa katılır.³³⁶

Yelizaveta Petrovna çariçe olduktan sonra onu taç giyme töreni günü komutan olarak ilan eder ve Buturlin başarılı bir döneme girer. Rusya ve İsveç savaşı sırasında bazı birlikleri komuta eder. 1742 yılından itibaren vaktinin büyük bir bölümünü Petersburg'da geçirmesine rağmen, Moskova valiliği ve senatörlük yapar. İmparatoriçe ilerleyen yıllarda da Buturlin'i onurlandırmayı başarır, çeşitli rütbelere yükseltir. Buturlin, 1756 yılında mareşal rütbesi alır. O döneme kadar hiçbir büyük savaşa katılmamıştır. 1760 yılında çariçe Buturlin'i Prusya'ya karşı yapılan savaşta Rus ordusunun başkomutanı olarak atar.³³⁷

1761 yılında Avusturya ordusuyla müttefik olup, Prusya'yı yenmek ve Rusya'yı bu yorucu savaştan kurtarmak için emir alır. Ancak savaş sırasında Avusturyalı komutan Laudon Ernst Gideon (1717-1790) ile yaşanan anlaşmazlıklar ve taktiksel hatalar sebebiyle geri çağırılır. Birçok insan bu dönemde Buturlin'i korkaklıkla suçlar. II. Katerina (1729-1796) ona olan saygısından dolayı Petersburg'a döndüğünde onu yeniden Moskova valisi olarak atar. Yaşlı mareşale büyük bir saygı duyan çariçe, onun görevinde bir değişiklik yapmaz. Hatta ona hizmetleri sebebiyle elmasla yikanmış bir kılıç hediye eder. Buturlin 1767 yılında Moskova'da ölür. Petersburg'da Aleksandr Nevskiy manastırına gömülür.³³⁸

Eserde:

A.S. Puşkin'in eserinde A.B. Buturlin, tarihe uygun bir şekilde önemli problemleri Dolgoruki ve Petro ile tartışarak çözmeye çalışan bir senato üyesidir:

“Petro’yu senatoda Buturlin ve Dolgoruki ile tartışarak önemli

³³⁶ D.V. Surjik, “Buturlin Aleksandr Borisoviç.” (<http://100.histrf.ru/commanders/buturlin-aleksandr-borisovich/>/Er. 24.11.2020.)

³³⁷ V. Aleksey Potapov, “Liçnosti XVI-XVIII veka. Aleksandr Borisoviç Buturlin”, (<https://ote4estvo.ru/liçnosti-xvi-xviii/1406-aleksandr-borisovich-buturlin.html>/Er. 25.11.2020.)

³³⁸ E. Lihaç, “Buturlin Aleksandr Borisoviç”, (<http://cadethistory.ru/buturlin-aleksandr-borisovich/>Er. 26.11.2020.

yasama sorunlarına çözümler getirirken, amirallik kurulunda Rusya'nın denizler üzerindeki egemenliğiyle ilgili görüşlerini belirtirken görüyordu."³³⁹

2.4.2. Fransa Tarihinde İz Bırakan Şahıslar:

2.4.2.1. XIV. Louis (1638-1715)

Eserde

XIV. Louis, Fransızlar tarafından Louis Le Grand (Büyük Louis) (1638-1715) ve Le Roi-Soleil (Güneş Kralı) olarak anılır. 1638 yılında Saint-Germain'de doğar. Babası kral XIII. Louis (1601-1643), annesi ise İspanyol kraliçesi Anna Avstriyskaya'dır (1601-1666). Henüz beş yaşında tahta çıkan Louis, 1643 yılından 1715 yılına kadar krallık yapar. Ancak tüm yetkiyi tek başına alabilmek için 1661 yılına kadar bekler. Dönemin Fransa bakanı Giulio Mazarin'in (1602-1661) ölümünün ardından "Devlet Benim" sözünü söyler. Bu kralın yetkiyi tek başına alması demektir. Krallığı boyunca ve özellikle 1661 yılından sonra Fransa'yı mutlak monarşi anlayışıyla yönetir.³⁴⁰

1661'den itibaren devlet işleri için kendini sekiz saat görevine adan ve ufak detaylar bile gözünden kaçmayan bir lider olur. Devlet ile ilgili her konuya müdahale eder ve gençliğinin verdiği enerji sayesinde başarılı olur. Ünlü Fransız yazarlar Moliere (1622-1673) ve Jean Racine (1639-1699) başta olmak üzere birçok yazarın koruyucusu olur ve dönemin sanatçılarına kendi güzellik anlayışını dayatır. Fransa halkının görüşünü, yaşam tarzını ve büyük şehirleri değiştirir ve şehre anıtlar inşa ettirir. Kendi konforuna da özen gösteren kral, Saint Germain ve Marly'de görkemli saraylar yaptırır. Ancak en önemli mimari eser, o dönemde yapılan Versay sarayı olur.³⁴¹

Güzellik ve ihtişam dışında eğitime de önem veren bir kraldı. 1666 yılında M. Colbert'in (1619-1683) ricası üzerine Fransa'da İlimler Akademisi kurulur. M. Colbert, dünyanın dört bir yanından gök bilimcileri davet eder. Bu dönemde coğrafya alanında da önemli gelişmeler olur ve ilk büyük rasathane onun döneminde kurulur.

³³⁹ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s.25.

³⁴⁰ Yu. E. İvonin ve L. İ. İvonina, "Lyudovik XIV De Burbon", (https://www.peoples.ru/state/king/france/louis_xiv_of_france/index1.html/Er. 19.11.2020.)

³⁴¹ Philippe Erlanger, "Louis XIV. King Of France", (<https://www.britannica.com/biography/Louis-XIV-king-of-France/Final-years>/Er 19.11.2020.)

Hukuk fakülteleri açılır ve kütüphanelerin geliştirilmesi adına önemli adımlar atılır. Büyücülük ve cencilik gibi yaygın inançlarla mücadele eder. Politik olarak incelendiğinde ise, XIV. Louis, ortaçağdan kalan aristokrasinin feodal özgürlüklerini bitirir ve Avrupa sahnesinde doğmakta olan güçlü ulus devletin üstünlüğünü sağlar, geliştirmekte olan güçlü ve disiplinli ordu felsefesini Fransa’da tam anlamıyla oturtmayı başarır. 1715 yılında Versay sarayında ölür.³⁴²

Eserde:

Mevcut eserinde A.S. Puşkin, Fransa’da XIV. Louis’in saltanatının son yılları hakkında bilgi verir. Özellikle de XIV. Louis’in görkemi ve nezaket kurallarına olan bağlılığından bahseder:

“XIV. Louis’in, sarayın koyu sofuluğu, görkemi ve nezaket kurallarına tam bağlılığıyla kendini gösteren son saltanat yılları, hiçbir iz bırakmadan geçip gitmişti.”³⁴³

2.4.2.2. Orleans Dükü I. Philip (1674-1723)

Tarihte:

1715 yılından 1723 yılına kadar yaşı küçük olan kral XV. Louis’in yönetiminde Fransa krallığının naibi olan Orleans dükü, aynı zamanda XIV. Louis’in yeğenidir. I. Philip ve ikinci eşi prenses Yelizaveta Şarlotta, Vittelsbahların Bavyerdaki evinde doğmuştur. Philip son derece hırslıdır. Orleans düklerinin “daima ikinci” olarak çağrıldığı için durumundan memnun değildir. Hatta XIV. Louis’in torununun oturacağı planlanan İspanya tahtında bile hak iddia eder. Bu durum XIV. Louis ile uzun bir tartışmaya yol açar. Hem müzisyen hem de ressamdır, sanata her zaman değer verir, bilim adamlarını ve şairleri korur, kütüphaneleri destekler ve yazarlarla iyi bir iletişim yürütmeye çalışır. Devlet meselelerini ve askeri meseleleri ilgiyle takip eder. Ancak Philip için aldığı zevk, ona teslim edilen görevden daha değerlidir. 1715 yılında XIV. Louis ölür ve vasiyeti açılır. Vasiyetinde Orleans’lı Philip’i krallık naibi olarak atadığı yazar. Böylelikle 1715 yılında Fransa’da “Naiplik Dönemi” başlar. Philip, Rusya’nın Fransa için iyi bir müttefik olabileceğini düşünüp I. Petro

³⁴² Berkay Yıldırım, “XIV. Louis Döneminin Anatomisi”, (https://www.academia.edu/31093697/XIV_Louis_D%C3%B6neminin_Anatomisi/Er. 19.11.2020.)

³⁴³ Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s.14.

(1672-1725) ile yazışmaya başlar. Fransa, Prusya ve Rusya'nın birliği ile ilgili anlaşma 1717 yılında Amsterdam'da imzalanır. Ayrıca çar Petro ve naip Philip arasında Petro'nun kızı Yelizaveta Petrovna (1709-1761) ile XV. Louis'in evliliği hususunda başka bir görüşme daha olur. Her iki lider bu konuda hemfikir olurlar. Ancak 1725 yılında Petro'nun ölümüyle anlaşma bozulur. Orleanslı Philip, Petro'dan daha önce 2 Aralık 1723 yılında Versay'da ölür.³⁴⁴

Eserde:

A.S. Puşkin, tamamlanmamış eserinde, önce naiplik dönemi, sonra da Orleans dükü hakkında ironi içeren bir tanımlama yapar:

“Bütün tarihsel belgelerin tanıklık ettiğine göre, o dönem Fransa'nın doludizgin hoppalığı, çılgınlığı ve lüksüyle hiçbir şey karşılaştırılmaz. XIV. Louis'in, sarayın koyu sofuluğu, görkemi ve nezaket kurallarına tam bağlılığıyla kendini gösteren son saltanat yılları, hiçbir iz bırakmadan geçip gitmişti. Kendinde en parlak niteliklerle her türden ayıbı birleştiren Orleans dükünde ikiyüzlülükten eser yoktu ne yazık ki. Royal Palas âlemleri gizli kapaklı bir şey değildi Paris için ve örnek yaygındı. Bu sırada Law çıktı sahneye. Para hırsıyla zevk ve sefahat düşkünlüğü birleşti. Yurtluklar yok oluyor, ahlak yıkılıyor, Fransızlar gülüyor ve birtakım hesaplar yapıyorlar, devlet satirik vodvillerin nakaratları altında parçalanıyordu.”³⁴⁵

Tarihte de olduğu gibi eserde I. Petro ile Orleans Dükü arasındaki samimi bir ilişkiden bahsedilir. I. Petro ona önce vaftiz oğlunu emanet eder, daha sonra onunla sürekli mektuplaşır:

“İbrahim, bir gün Orleans dükünün huzuruna çıkmıştı. Dük, delikanlının yanından geçerken durdu, uygun bir zamanda okuması

³⁴⁴ “Filip II. Gertsog Orleanskiy”,

([https://ru.wikisource.org/wiki/%D0%AD%D0%A1%D0%91%D0%95/%D0%A4%D0%B8%D0%B%D0%B8%D0%BF%D0%BF_II_%D0%B3%D0%B5%D1%80%D1%86%D0%BE%D0%B3_%D0%BE%D1%80%D0%BB%D0%B5%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9/Er.16.11.2020.\)](https://ru.wikisource.org/wiki/%D0%AD%D0%A1%D0%91%D0%95/%D0%A4%D0%B8%D0%B%D0%B8%D0%BF%D0%BF_II_%D0%B3%D0%B5%D1%80%D1%86%D0%BE%D0%B3_%D0%BE%D1%80%D0%BB%D0%B5%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9/Er.16.11.2020.))

³⁴⁵ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s. 13.

buyruğuyla bir mektup verdi ona. Mektup Birinci Petro'dandı.”³⁴⁶

Orleans Dükü, I. Petro'nun kişisel özelliklerini el üstünde tutan ve İbrahim'e Rusya'ya dönmesi konusunda verdiği nasihate bakılırsa akıllı bir adamdır:

*“Ne yaptığınızı düşünün bir” dedi. “Rusya anayurdunuz değil sizin. Sıcak ülkenizi bir gün yeniden göreceğinizi sanıyor değilim ama uzun süre Fransa'da kalışınız, sizi yarı yabanıl Rusya'nın iklimine ve yaşama tarzına yabancılaştırdı. Petro'nun uyruğu olarak doğmadınız siz. İnanın bana, onun bu yüce gönüllü izninden yararlanmalısınız.”*³⁴⁷

2.4.2.3. John Law (1671-1729)

Tarihte:

John Law (1671-1729), İskoçya'nın başkenti Edinburg'da 1671 yılında bir kuyumcu ailesinde doğar. 20 yaşında başkenti keşfetmek için Londra'ya gider. Yakışıklı, kibar, zengin ve oyunlarda inanılmaz derecede şanslı bir insan olur. Ancak bu servet onun kendini beğenmiş biri olmasına yol açar. Bir düello sırasında rakibini öldürür ve ölüm cezasına çarptırılır. Ancak kaçmayı başarır. Kaçtıktan sonra Avrupa'da bankacılık eğitimi alır.³⁴⁸

O yıllarda Fransa ciddi bir mali krizden geçiyordu ve John Law'ın aklında çeşitli projeler şekillenir. İspanya ile olan savaş Fransa'yı bitirmiştir. John Law, Orleans Dükü II. Philip (1674-1723) ile tanışır. Dük Law'a çok güvenir ancak XIV. Louis (1638-1715) onun projelerine hiç güvenmez. Oyun tutkusu ve kumara olan olağanüstü ilgisi J. Law'a olan şüpheyi artırır. Fransa'nın dışında kalması daha iyi olacağı düşünülür ve yurt dışına gönderilir. Ancak Orleans Düküne planlarından bahsetmeye devam eder. 1715 yılında XIV. Louis'in ölmesiyle birlikte iki naipten biri olan Dük II. Philip, Law'ın projesini uygulamaya koyar.

XIV. Louis döneminden kalma bütçe açığını düzeltmek için 1716 yılında 6 milyon Fransız lirası sermayeli “Banque Generalei” kurulur. Bu banka, devlet desteğiyle ilk defa kâğıt para basar. “Banque Generalei” parasını bankaya getiren herkes zarara

³⁴⁶ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s.19.

³⁴⁷ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s.19.

³⁴⁸ Vadim Vračyov “Lo John.” (http://www.hrono.info/biograf/bio_l/lo_dzhon.html/Er 18.11.2020.)

uğramadan altın teslim alabilir. Bu değişim halkın da ilgisini çekmeyi başarır. 1718 yılında “Banque Generalei” bankası devletleştirilir ve adı “Banque Royale” olarak değişir. Bu yeni banknotlar ise diğerlerinden farklı olarak Kral tarafından garanti altına alınır.³⁴⁹

Law, 1717 yılında Mississippi şirketini kurar. Bu şirket, Amerika’da bulunan sömürgeler ile yapılacak ticareti tekeline almayı sağlar. Şirketin hisseleri ise sadece “Banque Royale” banknotları ile satın alınabilir. Şirket hisseleri çok hızlı bir şekilde yükselir. Ancak bu plan, 1720 yılına kadar sürer ve suya düşer. Hisselere olan aşırı talep, birçok hissedarın hisseleri satmasına ve fiyatların dibe vurmasına yol açar. Aldatılan yatırımcılar, Paris’in finans merkezini basar. Yine aynı yıl John Law, Orleans Dükü II. Philippe tarafından kovulur ve Fransa’dan kaçır.³⁵⁰

Tüm olaylar unutulur ve Fransa eski ekonomi düzenine döner. Ancak John Law’ın aklında hâlâ eski projesini Fransa’da uygulamak vardır. Ancak Orleans Dükü Philipp’in ölümü hayallerini suya düşürür. Law, 1729 yılında zatürreden ölür.³⁵¹

Eserde:

Eserde John Law’ın nasıl bir karakter olduğu ve Paris’teki hayat tarzını nasıl etkilediği tarihe gerçeklere uygun bir şekilde anlatılır:

“Bu sırada Law çıktı sahneye... Para hırsıyla zevk ve sefahat düşkünlüğü birleşti.”³⁵²

2.4.2.4. Dük Richelieu Louis François Armand de Vinieraudu Plessis (1696-1788)

Tarihte:

Mareşal Dük Richelieu (1696-1788) 1696 yılında Fransa’da doğar. Fransız Kardinal Richelieu’nın büyük yeğenidir. XIV. Louis (1638-1715), onun vaftiz babasıdır. 1748 yılında mareşal rütbesi alır. Babası onu küçük yaştaki aşk maceraları sebebiyle Bastille hapisanesine yollar. 1716 yılında yaptığı düello yüzünden yeniden aynı

³⁴⁹ Vladimir Abarinov, “Blesk i Nişeta Sistemi Lo.” (<https://www.svoboda.org/a/28712597.html>/Er. 18.11.2020.)

³⁵⁰ Artyom Yefimov, “John Lou i Ego Sistema.” (<https://nplus1.ru/blog/2017/08/23/john-law-system>/Er. 18.11.2020.)

³⁵¹ V. Gilbo, “John Lo, Kotorogo ne Hvatayet Rossii”, (http://gallery.economicus.ru/cgi-bin/frame_rightn.pl?type=in&links=../in/lo/brief/lo_b1.txt&name=lo&img=brief.gif/Er. 18.11.2020.)

³⁵² Puşkin, **Büyük Petro’nun Arabı**, s.14.

hapishaneye düşer. Askeri kariyeri, İspanyol Veraset savaşının sonlarında başlar. Daha sonra Avusturya ve Polonya veraset savaşlarında da görev alır. 1756 yılında Yedi Yıl Savaşları devam ederken yaşanan Minorka Adası Savaşı'nı İngilizlere karşı kazanır ve adaya sahip olur. Hannover'de 1757 yılında Fransız ordusunu komuta eder ve İngiliz komutan Kamberland Dükü'nü (1721-1765) teslim olmaya zorlar. Askeri başarıları sayesinde o dönem çok ciddi paralar kazanır. Askeri kimliğinin yanında birçok diplomatik ve idari görevler de üstlenir. 1725-1729 yılları arasında Viyena büyükelçiliği, 1722-1725 yılları arasında Konyak şehri valiliği, 1738-1741 yılları arasında Langedok'da valilik ve 1755-1756 yılları arasında Guienne'de valilik görevleri yapar. XV. Louis (1710-1774) döneminin özelliklerinden sayılan ahlaki yozlaşma ve çöküş döneminde bile, Dük Richelieu'nun keyfiliği ve cesur maceraları göze çarpar. Üç kez evlenir. Dönemin tam bir kadın avcısı olarak kabul edilir. 1788 yılında ölür.³⁵³

Eserde:

A.S. Puşkin, tarihi gerçekleri göz önünde bulundurarak eserde dük Richelieu'nun ahlak yoksunu bir insan olduğundan bahseder ve Fransa'nın da o dönemdeki ahlak anlayışının dük Richelieu'unkiden farklı olmadığını belirtir:

*“Dük Richelieu'nün çapkınlıkları artık tarihin malıdır ve o günlerin ahlak anlayışı üstüne bir fikir vermek için yeterlidir.”*³⁵⁴

2.4.3. İsveç Tarihinde İz Bırakan Şahıslar:

2.4.3.1. XII. Karl (1682-1718)

Tarihte:

XII. Karl, Türkçe kaynaklarda Demirbaş Şarl olarak da bilinir. 17 Haziran 1682 yılında Stokholm'de doğar. Babası XI. Karl, annesi Ulrika Elanoara Danimarkalıdır. Babası İsveç kralı XI. Karl'ın 1697 yılında ölmesiyle birlikte, 7 ay naiplik yaptıktan sonra devlet yönetimine geçer. Bu 7 aylık süre içerisinde devlet yönetimi 5 üyeden oluşan bir heyet tarafından yönetilir. XII. Karl'ın iktidarda olduğu süreler boyunca

³⁵³ İ.A. Korobočka, “Lui Fransua Arman Dyu Plessi Rişelye”, (http://www.hrono.ru/biograf/bio_r/richelieu1696.php/Er. 22.11.2020.)

³⁵⁴ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s.14.

gelişen en önemli olaylar “Şimal Harbi” ve “Kuzey Savaşları” olarak adlandırılan savaşlardır.³⁵⁵

Rusya’nın 1700 yıllarında, Baltık sahillerini ele geçirmek için harekete geçer. Bu amaç sebebiyle, Danimarka ve Lehistan ile “Üçler İttifakı” kurulur. Ardından Osmanlı devletini tehdit olarak görür ve bu tehdidi ortadan kaldırmak için de Osmanlı devletiyle 30 sene sürecek olan “İstanbul Anlaşması” imzalar. Tüm bu hazırlıkların ardından ise İsveç’e ilk saldırı Lehistan tarafından gerçekleştirilir. Bu saldırıyla birlikte “Şimal Harbi” başlamış olur. Ancak bu saldırı başarıya ulaşamaz. Lehistan’nın saldırısının ardından Danimarka da saldırıya geçer. İngiltere ve Hollanda’nın desteğini alan XII. Karl, Danimarka’ya saldırır. Üç hafta süren savaş sonrasında, İsveç lehine bir barış anlaşması imzalanır.

Geri planda kalan Rusya, Osmanlı devleti ile anlaşma imzaladıktan sonra İsveç’e savaş ilan eder. Ancak daha önceki saldırılardan dolayı hazırlıklı olan İsveç, Ruslara geçit vermez ve Rusya bu saldırılarda başarısız olur. Fakat Rusya vazgeçmez ve 30 Kasım 1700 yılında İsveç’e yeniden saldırır. Narva Meydan savaşı olarak adlandırılan bu savaşta Rusya, büyük bir mağlubiyet alır ve yaklaşık 20 bin Rus askeri rehin düşer. XII. Karl görkemli bir törenle Narva’ya gider ve esir düşen 20 bin Rus askerini serbest bırakır.

XII. Karl, Narva zaferinden sonra sadece önemli işlerle ilgilenmek üzere bir süreliğine Estonya’ya gider. XII. Karl’ın Rusya’nın komşularını yanına çekip Moskova’yı alma politikası sebebiyle I. Petro, yeniden toparlanmak için zaman kazanır. XII. Karl, Lehistan’ı ele geçirmek amacıyla, kral II. August’a muhalif kişileri kendi tarafına çekmeye çalışır.

XII. Karl, 1701 yılında Lehistan’ın büyük bir bölümünü ele geçirir. Ancak II. August’un destekçileri sebebiyle otorite kurmakta zorlanır. Tüm bunlara rağmen 1705 yılında Varşova’da gerçekleşen taç giyme töreni ile Leh kralı Stanislas Leszczyński ilan edilir. Ayrıca 1706 yılında İsveç birliklerinin, Saksonya kuvvetlerini yenilgiye uğratması, Lehistan içinde ona olan desteğin artmasına sebep olur. 1707 yılında II. August kendi isteğiyle tahttan çekilir ve Leh kralını

³⁵⁵ “XII. Karl” ([https://tr.wikipedia.org/wiki/XII. Karl/Er.02.02.2021.](https://tr.wikipedia.org/wiki/XII._Karl/Er.02.02.2021.))

tanıyacağını, Ruslarla olan ilişkisini ise keseceğini duyurur. 1708 yılına gelindiğinde ise XII. Karl hedefine ulaşır, Lehistan'ı ele geçirmesiyle birlikte de Rusya'ya yaklaşır.

1709 yılında Poltava'yı kuşatmaya çalışır ancak havanın soğukluğu İsveç ordusuna engel olur. I. Petro'nun emrindeki 80.00 kişilik ordu bu kuşatmadan İsveç'in mağlup ayrılmasına yol açar. Ayrıca bu sırada ayağından kurşunla yaralanır ve yürüyemez hale gelir. Kaçma planları yapan XII. Karl, 1500 kişilik ordusuyla birlikte Osmanlı devletine iltica talep eder. Başlangıçta bu istek red edilse de Osmanlı'ya teklif edilen 2000 altın sonucu kabul görür.³⁵⁶ Osmanlı devletinin topraklarında uzun süre yaşayan XII. Karl, Osmanlı devletinin gemilerini inceler ve İsveç'e döndükten sonra Jarramas ve Jilderim adını verdiği iki gemi tasarlar.³⁵⁷

1713 yılında askerleriyle birlikte Macaristan ve Almanya üzerinden 15 günde İsveç'e döner. Durağan geçen yaşamının son yıllarında Norveç'e savaş açan XII. Karl, 1718 yılında Frederiksten kalesini kuşattıkları sırada kafasından vurularak öldürülür.³⁵⁸

Eserde:

A.S. Puşkin tarafından XII. Karl, tek bir yerde -eserin en sonunda- İsveçli tutsak dans öğretmenin odasında anılır. Eserde geçen satırdan her ne kadar Ruslara yenilmiş olsa da XII. Karl'ın vatandaşları için sonsuz bir otorite olarak kaldığını söylemek mümkündür:

“Duvara, eski, mavi bir üniforma ve aynı eskilikte üç köşe bir şapka asılmış; bunun üzerine de XII. Kral'ı at üstünde canlandıran taş basması bir tablo üç tane çiviyle tutturulmuştu.”³⁵⁹

³⁵⁶ “İsveç Kralı XII. Charles'ın Osmanlı Devleti'ne İlticası ve İltica Sürecinde Ülkesinde Ombudsman Görevlendirilmesine İlişkin Bir Değerlendirme” (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/644496/Er.01.02.2021.>)

³⁵⁷ “İsveç Kralı Demirbaş Şarl'ın Osmanlı'ya Borçları ve Alacaklıların İsveç Macerası” (<http://www.bitlisname.com/2020/10/17/isvec-krali-demirbas-sarlin-1709-osmanliya-borclari-ve-alacaklilarin-isvec-macerasi/02.02.2021.>)

³⁵⁸ “XII. Karl” (https://tr.wikipedia.org/wiki/XII._Karl/Er.02.02.2021.)

³⁵⁹ Puşkin, **Büyük Petro'nun Arabı**, s. 51.

3. BÖLÜM

“KAPİTANSKAYA DOÇKA” (YÜZBAŞININ KIZI, 1836) ESERİNDE TARİH VE TARİHÎ ŞAHISLAR.

3.1. Özet.

1.Bölüm - Muhafız Alayı Çavuşu

Ana karakterlerden biri olan Pyotr Grinyov’un babası, Andrey Petroviç Grinyov, Kont Minih’in yanında görev aldıktan sonra kıdemli binbaşı rütbesiyle emekli olur. Yıllardır Simbirsk köyünde yaşayan Andrey Petroviç Grinyov, yoksul bir aileden gelen Avdotya ile bu köyde evlenmişlerdir. 9 çocuklarından tek hayatta kalan oğulları Pyotr Grinyov, 5 yaşından itibaren eğitimi için ağırbaşlı Savelyiç’in ellerine emanet edilir. 16 yaşına geldiğinde, babası onu Orenburg’a askeri hizmet için göreve yollar. Savelyiç de onunla birlikte gider. Simbirsk’e giderken bir handa dinlenmek için duran Grinyov, burada muhafız alayında binbaşı olan İvan İvanoviç Zurin ile tanışır. Zurin ona bir akşam bilardo oynamayı öğretir. Birkaç denemeden sonra Zurin, Grinyov’a parayla oynamayı teklif eder ve ardından Grinyov 100 ruble kaybeder. İhtiyar Savelyiç, üzülerek de olsa parayı verir ve Simbirsk’ten ayrılırlar.

2.Bölüm - Kılavuz

Simbirsk’ten ayrıldıktan sonra şiddetli bir kar fırtınası başlar ve yol karla kaplanır. Bu sırada karşılarına kıyafetleri yırtılmış durumda bir adam çıkar. Grinyov ondan yardım ister ve adam, onları yakın ve güvenli bir yere götürmeyi kabul eder. Yolda uyuyakalan Grinyov, rüyasında babasının ölüm döşeğinde olduğunu ve ona son bir ziyarete gittiğini görür. Ancak gittiğinde yatakta babasının değil, siyah sakallı bir köylünün yattığını görür. Annesi, babasının elini öpmesi gerektiğini ve onun için dua etmesine izin vermesini söyler. Pyotr ise bunu reddeder. Ardından adam ayağa kalkar, eline bir balta alır ve herkesi öldürmeye başlar. Sakallı adam sakın bir ses tonuyla “Hiçbir şeyden korkma! Gel sana dua edeyim” der. Tam bu anda Grinyov uyanır ve hana vardıklarını fark eder. Grinyov, onlara kılavuzluk yapan adama teşekkür etmek için tavşan kürkü kabanını hediye eder. Handa, Andrey Karloviç yaşlı yaveriyle yemek yerler ve Andrey Karloviç, Grinyov’a asıl görev yeri olan

Belogorski Kalesi'ne, Yüzbaşı Mironov'un komutası altına girmesini emreder. Ertesi sabah generalle vedalaşıp yola koyulurlar.

3.Bölüm - Kale

Belogorski Kalesi Orenburg'dan kırk kilometre kadar uzakta bulunur. Daha ilk gün, Grinyov, komutan ve karısıyla tanışır. Ertesi gün ise Aleksey Şvabrin ve Pyotr Andreyeviç ile tanışır. Şvabrin, 4 yıl önce düello sırasında bir teğmeni bıçakladığı için sürülmüştür. Mironov'un kızı Maşa, Şvabrin'in aptal olduğunu düşünür. Bu yüzden Grinyov, Şvabrin'e ilk başlarda ön yargılı davranır. Ancak bir süre sonra onu çok sever.

4.Bölüm - Düello

Bir süre sonra Grinyov, Maşa'yı anlayışlı ve duyarlı bir kız olarak görmeye başlar. Grinyov, Maşa'ya bir şiir yazmaya karar verir ve bu şiiri, düşüncelerini öğrenmek için Şvabrin'e okur. Şiiri eleştirmeye başlayan Şvabrin, Maşa'nın süslü dizeler yerine, bir çift küpeyi tercih edeceğini söyler. Grinyov, Şvabrin'i alçak olarak nitelendirir ve onu düelloya davet eder. Düello vakti geldiğinde fark edilirler ve komutana götürülürler. Ardından Grinyov, Şvabrin'in eskiden Maşa'ya kur yaptığını ancak Maşa'nın onu reddettiğini öğrenir. Ertesi gün Grinyov ve Şvabrin bir düelloda karşılar. Bu düelloda Grinyov sağ göğsünden vurulur.

5. Bölüm - Aşk

Grinyov, gözlerini yüzbaşının evinde açar. Ona baygın olarak geçirdiği günlerde Mariya (Maşa) bakmıştır. Grinyov, ona aniden bir evlenme teklifinde bulunur ve Mariya kabul eder. Grinyov, evleneceğini babasına bir mektupla bildirir. Ancak babası, bu evliliğe karşı olduğunu ve hatta Grinyov'u oradan derhal uzaklaştıracağını söyler. Bu durum Mariya İvanovna'yı çok üzer ve o, bu şekilde evlenmek istemediğini söyler. Mariya bu olaydan sonra, Grinyov'dan kaçmaya başlar.

6.Bölüm – Pugaçov Ayaklanması

1773 yılının sonlarında Orenburg bölgesinde birçok Kazak yaşamaktadır. Bu Kazaklar zaman zaman hükümete karşı tehlikeli kalkışmalarda bulunurlar. Bir gün General Mironov'a gelen mektupta Yemelyan Pugaçov'un III. Petro'nun adını kullanarak çete kurduğu ve Yayık köylerinde yaşayanları galeyana getirdiği yazılır. Derhal gerekli hazırlıklar yapılmaya başlanır ancak isyan grupları günden güne daha

da kalabalıklaşır. İvan Kuzmiç, Maşa'yı büyükannesinin yanına, Orenburg'a göndermeye karar verir. Bu karardan dolayı çok üzülen Maşa akşam herkesle vedalaşır.

7.Bölüm - Saldırı

Grinyov bütün gece uyuyamaz. Kalede Pugaçov'a karşı birçok silahlı insan toplanır. Kalenin etrafı sarılır. Pugaçov da beyaz bir at üzerinde kırmızı kaftanıyla kaleye ulaşır. Komutan başından yaralanır, Grinyov ise yakalanır. Meydanda Pugaçov insanlara bağlılık yemini ettirmeye çalışır. Mironov ve İvan Ignatiç yemin etmeyi reddeder ve asılırlar. Sıra Grinyov'a gelir. O da diğer askerler gibi bağlılık yemini etmeyi reddeder, ancak tam o sırada Savelyiç kendini Pugaçov'un ayaklarına doğru atar ve ona yalvarmaya başlar. Pugaçov, Savelyiç'i tanır, kendisine hediye edilen tavşan kürkü kabanı hatırlar ve onu affeder. Şvabrin ise Pugaçov'un tarafına geçer. Saçlarını kazıtır ve Kazak kaftanı giyer. Pugaçov tam akşam yemeği için meydandan ayrılırken bir çığlık sesi duyulur. Vasilisa yarı çıplak bir şekilde Kazak askerleri tarafından sürüklenir. Pugaçov'un emriyle o da öldürülür.

8.Bölüm – Beklenmedik Ziyaret

Maşa, rahibin evinde saklanmaya devam eder. Ancak Pugaçov, bu evde akşam yemeği yemeyi planlar. Savelyiç, Grinyov'a yolda yardım ettikleri adamın Pugaçov olduğunu söyler. Pugaçov, Grinyov'u yanına çağırır ve kendi tarafında olması için teklif sunar. Ancak Grinyov bunu kabul etmez. Ona serbest bırakılmak ve Orenburg'a gitmek istediğini söyler. Grinyov'un dürüstlüğü Pugaçov'u etkiler ve onu serbest bırakmayı kabul eder.

9.Bölüm - Ayrılık

Pugaçov, Grinyov'a sabaha Orenburg'a gitmesini ve vali ile generallere Pugaçov'un bir hafta içerisinde Orenburg'a gireceğini söylemesini ister. Ayrıca Pugaçov, nazikçe karşılanmak istediğini aksi takdirde en ağır cezalarla cezalandırılacaklarını iletir. Pugaçov, kalenin yeni komutanını Şvabrin ilan eder. Grinyov, yola çıkmaya hazırlanır ancak ondan önce canından çok sevdiği Mariya'ya uğrar. Mariya çok hasta durumdadır. Ona rahip ve eşi bakmaktadır. Şvabrin'in komutan olduktan sonra Mariya'ya zarar vermesinden korkan Grinyov, onu rahip ve karısına emanet edip Savelyiç ile yola koyulur.

10.Bölüm – Kuşatma Altındaki Şehir

Grinyov, Orenburg’a girişte Belogorski kalesinden geldiğini söyler ve askerler onu hemen generalin yanına götürürler. General, Mironov’ların ölümüne çok üzülür. Grinyov’dan kaledeki durum hakkında bilgi alır ve akşam gerçekleşecek olan şura toplantısına davet eder. Birkaç gün sonra Pugaçov ve askerleri şehre doğru yaklaşır. Grinyov hâlâ kaleden herhangi bir haber alamamıştır. Ancak beklediği haber çok geç kalmaz ve Mariya’dan bir mektup gelir. Şvabrin, Mariya’yı evlenmeye zorlar ve ona çok kötü davranır. Grinyov, bu haberi alır almaz generalin yanına gider ve kaleye girmek için askeri yardım ister. Ancak general ona yardım etmeyi kabul etmez ve Grinyov’un aklına başka bir fikir gelir.

11.Bölüm – İsyançı Kampı

Generalden destek alamayan Grinyov, Savelyiç ile ata binip Belogorski kalesine doğru yol almaya başlar. Tam Berda köyünden geçerlerken Savelyiç haydutlar tarafından yakalanır. Grinyov’un da yakalanması çok sürmez ve hemen Pugaçov’un karşısına çıkarılır. Pyotr Grinyov, Belogorski kalesine gittiğini söyler. Ayrıca Pugaçov’a, Şvabrin’in bir yetim kıza zulüm ettiğinden bahseder ve Mariya’yı sevdiğini anlatır. Pugaçov, Grinyov’a yardım etmek için ertesi sabah onunla beraber Belogorski kalesine doğru yola koyulur.

12.Bölüm – Yetim Kız

Araba komutanının evinin önünde durur. Halk Pugaçov’un gelişini haber alır ve toplanıp bekler. Şvabrin, hemen Pugaçov’u karşılar. Pugaçov, Şvabrin’e esir tutulan kızı sorar. Şvabrin, Pugaçov’a yalan söyler ve Maşanın zaten onun karısı olduğunu ve çok hasta vaziyette yatakta olduğunda bahseder. Grinyov, çok sinirlenir ancak Pugaçov onu sakinleştirir. Beraber Mariya’nın yanına giderler ve Mariya’nın, hapsedilmiş bir halde olduğunu görürler. Pugaçov, Mariya’ya özgür olduğunu söyler ve Mariya tam odadan çıkarken, Şvabrin, onun komutanın kızı olduğu söyler. Pugaçov, Grinyov tarafından kandırılmasına çok kızar. Ancak Grinyov, onu ikna etmeyi başarır ve Pugaçov, gitmelerine izin verir. Grinyov, Mariya’ya babasının çiftliğine gitmeyi teklif eder. Ancak babasının bu evliliğe rızası olmadığını bilen Mariya, ailesinin rızası olmadan evlenmeyi kabul edemeyeceğini söyler. Mariya, son bir kez anne ve babasının kalede bulunan mezarlarını ziyaret eder ve Belogorski kalesinden ayrılırlar.

13.Bölüm - Tutuklama

Grinyov ve Mariya, kasabaya doğru yaklaşırken gardiyanlar tarafından durdurulurlar. Askerler onu doğruca binbaşıya götürürler. Binbaşı ise tanıdık bir isim olan Zurin'dir. Zurin, Grinyov'u çariçeye hizmet etmesi için ikna eder. Grinyov, Mariya ve Savelyiç'i babasının evine yollar, kendisi de orduya katılır. Kısa bir süre sonra Pugaçov'un askerleri, Tatishev kalesi çevresinde bozguna uğrar ve bu durum, Pugaçov'a vurulan en ağır darbe olur. Olaydan kısa bir süre sonra Pugaçov'un yakalandığı haber gelir. Grinyov, ailesine kavuşacağı günü bekler. Birkaç gün içinde yanlarına varacağını düşünür. Ancak bir gün Zurin ona bir mektup uzatır. Bu mektupta, Grinyov'un Kazan'a gönderilmesi ve Pugaçov'un yargılanacağı mahkemede yargılanması gerektiği yazar. Grinyov, hemen Kazan'a doğru yola çıkar.

14.Bölüm - Mahkeme

Grinyov, Kazan'a ulaşır ve sorguya alınır. Sorguda, Mariya'nın ismini bir kez bile anmaz. Aleyhinde çok güçlü deliller olan Grinyov'a son darbe de Şvabrin'den gelir. Şvabrin, Grinyov'un casus olduğu söyler. Bu ifadeden sonra Grinyov, hücreye kapatılır. Diğer yanda, Mariya, Grinyov'un annesi ve babası tarafından sıcakkanlı bir şekilde karşılanır. Mariya, Grinyov'un tutuklanma haberini alınca hemen yola koyulur ve Petersburg'a gider. Bir gün sabah yürüyüşü yaparken bir bahçede güzel giysili bir kadınla karşılaşır ve ona neden buraya geldiğini ve yaşadıklarını anlatır. Çariçe olduğunu bilmeden tüm hikâyesini anlatan Mariya, ertesi gün çariçenin huzuruna çağırıldığı haberi alır. Çariçe Grinyov'u affetmiş ve suçsuzluğuna inanmıştır. Mariya İvanovna ve Pyotr Andreyeviç 1774 yılında evlenirler ve hayatlarını Simbirska bölgesinde sürdürürler.³⁶⁰

3.2. Yazım Tarihi

Yemelyan Pugaçov (1742-1775) isyanı konusu, A.S. Puşkin'in dikkatini ilk olarak Mihaylovskoye gelişinden kısa süre sonra çeker. Bu eser Rusya'nın kaderini etkileyen olaylar sırasında, Rus kadının aldığı rolün önemini gösteren, ilk eserlerden biri olur.³⁶¹ A.S. Puşkin, Kasım 1824 yılında Pugaçov'un hayatıyla ilgili bilgi göndermesini isteyip kardeşine bir mektup yazar. Puşkin'in Pugaçov ile ilk

³⁶⁰ A.S. Puşkin, **Yüzbaşının Kızı**, İstanbul, Martı Yayıncılık, 2014.

³⁶¹ Kuleşov, **Puşkin, Yaşamı ve Sanatı**, s. 335.

tanışması, aslında bu dönemde gerçekleşir. Yazar, eser için başlangıçta “Sahte III. Pyotr veya Acımasız Yemelyan Pugaçov’un Karakteri ve Hayatı” gibi kitap isimleri düşünür.³⁶²

1830’ların başında Puşkin, çar I. Nikolay’ın önerisi üzerine Rus çarı I. Petro’nun hayatını yazmaya başlar. Fakat araştırmalarına devam ederken bambaşka bir konu ilgisini çeker. Bu konu, 1773-1775 yılları arasında gerçekleşen ve öncülüğünü Yemelyan Pugaçov’un yaptığı Kazak ve köylü ayaklanmasıdır. Tüm bu araştırmaları yapabilmek için yazar, olayların yaşandığı yerlere gitmeye karar verir.

Puşkin’in Kazan ve Orenburg gibi yerleri ziyaret etme amacı yaklaşık 3 yıl sonra gerçekleşir. Roman için yazar, 1833 yılında çalışmalara başlar. Puşkin, Pugaçov ayaklanması üzerine tarihî bir roman yazma fikrini öne sürer. Bu fikri ilk kez, “Dubrovskiy” (Dubrovski) romanını yazarken bulur. Puşkin, gittiği yerlerde yaşlı insanlardan bilgi toplar ve ayaklanmanın gerçekleştiği yerleri ziyaret eder. Yolculuk esnasında Puşkin’e genç yazar ve doktor V.İ. Dal (1801-1872) eşlik eder ve olaylarla ilgili bilgi verir. Hatta V.İ. Dal, Puşkin’in gezisi sırasında ona bazı notlar aktarır. Bu notlardan bir tanesi ise Pugaçov’un Stanitsa şehrini ele geçirdikten sonra bir kiliseye girip orada bulunan bir tahta oturup “Çoktandır tahtta oturmadım!” demesidir.³⁶³

Bu dönemde Puşkin, Pugaçov’un başkenti olarak bilinen Berdî köyünde Yemelyan Pugaçov’u şahsen görmüş ve tanımış olan 75 yaşında bir kadınla da tanışır ve ondan da bilgi alır.³⁶⁴

Puşkin, 1833 yılında Boldino’da “İstoriya Pugaçova” (Pugaçov’un Tarihi) adlı bir eser yazmaya karar verir ve topladığı materyalleri 1834 yılında, “İstoriya Pugačovskogo Bunta” (Pugaçov İsyanının Tarihi) ismiyle yayımlar. Ancak Puşkin’in aklında, 1773-1775 yılları arasında gerçekleşen ayaklanma hakkında, daha sanatsal bir eser yaratma fikri vardır. Bu çalışmaların ardından Puşkin, Pugaçov ayaklanması hakkındaki araştırmalarını tamamlar ve 1834 yılında aklındaki tarihî öykü fikrinin

³⁶² “Puşkin Aleksandr Sergeyeviç. Perepiska s L.S. Puşkinım”.
(http://az.lib.ru/p/pushkin_a_s/text_1836_perepiska_s_l_s_pushkinym.shtml/Er. 02.11.2020.)

³⁶³ V.V. Veraseyev, **Yaşamın İçinden Puşkin**, s. 154.

³⁶⁴ V.V. Veraseyev, **Yaşamın İçinden Puşkin**, s. 153-154.

yazımına başlar. 1836 yılında eserin adını değiştirir. Tarihî öykü, bitiş tarihi olan 19 Ekim 1836 yılında “Kapitanskaya Doçka” (Yüzbaşının Kızı) adıyla yayımlanır.³⁶⁵

Puşkin, Pugaçov isyanıyla ilgili eserini tamamlamadan önce birçok sansür ile de karşılaşır. 06 Aralık 1833 tarihinde yazdığı mektupta yazar, eseri için izin talep eder:

“Daha önceden Pugaçov üzerine bir tarihsel roman yazmayı düşünmüştüm, ancak sonradan geniş çaplı materyal bulunca kurgusal çalışmamı bırakarak Pugaçov dönemini anlatan bir tarih çalışması yapmaya karar verdim. Ekselanslarından bu çalışmamı yayınlamak için yüksek müsaadelerini rica ediyorum. Kitabı basıp basmamak konusunda kararsızım, bu tarihsel metnin, askeri harekâtlar içermesinden dolayı majestelerinin dikkatini çekebileceği bakımından önemli buluyorum.”³⁶⁶

Puşkin’in “Yüzbaşının Kızı” eseri, çar I. Nikolay’ın onayını alır. Ancak çar, kendince bazı düzeltmeler yapar. “Askerler kaçtı” yerine “Alay bozguna uğradı” kullanır ve eserin ismi olan “İstoriya Pugaçova” (Pugaçov Tarihi) adını, bir isyancının tarihinin olamayacağını söyleyerek “İstoriya Pugaçovskogo Bunta” (Pugaçov İsyanının Tarihi) olarak değiştirir. Eser, ilk olarak 1834 yılında Sın Oteçestva adlı bir dergide iki bölüm şeklinde yayınlanır.³⁶⁷

“Yüzbaşının Kızı” eseri, Aleksandr Puşkin’in 1830 yıllarında yazdığı diğer eserlere oranla, yazarın iyice karışan edebî ve tarihsel ilgisini yansıttığı bir eserdir. Roman mevcut adıyla 1836 yılında ilk kez Sovremennik adlı dergide yayımlanır.

“Yüzbaşının Kızı” romanı, savaş sahnelerinin, kahramanların günlük yaşamlarına ve aile yaşantılarına abartısız, yalın ve süslemesiz olarak, gerçekçi bir şekilde yansıtıldığı bir eserdir. Tüm bu özellikleriyle, L. Tolstoy’un (1828-1910) 1869 yılında yayınladığı ve özellikleriyle gerçekçi Rus romanında bir ilk olan büyük eseri “Voyna i Mir” (Savaş ve Barış) romanını yazmasında ilham kaynağı olur.³⁶⁸

“Dubrovskiy” (Dubrovski) eseri incelendiğinde, Puşkin’in 1836 yılında yayınladığı “Yüzbaşının Kızı” eseriyle olan benzerlikler hemen göze çarpmaktadır. İki zengin Rus derebeyinin hikâyesinin anlatıldığı “Dubrovski”de Puşkin, serflik düzeninden,

³⁶⁵ O.V. Bogdanov, “Dilogiya A.S. Puşkina (“İstoriya Pugaçovskogo Bunta” i “Kapitanskaya Doçka”)”, *Poetika*, Sayı: 1, 2019, s. 10.

³⁶⁶ “A.S. Puşkin, Perepiska 1826-1837”, (http://rulibrary.ru/pushkin/perepiska_1826-1837/339/index.html/Er.06.11.2020.)

³⁶⁷ İsmail Serdar, (2015). **A.S. Puşkin’in Eserlerinde 1773-1775 Pugaçev İsyanı**. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans tezi, s. 75.

³⁶⁸ Ataol Behramoğlu, **Rus Edebiyatında Puşkin Gerçekçiliği**, s. 218-219.

feodal toprak sahibinin devlete ve onun emirlerine karşı olan mücadelesinden bahseder ancak bu konuyu geliştiremez. Eserde Dubrovski soyadlı genç bir soylu, asi köylüler tarafından sevilir ve onlara kılavuz olur. Ancak hiçbir zaman köylüleri anlayamadığı için asla onların gerçek önderi olamaz.

Puşkin “Dubrovski” eserini yarım bırakır ve mevcut eserin teması olan halk ayaklanmasını, o dönemde keşfettiği Pugaçov ayaklanmasıyla birleştirir. Böylece, “Yüzbaşının Kızı” eserinin temelini atmış olur.

Başlangıçta Puşkin, Pugaçov taraftarı olan bir soylunun hikâyesini yazar. Hatta karaktere Şvanviç ismini verir. Ancak bu konu, bir süre sonra Puşkin’e doğal gelmez ve o, düşüncesinden vazgeçer. Ardından Puşkin, devam eden çalışmalarında Şvanviç karakterini iki farklı karaktere bölmeye karar verir. Bir tarafta Pugaçov’un dahi sevmediği ve kariyer düşkünü soylu bir subay olan Şvabrin doğar. Diğer tarafta ise genç, üstün yetenekleri olmayan ama namuslu, dürüst ve bu özellikleriyle Pugaçov’un takdirini kazanan Grinyov ortaya çıkar.

Puşkin’in önemli bir yazar olduğunu ispatlayan bir başka örnek ise, “Yüzbaşının Kızı” eserinin ana karakterlerinden olan Grinyov’un babasıdır. Alman kökenli Rus General Minih’in (1683-1767) emrinde çalışmış olan adam, birçok yönüyle L. Tolstoy’un “Savaş ve Barış” eserinde yer alan ihtiyar Knyaz Volkonski’ye öncülük eder. Askeri göreve gönderdikleri oğullarına verdikleri cezalar da aynıdır.³⁶⁹

“Yüzbaşının Kızı” adlı eserde, unutulmuş bölüm olarak kabul edilen ve 1880 yılında Rus arşivinden çıkan bir bölüm daha vardır. A.S. Puşkin bu bölümde, Grinyov ailesinin köyündeki köylülerin isyanını anlatır.³⁷⁰

Böylece, Puşkin’in yapmış olduğu tüm bu araştırmalar sonucu ortaya hem tarihî hem de sanatsal bir eser çıkar. Puşkin, tarihe, sanata ve bilime olan yeteneği sayesinde, ilk gerçekçi tarihî roman yazmayı başarır.

³⁶⁹ Kuleşov, **Puşkin. Yaşamı ve Sanatı**, s. 332.

³⁷⁰ Kuleşov, **Puşkin. Yaşamı ve Sanatı**, s. 341.

3.3. Eserde Tarih

3.3.1. “Vosstaniye Pugaçyova” (Pugaçov Ayaklanması)

Asıl adı Sofya Avgusta olan Katerina, henüz 13 yaşındayken Rusya imparatoriçesi Yelizaveta Petrovna’nın rahmetli kız kardeşi Anna Petrovna’nın oğlu ile evlenmek için Petersburg’a gelir. Burada Ortodoks olan Sofya, ismini de Yekaterina Alekseyevna olarak değiştirir. Türkiye’de ise II. Katerina ya da Büyük Katerina olarak bilinir.

25 Aralık 1761 yılında III. Petro tahta çıkar. Petro’nun alkole olan düşkünlüğü ve Alman hayranlığı, onu tahtından etmeyi başarır. 28 Haziran 1762 yılında Petro yerine eşi Katerina tahta geçer. Aynı yıl temmuz ayında III. Petro’nun ölümü üzerine tüm hâkimiyet Katerina’nın eline geçer. Onun devlet başına geçmesi, Rusya tarihinin kırılma noktalarından biri olur. Açık görüşlü ve dirayetli bir insan olan II. Katerina, devlete iç ve dış siyaset konusunda önemli katkılar sağlar. Ayrıca Katerina’nın çok kitap okuyup araştırma yapması da onu donanımlı bir çariçe haline getirir ve o, Rusya’ya birtakım yenilikler kazandırır.³⁷¹

Katerina’nın 1766 yılında topladığı “Yasama Komisyonu”nun sonuçları ilerleyen zamanlarda kendini gösterir. Fikir ayrılıkları düşmanlığa dönüşür. Ayrıca 1757 yılından beri Prusya ile devam eden savaşa, 1768 yılında Osmanlı ile başlayan savaş da eklenir. Bu savaş, Osmanlı için hezimet olarak değerlendirilen Küçük Kaynarca Antlaşması ile sonlanır. Tüm bu yaşanan olaylar, Rusya’da vergileri yükseltir ve hükümete karşı memnuniyetsizliği günden güne arttırır. 1771 yılında küçük isyanlar başlar. Hatta bu isyanlardan birinde Moskova başpiskoposu öldürülür.³⁷²

1772 yılında ilk girişiminde bulunan Yemelyan Pugaçov, yakalanır. Ağır işkenceler gören Pugaçov, tutuklular arasında popüler olmayı başarır. Kısa zaman sonra hapisneden kaçır. 1773 yılında Pugaçov, çar olmak için yeniden mücadele başlatır. Yayık nehri yakınlarında başlayan isyan, II. Katerina döneminin en zorlu olaylarından biri olur. İsyana liderlik eden Pugaçov, Prusya’da Türklere karşı savaşan, ardından tekrar orduya katılmayı reddedip kaçak duruma düşen bir Don

³⁷¹ Yakov Karloviç Grot, **Vospitaniye İmperatrısı Yekaterini. Drevnyaya i Novaya Rossiya**, Sankt-Peterburg, Hromolitografiya V. Gratsianskovo, 1875, s. 111.

³⁷² Korkmaz, Telli. “Rusya’da Osmanlı’nın Yararlanamadığı Bir İsyana Pugaçev İsyanı”, *Ankara, Otam Dergisi*, 2018, s. 99.

Kazağıdır. “Kazak” kelimesi ise, o dönemde hiçbir yönetimi kabul etmeyen, kaçak yaşayan insanlara verilen isimdir.³⁷³

Hristiyan bir Kazak olan Pugaçov, kendini III. Petro olarak tanıtip halkı arkasına almayı başarır. Çok başarılı bir şekilde yalan söyleyebilen Pugaçov, insanların desteğini bu sayede alır. Halk Pugaçov’un geldiğini görünce direnmez, aksine memnuniyetle karşılamış. Pugaçov, Yayık Kazaklarını, köylü tabakasını, Başkurt Türklerini ve genel olarak bütün gayri-Rus unsurunu yanına alır. Pugaçov isyanının güçlenmesini sağlayan isimlerden biri de Başkurt Türkü Salavat Yulayev’dir. Genç ve yetenekli asker, Pugaçov ayaklanmasını bastırmak için gider ancak Pugaçov’un tarafına geçer.³⁷⁴

Yemelyan Pugaçov’un tüm bu isyanı yönlendirdiği ve adeta merkez ilan ettiği bir köy vardır, Berda köyü. Çareviç Pavel Petroviç’in portresiyle süslenmiş bu ev, silahlarla doluydu. Burada, yazılan manifestolar el yazısıyla çoğaltılır ve Volga halklarının diline çevrilip onlara gönderilir. Bu girişim, kısa sürede meyvelerini verir ve insanlar, ellerinde erzaklar ile köye akın ederler. Manifestolarda halkın, toprak sahipleri ve generalleri öldürmeleri veya evlerine zarar vermeleri durumunda, para ödülü kazanacakları yazılıydı. Pugaçov’un çağrısı sonuç verir. Yaklaşık üç bin soylu ve otuz yedi din adamı öldürülür.³⁷⁵

Yayık Nehri civarındaki birçok kale isyancıların eline geçer. Volga dolaylarında eylemlere devam eden isyancılar, birçok kasaba ve şehri de ele geçirir ve o şehirlerdeki malikâneleri yağmalayıp çiftlik sahipleri ve memurları öldürürler. Tüm bunlar gerçekleşirken bir yandan Osmanlı ile savaşta olan, diğer yandan da Lehistan’daki ayaklanmayı bastırmaya çalışan Rusya, hazırlıksız yakalanır. Çariçe, acilen General Bilikov’u isyancıların bölgesine gönderir. Kazan yakınlarını isyancıların elinden alan Bilikov, Pugaçov’u Ural bölgesine kadar püskürtmeyi başarır. Fakat Bilikov ölür ve 1774 yılında isyanlar tekrar alevlenir. Moskova ve

³⁷³ Aleksandr Pijikov, “Vosstaniye Pugaçova Stalo Pervım Preduprejdeniyem Romanovam, İz Kotorovo Oni Tak i Ne İzvlekli Urokov”, Moskva, *Profil*, 2019, (<https://profile.ru/history/vosstanie-pugacheva-stalo-pervym-preduprezhdeniem-romanovym-iz-kotorogo-oni-tak-i-ne-izvlekli-urokov-171690/Er.01.10.2020.>)

³⁷⁴ Kurat, **Rusya Tarihi: Başlangıcından 1917’ye Kadar**, s. 113.

³⁷⁵ “Aleksandr Pijikov, “Vosstaniye Pugaçova Stalo Pervım Preduprejdeniyem Romanovam, İz Kotorovo Oni Tak i Ne İzvlekli Urokov”, Moskva, *Profil*, 2019, (<https://profile.ru/history/vosstanie-pugacheva-stalo-pervym-preduprezhdeniem-romanovym-iz-kotorogo-oni-tak-i-ne-izvlekli-urokov-171690/Er.01.10.2020.>)

Kazan'a sahip olmaya çok yaklaşan Pugaçov, General Mişelson ve Suvarov'a direnemez ve yenilir. Hükümet ordusu kontrolü ele geçirir.³⁷⁶

Pugaçov mağlup olur. Tek çareyi teslim olmakta bulan Pugaçov'un Kazak komutanları, Çar ile yüklü miktarda para karşılığı anlaşp 1774 yılında onu Rus ordusuna teslim ederler. Pugaçov, 21 Ocak 1775 yılında Moskova'da Bolotnaya meydanında silah arkadaşlarıyla birlikte idam edilir. II. Katerina, bu olaylardan o kadar etkilenir ki isyanın anılmasını dahi yasaklar. Hatta Yayık Nehri'nin ve Yayık Kazaklarının ismini, Ural Nehri ve Ural Kazakları olarak değiştirir.³⁷⁷

Bu olaydan ders çıkaran II. Katerina, yeni bir kalkışmanın önüne geçmek için bazı tedbirler alır. 1788 yılında Rusya Müslümanlarının din işleriyle ilgilenmesi için bir kurum kurulur. Merkezi Ufa kentinde olan bu kurum, "Orenburg Müslüman Ruhani Meclisi" olarak adlandırılır. Ayrıca bazı şehirlerde büyük camilerin inşasına izin verilir. Tüm bu gelişmeler sonucunda Rusya, Müslümanlar üzerinde bir kontrol mekanizması oluşturmayı planlar.

Ayrıca, bu olaylar ünlü Rus yazar A.S. Puşkin'in de dikkatini çeker ve o, "Yüzbaşının Kızı" ve "Pugaçov İsyanının Tarihi" adlı eserlerinde bu konuyu işler.³⁷⁸

3.3.2. Olay Örgüsü

A.S. Puşkin'in "Yüzbaşının Kızı" eseri, 18. Yüzyılın sonlarında olup biten tarihî olayları anlatır. Rusya, Pugaçov ayaklanmasının ortasında kalmıştır. Ancak yazar için anlatılmak istenen sadece bu olaylar değildir. Puşkin, her şeyden önce zor duruma düşen insanların nasıl davrandıklarını göstermek ister. Eserin girişi için seçtiği "Beregi platye snovu a çest smolodu" (Elbiseni yeniyken şerefini gençken koru) gibi ünlü atasözü, bir tesadüf değildir. Öyküde bulunan birçok karakter, onur ve şerefi uğruna ölümü tercih eder, ancak bir tanesi kendi hayatını kurtarmak adına ideallerini ve ilkelerini feda etmeye hazırdır. Öykü, ana karakterlerden olan Grinyov ve Şvabrin üzerine inşa edilir. Hikâyenin akışında bu karakterleri takip ederek bir subayın onurunun ve insan haysiyetinin ne olduğunu anlamak mümkündür.

³⁷⁶ Kurat, **Rusya Tarihi: Başlangıcından 1917'ye Kadar**, s. 285.

³⁷⁷ Aleksandr Sergeyeviç Puşkin, **Pugaçov İsyanının Tarihi**, İstanbul, Akyüz Yayıncılık, 2002, s. 120.

³⁷⁸ Savaş Yücel Sipahioğlu, **Pugaçev Ayaklanması**, İstanbul, Tarih ve Siyaset Serenti, 2017, (<http://www.serenti.org/pugacev-ayaklanmasi/Er.01.10.2020>.)

Genç subaylar Pyotr Grinyov ve Aleksey Şvabrin, tamamen birbirlerine zıt iki karakterdir. Pugaçov ayaklanmasının başlaması ve Pugaçov'un askerleriyle birlikte kaleye saldırmasından sonra Şvabrin, Pugaçov'a sığınır. Şvabrin, karakteri gereği yalan söylemeye ve iftira atmaya meyillidir. Grinyov ise tamamen farklı yapıdadır. O, emekli bir asker ailesinde büyür. Parlak hayalleri olan, nazik ve vicdanlı bir subaydır. Bu iki zıt karakterin hikâyesi, Puşkin tarafından tarihî bir olay ile harmanlanıp kaleme alınır.

Eser, emekli asker A.P. Grinyon'un oğlu Pyotr'ın askerlik çağına gelmesi sebebiyle, askere gönderilmesiyle başlar:

"Bu mektup eski silah arkadaşım, dostum Andrey Karloviç'e yazıldı.

*Orenburg'a gidip, onun birliğinde görev alacaksın."*³⁷⁹

Kurgu karakter Pyotr Grinyov'un Belogorski kalesine gitmesine kadar olan bölümde herhangi bir tarihsel unsur bulunmamaktadır. Ancak kahramanın kaleye ulaşmasından sonra eserde, Orenburg bölgesinin 1773 yıllarındaki durumu hakkında gerçeği yansıtan tarihi bilgiler verilir:

*"Rus çarının hâkimiyetini henüz yeni kabul etmiş olan bu zengin ve geniş bölgede pek çok vahşi kabile yaşıyordu. Sık sık ayaklanmaları ve yaptıkları zorbalıklar yüzünden buradaki görevliler sıkı güvenlik önlemleri alıyor ve onları daima göz hapsinde tutuyordu."*³⁸⁰

*"Bölgenin başkentinde, 1772 yılında bir ayaklanma çıkmıştı. Ayaklanmanın başlıca sebebi General Traubenberg'in ordunun itaatsizliğini bastırmak için aldığı sıkı tedbirlerdi. Sonuç olarak Traubenberg öldürüldü, bölgeye yeni yetkililer tayin edildi ve ayaklanmadan sorumlu tutulanlar sert cezalara çarptırıldı."*³⁸¹

Orenburg bölgesindeki karışıklık ve General Traubenberg'in öldürülmesi tarihî bir gerçektir. Ancak Puşkin, okuyucuları eserin konusunun içine çekmek ister. Yüzbaşı Mironov'a gelen mektup, uyarı niteliğindedir:

"Don Kazaklarından hizipçi kaçak Yemelyan Pugaçev, merhum çarımız III. Petro'nun adını almak küstahlığında bulunup, harami

³⁷⁹ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s.14.

³⁸⁰ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 77.

³⁸¹ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 78.

çetesi kurarak Yayık köylerinde yaşayanları galeyana getirmiştir. Birkaç kalemizi zapt ederek her yeri yağmalayıp, katliamlar gerçekleştirmiştir.”³⁸²

Yaşanan ayaklanma bastırılamamıştır. Rusya, o dönemde sadece Pugaçov ile değil, aynı zamanda Osmanlı ile de savaştadır. Ancak tüm bu olayların daha tehlikeli boyutlara ulaşacağını düşünen II. Katerina, en önemli askerlerinden olan Prens Golitsın’ı bölgeye yollar ve Tatişçev Kalesi yakınlarında Pugaçov’un ordusuna yenilgi yaşatılır:

“Kısa süre sonra Prens Golitsın, Tatişçev kalesi yakınlarında Pugaçev’in ordusunu bozguna uğrattı. Bu, isyanın sonunu hazırlayan vurucu bir darbe oldu.”³⁸³

Ancak bu mağlubiyetin yaralarını çabucak saran Pugaçov, yeni çeteler kurmaya başlar ve Moskova’ya doğru ilerler:

“Sibiry’a’daki kalelerin düştüğünü, Kazan’ın alındığı ve Moskova’ya doğru yürüdüğünü haber aldık.”³⁸⁴

Ancak karşılarına Nihelson ve ordusu çıkar ve Pugaçov yine mağlup olur. Son kez kaçmayı başarır ancak kısa süre içerisinde yakalanır. Eserde onun nasıl yakalandığına dair herhangi bir bilgi verilmemektedir:

“Pugaçev ordusu nihayet Nihelson tarafından yenilgiye uğratıldı, buna rağmen Pugaçev kaçmayı başarmıştı. Fakat kısa süre sonra haydutun yakalandığı haberini aldık.”³⁸⁵

Tüm bu tarihî olayların anlatımında Puşkin, sahte Dmitri olarak bilinen Grişka Otrepyev’e atıfta bulunulur. Kendisini Korkunç İvan’ın oğlu olarak tanıtan ve tahtta hak sahibi olduğunu söyleyen G. Otrepyev, 1605-1606 yılları arasında hüküm sürmüştür:

“Cesur olan daima kazanır. Grişka Otrepyev saltanatını nasıl kurmuştu?”³⁸⁶

³⁸² Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 79.

³⁸³ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 172.

³⁸⁴ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 173.

³⁸⁵ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 173.

³⁸⁶ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 112.

3.3.3. Mekân

“Yüzbaşının Kızı” eserinde olaylar, kurgusal karakter Pyotr Grinyov’un yaşadığı Simbirsk köyünde başlar. A.S. Puşkin’in neden Simbirsk köyünü seçtiği ise şöyle açıklanabilir. Puşkin, 1833 yılında köylü ayaklanmaları hakkında yazacağı eseri için bilgi toplamak amacıyla Simbirsk’e gider. Dönemin valisi A.M. Zagryajskiy’in yardımıyla bilgi toplamaya başlar. Burada Rusya tarihinde önemli kültürel çalışmaları olan Yazıkov kardeşleri ziyaret eder. Onlardan aldığı bilgiler, Puşkin’in ayaklanmaları daha kapsamlı şekilde öğrenmesini sağlar. İşte “Yüzbaşının Kızı” eserinin Simbirsk’te başlamasının sebebi budur.³⁸⁷

“Babam Andrey Petroviç Grinyov, gençliğinde Kont Minih’in yanında hizmette bulunup 17. yılında kıdemli binbaşı rütbesiyle emekli olmuştu. O zamandan beri, Simbirsk köyünde yaşıyordu.”³⁸⁸

Kahraman Grinyov, Semyonovski alayına çavuş olarak kayıt edilir. O dönem özgür yaşamı ve eğlenceleriyle ünlü olan Petersburg’a gideceğini düşünen Grinyov, kendince askerliği şöyle tarif eder:

“Benim için askerlik, özgürlük ve Petersburg şehrinin sunduğu eğlencelerle aynı şey demektir.”³⁸⁹

Ancak Orenburg’a gidip birliğine katılacağını öğrenen Grinyov, hayal kırıklığına uğrar:

“Orenburg’a gidip, onun birliğinde görev alacaksın,” dedi.”;

“Petersburg’daki şaşaalı yaşam yerine, memleketin en ücra köşesinde sıkıcı bir hayata mahkûm edilmişim.”³⁹⁰

Olayların büyük bölümünün geçtiği Belogorski kalesi tamamen kurgusal bir kaledir. Ancak bu kaleye giden yolu anlatan yazar, Ural, diğer bir adıyla Yayık nehrinden bahseder. Günümüzde Rusya ve Kazakistan topraklarından geçen bu nehir, 2.428 km. uzunluğundadır ve Hazar denizine dökülür. İlk Yayık nehri olarak adlandırılır ancak Pugaçov ayaklanmasından sonra, 1775 yılında II. Katerina’nın almış olduğu

³⁸⁷ “Puşkin Aleksandr Sergeyeviç” (http://litmap.uonb.ru/?page_id=252/Er.19.02.2021)

³⁸⁸ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 9.

³⁸⁹ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 26.

³⁹⁰ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 14.

karar ile Ural nehri olarak ismi değiştirilir.³⁹¹ Yazar bu nehrin kısa bir tanımını yapar:

*“Nehir henüz donmamıştı. Nehrin kapkara dalgaları, kıyıyı örten beyaz karla tezat oluşturunuyordu.”*³⁹²

Pugaçov’un önderliğindeki ayaklanma başlar. O dönem bu bölgede birçok farklı halk yaşamaktadır. Çoğalan isyanları bastırmak için M. Trautenberg gönderilir. Ancak Trautenberg’in baskıcı tutumu işe yaramaz ve o, isyanlar sırasında öldürülür. Puşkin, eserinde Orenburg’da yaşanan bu tarihi olaylara da yer verir:

*“Bölgenin başkentinde, 1772 yılında bir ayaklanma çıkmıştı. Ayaklanmanın başlıca sebebi General Trautenberg’in ordunun itaatsizliğini bastırmak için aldığı sıkı tedbirlerdi. Sonuç olarak Trautenberg öldürüldü, bölgeye yeni yetkililer tayin edildi ve ayaklanmadan sorumlu tutulanlar sert cezalara çarptırıldı.”*³⁹³

Kurgusal mekân olan Belogorski kalesinde, Yemelyan Pugaçov’un isyan başlattığı haberleri alındığında bir hazırlık başlar. Pugaçov ve ordusunun Nijneozymnaya Kalesi’ni işgal ettiği haberleri ise, Belogorski kalesindeki telaşı arttırır.

Nijneozymnaya Kalesi, Orenburg’un 93 verst batısında ve Yayık nehrinin sağ tarafında yer alan, 1758 yılında kurulmuş bir yerleşim yeridir. Pugaçov ayaklanması öncesinde bu kalede Ortodoks ve Müslümanlar yaşamaktadır. 26 Eylül 1773 yılında Pugaçov kaleye saldırı düzenler ve kale bu saldırıya dayanamaz. Kale halkından bazıları, Pugaçov’a bağlılık yemini ederler:³⁹⁴

*“Nijneosern Kalesi’nin düştüğünü öğrendiğinde rengi attı.”*³⁹⁵

Eserde Grinyov, sevdiği kız Mariya’yı kurtarmak için Belogorski kalesine geri dönmeye karar verir. Ancak bu yolculuk sırasında Pugaçov’un ele geçirmiş olduğu Berda köyünden geçer:

*“Yolumuz, Pugaçev’in ele geçirdiği Berda köyünden geçiyordu.”*³⁹⁶

³⁹¹ “Ural”

([https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D1%80%D0%B0%D0%BB_\(%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%B0\)/Er.19.02.2021](https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D1%80%D0%B0%D0%BB_(%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%B0)/Er.19.02.2021))

³⁹² Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 39.

³⁹³ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 78.

³⁹⁴ “Strani i Goroda” (http://www.hrono.ru/land/russ/nizh_ozar_krep.html/Er. 18.02.2021)

³⁹⁵ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 88.

Bu köy, Orenburg'un 11 km kuzeydoğusunda bulunan bir Kazak köyüdür. 1743 yılında Berdsk kasabasının Kazak halkı tarafından kurulmuştur. Kasım 1773 yılında isyanın başlamasından Mart 1774'te isyan sona ereceği güne kadar, Pugaçov burayı karargâh olarak kullanır. Bu yerleşim yerinde isyancıların ana kampı da bulunur. Pugaçov burada K.Y. Sitnikov'un sarayında kalır. K.Y.Sitnikov, Berda'da yaşayan bir Kazak olup Pugaçov destekçisidir.³⁹⁷

Grinyov, Pugaçov'un adamları tarafından Berda köyünde bulunan eve getirilir. Bu ev, Pugaçov'un ayaklanmayı yönettiği yerdir:

*“Oda iki tane mumla aydınlatılmış, duvarları da altın renkli bir kâğıtla kaplanmıştı. Geri kalan her şey; tahta sıralar, masalar, iple tavana tutturulmuş lavabo, çiviye asılı havlu, tabak çanağın dizili olduğu geniş raf, bana bir köy evini anımsatıyordu.”*³⁹⁸

II. Katerina, Pugaçov isyanını bastırmak adına önemli generallerini görevlendirir. Prens Golitsın, onlardan biridir. Tarihî Tatişçev kalesi yakınlarında, Pugaçov'un ordusu önemli bir mağlubiyet alır ve sonuç olarak, Pugaçov'un askerleri Orenburg şehrinden geri çekilmek zorunda kalır.³⁹⁹

*“Kısa süre sonra Prens Golitsin, Tatişçev Kalesi yakınlarında Pugaçev'in ordusunu bozguna uğrattı. Bu, isyanın sonunu hazırlayan vurucu bir darbe oldu.”*⁴⁰⁰

Pugaçov ayaklanması bastırılır. Ancak kurgusal kahraman Grinyov, Pugaçov'un destekçisi olmakla suçlanır. Grinyov, ceza olarak Sibirya'ya sürüleceğini düşünür:

*“Sibirya'ya sürülecektim.”*⁴⁰¹

Sibirya, Rusya'nın uç noktasıdır. Yıllar boyunca birçok mahkûm, ceza olarak Sibirya'ya sürülmüştür.

³⁹⁶ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s 140.

³⁹⁷ “Sitnikov Konstantin Yegoroviç” (http://hrono.ru/biograf/bio_s/sitnikov_ke.html/Er. 17.02.2021)

³⁹⁸ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s 143.

³⁹⁹ “Srajenije u Tatişevskoy”

(https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%80%D0%B0%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5_%D1%83_%D0%A2%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%89%D0%B5%D0%B2%D0%BE%D0%B9/Er. 16.02.2021)

⁴⁰⁰ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s 172.

⁴⁰¹ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s 185.

Kurgusal kahramanlardan bir diğeri olan Mariya, sevdiği genç Grinyov’u kurtarabilmek için çariçe II. Katerina ile konuşmaya gider. Katerina’nın yazları Selo kentinde geçirdiğini öğrenen Mariya, bu kente gitmeye karar verir:

“Yazları çariçenin Selo kentinde olduğunu öğrendi ve oraya gitmeye karar verdi.”⁴⁰²

Katerina’nın yazları Selo’da geçirdiği tarihten de bilinir. Yaşadığı saray, Katerina Sarayı olarak adlandırılır ve Petersburg’un 26 km güneyinde yer alır. Saray, 1717 yılında I. Katerina’nın emriyle yapılır. 18. Yüzyılda birkaç defa en iyi mimarlar tarafından yenilenir. Barok tarzının en önemli örneklerinden biri olarak günümüze kadar korunmuştur.⁴⁰³

3.3.4. Kültürel Değerler

3.3.4.1. Eserde Yer Alan Tarihi Tablolar:

Kurgusal kahraman Grinyov, görev yapacağı yer olan Belogorski kalesine geldiğinde yüzbaşı ile görüşmeye gider. Eve girdiğinde duvarda asılı olan tablolar dikkatini çeker. Tüm bu tabloların anlamları vardır. Onlar, tarihî olaylar üzerine yaratılmıştır.

“Onun hemen yanında da “Kistrin ve Oçakov’un ele geçirilmesi”ni, ayrıca “Gelin Seçme” ve “Kedinin Gömülmesi” olaylarını gösteren ahşap baskı tablolar göze çarpıyordu.”(376)

Kistrin’in Ele Geçirilmesi: Bu olay, 1758 yılında 7 Yıl Savaşı devam ederken Prusya kalesi olan Kistrin’in Rus birlikleri tarafından ele geçirilmesini anlatır.⁴⁰⁴

Oçakov’un Ele Geçirilmesi: 1735-1739 yılları arasında gerçekleşen Rus-Osmanlı savaşı sırasında Türk kalesi olan Oçakov kalesinin ele geçirilmesini anlatır.⁴⁰⁵

⁴⁰² Puşkin, **Yüzbaşının Kızı**, s 186.

⁴⁰³ “Bolşoy Yekaterininskiy Dvoretz”

(https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%88%D0%BE%D0%B9%D0%95%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8%BD%D0%B8%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%B4%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%86/Er.15.02.2021)

⁴⁰⁴ “Kapitanskaya Doçka” (<https://nexoro.livejournal.com/193692.html/18.02.2021>)

⁴⁰⁵ “Kapitanskaya Doçka” (<https://nexoro.livejournal.com/193692.html/18.02.2021>)

Gelin Seçme: Bu tablonun konusu, genç çar Aleksey Mihayloviç'in gelecekteki eşini seçmesidir. Rus geleneğe göre, tüm asil ailelerin kızları toplanır ve çar aralarından birini gelecekteki eşi olarak seçerdi.⁴⁰⁶

Kedinin Gömülmesi: Bu tablo hakkında net bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak mevcut tablonun asıl adı "Kak Mışı Kota Horonili" (Nasıl Fareler Kediye Gömdü) olup I. Petro'nun karşıtları tarafından çarın cenaze merasimi şeklinde hazırlandığı düşünülür. Fakat son yıllarda yapılan araştırmalar, bu tablonun Rus folkloru eseri olduğunu ispatlamaktadır. Bir diğer versiyona göre mevcut tabloda yer alan kedi, Tatar Türklerinin genel bir görüntüsüdür. Yani kedinin imzasında yer alan "Kazan", "Astrahan", "Sibirya" gibi sözler, o döneme kadar elde edilen hanlıklar olarak izlenir.⁴⁰⁷

3.3.4.2. Rus Yazarlarının Eserlerinden Örnekler:

İlk bölüm için Rus yazar Ya. B. Knyajnin'in (1740-1791) "Hvastun" (Övünen) eserinden alıntı olan metni seçer. Bu metnin arkasında, Grinyov'un aslında Petersburg'a gitme hayalinin, babası sebebiyle yıkılması ve hayatı öğrenmesi için sıradan bir alaya gönderilmesi saklıdır:

"Yarın bir muhafız birliğinde bir yüzbaşı olabilirdi.

Neye gerek, bırak orduda çalışsın.

Çok doğru! Varsın sürünsün...

*Peki, babası kim onun?"*⁴⁰⁸

Diğer metin Ya. B. Knyajnin'in "Çudaki" (Ucubeler) adlı eserinden alınmıştır. Puşkin, Şvabrin ve Grinyov'un düellosuna şöyle işaret eder:

"Ha, peki peki öyleyse koru kendini

*Gör bak, nasıl gelip geçeceğim seni!"*⁴⁰⁹

⁴⁰⁶ "Smotr Nevst"

(https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BC%D0%BE%D1%82%D1%80_%D0%BD%D0%B5%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82/Er.15.02.2021)

⁴⁰⁷ "Mışı Kota Pogrebayut. Russkiy Lubok XVIII veka" (<https://musei-smerti.ru/myishi-kota-pogrebayut-russkiy-lubok-18-veka//Er.10.04.2021>)

⁴⁰⁸ A.S. Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, İstanbul, İş Bankası Kültür Yayınları, 2018, s. 353.

⁴⁰⁹ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 383.

Grinyov ve Mariya'nın ayrılığına işaret ederken de Puşkin, Rus oyun yazarı ve romancı M. M. Heraskov'un (1733-1807) bir şiirinden alıntı kullanır:

*“Dünyanın en tatlı şeyiydi,
Güzelim, seninle buluşmak
Ah, meğer ne zormuş ayrılmak,
Canımdan ayrılıyorum sanki.”⁴¹⁰*

Aşağıda bulunan satırlar, M. M. Heraskov'un “Russiada” (Russiada) şiirinden bir parçadır. Bu şiirde IV. İvan'ın Kazan'ı ele geçirmesinden bahsedilir. Bununla birlikte Puşkin, Pugaçov'u çara benzetir:

*“Otağın çayırlara ve dağlara kurarak
Yükseklerden bir kartal gibi süzdü kenti
Ve hendekler kazdırarak ordugâh gerisinde
Gece kente salacağı yıldırımlarını gizledi.”⁴¹¹*

Puşkin tarafından verilen diğer parça, Rus yazar A. Sumarokov'un (1717-1777) stiline benzetilmiştir. Yazı, Pugaçov'un ormanların kralı olan aslana olan benzerliğini vurgular:

*“Doğuştan yırtıcıdır yırtıcı olmasına ya
Aslan, karnını az önce doyurmuştu
Tatlı bir dille bana
“İnime niye geldin?” diye sordu.”⁴¹²*

Aşağıda verilen dörtlük ise bizzat Puşkin tarafından yazılmıştır. Yazar, Knyajnin'i taklit etmiştir. Bu dörtlük, Pugaçov ve Grinyov arasındaki ilişki sebebiyle Grinyov'un tutuklanmasına işaret eder:

*“Kızmayınız efendim, görevim gereğince
Sizi şu an tutuklamak zorundayım.*

⁴¹⁰ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 435.

⁴¹¹ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 441.

⁴¹² Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 451.

*Buyurun, ben hazırım; fakat daha önce
İfademi alacağınızı umarım.*”⁴¹³

3.3.4.3. Rus Halk Edebiyatı Örnekleri

A.S. Puşkin, “Yüzbaşının Kızı” eserinde, okuyucuya doğallığı ve Pugaçov döneminin tarihi koşullarını daha iyi bir şekilde aktarabilmek adına, o dönemin deyim ve atasözlerini de kullanır.

3.3.4.3.1. Atasözleri:

A.S. Puşkin, “Yüzbaşının Kızı” eserinin her bölüm başlangıcı için farklı bir metin seçer. Örneğin kitabın başlangıcında eski bir atasözü yer alır.

“Beregi platye snovu a çest smolodu” olarak söylenen atasözü, eserin genel sorunu olan, şeref ve görev sorununa vurgu yapar:

*“Elbiseni yeniyken, şerefini gençken koru.”*⁴¹⁴

Bu atasözünün geniş bir anlamı vardır. Ancak kısaca bahsetmek gerekirse bu atasözünün içeriğinde, ahlâki değerler ve sosyal davranışlardan bahsedilirken diğer yandan da insan onurunun kaybedildiği zaman yeniden kazanılamayacağı fikri bulunur. İnsan onuru bir elbiseye benzetilir ve eğer ki bozulursa yeniden eski haline getirilemeyeceği vurgulanır.

“Kto ni pop, tot vatka”: “Hiçbir fark yok, değişen bir şey olmaz” anlamına gelir. Türkçeye şöyle çevrilmiştir:

*“Rahip yine rahip kalacak.”*⁴¹⁵

“Bran na vorotu ne visnet”: Eylemlerinizin başkaları tarafından hakarete uğramasından çekinilmemesi gerektiğini anlatan bir atasözüdür:

*“Küfür dediğin avlu kapısına asılmaz ya!”*⁴¹⁶

“Kon o chetıryoh nogah spotıkayetsya”: Herkesin yanılabileceğini söyleyen bir atasözüdür:

⁴¹³ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 473.

⁴¹⁴ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 358.

⁴¹⁵ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 112.

⁴¹⁶ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 387.

“At bile dört ayaklı olmasına rağmen tökezler.”⁴¹⁷

“Bıl molodtsu ne ukora”: Geçmişleri yüzünden insanların yargılanmaması gerektiğini anlatır. Türkçeye şöyle çevrilmiştir:

“Başına böyle bir iş geldi diye de kınamamalı delikanlıyı.”⁴¹⁸

“Na greh mastera net”: İnsanların kolaylıkla günah işleyebileceğini ve günah işlemenin bir ustalık gerektirmediğini anlatan bir atasözüdür. Eserde şu şekilde geçer:

“Ne gelir elden? Bir iştir olmuş bir kere.”⁴¹⁹

“Sterpitsya slyubitsya”: Tek bir çatı altında yaşayan insanların, birbirlerine tahammülleri olmamasına rağmen, zamanla birbirlerine alışmaları ve sevmeye başlamaları anlamına gelir. Türkçeye şu şekilde çevrilmiştir:

“Sabreden derviş muradına ermiş.”⁴²⁰

“Loshadi çujiye, homut ne svoy, pogonyay ne stoy”: Bu atasözü, başkalarının mallarını dikkatsizce kullanan kişiler için söylenir:

“Nasıl olsa ne atlar, ne de koşumlar senin, gönlünün dilediğini yaparsın.”⁴²¹

“Zashyol k kume, da zasel v turme”: Beklenmedik şekilde zor duruma düşmek anlamına gelir:

“Uğrama akrabaya, girer başın belaya.”⁴²²

“Hudoy mir luçşe dobroy ssoru”: Herhangi bir anlaşmanın veya barış halinin en iyi kavga ve savaştan daha iyi olduğunu anlatan bir sözdür:

“Ha şöyle, dedi. Barışın kötüsü, kavganın iyisine yeğdir.”⁴²³

“Ças ot çasu ne legçe!..”: Karşımıza çıkan zorlukların, katlanarak devam etmesi anlamına gelen atasözüdür. Türkçeye şu şekilde çevrilmiştir:

⁴¹⁷ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 400.

⁴¹⁸ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 400.

⁴¹⁹ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 378.

⁴²⁰ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 377.

⁴²¹ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 367.

⁴²² Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 364.

⁴²³ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 388.

“İşler gitgide sarpa sarıyor, diye düşündüm.”⁴²⁴

“Nejdannıy gost huje tatarına”: Bu atasözü, Pugaçov’un istilasına ve Belogorski kalesinin ele geçirilmesine işaret eder. Pugaçov ve adamları, davetsiz misafirlerdir:

“Davetsiz misafir Tatardan kötüdür.”⁴²⁵

“Mirskaya volna, morskaya volna”: Sıradaki atasözü, insanların dedikodularının deniz dalgası gibi değişken olduğunu belirtir. İmparatoriçe söylentilere inanır ve Grinyov’u Sibirya’ya gönderir. Babası da oğlunun hain olduğuna inanır. Ancak gerçek bambaşkadır:

“Halkın ağzında laf

Denizde dalga”⁴²⁶

3.3.4.3.2. Deyimler:

“İz ognya da v polımya”: Zor bir durumdan kaçarken, daha zor bir durumla karşılaşmak anlamına gelir:

“Yağmurdan kaçarken doluya tutulduk...”⁴²⁷

“Derjat v yejovıh rukavitsah”: Birine özenli ve dikkatli bir şekilde yaklaşmak anlamındadır. Eserde bir yerde tam anlamıyla çevrilirken, diğer yerde de karşılığında ‘eti sizin, kemiği benim’ gibi Türkçe deyimle verilir:

“Ona iğneli eldivenle yaklaş olur mu?”⁴²⁸;

“Eti sizin kemiği benim?”⁴²⁹

“Ponyuhat porohu”: Savaşa katılmak, askeri zorluklar yaşamak anlamına gelen bu deyim, eserde şöyle yer alır:

“Hayır, gerçek bir asker gibi orduya hizmet edip tozu dumanı yutmali.”⁴³⁰

⁴²⁴ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 373.

⁴²⁵ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 425.

⁴²⁶ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 481.

⁴²⁷ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 474.

⁴²⁸ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 34.

⁴²⁹ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 373.

⁴³⁰ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 13.

“Tyanut lyamku”: Sürekli zor, monoton ve hoş olmayan bir iş yapmak. Eserde Türkçe’ye şöyle çevrilmiştir:

“Yok; bırak orduda çalışsın, burnunu sürtsün, barut koklasın da züppe değil asker olsun.”⁴³¹

“Vzyat pristupom”: Hücum ederek ele geçirmek anlamına gelen bu deyim, eserde şöyle yer alır:

“Yaşlı da olsa kaleyi kaybetmemiz durumunda neler olabileceğini düşünsene!”⁴³²

“Polojit k nogam”: Elden çıkarmak, devretmek anlamına gelen bu deyim, eserde şöyle yer almaktadır:

“Gidip onu kapıda karşılayıp, ayağına kırmızı halılar serelim bari!”⁴³³

3.3.4.3.3. Türküler:

Pugaçov ve arkadaşları, Grinyov ile birlikte masada otururlarken, Pugaçov arkadaşlarından çok sevdiği bir türküyü okumalarını ister. “Yeşil orman, anne orman” sözleriyle başlayan bu türkü, Grinyov’u derinden etkilemeyi başarır:

*“Ne şumi, mati zelyonaya dubravuşka,
Ne meşay mne dobromu molodtsu dumu dumati.
Çto zautra mne dobromu molodtsu v dopros idti
Pered groznogo sudyu, samogo tsarya.
Esşyo stanet gosudar-tsar menya spraşivat:
Tı skaji, skaji, detinuşka krestyanskiy sın,
Uj kak s kem tı voroval, s kem razboy derjal,
Esşyo mnogo li s toboy bilo tovarisşey?
Ya skaju tebe, nadeja pravoslavnoy tsar,*

⁴³¹ Puşkin, **Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar**, s.357.

⁴³² Puşkin, **Yüzbaşının Kızı**, s 87.

⁴³³ Puşkin, **Yüzbaşının Kızı**, s 84.

Vseye pravdu skaju tebe, vsyu istinnu,
Çto tovarisşey u menya bilo çetvero:
Esşyo perviy moy tovarisş tyomnaya noç,
A vtoroy moy tovarisş bulatnoy noj,
A kak tretiy-to tovarisş, to moy dobroy kon,
A çetvertiy moy tovarisş, to tugoy luk,
Çto rozsılsşiki moyi, to kaleni streli.
Çto vozgovorit nadeja pravoslavnoy tsar:
İspolat tebe, detinuşka krestyanskiy sin,
Çto umel tı vorovat, umel otvet derjat!
Ya za to tebya, detinuşka, pojaluyu
Seredi polya horomami vısokimi,
Çto dvumya li stolbami s perekladinoy.”
“Yeşil orman, anne orman, uğuldama
Engel olma düşünmesine bu delikanlının
Yarın hesap vermeye çıkacağım
En korkunç yargıcın karşısına, çarın
Başlayacak sormaya çar baba
Söyle bakalım köylü oğlu, söyle
Kimlerle gittin soyguna, yağmaya
Çok muydu yoldaşların?
Söyleyeceğim sana çar baba
Bir bir anlatacağım gerçeği
Yoldaşlarım dört taneydi
Birinci yoldaşım karanlık gece
İkincisi çelik hançerim

Safkan atımdı üçüncüsü
Dördüncü yoldaşım sıkı bir yay
Ve amansız oklardı habercilerim.
Aferin, diyecek çar baba
Aferin sana köylü oğlu
Soygunda olduğu kadar
Söz söylemekte de ustasın
İşte bunun için çocuğum
Sana şu karşıkı alanda
Bir ev armağan ediyorum
Üç direk, bir kırıştan yapılma.”⁴³⁴;
“İdamlıkların söylediği bu yalın halk türküsünün, üzerimde bıraktığı
etkiyi anlatamam.”⁴³⁵

Bu türkünün amacı, açıkça savaşmaya hazır olan Rus halkının kendi doğruları için savaşmaya hazır olması ve yargılanmaktan korkmamasını göstermektir. Türküden önce Puşkin, soyguncuların Pugaçov’u sevdiğini, hayatını anlattığı için onlara yakın olduğunu belirtir. Belki de bu sebeple zafer anında neşeli gibi görünen, ancak darağacı ile ilgili bir türkü söylerler. Pugaçov ve yoldaşları, durumlarının umutsuzluğunu anlar, ama artık serflik düzeninin Rus köylülerini köle haline getirmesini izleyemezler.⁴³⁶

İkinci bölümün başlığı olarak alınan türkü, Rus yazar M. Çulkov’un (1744-1792) “Sobraniya Raznih Pesen” (Farklı Şarkılar Albümü) eserindendir. Bu türkü, uzak diyarlara giden genç askerler için yazılmıştır. Grinyov’un askerlik için Orenburg’a doğru yola çıkmasına işaret eder:

“Storona moya, storonuşka,

Storona neznakomaya!

⁴³⁴ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 430.

⁴³⁵ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 431.

⁴³⁶ “Rol Pesni “Ne Şumi, Mati Zelyonaya Dubrava...” v Povesti A.S. Puşkina”
(<http://www.litra.ru/composition/download/coid/00060001184864230924/Er.20.02.2021.>)

Çto ne sam li ya na tebya zaşyol
Çto ne dobry li da menya kon zavyoz:
Zavyozla menya, dobrogo molodtsa,
Pritost, bodrost molodetskaya
İ hmelinuşka kabatskaya.”
“Ey uzak ÷lke, güzel ÷lke
Ey bilmediğim ÷lke!
Ne kendi isteğimle geldim sana
Ne de soylu bir atın sırtında.
Beni, bu yiğit delikanlıyı
Gençliğim ateşi getirdi buraya
Bir de başımdaki şarap dumanları”⁴³⁷

Diğler, Puşkin tarafından yazıldığı düşün÷len türk÷, bir asker türk÷s÷d÷r. Askerlerin sadece hizmet ediyormuş gibi yaptıkları Belogorski kalesinden bahseder. Pugaçov’un saldırısını p÷sk÷rtememesi ise türk÷n÷n haklılığını ispatlar:

“Mı v fortetsii jivyom,
Hleb yedim i vodu pyom;
A kak lyutiye vragi
Pridut k nam na pirogi,
Zadadim gostyam piruşky:
Zaryadim karteçyu puşku.”
“Bizler bu kalenin erleriyiz.
Ekmeğimizi yer, suyumuzu içeriz;
Gelirse amansız düşmanlarımız
Her zaman açıktır soframız

⁴³⁷ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyk÷ler Bütün Romanlar*, s. 363.

Gülleyi koyduk mu topa

İyi bir ziyafet çekeriz onlara.”⁴³⁸

Aşağıda verilecek ilk türkü ise N. İ. Novikov’un (1744-1818) “Sobraniye Narodnih Russkih Pesen” (Rus Türkülerinden Albüm) adlı eserin “Ah Tı, Volga, Volga Matuska” bölümünde yer alır. İkinci türkü de “Buşevalo Moyo Serdtse, Veşevalo” eserinden alınmıştır. Eserde bu türkülerle, Grinyov ve Mariya’nın aşk hikâyesine gönderme yapılır:

“Ah tı, devka, devka krasnaya!

Ne hodi, devka, moloda zamuj;

Tı sprosi, devka, otsa, materi,

Otsa, materi, rodu-plemeni;

Nakopi, devka, uma-razuma,

Uma-razuma, pridanova.”

“Ah sen, genç kız, güzel kız!

Böyle çiçeğin burnunda kocaya varma

Anana babana danış bir kere

Anana, babana, akrabalara

Aklını başına devşir güzel kız

Aklını başına devşir, çeyiz topla”;

“Benden iyisine düşersen beni unutursun

Benden kötüstüne düşersen beni ararsın”⁴³⁹

Türkü, Korkunç İvan’ın Kazan’ı ele geçirmesiyle ilgili bir şarkıdan alıntıdır. Bu bölüm başlığı, Pugaçov’un Belogorski kalesini ele geçireceğine dair ipuçları verir:

“Vı, molodiye rebyata, posluşayte,

Çto mı, stariye stariki, budem skazivati.”

⁴³⁸ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 375.

⁴³⁹ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 393.

“Delikanlılar, kulak verin

Biz yaşlıların anlatacaklarını dinleyin.”⁴⁴⁰

Türkü, “Streletskiy” askerinin öldürülmesiyle ilgili bir türkü olup “Novoye i Polnoye Sobraniye Rossiyskih Pesen”den (Rus Türkülerinin Yeni ve Tam Albümü)nden alıntıdır. Belogorski kalesinde yaklaşık 20 yıl hizmet veren ve sonunda Pugaçov tarafından asılan Yüzbaşı Mironov’u hatırlatır:

“Golova moya, golovuşka,

Golova poslujivaya!

Poslujivala moya golovuşka

Rovno tridtsat let i tri goda.

Ah, ne vıslujila golovuşka

Ni korısti sebe, ni radosti,

Kak ni slova sebe dobrogo

İ ni rangı sebe vısokogo;

Tolko vıslujila golovuşka

Dva vısokiye stolbika,

Perekladınu klenovuyu,

Esşyo petelku şelkovuyu.”

“Başım benim, başcağızım

Sonuncu dereceden memur başı

Tam otuz yıl, üç yıl daha

Sessizce hizmet ettin çara

Ah, kazanamadın başcağızım

Ne beş on kuruş, ne bir mutluluk

Ne bir çift iyi söz

⁴⁴⁰ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 403.

*Ne de büyük bir rütbe
Kazandığın tek şey başcağım
Yüksek bir darağacı oldu
Akçaağaçtan bir giriş
Ve ibrişimden bir ilmek’’⁴⁴¹*

Eserin devamında Puşkin tarafından kullanılan düğün türküsü, annesi ve babası Pugaçov tarafından öldürülen, Mariya’ya işaret eder:

*“Kak u naşey yablonki
Ni verhuşki net, ni otrostoçek;
Kak u naşey u knyaginyuşki
Ni otsa netu, ni materi.
Snaryadit-to yeyo nekomu,
Blagoslovit-to yeyo nekomu.”
“İncecik elma fidanımısın
Ne yaprağı var, ne fişkını
Şu gencecik gelinin de
Ne anası var, ne babası
Ne elinden tutanı var
Ne hayır dua edeni’’⁴⁴²*

3.3.4.4. Somut Miras

Ev:

Grinyov, sevdiği kızı kurtarmak için Belogorski kalesine doğru hareket eder. Ancak yolda Pugaçov’un askerleri tarafından kaçırılır. Hemen Pugaçov’un yanına götürülür. Puşkin, Pugaçov’un yaşadığı evi şu şekilde tasvir eder:

⁴⁴¹ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 415.

⁴⁴² Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 465.

“İki yağ kandiliyle aydınlatılmış, duvarları yaldızlı kâğıtla kaplı bir odaydı bu. Fakat peykeleri, makası, ipe asılı leğeni, köşedeki fırın çatalı ve üstüne toprak çanaklar dizilmiş önlüğüyle herhangi bir köy odasından farkı yoktu. “

“Pugaçov, sırtında kırmızı bir kaftan, ellerini gösterişli bir tavırla böğrüne dayamış, kutsal tasvirlerin altında oturuyordu. ”⁴⁴³

“Krasny Ugol” (Güzel köşe) eski Rusya’da hemen hemen her evde genellikle Mesih’in ikonu, haç, kutsal kitap, kandil gibi manevi değeri yüksek eşyaların bulunduğu başköşedir. İnsanların çok değer verdikleri bu bölüm, genellikle evin doğuya bakan köşesinde yer alır. Krasny ugol, ailenin ibadet etmesi için hazırlanır.⁴⁴⁴

Mutfak Kültürü:

A.S. Puşkin, bu eserin yazımında tarih ve kurguyu beraber kullanır. Ayrıca yazar, Rus kültürünün her alanını hikâyesine dâhil eder. Kahraman Grinyov, evinde eğitim alan, soylu bir ailenin çocuğudur. Grinyov’un annesi bir gün evde reçel hazırlamaktadır:

“Bir sonbahar günü annem salonda reçel kaynatıyor, ben de onun yanında durmuş fıkır fıkır kaynayan köpüklere bakarak yalanıyordum. ”⁴⁴⁵

Reçelin tarihi ise çok eski zamanlara dayanmaktadır. Reçel, ilk kez İran’da yapılır. Meyveler, gül suyu, bal ve nişastadan hazırlanırdı. Reçel, IV. yüzyılın sonu ve V. yüzyılın başında Roma halkı tarafından da bilinirdi. Çeşitli bitkilerden hazırlanırdı. Reçel ilk kez Avrupa’ya XIV. yüzyılda ulaşır. Rusya’ya da aynı dönemde gelen reçel, bu zamanlarda şeker bulunamadığı için bal ve pekmez ile yapılırdı. Reçel yapımında ise Rusya’da bataklık ve orman meyveleri kullanılırdı. 18-19. yüzyılına gelindiğinde ise reçel, Rusya’da bir gelenek haline gelir. Her ailenin kendine özgü,

⁴⁴³ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 454.

⁴⁴⁴ “İkon Köşesi”, (<https://www.ortodokslartoplulugu.org/manevi-yasam/ikon-kosesi/> /Er. 02.03.2021.)

⁴⁴⁵ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 355.

gizli bir reçel tarifesi olurdu. Her anne, becerilerini kızlarına aktarırdı.       reçel yapmak, piyano  alıp resim yapmak kadar önemli bir yetenektir.⁴⁴⁶

Giyim-Ku am:

Eserin kahramanı Grinyov, askere gitmeye hazırlanmaktadır. Savelyiç'le yola çıkmadan önce sırtına tav an k    gocu unu alır ve üstüne tilki derisinden bir yelek giyer:

 Sirtına tav an k    bir gocuk, onun üstüne de tilki derisinden bir yelek giydirdiler. ⁴⁴⁷

Rusya'da 12 ay sürebilen so uklardan ötürü k  kten kaban, giyim konusunda ayrı yerde tutulur. K  k yapımında genellikle ucuz olması sebebiyle koyun derisi kullanılırdı. Ancak tilki, rakun, tav an gibi hayvanların da k  kleri kullanılabilirdi. 17.-18. yüzyıllar arasında, Rusya'da soylu insanlar, gösteriş yapabilmek için yazın bile deri ceketler kullanırlardı. Aslında k  k, Rusya'da bir sosyal sınıf belirtisi haline gelmiştir.⁴⁴⁸ Ancak tüm bunların dışında, Grinyov'un kullandığı tav an derisi gocuk, Grinyov'un hayatta kalmasını sağlayacaktır.

Grinyov, kılavuzlarıyla birlikte en yakında bulunan ve Yayık Kazaklarından olan bir hancıya ait bir hana varır. Hanın duvarında ise bir tüfek ile uzun bir Kazak kalpağı asılıdır:

 Duvarda bir t fekte uzun bir Kazak kalpağı asılıydı. ⁴⁴⁹

Hancının üzerinde de Tatar  alvarı vardır:

 Yırtık bir kaftanla bir Tatar  alvarı vardı üzerinde. ⁴⁵⁰

Bu geleneksel kıyafet, yüzyıllar öncesine dayanır. Sadece Tatarlar değil, aynı zamanda Rusya'da yaşayan birçok millet bu tarz  alvar kullanmıştır.

⁴⁴⁶   storiya Varennya: V  yom Otl  iye Sovremennogo Deserta Ot Starinn h Retseptov 
(<https://woman.rambler.ru/cooking/42521400-istoriya-varennya-v-chem-otlichie-sovremennogo-deserta-ot-starinn h-retseptov/>/Er.17.02.2021)

⁴⁴⁷ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün   k ler Bütün Romanlar*, s. 358.

⁴⁴⁸  Tulup (Odejda) 

([https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%83%D0%BB%D1%83%D0%BF \(%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%B6%D0%B4%D0%B0\)/Er.20.02.2021](https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%83%D0%BB%D1%83%D0%BF (%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%B6%D0%B4%D0%B0)/Er.20.02.2021))

⁴⁴⁹ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün   k ler Bütün Romanlar*, s. 369.

⁴⁵⁰ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün   k ler Bütün Romanlar*, s. 369.

Görev yeri olan Belogorski kalesine ulaşan Grinyov, komutanın yanına gider. Komutanın kıyafeti dikkat çekicidir.

“Yaşlı, uzun boylu, dinç bir adam olan komutan, başında takke, sırtında bej renkli, pamuklu bir gecelik entariyle onların karşısında duruyordu.”⁴⁵¹

Pugaçov, kale saldırısı sırasında, üstünde Rusların millî kıyafeti olan kırmızı bir kaftan ve elindeki kılıç ile tasvir edilir.

“Kalabalığın tam ortasında beyaz bir at üstünde, kırmızı kaftanlı, yalın kılıç bir adam ilerliyordu. Pugaçov olmalıydı bu.”⁴⁵²;

“Pugaçov, sırtında kırmızı bir kaftan, ellerini gösterişli bir tavırla böğrüne dayamış, kutsal tasvirlerin altında oturuyordu.”⁴⁵³

Pugaçov’un giydiği kıyafetler, dönemin önemli bir tasvirini oluşturur. Kaftan kelimesi Farsçadan gelmektedir. 15. Yüzyıldan itibaren Rusya’da kullanılmaya başlayan kaftan, genellikle gri veya mavi renkte olur ve pamuk veya ketenden dikilirdi. I. Petro döneminden itibaren ise kaftan Rusya’da askeri kıyafet olarak kullanılırdı.⁴⁵⁴

18. yüzyılın ortalarında Orenburg, günümüz Başkurdistan, Tataristan ve Kazakistan topraklarının bazı bölümlerini içeriyordu. Orenburg’un bu topraklara sahip olması sebebiyle, içerisinde farklı milletlerden birçok insan yaşamaktaydı. Tüm bu insanların kültürlerine uygun olarak giyinmeleri de o dönemde Orenburg’da çeşitli kültürlerin kıyafetlerinin görülmesine sebep olmuştur. Eserde ise, farklı kültürlerin yaşayışı, karşımıza farklı kültürlerin kıyafetlerinin bir araya getirilmesi ile sunulur:

“Uzun boylu, güçlü yapılı, kırk beş yaşlarında bir adamdı. Sık, kıvrık sakalı, delip geçici bakışlara sahip gri renkli gözleri, alnında ve yanaklarında çiçek hastalığından kalma kırmızı lekeler, geniş yüzüne tuhaf bir ifade katıyordu. Üstünde kırmızı bir gömlek, bir Kırgız

⁴⁵¹ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 379.

⁴⁵² Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 417.

⁴⁵³ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 454.

⁴⁵⁴ “Kaftan”,

(<https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D1%84%D1%82%D0%B0%D0%BD/> Er. 02.03.2021)

elbisesi ve geniş Kazak şalvarı vardı.”⁴⁵⁵;

“Sırma işlemeli bir Kazak kaftanı vardı sırtında. Sırma püsküllü, uzun, samur külahını kaşlarının üstüne yıkmıştı.”⁴⁵⁶

Grinyov ve Mariya, Pugaçov’un yardımıyla kaçmayı başarıp tam Orenburg’a döndüklerinde Grinyov, Pugaçov’un dostu olmaktan dolayı tutuklanır. Babasının devlete olan hizmetlerinden dolayı ölüm cezası yerine, Sibirya’ya sürgün edilmesine karar verilir. Mariya, çariçeyi bulmak için yola koyulur. Bir parkta otururken çariçeyi görür. Puşkin, eserde çariçenin sabah kıyafetini şöyle tasvir eder:

“Beyaz bir sabah elbisesi ve kolsuz bir bluz vardı kadının üzerinde.”⁴⁵⁷

At:

İsyancılara kaptırdıklarından dolayı çok üzgün olan Grinyov’un yaşlı yardımcısı Savelyiç, yolculuk yapmaları için Pugaçov’un verdiği at ve koyun postunu görünce kendi kendine söylenir. Başkurt atı, Rusya Federasyonu’nun içerisinde yer alan Ural Dağlarında ve batıya doğru uzanan Başkurdistan Cumhuriyeti’nde yetiştirilmektedir. Olağanüstü dayanıklı olmasıyla bilinir: ⁴⁵⁸

“Gerçi ne lagar Başkird beygiri, ne de koyun postundan gocuk dolandırıcıların bizden aşındıklarının ve senin o bağışladığının yarısı etmez ya, neyse, yine de işe yararlar; sonra, domuzdan bir kıl koparsan kârdır.”⁴⁵⁹

Resmi Daireler, Kanunlar: Meslekler:

“Prikaznya İzba”: Rusya’da valiler tarafından yönetilen askeri ve bölgesel yönetim organıdır:

“Hlopuşa’nın buyruğuyla nöbetçi Kazak beni hükümet kulübesine götürdü.”⁴⁶⁰

⁴⁵⁵ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 144.

⁴⁵⁶ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 420.

⁴⁵⁷ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 489.

⁴⁵⁸ “Baskurt at-Bashkir horse” (https://tr.qaz.wiki/wiki/Bashkir_horse/Er.20.02.2021.)

⁴⁵⁹ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 440.

⁴⁶⁰ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s.459.

“Blagodeyatelnıy ukaz”: İşkenceyi yasaklayan anlamına gelen bu kanun eserde şu şekilde kullanılır:

“O zamanlar işkence, adaletin işleyişinde öylesine köklüydü ki sonrasında işkenceyi yasaklayan kanun yürürlüğe girdiğinde uzun süre etkisiz kalmıştı.”⁴⁶¹

“Kollezskiy Sovetnik”: Departman başkanı anlamına gelir ve eserde şu şekilde kullanılmıştır:

“Nasıl olur müdür bey? Diye karşı çıktı. Ya savunma harekâtını benimseyeceksiniz, ya saldırı... Üçüncü bir taktik hareket yoktur.”⁴⁶²

Puşkin bu ifadeleri, eserdeki tarihsel tadı arttırmak için kullanır.

Pipo:

Orenburg’a geri dönmeyi başaran Savelyiç ve Grinyov, derhal generalin yanına götürülürler. General, Grinyov ile konuşurken piposuyla ilgilenmeye başlar:

“Burada durdu, piposunu yeniden doldurmaya başladı.”⁴⁶³;

“General lületaşından piposunu tüttürerek bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu.”⁴⁶⁴

Pipo, ilk olarak 16. yüzyılda Amerika’da ortaya çıkar. Kil, taş, cam, lüle taşı gibi malzemelerden üretilir. Rusya’da ise 1697 yılında I. Petro tarafından yasallaştırılır. I. Petro, İngilizler ile anlaşma yapar ve Rusya, yapılacak olan satışlardan kâr kazanır.⁴⁶⁵

Bilardo:

Bilardo oyununun doğuşu, yüzlerce yıl öncesine dayanmaktadır. Bilardo oyunu, Rusya’ya I. Petro döneminde gelmiştir. Hollanda’da bulunduğu dönemde bilardo oyunu gören Petro, Rusya’da bilardo masası yapılmasını emreder ve çevresiyle bilardo oynamaya başlar. Bilardo oyunu bazı Rus yöneticileri cezbetmeyi başarır.

⁴⁶¹ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s 84.

⁴⁶² Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s.443.

⁴⁶³ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 444.

⁴⁶⁴ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 448.

⁴⁶⁵ “Kuritelnya Trubka”

(https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%83%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%D1%8F_%D1%82%D1%80%D1%83%D0%B1%D0%BA%D0%B0/E r. 19.02.2021.

Çariçe Anna İvanovna'nın neredeyse her gün zamanının bir bölümünü bilardo oynamak için ayırdığı bilinir. Bilardo, Rusya'da duyulmaya başlandıkça, saraylara, otellere ve malikânelere ulaşmaya başlar. Hatta bu oyunu daha eğlenceli hale getirebilmek adına insanlar, bazı zorluklar ekler. Bilardo servisi yapmakla ve sayı hesaplaması yapmakla görevli olan marker, kazandığında bir kadeh votka içer, kaybettiğinde ise dört ayaküstünde bilardo masasının altından geçer.⁴⁶⁶ A.S. Puşkin, Grinyov'un Simbirsk'te girdiği hanın içinde bilardo oynayanları şu şekilde anlatır:

*“Oyun arkadaşı olan markacı, kazandığında bir kadeh votka içiyor, kaybedince bilardo masasının altından dört ayak olup sürünüyordu.”*⁴⁶⁷

Fal Bakma:

Ünlü Fransız kâhin Marie Lenormand, kartlarla fal bakmanın ünlü olmasının sebeplerinden en önemlisidir. İnanılmaz başarılı öngörülleri herkesi şaşırtır. 19. Yüzyılda ünü o kadar meşhurdur ki, falcılık için rehberi ve kartları tüm Avrupa'ya yayılır. Ayrıca kumar oynamak için de kullanılan kartlar, 36 kartlık bir deste halinde üretilir. İlk olarak Rusya'da 1782 yılında oyun kartları falcılık rehberi olarak hazırlanır. Falcılığın ise en meşhur olduğu dönem, A.S. Puşkin'in sanatsal üretiminin en yoğun zamanlarına denk gelir.⁴⁶⁸

Eserde, Belogorski kalesinin komutanının eşi, kartlar ile fal bakar:

*“Bir köşede iskambil falı açan komutanın karısı:”*⁴⁶⁹

Düello:

Grinyov kale hayatına çabuk alışır. Ancak bir türlü anlaşılamadığı, asker Şvabrin'dir. Onlar, Grinyov'un hoşlandığı kız Mariya yüzünden düello yapar:

*“Sizi düelloya davet ediyorum.”*⁴⁷⁰

Düellolar, ilk olarak İtalya'da başlar. XIV. Yüzyıldan itibaren soylu insanlar ölümcül düellolar için sebepler arar. Ancak düellonun Rusya'ya gelişi Büyük Petro

⁴⁶⁶ “İstoriya Russkogo Bilyarda” (<http://www.ruptur.com/sovety/sovet-4/istoriyarus/>/Er. 18.02.2021)

⁴⁶⁷ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 358.

⁴⁶⁸ “İz İstorii Gadaniya na Kartah v Rossiyskoy İmperii” (<https://www.russcards.com/history-of-divination/>/Er. 17.02.2021.)

⁴⁶⁹ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 388.

⁴⁷⁰ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 386.

döneminde gerçekleşir. Fakat 1715 yılında çıkarılan bir kanun ile askerlerin düello yapması yasaklanır, katılımcıların mülklerine el konulacağı hatta ölüm cezasıyla çarptırılacağı bildirilir.⁴⁷¹ Üzerine inceleme yapılan eserin yazarı A.S. Puşkin'in ölüm sebebi de bir düellodur.

Grinyov ile Şvabrin'in düellosunu öğrenenler, bu düelloyu engellemeye çalışıyorlardı. Grinyov'a ordu tüzüğünde düellonun yasaklandığını belirtiyorlardı. Bu tarihî bilgi, tarihle uyuşmaktadır. 1715 yılında çıkarılan kanunla birlikte, Rusya'da askerlerin düello yapmaları yasaklanır:⁴⁷²

“Ordu tüzüğüne düello yasaklanmıştır.”⁴⁷³

Askeri Düzen

Kadınları Koruma:

Birçok ülke tarihinde, geri planda bile olsa savaşlarda yer alan kadınlar vardır. Her ülkenin geçmişte ve bugününde olduğu gibi o dönem de kadınlar savaştan uzak tutulur ve korunmaya çalışılırdı. Eserde Pugaçov'un kaleye saldırı düzenleyeceği öğrenilince alınan ilk karar, kadınların güvenli bir yere gönderilmesi olur. Bu durum, Rus kültüründe kadınlara verilen değeri gösterir:

“Fakat kadınların güvenliğini düşünmek zorundayız. Yol henüz tehlikeli değilse, onları Orenburg'a ya da daha uzak, daha güvenli, canilerin ulaşamayacağı bir yere gönderin.”⁴⁷⁴

Bu kural, Rusya'da I. Petro'nun döneminden itibaren yaygın olarak kullanılmaya başlar.

Trampet Çalma:

Kalede görevli askerler, saldırıya karşı savunma pozisyonu alır. Komutan, kapının açılmasını ve trampetlerin çalmasını emreder.

“Kapılar açılsın, trampetler çalsın! Evlatlarım, ileri! Hücum! Ardım sıra gelin!”⁴⁷⁵

⁴⁷¹ “Dueli i Duelyanty” (<https://www.culture.ru/materials/170333/dueli-i-duelyanty>/Er. 17.02.2021.

⁴⁷² “Dueli i Duelyanty” (<https://www.culture.ru/materials/170333/dueli-i-duelyanty>/Er. 17.02.2021.

⁴⁷³ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 390.

⁴⁷⁴ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 412.

⁴⁷⁵ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 419.

Ancak trampetlerin Rusya tarihinde çok daha önemli bir yeri vardır. Tarihi bir gerçek olan bu trampetler, ilk kez 1552 yılında Kazan kuşatması sırasında kullanılır ve küçük müfrezelerin liderleri tarafından taşınır. I. Petro, trampetlerin popüler hale gelmesinde katkıda bulunur. Her askeri birliğe, trampet çalan askerler görevlendirilmesi konusunda kanun hazırlar. Bu davulcuların önemi ise 1853-1855 yıllarında gerçekleşen Kırım savaşında azalır. Ancak 1910 yıllarından itibaren yeniden eski ünlerine kavuşurlar.⁴⁷⁶

Pala:

Eserde, bir askerin anlattığı anılar içerisinde Türk palasından bahsedilir. Bu kendine has dövülen silah çeşidi, tek telli, tek kenarlı ve orta derecede kavisli şekilde dövülen bir kılıç türüdür. Geçmiş yıllarda Hunlar, Avarlar, Göktürkler, Osmanlılar gibi çeşitli Türk hanlıkları tarafından kullanılmıştır.⁴⁷⁷

*“Tam Türk işi palamı sallamak üzereyken, adam kalpağını çıkararak:”*⁴⁷⁸

Ekmek ve Tuzla Karşılama:

Pugaçov kaleye girerken, yenilgiyi kabul eden halk, kapılarının önüne ekmek ve tuz ile çıkar:

*“Ahali, ellerinde ekmek ve tuz, kapılardan çıkıyordu.”*⁴⁷⁹

Eski bir Slav geleneği olan ekmek ve tuz, sadakatin, zenginliğin ve bereketin simgesidir. Eski inanç ve geleneklere göre ise yenilen şehirler, fatihlerine ekmek ve tuz ikram ederdi.⁴⁸⁰

Mendil Sallama:

Pugaçov, komutanın evinin önüne oturur. Pugaçov’un askerleri ise esirleri diz çöktürür ve Pugaçov’a bağlılık yemini etmelerini söyler. Bağlılık yemini etmeyenler de Pugaçov’un mendil sallama hareketi üzerine boyunlarından asılır:

⁴⁷⁶ “Baraban”

(<https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%B0%D0%BD/Er.17.02.2021.>)

⁴⁷⁷ “Türk Kılıcı” (https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_k%C4%B1l%C4%B1c%C4%B1/Er.19.02.2021.)

⁴⁷⁸ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 446.

⁴⁷⁹ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 420.

⁴⁸⁰ “Hleb-Sol” (<http://www.o-soli.ru/sol-v-kulture/khleb-sol/>Er. 19.02.2021.)

“Pugaçov’un yüzü karardı, elindeki beyaz mendili salladı. Birkaç Kazak, yaşlı yüzbaşığı yakalayıp darağacına sürüklediler.”⁴⁸¹

Mendil sallamak, selamlamak veya uğurlamak anlamına gelir. Pugaçov, aslında mendiliyle birlikte, asılacak insanları uğurlamaktadır.⁴⁸²

3.3.5. Eserin Dili

“Yüzbaşının Kızı” eserinin başkahramanı, kurgusal bir karakter olan P. Grinyov’dur. Roman, karakterlerin duygularını ve deneyimlerini kolaylıkla okuyuculara aktarmak amaçlı, uygun bir tür olan “anı” türünde yazılmıştır. Ayrıca A.S. Puşkin’in kullanmış olduğu birinci şahıs anlatısı, yazarın eseri daha basit ve canlı bir dille yazmasına imkân vermiştir. Ayrıca, okuyucunun metni algılamasını ve olay örgüsüne kendini kaptırmasını da kolaylaştırmıştır.

Eserdeki kahramanların konuşmaları, eserdeki tarihsel zamana uygun olarak şekillendirilmiştir. Romanda eylem, E. Pugaçov’un ayaklanması sırasında gerçekleşir. Puşkin’in söylediğine göre, metne tarihsel bir tat verebilmek için, anlatının dilini eskileştirir. Rastgele birkaç dönemin dilini karıştırmaz, yalnızca genel görünümü şekillendirir ve böylece okuyucular yazılanları okuyabilir, eserdeki zaman akışı da bozulmaz. Her bir karakterin kendine özgü bir konuşma tarzı vardır. Bu sayede okuyucular, dönemin çeşitli ve canlı diline ait örneklerle tanışır.

3.3.6. Eserde Psikolojizm

“Yüzbaşının Kızı” eseri sadece gerçekçi bir yazar tarafından yazılmış tarihî bir roman değildir, aynı zamanda psikolojik romandır. Puşkin’in psikolojisi münzevidir ancak karakterlerin ve tarihsel anlatının ideolojik zenginliğinin ortaya çıkmasında önemli rol oynar. Psikoloji, kahramanların karmaşık, çelişkili eylemlerinde, diyaloglarda, kurgusal başkahramanlardan Grinyov’un belli durumlardaki insan tasvirinde ve yazarın duyguları, eylemleri hakkındaki doğrudan yansımalarda kendini gösterir.

Psikolojinin araştırma merkezinde iki karakter yer alır, Pugaçov ve Grinyov. Romanın anı şeklinde yazılmış olması, Puşkin’e, kahramanın kendini anlatmasına

⁴⁸¹ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*, s. 421.

⁴⁸² “Mendil Sallamak” (https://tr.wiktionary.org/wiki/mendil_sallamak/Er.20.02.2021.)

izin verir. Grinyov'un düşüncelerini ve çelişkili hareketleri hakkındaki endişelerini öğrenmeye yardımcı olur. Grinyov, Pugaçov ile dostane bir ilişki başlar, hatta ona sempati duyar:

“Zalimliklerini ve kanlı eylemlerini hatırladıkça şimdi benimle sevgilimi kurtarmaya gelmesi bana garip geliyordu. Pugaçev onun Mironov'un kızı olduğunu bilmiyordu. Şvabrin ona her şeyi anlatabilir ya da Pugaçev gerçeği başka yollardan öğrenebilirdi. O zaman Marya'nın hali nice olurdu? Bunu düşündükçe titriyordum, tüylerim diken diken oluyordu.”⁴⁸³

Grinyov, romanın sonunda Pugaçov'un yakalandığını öğrendiğinde duygularını şöyle açıklar:

“Ama itiraf etmeliyim ki içimde tüm bu sevincimi gölgeleyen bir his vardı. Bir sürü günahsız canından eden adamın nasıl cezalandırılacağını düşündükçe huzurum kaçıyordu. “Ah, Pugaçev! Neden ölümün bir süngüyle ya da topla olmadı ki? Bu senin için daha iyi olurdu,” diye geçiriyordum içimden üzüntüyle.”⁴⁸⁴

Grinyov'un ruh halinin psikolojik durumu, anı yazarının samimiyetini ve insanlığını ortaya çıkarırken, hikâyesinin güvenilirliğini arttırır, okuyucuları isyancıların dünyasına götürür ve onları Pugaçov hakkındaki gerçeklerden uzaklaştırmaya çalışır. Bu dünya eserde, Grinyov ve Pugaçov'un arasındaki çatışmalarda ortaya çıkar.

Grinyov'un Pugaçov tarafından affedildiği sahnede Pugaçov, Grinyov'u darağacından kurtaran kendisine bağlılık yemini etmesini ister. Dramatik bir sahne yaratılır. Grinyov, kendi deneyimlerinden oldukça detaylı bahseder. Pugaçov'un elini öpmez. Ancak Pugaçov sabırla bekler:

“Pugaçev'in işaretiyle serbest bırakıldım.”⁴⁸⁵;

“Pugaçev elini, öpmem için bana uzattı. Etrafımdaki herkes, “Hadi öp, elini öp” diye bağııyordu. Ama böyle küçük düşmektense zalimce öldürülmeyi tercih ederdim.”;

⁴⁸³ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s 150.

⁴⁸⁴ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s 174.

⁴⁸⁵ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s 100.

*“Hiç hareket etmeden öylece durdum. Pugaçev elini çekti ve gülerek,
“Asilzade sevinçten aklını yitirmiş olmalı, kaldırın şunu!” dedi.”⁴⁸⁶*

Çoğu zaman bir jestte, yüz ifadesinde, harekette, bir eylemde Puşkin, okuyuculara kahramanın duygularının ve güçlü hislerinin gizli dünyasını gösterir. Puşkin, bu sahnede, anlamlı bir duraklamadan bahseder. Pugaçov elini uzatıp beklerken, Grinyov ise önünde diz çökmüştür:

*“Babamız seni bağışladı,” dediler. O an hiçbir şey hissetmiyordum.
Kurtulduğuma ne seviniyor ne de üzülüyordum. Beni yeniden haydut
herifin önüne getirip zorla diz çöktürdüler.”⁴⁸⁷*

Ancak Pugaçov gerginliği durdurmak için elini indirir, güler ve Grinyov’u kaldırmalarını söyler:

*““...kaldırın şunu!” dedi.”;
“Beni kaldırıp serbest bıraktılar.”⁴⁸⁸*

Ancak Puşkin bu sefer jest ve mimiklerin anlatımıyla sınırlı kalmaz. En içteki duyguların gizli dünyasına girmek için yeni bir fırsat daha yaratır. Bu fırsat, okuyucunun kahramanın durumunu tahmin etme yeteneğidir. Okuyucunun ne düşündüğünü, bir kişinin bunu veya başka bir olayı nasıl yaşadığını tahmin edebilir, bunun için ise koşullar oluşturulması gerekir. Böylece bu durumda koşullar yaratılmış olur. Bu iki irade ve iki inancın çatışması için sevinmek, Pugaçov’a karşı minnet duygusu hissetmek mümkün olmaz belki, ancak burada Pugaçov’un ahlâki inceliğini, asaletini, zekâsını ve nezaketini tahmin etmek mümkündür.

Yoğun çatışma sahnelerinde, roman boyunca tahmin etme tekniği kullanılır. Grinyov’un aldatmacasının Şvabrin tarafından keşfedildiği bölüm, psikolojik olarak ilginçtir. Kaptan Mironov’un kızı Mariya’yı kurtarmak için Pugaçov’dan yardım isteyen Grinyov, Pugaçov’a Mariya’nın Kaptan Mironov’un kızı olduğunu söylemeden onu bilerek kandırır. Şvabrin ise kendini kurtarmak için Grinyov’un Pugaçov’a yalan söylediğini anlatır. Yine psikolojik açıdan önemli bir sahne yaratılır:

⁴⁸⁶ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s 101.

⁴⁸⁷ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s 100.

⁴⁸⁸ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s 101.

“Pugaçev alev alev yanan gözlerini benim üzerime çevirdi.

“Tüm bunlar da ne demek oluyor?” diye öfkeli bir şaşkınlıkla sordu.

Ben de dürüstçe, “Şvabrin doğru söylüyor,” dedim.

“Bana bundan söz etmedin!” dedi Pugaçev. Yüzünün rengi değişmişti.

“Düşünsene! Adamlarının önünde, herkesin içinde onun Mironov’un kızı olduğunu nasıl söyleyebilirdim ki? Onu parçalamazlar mıydı? Kimse ellerinden kurtaramazdı!”

“Doğru söylüyorsun. Benim ayyaşlar zavallı kıza merhamet etmezlerdi. Rahibin karısı onları aldatmakla iyi etmiş.”⁴⁸⁹

Pugaçov’un, Grinyov’un söylemiş olduğu yalandan sonra nasıl hissettiği anlatılmaz. Ancak diyalog, konuşanların tonlamaları, Pugaçov’un dışa vuran hareketleri o kadar etkileyicidir ki, onun neler hissettiğini ve düşündüğünü tahmin etmek güç olmaz. Puşkin, Pugaçov’un psikolojik durumunun üç yanını gösterir. Grinyov’un yalanını öğrendikten sonra kızgın bir şekilde Grinyov’a bakarken:

“Pugaçev alev alev yanan gözlerini benim üzerime çevirdi.”⁴⁹⁰

Grinyov’un tüm bu olanları onaylamasından sonra, Pugaçov’un ne hissettiğini Puşkin, okuyucularla paylaşmaz. Ancak inandığı, güvendiği ve iyilik yaptığı bir kişi tarafından aldatılır:

“Bana bundan söz etmedin!” dedi Pugaçev. Yüzünün rengi değişmişti.”⁴⁹¹

Grinyov açık yüreklilikle Pugaçov’a neden yalan söylediğini açıklar. Zeki ve hassas bir insan olan Pugaçov, bu durumu anlayışla karşılar:

“Doğru söylüyorsun. Benim ayyaşlar zavallı kıza merhamet etmezlerdi. Rahibin karısı onları aldatmakla iyi etmiş.”;

“Pugaçev’in acımasız kalbine dokunmuşa benziyordum.”⁴⁹²

⁴⁸⁹ Puşkin, **Yüzbaşının Kızı**, s 158.

⁴⁹⁰ Puşkin, **Yüzbaşının Kızı**, s 158.

⁴⁹¹ Puşkin, **Yüzbaşının Kızı**, s 159.

⁴⁹² Puşkin, **Yüzbaşının Kızı**, s 158.

Puşkin, yaratmış olduğu Psikolojik çatışmalarla beraber, okuyucuyu Pugaçov’un asaletine, nezaketine ve insanlığına ikna etmeye zorlar. İsyancının tüm bu beklenmeyen özellikleri, okuyucuların Pugaçov’a karşı istemsiz bir sevgi beslemesine sebep verir. Grinyov da daha önce bahsedildiği gibi okuyucuların duygularına tercüman olarak bu sevgiyi eserin sonunda okuyucuya anlatır:⁴⁹³

*“Ah, Pugaçev! Neden ölümün bir süngüyle ya da topla olmadı ki? Bu senin için daha iyi olurdu,” diye geçiriyordum içimden üzüntüyle.”*⁴⁹⁴

3.4. Eserde Tarihi Karakterler

“Yüzbaşının Kızı” eseri A.S. Puşkin’in yaklaşık 3 sene boyunca yaptığı araştırmalar sonucu hazırladığı tarihî bir öyküdür. Öykünün konusu, Yemelyan Pugaçov (1742-1775) adında bir Kazak’ın⁴⁹⁵ kendini III. Petro (1728-1762) olarak tanıtip Rusya’nın çeşitli bölgelerine hâkim olacak kadar büyük isyanlar başlatmasıdır. Bu isyan tarihte “Vosstaniye Pugaçova” (Pugaçov Ayaklanması) adıyla anılır.

Tarihte olan mevcut olayı öyküsünde kullanan Puşkin, eserinde Yemelyan Pugaçov ve onun yandaşı Afanasiy Sokolov (Hlopuşa) ile İvan Beloborodov ve II. Katerina ve onun sadık generalleri Pyotr Golitsın, İvan Mihelson, Minih ve Mihail Traubenberg gibi tarihî şahısları da doğal şekilde esere tabi eder.

3.4.1. Yemelyan Pugaçov (1742-1775)

Tarihte:

Yemelyan Pugaçov (1742-1775), doğum tarihi kesin olmamakla beraber, 1742 yılında, Rusya’da Zimoveyskaya adında bir Don bölgesinde doğar (Şimdi Volgograd bölgesi). 1774 yılında yapılan bir soruşturmada 32 yaşında olduğu tespit edilir. Köylü bir ailenin oğlu olan Y. Pugaçov’un babası İvan Mihayloviç Pugaçov (?-1762), annesi ise Anna Mikhaylovna Pugaçova (?-1772)’dır. Geniş bir aileden gelen Yemelyan Pugaçov, ailenin en küçük evladı olur. Pugaçovlar, soyadlarını dedeleri olan Mikhail Pugaç’dan (Doğum tarihi ve ölüm tarihi bilinmiyor) alırlar. O dönemde

⁴⁹³ “Realizm Romana “Kapitanskaya Doçka”, (<https://schooltask.ru/realizm-romana-kapitanskaya-dochka/>/Er. 20.02.2021.)

⁴⁹⁴ Puşkin, **Yüzbaşının Kızı**, s 174.

⁴⁹⁵ Don Kazakları veya Donlular olarak anılan halk, Orta ve aşağı Don bölgesi boyunca yerleşmiş Slav asıllı Kazak halkıdır.

yaşayan birçok Don Kazağının aksine, Ortodoks inancına sahiplerdir. Yemelyan, 17 yaşına kadar tarım işleriyle ilgilenen babasına yardım eder. Babası emekli olduktan sonra, askeriye kayıtlı olur.⁴⁹⁶

18 yaşına geldiğinde Prusya'ya gönderilen Y. Pugaçov, Kazak ordusunda görev alır. 1756 ve 1763 yılları arasında 7 yıl savaşları⁴⁹⁷ olarak bilinen savaşa katılır. Bu savaşta Kont Z.G. Çernişev'in (1722-1784) emri altında savaşır. Ardından Albay İlya Denisov (1718-1787'den sonra), Pugaçov'u birliğine alır. Pugaçov, Prusya'da 3 farklı bölgede bulunur. Birkaç savaşa katılır ve hiçbir yara almadan kurtulur. Sadece bir gece yapılan tatbikatta, İlya Denisov'un atlarından birini kaçırdığı anlaşılan Pugaçov, kırbaç cezasına çarptırılır. III. Pyotr'ın (1728-1762) ölümünden sonra, Rusya'ya geri döner ve 1763'ten 1767 yılına kadar kendi köyünde kalır.⁴⁹⁸

Pugaçov, 1770 yılında Osmanlılara karşı savaşır ve bu savaşın sonunda hastalanır. Kısa bir süre izinli sayılır. İzni bittikten sonra orduya dönmeyi kabul etmez ve kaçar. Hayatının sonuna kadar kaçak olarak yaşar. Daha önce Polonya'ya inançlı insanları bulmak için yaptığı bir iş gezisinde tanıştığı bağlantılar sayesinde Novorossiya'da inananların köyünden birinde saklanır. Pugaçov, kendisini Polonya'dan ayrılan bir muhalif ilan eder ve oturma izni alır. Kasım 1772'den itibaren bu bölgede yaşamaya başlar.⁴⁹⁹

Pugaçov, 1772 yılında Kazak ayaklanmasının katılımcılarıyla bir toplantı yapar ve ilk kez burada kendini İmparator III. Petro adıyla tanıtır. Ancak bu ismi kullanması başını belaya sokar. Meçetnaya Sloboda bölgesinde tutuklanır. Kırbaç ve ömür boyu ağır çalışma cezasına çarptırılır. Karar alınmadan 3 gün önce 29 Mayıs 1773'te Pugaçov, yanında iki mahkûmla birlikte kaçar. Yaik Kazaklarının topraklarına ulaşınca 1772'de ayaklanmaya katılan insanlarla temas kurmayı başarır. D. Karavayev (1724-?), M.G. Şigayev (1736-1775) ve I.N. Zarubinçika (1736-1775)

⁴⁹⁶ “Yemelyan Pugaçov-Biografiya, İnformatsiya, Liçnaya Jizn.”, (<https://stuki-druki.com/authors/pugachev-emeljan.php>/Er. 09.10.2020.)

⁴⁹⁷ Yedi Yıl Savaşı ya da Yedi Yıl Harbi, Avrupa'nın güçlü devletleri arasında, 1756-1763 yılları arası yaşanmış bir dizi askeri çatışmadır. Savaşın nedeni Büyük Britanya ve Fransa için aralarındaki sömürge yarışı; Avusturya ve Prusya içinse Orta Avrupa hegemonyasıdır.

⁴⁹⁸ Yuriy Aleksandroviç Limonov, “Yemelyan Pugaçov i Yego Soratniki.” (<https://history.wikireading.ru/15859>/Er. 14.10.2020.)

⁴⁹⁹ Nikolay İlyaşenko, “Pugaçov v Mozdoke.”, (<http://sevosetia.ru/Article/Index/128217>/Er. 14.10.2020.)

gibi önemli Kazak askerlerinin desteğini toplar. Pugaçov, bu insanlara kendisinin bir sahtekâr olduğunu söylese de onlar, Pugaçov'u desteklemeye devam eder.⁵⁰⁰

Çarın ortaya çıktığı haberler yavaş yavaş yayılmaya başlar. İ.D. Simonov (1728-1777), komplocuları durdurmak için arama ekibi gönderir. Fakat artık çok geç olur. Pugaçov halkın desteğini almayı başarmıştır. Eylül 1773'te çariçe II. Katerina'ya (1729-1796) karşı Ural bölgesinde 80 kişi ile bir ayaklanma başlatır. Toprak köleleri ve işsizlerin de desteğiyle isyan, kısa sürede daha geniş alanlara yayılır. Toprak köleliğinin kaldırılacağını vadeden Pugaçov, sanayi ve ticaret merkezi olan Orenburg kentini ele geçirir. II. Katerina'nın özel olarak görevlendirdiği Komutan A.İ. Bibikov (1729-1774), Pugaçov'u yenilgiye uğratmayı başarır. Ancak Pugaçov, birliklerini yeniden toplayarak 1774 yılında Kazak kentini ele geçirir. Arkasına büyük bir destek alan Pugaçov, Moskova'ya doğru ilerlemeye devam eder.⁵⁰¹

3 Eylül 1774 yılında General A.V. Suvorov (1730-1800) komutasında bir orduya yenilir. Saklanmak ve yeniden güçlenmek için Kazakların arasına karışsa da bir grup Kazak onu rehin alır ve yetkililere (Rus askerlerine) teslim eder. Pugaçov önce Yaitskiy bölgesinde sorguya çekilir. Ardından Simbirsk şehrine gönderilir ve burada tekrar sorgulanır, hatta ağır işkencelere maruz kalır. Tüm bunların ardından Moskova'ya götürülen Pugaçov, 1775 yılında halkın önünde, Bolotnaya meydanında boynu vurularak öldürülür.⁵⁰²

Eserde:

A.S. Puşkin, “Yüzbaşının Kızı” adlı eserinde birçok konuda tarihi olduğu gibi yansıtır. Pugaçov'un tarih boyunca sürekli yer değiştirmesi ve bir dönem hayatını kaçak olarak devam ettirmesi, eserde tipide yolunu kaybeden Grinyov ve Savelyiç'e yollarını bulması için yardım etmesi ile ilişkilendirilebilir. Puşkin birkaç kez Pugaçov'un istavroz çıkardığından da bahseder. Kaynaklarda da Pugaçov'un Ortodoks inancına sahip olduğu belirtilir. Ayrıca, Pugaçov ile destekçilerinin eserde

⁵⁰⁰ Önder Bilal Gelgör. “Rus Tarihinde Bir Dönüm Noktası: Pugaçov Ayaklanması.” *Anasay Dergisi*, 2018, 6. Sayı, s. 101.

⁵⁰¹ “Yemelyan Pugaçov Kimdir, Hayatı, Ayaklanması Hakkında Bilgi.” (

⁵⁰² Korkmaz, Telli. “Rusya’da Osmanlı’nın Yararlanamadığı Bir İsyan: Pugaçov İsyanı.” *Otam Dergisi*, 2. Sayı, 2018, s. 103.

anlatılan yakın ilişkisi, tarihte Pugaçov'un en yakın insanları tarafından rehin alınıp çarîçeye teslim edilmesi ile doğrulanabilir.

Yemelyan Pugaçov, tarihî öyküde ilk kez öykünün uydurma ve ana karakterlerinden biri Pyotr Grinyov'un Orenburg'a olan yolculuğunda karşımıza çıkar. Grinyov, ona geceyi geçirebilecekleri bir yer olup olmadığını sorar. Kılavuz (Pugaçov) ise soğukkanlı ve alaycı bir şekilde buralarda daha önce çok fazla gezdiğini ve yıldızların yardımıyla yolu bulabileceklerini söyler.

*“Buraları biliyor muyum? Çok şükür ki evet. Buralarda hem at sırtında, hem de yaya olarak çok dolandım... Fırtına dinip gökyüzü açılınca yıldızların yardımıyla yolu buluruz, dedi.”;*⁵⁰³

*“Adamın soğukkanlı tavrı beni cesaretlendirmişti.”*⁵⁰⁴

Grinyov, bu yabancı adamın (Pugaçov'un) keskin koku alma duyusu ve zekâsından çok etkilenir:

*“Adamın zekâsı ve keskin koku alma duyusundan etkilenmiştim.”*⁵⁰⁵

Grinyov yol boyu uyur ve hana vardıklarında kılavuzu sorar, kılavuz ise sobanın arkasında durmaktadır:

*“Döniş sobanın arkasına baktığımda simsiyah bir sakalla, parlayan bir çift göz gördüm.”*⁵⁰⁶

Yukarıda getirilen satırda Yemelyan Pugaçov'un siyah sakalı ve parlayan gözleri gibi fiziksel özellikleri de ortaya koyulur ve bu detaylar, onu tasvir eden resimlerle örtüşmektedir.

Grinyov, Pugaçov'a çay teklifinde bulunur ve kılavuzun dış görünüşünden etkilenmiş bir şekilde onu incelemeye devam eder. Artık Pugaçov'un yukarıda anılan fiziksel özelliklerine kırk yaşlarında olduğu ve “orta boylu, zayıf ama geniş omuzlu” gibi diğer özellikler de eklenir. Ayrıca, kurnazlık gibi kişisel özelliği de vurgulanır:

“Dış görünüşünden etkilenmiştim. Kırk yaşlarında, orta boylu, zayıf ama geniş omuzlu biriydi. Siyah sakalları kirlaşmaya başlamıştı ve iri

⁵⁰³ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 26.

⁵⁰⁴ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 27.

⁵⁰⁵ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 27.

⁵⁰⁶ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 29.

gözleri fırıl fırıl dönüyordu. İfadesinde hoşluktan ziyade kurnazlık var gibiydi. Üzerinde kısa bir yelek ve Tatar pantolonu vardı.”⁵⁰⁷

Ayrıca Pugaçov, giydiği kıyafetleri de yerli halkın kültürüne uygun bir şekilde seçer.

Aynı günün akşamı Pugaçov, bir kadeh şarabı diker ve istavroz çıkartıp yatacağı yere geçer. Yani, Pugaçov aynı zaman dindar bir insandır:

“...diyerek bardağı kafasına dikip istavroz çıkardı.”⁵⁰⁸

1772 yılında Orenburg bölgesinde ayaklanma başlar. Bu ayaklanmanın başlıca sebeplerinden en önemlisi General Traubenberg’in ordunun itaatsizliğini bastırmak amacıyla aldığı sıkı tedbirlerdi. Pugaçov, önceden kaleye bir yazı gönderir ve teslim olmaları konusunda kalede bulunan askerleri ve halkı uyarır. Ancak bu teklif kabul edilmeyince artık Pugaçov’un saldırması an meselesi olur. Güzel giyinmiş Pugaçov, beyaz atının üstünde adamlarıyla birlikte kaleyi kuşatır. Eserde de görüldüğü üzere o, savaşmaktan asla korkmayan güçlü bir önderdir:

“Aralarında, beyaz bir atın üzerinde kırmızı kaftan giymiş, elindeki kılıcıyla dikkatleri üzerine çeken biri vardı ki bu kuvvetle muhtemel Pugaçov’dur.”⁵⁰⁹

Pugaçov kaleye girmeyi başarsa da çariçe askerleri için o, bir hayduttan fazlası değildir:

*“İvan da yüzbaşının sözlerini tekrarladı: Sen Çar değilsin; düzenbazsın, haydutun tekisin!”*⁵¹⁰

Pugaçov, insanlara kendisine bağlılık yemini etmesi için tercih sunar. Kabul etmeyenleri de acımasızca astırır. Yani kişiliğinin gaddar yönü de vurgulanır:

“Çar Pyotr Feodoroviç’e bağlılık yemini et! Dedi Pugaçov.”;

“...Hemen sonra İgnatiç de komutanının yanında sallandırıldı.”⁵¹¹

Sıra Grinyov’a gelir ve tam asılacakken ihtiyar Savelyiç, Pugaçov’un ayaklarına kapanıp yalvarmaya başlar. Pugaçov askelerine emir verip Grinyov’un serbest

⁵⁰⁷ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 30.

⁵⁰⁸ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 31.

⁵⁰⁹ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 95.

⁵¹⁰ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 99.

⁵¹¹ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 100.

bırakılmasını emreder. Bu parçadan da görüldüğü üzere, Pugaçov her ne kadar acımasız olsa da aslında ona yapılan iyiliğini unutmayacak kadar vefalı bir insandır:

“Şu ihtiyar hizmetçin yetişmeseydi muhtemelen darağacında sallanıyor olacaktın zaten. Yaşlı baykuşu görür görmez hemen tanıdım. Hiç sana kılavuzluk eden adamın çar olabileceği aklına gelir miydi?”⁵¹²

Tüm bu olanlardan sonra da Pugaçov, akşam yemeği için meydandan süslenmiş beyaz atıyla ayrılır. Pugaçov’un yaverleriyle yemek yediği yerde yüzbaşının kızı Mariya saklanır. Grinyov bütün cesaretini toplayıp onu kurtarmak için o eve gider. Pugaçov Grinyov’u görünce, onu yaverleriyle yiyip içtiği sofraya davet eder:

“Ah, sen mi geldi! Dedi Pugaçov beni görünce. Hoş geldin. Gel ziyafetimize katıl!”⁵¹³

Adamlarıyla aynı sofrayı paylaşabilecek kadar alçak gönüllü olan Pugaçov, masanın başköşesinde çenesini bileğine dayamış oturur. Sanki bunca insanın ölümüne sebep olan o değildi:

“...Siyah sakallı çenesini geniş bileğine dayamıştı. Yüz hatları sıradan, hatta hoştu. Herhangi bir gaddarlık ibaresi bulunmuyordu.”⁵¹⁴

Puşkin, eserinde Grinyov’un gözlemiyle sofrada inanılmaz bir demokrasi rüzgârı estiğini vurgular. Oturanların kendi görüşlerini rahat rahat ifade edebildiğini anlatır ve yazara göre Pugaçov, herkesin görüşüne açık bir önderdir:

“Hemen hepsi kendi yiğitliğini övüyor, kendi fikrini açıkça beyan ediyor ve Pugaçov’la tartışmaya girebiliyordu.”⁵¹⁵

Ertesi gün askerler sıraya dizilip Pugaçov’u kaleden uğurlamak için hazır bulunur. Halk da meydana toplanır ve heyecanla Pugaçov’un çıkışını bekler. Aşağıda örnek olarak getirilen parçadan Pugaçov’un destekçilerine karşı eli açık bir insan olduğu anlaşılır:

⁵¹² Puşkin, **Yüzbaşının Kızı**, s. 111.

⁵¹³ Puşkin, **Yüzbaşının Kızı**, s. 110.

⁵¹⁴ Puşkin, **Yüzbaşının Kızı**, s. 111.

⁵¹⁵ Puşkin, **Yüzbaşının Kızı**, s. 111.

“Kazak liderlerden biri, elindeki bakır para dolu olan torbayı Pugaçov’a uzattı. O da elini poşete daldırıp ahalinin üzerine saçmaya başladı.”⁵¹⁶

Grinyov kaleden ayrılır ve Orenburg girişinde askerler tarafından generalin yanına götürülür. Fakat bir gün Mariya’dan Grinyov’a Şvabrin’in Mariya’yı evlenmeye zorladığını yazan mektup gelir ve Grinyov, derhal kaleye geri dönmek üzere yola çıkar. Ancak yolda Pugaçov’un adamları tarafından yakalanır ve Pugaçov’un karşısına çıkarılır. Grinyov ona askerlerinden birinin bir yetime zarar vereceğinden bahseder. Pugaçov, her ne kadar isyancı, haydut olsa da verdiği tepkiyle ahlâki değerlere saygılı bir insan olarak gösterilir:

“Benim adamlarımdan hangisi bir yetime zarar vermeye cüret edebilir? Diye haykırdı. O yüz­süz kimdir? Söyleyin bana kim olduğunu! O benim gazabımı tadacaktır!”⁵¹⁷

Bir hışımla kalkan Pugaçov’u yanındaki silah arkadaşları sakinleştirir. Burada bir kez daha Pugaçov’un ne kadar çevresini dinlediği de görülür:

“Mareşalim haklı görünüyor. Sen ne düşünüyorsun?”⁵¹⁸

Ertesi gün kaleye doğru yola koyulduklarında Pugaçov, Savelyiç ve Grinyov sohbet etmeye başlar. Grinyov, Orenburgluların Pugaçov’un yenilmeyeceğini düşündüğünü söyler. Pugaçov ise gururlu bir ifadeyle kendine olan güvenini belli eder. Yani o, kendi gücünden emin biridir:

“Evet dedi zafer kazanmışçasına, ben harika bir savaşçıyım.”⁵¹⁹

Nihayet kaleye varırlar. Pugaçov, Mariya’nın kaldığı odanın kapıyı açmasını ister ancak Şvabrin sürekli bahane uydurur. Pugaçov, kapıyı tek bir tekmeyle açar. Böylece, onun fiziksel gücü de ortaya koyulur:

“Pugaçov kapıya tekmeyle savurunca kilit yerinden çıktı ve kapı açıldı. Sonunda içeri girdik.”⁵²⁰

⁵¹⁶ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 118.

⁵¹⁷ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 145.

⁵¹⁸ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 145.

⁵¹⁹ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 151.

⁵²⁰ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 157.

Pugaçov, Mariya'yı kurtarır ve Grinyov ile kaleden ayrılmasına izin verir. Burada o, aşka saygı duyan ve bir kez daha mazlumların tarafını tutan şahıs olarak gösterilir.

Grinyov ve Mariya kaleden ayrıldıktan sonra Tatişçev kalesi yakınlarında Pugaçov'un birlikleri bozguna uğrar:

*“Kısa süre sonra Prens Golitsin, Tatişçev Kalesi yakınlarında Pugaçov'un ordusunu bozguna uğrattı. Bu, isyanın sonunu hazırlayan vurucu bir darbe oldu.”*⁵²¹

Bir süre sonra ordusu yeniden yenilgiye uğrayan Pugaçov yakalanır:

*“Pugaçov'un ordusu nihayet Nihelson tarafından yenilgiye uğratıldı, buna rağmen Pugaçov kaçmayı başarmıştır. Fakat kısa bir süre sonra haydutun yakalandığı haberini aldık.”*⁵²²

A.S. Puşkin mevcut eserinde Pugaçov'u tarihte sanıldığığının aksine vahşi ve kötü bir adam olarak değil, düşmanına karşı sert ve acımasız ancak dostuna karşı bir o kadar iyi, düşünceli ve yapılan iyiliği asla unutmayan vefalı bir insan olarak gösterir. İlk kez ortaya Grinyov'un yolculuğunda çıkan Pugaçov eserin devamında soğukkanlı, keskin duyuları olan kurnaz, dindar, zeki ve yardımsever bir insan olarak anlatılır. Örneğin, Grinyov ve Savelyiç'e yolu bulmaları konusunda yardım eder. Pugaçov, Orenburg kalesini baskına geldiğinde kendisine bağlılık yemini etmeyen insanları tek tek acımasızca öldürür. Ancak sıra Grinyov'a geldiğinde yaptığı iyilikten dolayı onu affeder. Eserin sofrada geçen bölümünde ise Pugaçov yandaşları, onun yanında fikirlerini açıkça ve rahatlıkla dile getirebiliyorlar. Yani Pugaçov, kendi adamları ile alçak gönüllü, uysal, destekçilerine karşı eli açık, savaşmaktan asla korkmayan güçlü bir önderdir. Grinyov'un Pugaçov'un askerlerinden biri olan Şvabrin'i bir yetim kızı esir aldığına dair şikâyeti üzerine, “Benim adamlarımdan hangisi bir yetime zarar vermeye cüret edebilir?” der. Bu da Pugaçov'un isyankâr olmasına rağmen, içinde taşıdığı insanlığın belirtisidir. O, her zaman mazlumların tarafını tutan ve aşka saygı duyan bir insan olarak gösterilir. Çünkü Pugaçov, her şeye rağmen Grinyov ve Mariya'yı serbest bırakır. Yani Puşkin, genel olarak Pugaçov'u hem iyi kalpli, adil ve vefalı bir insan olarak hem de dava gereği önüne çıkan tüm engelleri gözünü kırpmadan yok edebilecek kadar acımasız bir önder olarak gösterir. Fiziksel

⁵²¹ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 172.

⁵²² Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 173.

özelliklerine gelince, Pugaçov Puşkin tarafından tarihe uygun bir şekilde kırk yaşlarında siyah sakallı, hoş yüzlü, parlayan iri gözlere sahip orta boylu, zayıf ama geniş omuzlu, güçlü biri olarak tasvir edilir. Giyim kuşamına gelince de eserde olayların gerçekleştiği Orenburg kentine özgü kıyafetler giydiğinin altı çizilir. Pugaçov, eserde üzerine kısa bir yelek ve Tatar pantolonu giymiş vaziyette ya da beyaz bir atın üzerinde kırmızı kaftandan tasvir edilir.

3.4.2. Afanasiy Timofeyeviç Sokolov (1714-1774)

Tarihte:

Sokolov Afanasiy Timofeyeviç 1714 yılında doğar. Yemelyan Pugaçov'un dostudur. Daha çok soyadı olan Sokolov olarak değil takma adı olan Hlopuşa olarak tanınır. Tver vilayeti köylülerinin soyundan gelir. Moskova'da taşıma işleriyle uğraşır. Bu dönemde soyguncu çetesine katılır ve yakalanır. Tutuklandıktan sonra bedensel cezaya çarptırılır. Serbest kaldıktan sonra kendi köyünde işçi olarak çalışır. Soygun suçundan tekrar mahkûm edilir ve Orenburg bölgesinde bir yerleşim yerine sürülür. Burada yaklaşık 15 yıl kalır ve fabrikalarda ve toprak sahiplerinin mülklerinde çalışır. Zamanla bir serseri haline gelir ve çeşitli soygunlara katılır. 1768 yılında Sibirya'ya sürülüp ağır çalışma şartlarına mahkûm edilir. Buradan da kaçan Hlopuşa, 1772-1773 yıllarında Orenburg hapishanesine gönderilir. Ekim 1773'de vali I.A. Reinsdorp'un (1730-1782) talimatlarını yerine getirmeyi kabul eder ve Pugaçov'un isyanı hakkında bilgiler toplayıp sızdırmak şartıyla serbest bırakılır. Ayrıca ona ağır işten kurtulma ve para ödülü sözü de verilir. Pugaçov'a ulaşmayı başaran Hlopuşa, Pugaçov'un yanına hangi niyetle geldiğini anlatır ve ona katılmak istediğini söyler. Pugaçov Hlopuşa'ya inanır ve güvenir. Onu Avzyano-Petrovskiye fabrikalarına gönderir ve Hlopuşa orda silah, para toplar. Ayrıca bulunduğu sürede kendi müfrezesini oluşturur. Pugaçov'un emrinde albaylığa kadar yükselir. İlinskiy kalesini ele geçirmeyi başarır, Orenburg kalesinin çevresinde savaşı. 1774 yılının Şubat ayında İletskaya Zaşita kalesine saldırı düzenler ve maden çalışanlarını, görev yapan askerleri müfrezesine alır. 1774 yılının Mart ayında Tatişeva kalesindeki savaşın öncesinde yenilgiye uğrayan Pugaçov, Berdsk bölgesinden ayrılmaya karar verir ve burada bulunan isyancıları geri çeker. Pugaçov'dan izin alan Hlopuşa, çocuğunu ve karısını yanına alarak halkın kendilerini aralarına alacağını umarak Sakmara kasabasına gider. Ancak henüz yoldayken Tatarlar tarafından esir alınırlar. Ailesiyle

birlikte Orenburg'a gönderilir ve hapsedilir. Orenburg'a geldikten sonra hakkında infaz kararı verilir ve kafası kesilerek öldürülür.⁵²³

Eserde:

Eserin ana kahramanlarından Grinyov'un, Pugaçov ve yandaşlarının yemek yediği eve gidip onları gözden geçirmeye başladığı sahnede Sokolov'un fiziksel özelliklerini görmek mümkün:

*“Uzun boylu, güçlü yapılı, kırk beş yaşlarında bir adamdı. Sık, kızıl sakalı, delip geçici bakışlara sahip gri renkli gözleri, alnında ve yanaklarında çiçek hastalığından kalma kırmızı lekeler, geniş yüzüne tuhaf bir ifade katıyordu. Üstünde kırmızı bir gömlek, bir Kırgız elbisesi ve geniş Kazak şalvarı vardı.”*⁵²⁴

Fiziksel özellikleri yanında kişisel özelliklerinden, Sokolov'un Hlopuşa takma adını kullandığı ve Sibiry'a'dan üç kez firar eden bir suçlu olduğu da anlatılır:

*“... Sibiry'a maden ocaklarından üç kez firar etmiş bir suçlu olan Afanasiy Sokolov, nam-ı diğer Hlopuşa'yı.”*⁵²⁵

Hlopuşa, Pugaçov'a karşı saygılıdır. Örneğin, Beloborodov ile tartışmaya başlar ancak önderleri Pugaçov bu tartışmaya son verince susar:

*“Hlopuşa ve Beloborodov birbirlerine kötü kötü baktılar ve tek kelime dahi etmediler.”*⁵²⁶

Aynı zaman Pugaçov da Hlopuşa'nın sözlerine kulak verir. Çünkü Hlopuşa, ne dediğini bilen bir insandır:

*“Hlopuşa, “İzin ver de bir çift laf edeyim”, dedi çatallı sesiyle.”*⁵²⁷

*“Serseri ihtiyarın sözleri Pugaçov'u etkilemiş benziyordu.”*⁵²⁸

Beloborodov ile tartışırken Hlopuşa katil olduğunu ve günahkâr olduğunu kabul eder ancak sadece düşmanlarını öldürdüğünü söyler:

⁵²³ Mihail V. Jijka, “Dopros Pugačovskogo Atamana A. Hlopuşı.” (<https://berdskasloboda.ru/dopros-pugachevskogo-atamana-a-xlopushi//Er. 17.11.2020>.)

⁵²⁴ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 144.

⁵²⁵ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 144.

⁵²⁶ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 147.

⁵²⁷ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 145.

⁵²⁸ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 146.

*“Şüphesiz ben bir günahkârım ve bu el, bir deri bir kemik yumruğunu sıkı ve gömleğinin kolunu sıyırarak kılı kolunu ortaya çıkardı, Hristiyan kanı akıtma suçunu işlemiştir. Ama ben düşmanımı öldürdüm, misafirimi değil. Hem de yolda bayırda, karanlık ormanlarda, öyle sobanın başında kocakarı dedikodusu yaparak değil.”*⁵²⁹

A.S. Puşkin, eserinde Hlopuşa’dan uzun boylu ve güçlü yapılı biri olarak bahseder. Sert ve yaralı yüzü de onun amansız bir savaşçı olduğunu gösterir. Sibirya’dan üç kez firar eden suçlu Hlopuşa, Pugaçov’un saygısını kazanmayı başaran bir karakterdir.

3.4.3. İvan Naumoviç Beloborodov (1741-1774)

Tarihte:

Yemelyan Pugaçov’un en yakın dostlarından biri ve ordusunun albayıdır. Aslen İrginskiy fabrikasının köylülerinden biridir. 1759-1766 yıllarında “Vıborgskiy” garnizonunun topçu birliğinde ve Petersburg’da bir barut fabrikasında görev yapar. Emekli olduktan sonra Bogorodskiy köyüne yerleşir. 1774 yılında Pugaçov’un temsilcileri köye gelir ve Pugaçov’un manifestosunu okur. Bu sırada Beloborodov, Pugaçov’a katılmaya karar verir. Yaklaşık 600 kişilik bir müfrezesi olur ve bu müfreze ile bağımsız olarak eylemlere başlar. Böylece, Pugaçov ayaklanmasına (1773-1775) katılır ve Yekaterinburg bölgesinde bir dizi kale ve fabrikanın işgal edilmesinde rol oynar. Pugaçov, Orenburg yakınlarında mağlup olur ve tüm müfrezelerine kendisine katılmaları için emir verir. 5 Mayıs 1744 yılında Beloborodov, Magnitny kalesine Pugaçov’un yanına gider. İsyancılar arasında disiplini sağlama ve askeri eğitimler verme konusunda bir görev üstlenir. Onun yönettiği müfreze, Rus askerlerinin iletişim kurmalarını başarıyla engeller.⁵³⁰

1774 yılındaki Yekaterinburg kuşatmasına ve Kazan savaşlarına katılır. Ancak 1774 yılının 19 Temmuz günü yaklaşan İ.İ. Mihelson (1740-1807) birlikleri tarafından

⁵²⁹ Puşkin, **Yüzbaşının Kızı**, s. 147.

⁵³⁰ A. Yu. Limonov, “Pugaçov i Yego Spodvijniki.”
(<http://historic.ru/books/item/f00/s00/z0000189/st004.shtml>/Er. 15.11.2020.)

mağlup edilir ve esir düşer. 100 kırbaç ve ölüm cezasına mahkûm edilir. Moskova'ya teslim edildikten sonra Bolotnıy meydanında idam edilir.⁵³¹

Eserde:

Eserin ana kahramanlarından Grinyov, Pugaçov ve yandaşlarının yemek yediği eve gider ve onları gözden geçirmeye başlar:

“Sahte çarın yandaşlarını izledim. Bunlardan birinin üzerinde giydiği gri renkli, kalın kumaştan yapılmış kaftanına çaprazlama taktığı kalın mavi kurdeleden başka göze çarpan bir yanı olmayan ufak tefek, yaşlı bir adamdı.”;

“Daha sonra öğrendiğime göre ilk bahsettiğim kişi asker kaçağı Onbaşı Beloborodov’muş...”⁵³²

Beloborodov, tam da asker ruhlu biri olarak anlatılır:

“Mavi kurdeleli yaşlı adam söz aldı, “Ne iyiliklerle şımartmak ne de merhamet gerek bu insanlara.”⁵³³

Pugaçov, mareşali olan Beloborodov ile eskiden beri arkadaşdır ve onun sözlerini dinler:

“Biz bu efendiyle eski arkadaşız.”⁵³⁴;

“Mareşalim haklı görünüyor.”⁵³⁵

Hlopuşa ile Beloborodov tartıştığı sahnede Pugaçov, bu tartışmaya son verir:

“Hlopuşa ve Beloborodov birbirlerine kötü kötü baktılar ve tek kelime dahi etmediler.”⁵³⁶

A.S. Puşkin’in eserinde Beloborodov, aynı tarihte olduğu gibi Pugaçov’un yandaşlarından biridir. Hatta Pugaçov’un eski bir arkadaşdır. Kaftan giymektedir ve yaşlı, kısa boylu biridir. Asker kaçağı ve mareşal olarak anlatılır. Pugaçov onun fikirlerini dinler ve şahsını hürmet eder. Beloborodov, Pugaçov’dan çekinir ve ona

⁵³¹ A.V. Belov, “Beloborodov İvan Naumoviç.”

(https://w.histrf.ru/articles/article/show/beloborodov_ivan_naumovich/Er. 15.11.2020.)

⁵³² Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 144.

⁵³³ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 145.

⁵³⁴ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 148.

⁵³⁵ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 145.

⁵³⁶ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 147.

sonsuz saygı duyar. Örneğin, Hlopuşa ile tartıştıkları sırada Pugaçov'un araya girmesiyle ikisi de susar.

3.4.4. II. Katerina (1729-1796)

Tarihte:

II. Katerina (1729-1796), aynı zaman Büyük Katerina olarak da anılır. 2 Mayıs 1729 yılında Prusya'nın Stettin kentinde doğar. Asıl adı Sophie Augusta Frederike olan Katerina, Rus prensiyle evlenip Ortodoks mezhebine geçtikten sonra bu ismi alır. Babası, Christian Augustus (1690-1747) Prusya prensi, aynı zamanda da ordunun generalidir. Annesi Joanna Elisabeth (1712-1760) ise III. Petro'nun (1728-1762) halasıdır. Ailesinin soylu olmasına rağmen büyük mal varlığı yoktur. Sophie, küçük yaşta İngilizce ve Fransızca öğrenir. Dans etmekte ve şarkı söylemekte ustalaşır. Ayrıca, tarih ve coğrafya konusunda kendini geliştirir. Parlak bir zekâyâ sahipti.⁵³⁷

Yelizaveta Petrovna (1709-1762), yeğeni dük F. Petro (1728-1762) için uygun bir eş olduğunu düşünerek Sophie ve annesini Petersburg'a davet eder. On dört yaşındaki küçük prenses, hemen kocasıyla tanışır. Ama Petro çirkin, hoyrat, hastalıklı ve pek de akıllı olmayan genç bir delikanlıdır. Daha ilk günden içkiye ve eğlenceye düşkün olduğunu belli eder. İlk tanıştıkları dönemde Katerina'ya, onunla evlenmek istediğini ancak teyzesi Yelizaveta Petrovna'nın hizmetinde bulunan birine âşık olduğunu söyler. 1745 yılında nihayet Sophie ve Petro evlendirilir. Sophie evlendikten sonra annesi, memleketine döner. O tarihten itibaren de Sophie ne annesini ne de babasını bir daha göremez. Moskova'nın kültürüne çok çabuk uyum sağlayan Sophie, Katolik mezhebinden Ortodoks mezhebine geçer ve adını Katerina olarak değiştirir. Bu dönemde Rus kültürünü tanımaya çalışan Katerina, Rus dilini, Rus geleneklerini ve Ortodoksluğu incelemeye başlar. Öğretmenleri arasında ünlü vaiz Simon Todorski (1700-1754) ve ilk Rus gramer yazarlarından Vasiliy Adadurov (1709-1780) vardır.⁵³⁸

Düşüş olmasına rağmen, çok kötü bir yaşam sürmektedir. Hatta Petro, onunla evlenmesine rağmen hâlâ teyzesi Yelizaveta Petrovna'nın hizmetinde bulunan soylu

⁵³⁷ Vladimir, Kirillov, "Yekaterina II Velikaya: Çem Proslavilas Imperatritsa.", (<https://www.kp.ru/putevoditel/istoriya/ekaterina-ii-velikaya/>Er. 10.10.2020.)

⁵³⁸ Korkmaz, Telli. "Rusya'da Osmanlı'nın Yararlanmadığı Bir İsyân Pugaçov İsyanı." *Otam Dergisi*, 2018, 2. Sayı, s. 99.

bir bayanla aşk yaşamaya devam eder. Bu duruma çok da üzülmeyen Katerina felsefe, hukuk ve dünya edebiyatı ile ilgilenmeye başlar ve saray çevresindeki erkeklerle flört eder. İki kez başarısızlıkla geçen hamilelikten sonra 1754 yılında bir erkek çocuğu ve 4 yıl sonra da kız çocuğu dünyaya getirir. Ancak babalarının Petro olmadığı düşünülür. Çariçe Yelizaveta Petrovna ise yetiştirmek için Katerina'nın çocuğunu elinden alır.⁵³⁹

Katerina, İngiliz büyükelçisi Ç.H. Williams'ı (1708-1759), Rusya İmparatorluğu Şansölyesi Kont Alexei Bestujev'i (1693-1766) ve Rus ordusunun başkomutanı olan S. F. Apraksin'i (1702-1758) arkasına almayı başarır. Bu durumdan şüphelenen çariçe Yelizaveta Petrovna herkesi gözaltına aldırır. Ç.H. Williams bu dönemde İngiltere'ye geri çağırılır. A. Bestujev ve F. Apraksin ise cezalandırılır. 1762 yılında çariçe Yelizaveta Petrovna ölür ve Katerina'nın kocası, III. Petro (1728-1762) ismiyle çar olur. Bu olay Katerina'yı harekete geçirir. Petro, gün geçtikçe ahlâksızlaşır. Sonunda yanına sevgilisini de alan Petro, Oranienbaum'daki evine yerleşir. Petro, karısından boşanıp sevgiliyle evlenmek ister. Ayrıca, III. Petro gittikçe Almanlara benzemeye başlar. Almanca konuşur ve üniformalarını Almanların kıyafetine benzetir. Git gide bunayan Petro, Rusya'yı yönetememekle suçlanır. Askerler de Katerina'nın tarafına geçer.⁵⁴⁰

Katerina bir darbe hazırlığında daha bulunur ve bu sefer yanında yeni dostları vardır. Bunlar, İvan Orlov (1733-1791) ve Grigoriy Orlov (1734-1783) kardeşler, Subay Fyodor Hitrov (1740-1774) ve Başçavuş Grigoriy Potyomkin'dir (1739-1791). Arkasına büyük bir destek alan Katerina'nın darbe girişimi başarılı olur ve o, 1762 yılında tahta çıkar.⁵⁴¹

Katerina, iktidarda olduğu süre içinde önemli reformlara imza atar. Ülkede bulunan fabrikaların sayısını iki katına çıkarır ve devlet gelirini dört kat arttırmayı başarır. Katerina 1764 yılında Avrupa'dan aldığı tabloları sergilemek için Ermitaj müzesini inşa ettirir. Bu müze, dünyanın en büyük ve önemli müzelerinden biri haline gelir. Ayrıca, kadınların eğitimine çok önem verir ve Smolny Enstitüsünü⁵⁴² kurar. 1763 yılında kurduğu Tıp Heyeti, dönemin hekim eksikliğini büyük ölçüde giderir. 1765

⁵³⁹ “Büyük Yekaterina” (<https://www.biyografi.info/kisi/buyuk-katerina/Er.10.10.2020.>)

⁵⁴⁰ “İmperatrissa Yekaterina II. v Naçale Tsarstvovaniya Petra III.” (http://az.lib.ru/e/ekaterina_w/text_0050.shtml/Er.19.10.2020.)

⁵⁴¹ A.G. Brikner, *İstoriya Yekaterini Vtoroy*, Moskva, İzdatelstvo AST, 1998, s. 119.

⁵⁴² Evlenmemiş soylu kızların eğitimi için kurulan bir enstitü.

ise ülkenin ziraat alanındaki sorunlarıyla ilgilenmesi için, “Serbest Ekonomi Topluluğu” kurulur.⁵⁴³

Dış politikada ise Rusya sınırlarını olabildiğince genişletmeyi amaçlayan II. Katerina, Osmanlı devletine karşı savaş açar. Prusya ve Avusturya ile birleşen Rusya, Karadeniz kıyılarına, Kırım ve Kafkaslara kadar ilerler. 1795’de ise Polonya’nın büyük bir bölümünü Rus topraklarına kazandırır. Çariçenin iktidarda olduğu yıllar, Rusya’nın “Altın çağı” olarak adlandırılır. II. Katerina’nın en büyük sınavlarından biri, 1773’de başlayıp 1775 yılına kadar süren Pugaçov ayaklanması olur. Ordunun isyanı bastırmasıyla ve Y. Pugaçov’un idamıyla sonuçlanan bu ayaklanma, II. Katerina döneminde verilen tek ölüm kararı olarak tarihe geçer.⁵⁴⁴

II. Katerina, 1796 yılında felç geçirir ve ölür. Petersburg’da bulunan Petropavlovskiy katedraline gömülür.⁵⁴⁵

Eserde:

A.S. Puşkin, mevcut eserinde II. Katerina’nın güzelliğine, güvenilir görüntüsüne, onun için sıradan bir insanın bile düşüncelerine önem verdiğine ve affediciliğine değinir. Mariya, Grinyov’un cezaya çarptırıldığını öğrenince, çariçeden af dilemek için Selo’ya⁵⁴⁶ gitmeye karar verir. Çariçe yaz aylarını Petersburg’un yakınında olan Selo adında bir köyde geçirir:

“Yazları çariçenin Selo kentinde olduğunu öğrendi ve oraya gitmeye karar verdi.”⁵⁴⁷

Ertesi gün Mariya erkenden bahçeye çıkar ve tam bu sırada bankta oturan bir kadının yanına gider. Mariya onu tanımaz fakat bu kadın, çariçedir. Çariçe 50 yaşlarında etkileyici ve güven veren bir kadın olarak anlatılır:

“Beyaz bir geceliğin üzerine hırka giymişti. Elli yaşlarındaydı, dolgun ve canlı yüzünde insana güven veren bir ifade vardı. Güzel mavi

⁵⁴³ Zulfiya, Şahin. “XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Rusya’nın Kültürel Gelişimi ve Batıya Uyum Çabaları.” *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2014, 2. Sayı, s. 189.

⁵⁴⁴ “Vneşnyaya Politika Rossii v XVIII Veke”, (

⁵⁴⁵ Anri Truayya, **Yekaterina Velikaya**, Moskva, Eksmo, 2005, s. 214.

⁵⁴⁶ Selo (Tsarskoye Selo): Petersburg yakınlarında Rus çar ve çariçelerin yaşadığı bir yerleşim yeri.

⁵⁴⁷ Puşkin, **Yüzbaşının Kızı**, s. 186.

gözleri ve etkileyici tebessümü de cazibesini artırıyordu.”⁵⁴⁸

Puşkin’in bu tasvirinde II. Katerina, elli yaşlarındadır. Çariçenin portrelerinden de görüldüğü gibi dolgun, sağlıklı ve insanlara güven veren yüzü, mavi gözleri ve tüm erkekleri baştan çıkarabilecek bir güzelliği vardır.

Ayrıca, Puşkin’e göre II. Katerina, parkta ilk kez gördüğü genç bir kızın derdini dinleyecek kadar alçak gönüllü bir çariçedir:

“Marya, bundan sonra okuyucuların zaten bildiği tüm hikâyeyi kadına anlattı.”;

“Kadın tüm dikkatiyle hikâyeyi dinledikten sonra Marya’ya nerede kaldığını sordu.”⁵⁴⁹

Mariya eve döndükten kısa bir süre kapının önüne saray arabası gelir ve onu çariçenin huzuruna götürür. II. Katerina, iyi kalpli bir çariçe olarak Grinyov’un haksız yere tutuklandığına ikna olur ve onu affeder:

“... Her şeyi değerlendirdim. Nişanlınızın suçsuzluğuna ikna oldum...”⁵⁵⁰

A.S. Puşkin’in eserinde, II. Katerina, çok olumlu şekilde anlatılır. O, mütevazı ve insanları dinleyen biri olarak gösterilir. Katerina, Mariya’yı can kulağıyla dinler, daha sonra Grinyov hakkındaki kararı tekrar gözden geçirir ve onun suçsuz olduğuna karar verir.

3.4.5. Pyotr Mihayloviç Golitsın (1738-1775)

Tarihte:

1738 yılında doğan prens ve korgeneraldir. Rus General Mihail Mihayloviç (1681-1764) ve Tatyana Kirillovna’nın (1704-1757) evliliğinden doğar. Çocukluğunda evde eğitim alır. 1755 yılında askerlik hizmetine girer. 1766 yılında albay rütbesine yükselir. 1768 yılında Polonya’da savaşa katılır. 1769 yılında ise Petersburg’da bulunan “Karabinerskiy” alayına katılır ve Osmanlı’ya karşı savaşı. 1770 yılında başarıları sonucu tümgeneralliğe terfi edilir.

⁵⁴⁸ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 187.

⁵⁴⁹ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 189.

⁵⁵⁰ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 190.

1773 yılında yayınlanan kararname ile birlikte Rus Tümgeneral Pavel Mansurov (1726-1801) ile Pugaçov ayaklanmasını (1773-1775) bastırmak için gönderilen birliklerin komutanı olarak atanan Baş General A. Bibikov'a (1729-1774) katılır. Kazan'a vardığında, Novo-Moskovskaya yolu boyunca Pugaçov tarafından kuşatılmış yerleri kurtarmaya giden kolorduyu yönetir. 1774 yılında Tatişev kalesinde yapılan savaşta, P.M. Golitsın komutasındaki ordu, isyancılara ağır bir mağlubiyet tattırır. Pugaçov'un isyancılarının Yaitski kasabasına geri çekilmesini engellemek için tugayından ayrılan Golitsın, Orenburg'a gider. Pugaçov, kaçacak yeri kalmayınca güney Ural bölgesine kadar geri çekilir.⁵⁵¹

A. Bibikov 1774 yılında ölür. Komutan F.F. Şerbatov (1729-1791) tüm güçlerin komutanı olarak atanır. Kendisinin atandığını düşünen Golitsın, yaklaşık 3 ay boyunca kalede kalır ve bu durum, Pugaçov'un ordusunun kendini yenilemesi için avantaj haline gelir. Temmuz ayının başında Orenburg'dan Ufa'ya ve oradan da Kazan'a doğru yola çıkar. İ.İ. Mihelson (1740-1807) tarafından ağır yenilgiye uğrayan Yemelyan Pugaçov, geri çekilmeye devam eder. Golitsın ve tugayı, Volga bölgesinde birçok köylü isyanının bastırılmasında önemli rol oynar.

1775 yılında ise ayaklanmanın bastırılmasının ardından Aleksandr Nevski nişanı ile ödüllendirilir ve 10 Temmuz'da korgeneral olur. 11 Kasım 1775 yılında ise girdiği bir düello sonucu ölür.⁵⁵²

Eserde:

İsyancılara ilk darbeyi Prens Golitsın vurmaya başlar. Bu darbe ayaklanmanın sonunu getiren önemli hamlelerden biri olur:

“Kısa süre sonra Prens Golitsın, Tatişev Kalesi yakınlarında Pugaçov'un ordusunu bozguna uğrattı.”⁵⁵³

A.S. Puşkin, P.M. Golitsın'ın kişisel özelliklerinden bahsetmez. Eserin sadece bir yerinde adı geçen Golitsın'ın, Pugaçov'un isyancılarına büyük bir darbe vurduğu anlatılır.

⁵⁵¹ Olga Aleksandrovna, Suhareva, “Golitsın Pyotr Mihayloviç.” (

⁵⁵² Aleksey Galanin, “Knyaz-Kukolka iz Balashihi. Knyaz Pyotr Mihayloviç Golitsın Voşyol v Naşu Balashihi iz İstoriyu, Kak Odin iz Glavnih Stroiteley Usadbi.”, (

⁵⁵³ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 172.

3.4.6. İvan İvanoviç Mihelson (1740-1807)

Tarihte:

Komutan İ.İ. Mihelson'un ismi, Rus halkının geçirdiği en zor yıllar ile ilişkilendirilir. Komutan İvan İvanoviç Mihelson'un, Y. Pugaçov ayaklanmasını (1773-1775) bastıran isimlerin arasında önemli bir yeri vardır. Açık alanda isyancılara karşı savaşan birçok müfrezenin liderlerinden sadece biri olan İ.İ. Mihelson, bitmek bilmeyen enerjisi ve cesaretli kişiliği ile görevini hak ettiğini herkese gösterir. Mihelson'un hayatının bu mükemmel döneminden öncesi pek fazla anlatılmaz.

1740 yılında doğar ve soylu bir ailenin oğludur. 1754 yılında 14 yaşındayken İzmaylovski alayına yazılır. Bu alay, Pugaçov ayaklanması sırasında faaliyetleriyle ünlenen bir alay olarak bilinir. 1754 ve 1773 yılları arasında birçok kez savaş meydanlarında bulunan Mihelson, en önemli yarasını 1758 yılında gerçekleşen Zorndorf savaşında alır. Başından sürgü ile yaralanan Mihelson, 2 kez beyin sarsıntısı geçirir ve belinden de silahla vurulur. Ölülerin arasında yatarken Albay A.İ. Bibikov (1729-1774) tarafından fark edilir ve tedavi için yollanır. İlk terfii ise 1770 yılında Osmanlı kampına yaptığı saldırı ile alır. Osmanlı kampına büyük bir hasar veren Mihelson, kaçarken omzundan vurularak yaralanır. Hemen sonra bu başarısı için ona kurmay albay rütbesi verilir.⁵⁵⁴

1772 yılından itibaren Polonya'da Rus General İ.İ. Weimarn (1718 veya 1722-1792) ve Rus Mareşal A.İ. Bibikov emrinde görev alır. Polonya'da çıkardığı başarılı işler sonucu 1772 yılında teğmen albay rütbesi alır. Ardından imparatoriçe tarafından Pugaçov ayaklanmasını bastırmak için görevlendirilen "Kargopol Karabinern" alayına geçer. Bu alayda Yarbey olarak görev yapar. Pugaçov isyanını bastırmak için bölgeye giden Mihelson, Pugaçov'a bağlı yaklaşık 5000 kişiyi Çyornıy Yar bölgesinin yakınlarına sürer. İsyancılara büyük bir darbe indirir. II. Katerina (1729-1796) ona bu üstün hizmetleri için birçok hediye verir. 1781 yılında başarılı kariyeri sonucu korgeneral rütbesine kadar yükselmeyi başarır.

1788-1790 yıllarında Rus-İsveç savaşına katılır. 1803 yılında Belarus askeri valisi olur. 1806 yılında "Dneprovski" ordusunun başına geçme emri alır. 1807 yılında

⁵⁵⁴ İvan İvanoviç, Oreus, "İvan İvanoviç Mihelson, Pobeditel Pugaçova." (http://wars175x.narod.ru/bgr_mhl.html/Er.18.11.2020.)

aldığı birkaç askeri zafer sonrasında ölür ve Nevel şehri yakınlarında bir köye gömülür.⁵⁵⁵

Eserde:

Prens Golitsın'ın ilk darbeyi vurduğu Pugaçov ayaklanmasına, ikinci darbe İ.İ. Mihelson'dan gelir:

“Pugaçov’un ordusu nihayet Mihelson tarafından yenilgiye uğratıldı...”⁵⁵⁶

A.S. Puşkin, İ.İ. Mihelson'un kişisel özelliklerinden bahsetmez. Eserin sadece bir yerinde adı geçen Mihelson'un, Pugaçov'un isyancılarına son büyük darbeyi vurduğu anlatılır.

3.4.7. Burhard Kristof Minih (1683-1767)

Tarihte:

Burhard Kristof Minih (1683-1767) 1683 yılında Oldenburg'da doğar. Mühendis, asker, devlet adamı ve 1728 yılından itibaren mareşal olarak görev yapar. İlk askeri mühendislik eğitimini babasının gözetiminde alır. Latince ve Fransızca öğrenir. 1700 yılında mühendislik yapmak için Fransa'ya taşınır. 1702-1714 yılları arasında yaşanan İspanya Veraset savaşına ve 1702 yılında Landau kuşatmasına katılır. 1702 yılında anavatanı olan Doğu Frizya'ya başmühendis olarak atanır. 1705 yılında Hesse-Kassel ordusuna katılır. 1708 yılında Oudenaard savaşlarına, Rissel ve Dornik kuşatmasına, 1709 yılında Malpac savaşına ve daha birçok savaşa ve kuşatmaya dâhil olur. Gösterdiği cesaretin ödülü olarak binbaşı rütbesine yükseltilir. 1712 yılında yaşanan savaşta ağır yaralanıp esir alınır. İyileştikten sonra şartlı olarak serbest bırakılır ve yarbaylığa terfi eder. 1713 yılında kamu hizmetine başlar ve ilk iş olarak Fulda ve Vezer'i birbirine bağlayacak olan Grabenstein kanalını üstlenir. 1716 yılında Saksonya ordusuna albay olarak katılır ve Varşova'da inşa edilecek olan Mnişek sarayında sorumlu olur. 1717 yılında Minih, Polonya kraliyet birliklerinin genel müfettişliğine atanır. Dönemin komutanının verdiği talimat üzerine, kraliyet muhafızlarını kurar. Kavgacı ve aceleci bir yapıya sahip Minih, 1720 yılında Albay

⁵⁵⁵ Konstantin Aleksandroviç, Zaleskiy, “Voyeval v Polşe Protiv Konfederatov.” (http://www.hrono.ru/biograf/bio_m/mihelson_ii.php/Er. 18.11.2020.)

⁵⁵⁶ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 173.

Bonafour ile bir düello yapar ve Albay Bonafour (doğum ve ölüm tarihi bilinmiyor) yaralanarak ölür. Zor duruma düşen Minih'in imdadına Rusya'nın Polonya büyükelçisi Prens G.F. Dolgorukiy (1657-1723) yetişir ve onu Rus hizmetine davet eder, dönemin çarı olan I. Petro'ya (1672-1725) Minih hakkında çok olumlu bir rapor sunar.⁵⁵⁷

1721 yılında Rusya'ya gelen Minih, çalışmalara hızlıca başlar. Çara Kronştadt limanının yeni savunma planı çizimini sunduğunda ise I. Petro şöyle der; "Dolgorukiy'e teşekkür ederim, bana yetenekli bir mühendis ve general getirdi." Yolların yapılması ve Baltık limanının inşa edilmesi gibi çalışmaları sayesinde çarın saygısını kazanır. 1722 yılında çar onu korgeneral rütbesine terfi eder. 1726 yılında ise çariçe I. Katerina'nın (1684-1727) emriyle baş generalliğe yükselir. 1728 yılından itibaren de mareşal ilan edilir. Mareşal olduktan sonra Rus ordusunda bir dizi değişiklik gerçekleştirir. Rus ve yabancı subayların maaşlarını eşitler. Askeri eğitim kurumu olan "Perviy Kadetskiy Korpus"u⁵⁵⁸ kurar. 1736-1739 yılları arasında yaşanan Rus-Osmanlı savaşı sırasında Rus ordusunun büyük kayıplar yaşamasına sebep olur. Bu savaşın sonunda Belgrad Antlaşması imzalanır.⁵⁵⁹

Çariçe Anna İoannovna'nın (1693-1740) 1740 yılında ölmesinden sonra, Minih'in hayatında önemli değişiklikler yaşanır. 1740 yılında düşes ve naip Anna Leopoldovna (1718-1746) ile Minih ortaklık yapıp küçük imparator İoan Antonoviç'in (1740-1764) naibi olan dük Biron'u (1690-1772) tutuklatır. Ancak A. Osterman'ın yarattığı entrikalar yüzünden istifa etmek zorunda kalır ve 1741 yılında rüşvet ve zimmete para geçirme suçlarından ölüm cezasına çarptırılır. İnfazına çok kısa bir süre kala cezası değişir ve Sibirya'ya sürgüne gönderilir. Ancak Sibirya'da da boş durmaz ve çeşitli projeler çizer. Çar III. Petro, 1762 yılında Minih'i Petersburg'a davet eder ve tüm itibarını geri verir. Çarın aleyhine II. Katerina tarafından başlatılan darbe girişiminde çara kaçmasında yardım etmeye çalışır. Bu olaydan sonra II. Katerina tarafından affedilir ve ona bağlılık yemini eder. Hatta yaşamının son yıllarında çariçe için "Oçerk Upravleniya Rossiyskoy İmperiyey"

⁵⁵⁷ K.A. Zalesskiy, "Burhard Kristof Minih." (<https://enc.rusdeutsch.ru/articles/2181/Er.17.11.2020.>)

⁵⁵⁸ Perviy Kadetskiy Korpus: Petersburg'da kurulan bir askeri okul.

⁵⁵⁹ A.B. Kamenskiy, "Minih Burhard Kristof.", (<http://ricolor.org/history/fil/minih/Er.17.11.2020.>)

adında bir kitap kaleme alır. Bu kitabın içinde birçok Rusya hükümdarının özellikleri yazar. Yaşlı mareşal 84 yaşında ölür.⁵⁶⁰

Eserde:

A.S. Puşkin, eserinde B.K. Minih'in karakteristik özelliklerini anlatmamıştır. Sadece Andrey Petroviç Grinyov'un eskiden B.K. Minih'in yanında çalıştığını ve onun yanından emekli olduğundan bahseder:

*“Babam Andrey Petroviç Grinyov, gençliğinde Kont Mihin'in yanında hizmette bulunup 17. yılında kıdemli binbaşı rütbesiyle emekli olmuştur.”*⁵⁶¹

Babası Grinyov'u eski dostu olan Andrey Karloviç'in yanına askerlik için gönderir ve Andrey Karloviç'e teslim etmesi için bir mektup verir:

*“Zat-ı alileriniz de unutmamıştır, öyle değil mi? Hani seferde Mareşal Minih'in son zamanlarını... Eski muhipliklerimizi hatırlıyorsun, değil mi?..”*⁵⁶²

3.4.8. Mihail Mihayloviç Traubenberg (1722-1772)

Tarihte:

1722 yılında doğan tümgeneraldir. Henüz gençlik yıllarından itibaren Rus ordusunda görev yapmaya başlar. 1756-1763 yılları arasında Osmanlı-İsveç savaşına katılır. Kökeni Livonya soylularına dayanır ve Osmanlı-İsveç savaşına katıldıktan sonra Orenburg bölgesinde çeşitli görevler yapar. 1770 yılında yaptığı hizmetlerden dolayı Aziz George Nişanı ile ödüllendirilir. Yine 1770 yılında tümgeneral rütbesine terfi eder. 1771 yılında ise Yaitsk Kazaklarının huzursuzluğunu araştırmak için toplanan komisyona başkanlık eder ve bölgeye gerekli incelemeleri yapmak amacıyla gider. Ancak ayaklanmanın başlamasından sonra Yaik Kazaklarını yatıştırmaya çalışırken

⁵⁶⁰ N.F., Kovalevskiy, “İstoriya Gosudarstva Rossiyskogo.”
(http://hrono.ru/biograf/bio_m/minih_ha.php/Er. 17.11.2020.)

⁵⁶¹ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 9.

⁵⁶² Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 34.

Kazaklar tarafından 1772 yılında öldürölür. Traubenberg hakkında yeteri kadar bilgi bulunmamaktadır.⁵⁶³

Eserde:

A.S. Puşkin, eserde M.M. Traubenberg'i ayaklanmayı bastırmak için giden ancak ayaklanmanın daha da alevlenmesini sağlayan biri olarak gösterir:

*“Bölgenin başkentinde 1772 yılında bir ayaklanma çıkmıştı. Ayaklanmanın başlıca sebebi General Traubenberg'in ordunun itaatsizliğini bastırmak için aldığı sıkı tedbirlerdi.”*⁵⁶⁴

Ayaklanmanın alevlenmesi ile işler kontrolden çıkar ve Traubenberg öldürölür:

*“Sonuç olarak Traubenberg öldürölldü, bölgeye yeni yetkililer tayin edildi...”*⁵⁶⁵

3.4.9. Vasiliy Kirilloviç Trediakovskiy (1703-1768)

Tarihte:

Vasiliy Kirilloviç Trediakovskiy, 1703 yılında Astrahan'da doğan ünlü Rus şair, filolog ve çevirmendir. Rahip bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelir. İlk eğitimini, Astrahan'da yaşayan Katolik misyonerlerden alır. 1723 yılında Slavyan-Yunan-Latin Akademisine başlar, ancak bitiremeden yurt dışına gider. Paris'te, üç yıl boyunca Sorbonne İlahiyat faköltesinde dersler alır ve ardından yüksek lisans derecesinde okulu bitirir. Rus elçi, A. Kurakin'in himayesi altına girer. A. Kurakin'in önerisi üzerine, P. Talman'ın “Yezda v Ostrov Lyubvi” (Aşk Adasına Seyahat, 1730) eserini Rusça'ya çevirir. Bu çeviri, Trediakovskiy'i meşhur eder. Meşhur olmak ona saray kapılarını açar ve imparatoriçe Anna İvanovna'nın saray şairi görevini üstlenir. 1732 yılında Bilim Akademisinde çevirmen olarak görev yapar. 1745 yılından itibaren ise üniversitede Profesör olarak görev alır. 1740-50'li yıllarda Trediakovskiy, ünlü Rus yazarlar M.V. Lomonosov (1711-1765) ve A.P. Sumarokov (1717-1777) ile tartışmalara girmiştir ancak bu ona yararlı olmaz. 1752 yılında, Rus kültür tarihindeki yerini uzun süre korumasını sağlayan iki ciltten oluşan “Soçineniya i

⁵⁶³ V. Rejinald Ovçinnikov, “Traubenberg Mihail Mihayloviç.” (http://www.hrono.ru/biograf/bio_t/traubenberg.html/Er. 18.11.2020.)

⁵⁶⁴ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 78.

⁵⁶⁵ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 78.

Perevodı kak Stihami, Tak i Prozoyu” (Hem Şiir Hem de Düzyazı ile Yazılar ve Çeviriler) kitabını yazar. 1759 yılında emekli olur. Bu yıllarda Fransız tarihçi Charles Rollin (1661-1741) tarafından yazılan “Drevnyaya İstoriya” (Eski Tarih) ve “Rimskaya İstoriya” (Roma Tarihi) eserlerinin çevirisiyle uğraşır. 1768 yılında yoksulluk içinde ölür. Rusya’daki Sillabo-tonik şiirin kurucularından biridir. Rus dili ve edebiyatında ilk kez teorik olarak şiiri ve düz yazıyı ayırır, ardından bu kavramları Rus kültürüne ve Rus halkına tanıtır.⁵⁶⁶

Eserde:

V. Treadiakovskiy’in hayatı ve çalışmaları Rus yazar A.S. Puşkin tarafından çok beğenilmiştir. Puşkin, V. Treadikovskiy’e olan sevgisini, yazmış olduğu “Yüzbaşının Kızı” eserinde gösterir. Kurgusal karakterlerden olan Grinyov, Şvabrin’e bir şiir okur. Şvabrin ise verdiği cevapta Treadiakovskiy’den bahseder:

*“Çünkü bu satırlar ancak üstadım Tredyakovskiy’ye yakışır. Doğrusu onun aşk şiirlerini anımsattı bana,” dedi.*⁵⁶⁷

3.4.10. Grigori Otrepyev (Düzmece Dmitri) (1582-1606)

Tarihte:

Grigoriy Otrepyev, tahminen 1582 yılında doğmuştur. Bu tahmin, ölen veliaht çar Dmitri İvanoviç’in 1582 yılında doğmasındır ve Grigoriy Otrepyev ile akran olmalarından ortaya çıkar. Kökeni belirsizdir. 1605 ve 1606 yılları arasında ölen veliaht prens Dmitri İvanoviç olduğunu iddia eder ve çar olur.⁵⁶⁸

Katolik olan Dimitri, Lehistan’a gidip katolik çevrelerce desteklenmeyi başarır ve daha sonra Boris Godunov’a muhalefet eden Rus devlet adamlarının da desteğini alır. Kendini Dmitri olarak göstermeden önce manastırda keşiş olduğu bilinir. 1602 yılında Moskova’da Dmitri olduğunu ilk kez iddia eder ancak sürgün ile tehdit edilir ve Litvanya’ya kaçır. 1604 yılında Moskova’ya bir saldırı düzenler. Bu saldırıda başarısız olsa da tek bir insan bile öldürmeden birçok destekçi kazanır. O dönem

⁵⁶⁶ “Vasily Kirilloviç Treadiakovsky”

(<https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9,%D0%92%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D0%B9%D0%9A%D0%B8%D1%80%D0%B8%D0%BB%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87/Er.15.02.2021>).

⁵⁶⁷ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 53.

⁵⁶⁸ Dmitriy, Hoçenkov “Grigoriy Otrepyev” (<https://www.syl.ru/article/198270/new-grigoriy-otrepevljedmitriy-i-istoriya/Er.16.02.2021>)

Rusya’da görülen kıtlık ve Boris Godunov’un yanlış politikaları buna sebep olur. 1605 yılında Dimitri’nin ordusu dağılma aşamasındadır ancak Boris Godunov’un ani gelişen ölümü herşeyi tersine çevirir, boyarlar ve askerler Dimitri’nin tarafına geçer. Veliaht Fyodor Godunov boyarlarca öldürülür ve 1605 yılının Haziran ayında Moskova’ya giren Dimitri çar ilan edilir.⁵⁶⁹

Dimitri çar olduktan sonra ilk iş olarak Boris Godunov’un Patrikliğe yükselttiği İova’yı görevden alır. Onun yerine Ryazan bölgesinin başpiskoposu olan İgnati’yi getirir. Ancak Dimitri hayat tarzıyla halkın tepkisini çekmeye başlar. Daha önceki çarlara hiç benzemez. Öğle yemeğinden sonra uyumaz, kiliselere gitmez ve Leh biçiminde giyinir. Lehlerle çok fazla vakit geçirmesi de dikkatlerden kaçmaz. Dimitri’nin en büyük arzularından biri ise Prenses Marina Mnişek ile evlenmektir. 1606 yılında evlenirler ancak çariçe Rus adetlerine uymaz ve dinini değiştirmez. Ayrıca evlendikten sonra çar halka sarayın kapılarını açar ve ziyafet verir. Ancak bu ziyafet yine sadece Leh dostlarına özel olarak verilir. Tüm bu olanlar, halkın Dimitri’ye olan nefretini arttırır. Rus boyarlardan Vasiliy Şuyskiy ve Golitsın, Dimitri’ye karşı darbe planlar. Onlar, Rus askerlerini yanlarına almayı başarır, halkı da sahte çar Dimitri’ye karşı galyana getirirler. 1606 yılında halk Kremlin’i basar ve Dimitri camdan kaçmaya çalışırken ayağını kırar. Bir asker tarafından vurulur ve ölür. Dimitri öldükten sonra Moskova meydanında yakılır ve külleri savaş topuna konup Lehistan sınırına doğru ateşlenir.⁵⁷⁰

Eserde:

1602 yılında kendini ölen çar varisi Dmitri olarak tanıtan Grigoriy Otrephev, 1605 yılında halkın da desteğini alarak tahta çıkmayı başarır. “Yüzbaşının Kızı” eserinde ise, tarihî karakter olan Grigoriy Otrephev’e göndermelerde bulunulur:

“Grişka Otrephev saltanatını nasıl kurmuştu?”⁵⁷¹

“Grişka Otrephev de Moskova’yı ele geçirmişti ya.”⁵⁷²

⁵⁶⁹ “Ljedimitriy I.” (http://www.hrono.ru/biograf/bio_l/lzhedm1.php/Er.15.02.2021.)

⁵⁷⁰ “I. Dmitri” (https://tr.wikipedia.org/wiki/I._Dmitri#cite_note-Y%C3%BCcel-3/Er.10.02.2021)

⁵⁷¹ Puşkin, **Yüzbaşının Kızı**, s. 112.

⁵⁷² Puşkin, **Yüzbaşının Kızı**, s. 152.

3.4.11. Tatyana Grigoryevna Harlova (1756-1773)

Tarihte:

Tatishev kalesinin komutanı albay Grigory Elagin ve Anisya Semyonovna'nın kızıdır. 1773 yılının baharında Tatyana, Nijneozymnaya Kalesinin komutanı Zahar İvanoviç Harlov (1734-1773) ile evlenir. Kazak Matryona Dehtyaryova, Puşkin'e Tatyana Harlova hakkında şöyle der: "Güzel, yuvarlak yüzlü ve kısa boylu bir kızıdır." 22 Eylül 1773 yılında, Nijneozymnaya kalesinin Pugaçov'un askerleri tarafından ele geçirilmesinden dört gün önce Harlov, karısını ve küçük kardeşi Nikolay'ı ailesinin yanına gönderir. Kaleyi ele geçiren isyancılar, komutanı asar. 27 Eylül'de ise Tatishev kalesini ele geçirirler. Grigoriy Mironoviç ve Anisya Semyonovna öldürülür ve Tatyana, Pugaçov'un cariyesi olur. Pugaçov, Tatyana'ya bağlanır. Ancak Tatyana ve Nikolay, bu bağlılıktan rahatsızlık duyan bir grup Yayık Kazak'ı tarafından öldürülür. Pugaçov ise tüm olanları bir yıl sonra Yaitskiy kasabasında yapılan sorgusunda doğrular.⁵⁷³

Eserde:

Eserde tek bir yerde kötü kaderiyle anılır:

*"Eğer fikrimi değiştirip onunla evlenmezsem, beni haydutların kampına teslim edecekmiş ve Lizaveta Harlova'nın çektiklerini çekecekmişim."*⁵⁷⁴

3.4.12. Andrey Fyodoroviç Hruşyov (1691-1740)

Tarihte:

Andrey Fyodoroviç Hruşyov, 1691 yılında doğan, Rus devlet adamıdır. Soylu Hruşyov ailesinin bir üyesidir. 1705-1712 yılları arasında Moskova, Alman ve Fransız okullarında okur. 1712 yılında Hollanda'ya "navigasyon bilimi" okumak için gönderilir. Navigasyon bilimi, öğrencileri gemilerde görev yapmak için eğitmektedir. 1720 yılında Rusya'ya döner, Amiral kolejinde teğmen rütbesiyle, daha sonra ise

⁵⁷³ "Harlova, Tatyana Grigoryevna"

(https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D0%B0%D1%80%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0,%D0%A2%D0%B0%D1%82%D1%8C%D1%8F%D0%BD%D0%B0_%D0%93%D1%80%D0%B8%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%8C%D0%B5%D0%B2%D0%BD%D0%B0 /Er. 17.02.2021.)

⁵⁷⁴ Puşkin, *Yüzbaşının Kızı*, s. 133.

kaptan rütbesiyle 1726 yılına kadar Amiral bürosunda danışman olarak görev yapar. 1734 yılının Mart ayında V.N. Tatışev'in asistanı olarak atanır ve Sibirya'ya maden fabrikalarını denetlemesi için gönderilir. Çevirilerle uğraşır. Özellikle, 1719 yılında “O Podrajanii Hristu” (Mesih'e Taklit Hakkında) adlı çevirisiyle ünlü olur. Uzun süre devlet için görevini devam ettirir. Petersburg'a döndükten sonra ise A.P. Volinskiy ve sırdaşları P.M. Yeropkin ve F.I. Soymonov ile yakınlaşır. Bu kişiler, hükümete karşı bir gruptur. 1740 yılında A. Volinskiy ile birlikte tutuklanır. 1740 yılında yoldaşlarıyla birlikte asılır. Ölümünden sonra Hrusşyov'un Fransızca kitaplarının tamamı Petersburg Bilim Akademisinin kütüphanesine verilir.⁵⁷⁵

Eserde:

Eserde tek bir yerde vatanı için canını feda eden şahsiyet olarak anılır:

“Atalarımın biri inancı için canını vermiş, babam da Bolinski ve Krusçiv’le birlikte vatanı için kurban gitmişti.”⁵⁷⁶

3.4.13. Artemiy Petroviç Volinskiy (1689-1740)

Tarihte:

Rus devlet adamı ve diplomat, 1719-1724 yılları arasında Astrahan valiliği yapar. Soylu bir aileden gelir. 1704 yılında “Dragunskiy” alayına yazılır. 1711 yılında Osmanlı ile yapılan müzakerelerde yer alan P.P. Şafirov'un emrinde görev yapar ve 1712 yılında onunla birlikte İstanbul'da hapsedilir. 1713 yılında Edirna barış anlaşmasını I. Petro'ya teslim eder. 1715-1718 yılları arasında İran'da temsilcilik yapar. Burada Rus tüccarlar için ayrıcalık elde eder. 1722-1723 yılında yapılan Pers seferi hazırlığında önemli rol oynar. 1725-1730 yılları arasında ara ara Kazan valiliği yapar. Bu dönemde defalarca görevini kötüye kullanmakla suçlanır, 1730 yılında görevden alınır ve soruşturma başlatılır. 1738 yılından itibaren mecliste görev yapar ve Anna İoannovna'nın konuşmacısı olur. A. Volinskiy, 1730 yıllarında ilerleme kaydeden az sayıda Rus devlet adamlarından biridir. Kont K.G. Lyovenbolde'nin asistanı olarak görev alır. O andan itibaren yükselişi başlar. 1737 yılında Osmanlı ile

⁵⁷⁵ “Hrusşyov, Andrey Fyodoroviç”,
(<https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D1%80%D1%83%D1%89%D1%91%D0%B2,%D0%90%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%B5%D0%B9%D0%A4%D1%91%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87> Er. 14.02.2021.)

⁵⁷⁶ Puşkin, **Yüzbaşının Kızı**, s. 185.

barış görüşmelerine katılır. Kabine için sık sık toplantılar düzenler ve kabinenin faaliyetlerini canlandırır. 1739 yılından itibaren Anna İoannovna'ya yakın insanların, A. Volinskiy'e karşı kışkırtmaları sebebiyle 8 Temmuz 1740 tarihinde çariceye ihanetten dolayı idam edilir.⁵⁷⁷

Eserde:

Eserde tek bir yerde vatansever bir devlet adamı olarak anılır:

*“Atalarımdan biri inancı için canını vermiş, babam da Bolinski ve Krusçiv’le birlikte vatani için kurban gitmişti.”*⁵⁷⁸

3.4.14. Pyotr Rumyantsev (1725-1796)

Tarihte:

Pyotr Aleksandroviç Rumyantsev, 1725 yılında Moskova’da doğan Rus asker ve politikacıdır. I. Petro’nun yandaşlarından General A. I. Rumyantsev’in oğludur. İlk eğitimini evde alır. 1739 yılında babasının ısrarı üzerine, diplomatik beceriler kazanması amacıyla Berlin’de görev yapan Rusya temsilcisinin yanına gönderilir. Ancak Rumyantsev, geleceğini diplomaside değil asker olmakta görmüştür. Yakın zamanda Rusya’ya döner. 1740 yılında çalışmalarını yarıda bıraktıktan sonra “Voronejskiy Pehotny” alayına atanır. 1741-1743 Rus-İsveç savaşı sırasında Stokholm mahkemesi ile barış görüşmelerini yürüten babasının emrindeki orduda görevli olur. İmzalanan anlaşmayı Petersburg’a teslim etme görevi ona verilir. 1748 yılında gerçekleşen Avusturya Veraset savaşında Rus birliklerinin Ren nehri üzerindeki seferine katılır. 7 Yıl Savaşına katılır, Kolberg kalesinin alınmasında önemli bir rol oynar. Askeri kariyerinin zirvesi ise 1768-1774 yılları arasında gerçekleşen Rus-Osmanlı savaşıdır. 1770 yılında Larga nehri çevresinde gerçekleşen savaşta, Osmanlı ordusunu mağlup eder. Sadece 2 hafta sonra 20 bin kişilik Rus ordusuyla, 150 bin kişilik Osmanlı ordusunu mağlup eder. Bu zaferler, Rumyantsev’e zamanın en iyi komutanı, kont ve mareşal unvanlarını getirir. 1775 yılında Osmanlı’ya karşı alınan bu zafer şerefine, görkemli kutlamalar düzenlenir.

⁵⁷⁷ “Volinskiy Artemiy Petroviç”,
(https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%BE%D0%BB%D1%8B%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%90%D1%80%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B8%D0%B9_%D0%9F%D0%B5%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87/Er. 15.02.2021.)

⁵⁷⁸ Puşkin, **Yüzbaşının Kızı**, s. 185.

İmparatoriçe tarafından toplam 12 madalya ile ödüllendirilir. Ölümüne kadar geçen sürede mesleğini devam ettirir ancak geri planda kalmayı tercih eder. 1796 yılında ölür.⁵⁷⁹

Eserde:

Mariya, sevdiği Grinyov’u kurtarmak için çarışeyle görüşmeye giderken General Rumyantsev’in heykelinin yanında durur:

“Marya bu güzel çayırın yanından geçip, General Rumyantsev’in anısına dikilmiş olan heykelin yanına geldi.”⁵⁸⁰

⁵⁷⁹ “Pyotr Rumyantsev”, (https://tr.wikipedia.org/wiki/Pyotr_Rumyantsev /Er. 13.02.2021.)

⁵⁸⁰ Puşkin, **Yüzbaşının Kızı**, s. 187.

SONUÇ

Daima yenilikçi olmak için mücadele veren A. S. Puşkin, edebiyat alanında yaptığı çalışmalarıyla Rus edebiyatını başka bir boyuta taşımış ve 19. yüzyıl Rus edebiyatının gidişatını değiştirmiştir. Gerçekçi Rus edebiyatının kurucusu olan A.S. Puşkin'in günümüze kadar uzanan pek çok düzyazı, masal, şiir ve hikâye türünde eserleri mevcuttur.

Yapılan araştırma, üç ana başlık altında toplanmış olup A.S. Puşkin'in hayatı ve yaratıcılığı, "Büyük Petro'nun Arabı" ve "Yüzbaşının Kızı" eserlerinin tarihsel açıdan incelenmesinden oluşmaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde A.S. Puşkin'in hayatının önemli dönemlerinden, yaratıcılığından, ünlü yazarların Puşkin hakkında düşüncelerinden, Türkiye'de Puşkin'in eserlerinin Türkiye Türkçesine çevrilme durumundan ve yazar hakkında yapılan çalışmalardan bahsedilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, A.S. Puşkin'in ülkemizde pek bilinmeyen ancak tarihsel eserleri arasında önemli bir yeri olan "Büyük Petro'nun Arabı" eserinin tarih ve tarihî şahıs açısından incelemesi yapılmıştır. Eserde tarihsel bilgilerin kurgu ile kullanıldığı tespit edilip tüm bu bilgiler ayrıştırılarak incelenmiştir. İnceleme içerisinde eserin özetine, yazılış tarihine, içeriğinde yer alan tarihî olaylara, tarihî mekânlara, tarihî karakterlere ve dönemin kültürel değerlerine yer verilmiştir.

Çalışmanın son bölümünde ise A.S. Puşkin'in bir diğer tarihî eseri olan "Yüzbaşının Kızı" incelenmiştir. Eser incelemesinde yine kurgu ile tarihî gerçekler ayrıştırılmıştır. Bunun dışında, araştırmada eserin özeti, yazım tarihi, 1773-1775 yılları arasında gerçekleşen ve eserin asıl konusu olan Pugaçov ayaklanması, eserde yer alan tarihî unsurlar, tarihî karakterler ve dönemin kültürel değerleri yer almıştır.

Büyük Rus şair ve yazar A.S. Puşkin, 1799 yılında Moskova'da soylu bir ailenin çocuğu olarak doğmuş ve dış görüş olarak daha çok anne tarafından dedesi olan Abram Petroviç Gannibal'a benzemiştir. Babası Sergey Lvoviç'in Fransızca ağırlıklı bir kütüphanesi olmuş ve o, dönemin ünlü şairlerinden olan Vasili Jukovski ve Nikolay Karamzin gibi önemli şairlerle yakın arkadaşlık edinmiştir. Puşkin'in küçük yaşta edebiyatla ilgilenmesinde tüm bunlar etkili olmuştur. Edebiyata olan ilgisinin bir diğer sebebi ise, dadısı Arina Rodionovna'dır. Küçük yaşlarda ailesinden sevgi,

ilgi ve alaka göremeyen Puşkin, tüm bu ilgi alakayı çocukluğu boyunca ona Rus masalları anlatan Arina Rodionovna'dan görmüştür.

İlk eğitimini evde alan Puşkin, daha sonra dönemin en önemli liselerinden olan ve o dönemde yeni açılan Tsarskoye Selo lisesinde okumuştur. Lise döneminde Voltaire ve Evariste de Parney gibi Fransız yazarları örnek alarak denemeler yazmaya başlamıştır. Aynı zamanda şiir de yazan Puşkin'in ilk şiiri Vestnik Yevropı adlı dergide yayınladığında henüz 15 yaşındadır. 1815 yılında yazdığı eserlerinde Epikür felsefesi ve anakreonizm düşünce akımı görülen yazar, daha sonra vatanseverlik duygusu, serflik sistemine olan karşıtlığı ve özgürlüğe olan düşkünlüğünü yansıttığı eserler kaleme almıştır. Lisenin yılsonunda izleyicilere açık olarak gerçekleştirilen sınavda Puşkin'in kaleminden çıkan şiire hayran kalan büyük Rus şair G. Derjavin, yerine geçecek olan kişinin Puşkin olacağını söylemiştir.

1817 yılında liseden kâtip olarak Petersburg şehrinde Dış İşleri Bakanlığında göreve başlayan Puşkin'in yaratıcılığında romantizm akımına yakınlık ve özgürlüğe karşı bir ilgi başlamıştır. Aşk, dostluk ve ölüme karşı hüznün gibi konular eserlerinde konu edinmiştir. 1820 yılında Güney'e sürgüne gönderilince Puşkin, bu dönemde kaleme alınan eserlerinde özgürlüğe düşkünlük ve romantizm temaları işlemiştir.

Arkadaşına yazdığı bir mektubun içeriği sebebiyle Mihaylovskoye köyüne sürgün edilince gerçekçilik temasına yoğunlaşmıştır. 1826 yılında çar I. Nikolay Puşkin'i kendi himayesine almıştır. Moskova'ya dönen Puşkin, insanlar tarafından kahramanca ve sevinçle karşılanmış, çalışmalarına devam etmiş ve hükümetle arası güzel bir şekilde ilerlemiştir. Ancak ilerleyen zamanlarda yazdığı bir eseri çar tarafından okunduktan sonra yeniden gözetim altına alınmıştır.

1830'lu yıllar Puşkin'in yaratıcılığının zirve yılları olarak kabul edilmiştir. Boldino'da kolera salgınına mağruz kalan Puşkin, yine kaleme sarılmış ve güzel eserler yazmıştır. 1 sene sonra Natalya Nikolayevna ile evlenip Petersburg'ta Dış İşleri Bakanlığında çalışmaya başlayan Puşkin'e çar Nikolay'dan I. Petro'nun hayatını yazması için öneri gelmiştir. Araştırmaları sırasında Yemelyan Pugaçov ile ilgili belgelerle karşılaşan Puşkin, çeşitli şehirleri ziyaret etmiştir. 1837 yılında Fransız subay ve politikacı Jorj Dantes ile Petersburg'un "Çyornaya Reçka" adındaki bir nehrin kenarında gerçekleşen düelloda Puşkin ağır yaralanan ve hayata gözlerini yuman Puşkin, döneminde ve daha sonra yaşamış birçok ünlü Rus yazar tarafından

yüceltilmiştir. Çalışmada N.V. Gogol, İ.S. Turgenev, F.M. Dostoyevski ve diğer ünlü yazarların Puşkin hakkındaki görüşlerine de yer verilmiştir.

A.S. Puşkin'in eserleri Türkiye'de günümüzde farklı yayınevleri ve farklı çevirmenler tarafından çevrilmektedir. Osmanlı'da Puşkin'in keşfedilmesi 1890 yılında gerçekleşmiştir. 1936 yılında Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün isteğiyle Dil ve Tarih-Coğrafya fakültesinde ilk kez Rus dili, anabilim dalı olarak kabul edilmiş ve 1966 yılından sonra Rus edebiyatı bölümlerinden mezun olan sayısının artması sebebiyle çevirilerde çeşitlilik başlamıştır. 1990 yıllarında artan Rus dili ve edebiyatı bölümleri, 2000 yılından sonra meyvelerini vermiş ve bu alanda birçok farklı çeviri yapılmıştır. Puşkin'in eserleri arasında ise en çok ilgiyi "Yüzbaşının Kızı" eseri görmüştür. Günümüzde hâlâ çevirileri devam eden bu eser, yaklaşık 50 farklı yayınevi tarafından basılmıştır.

Tüm bu eser çevirilerinin yanında A.S. Puşkin'in hayatına da ilgi artmıştır. 1937 yılında Puşkin hakkında ciddi çalışmalar yapılmıştır. Örneğin, 1967 yılında Prof. Dr. İsmail Kaynak, Puşkin ve Dostoyevski hakkında birçok araştırma gerçekleştirmiştir. Ardından Ataol Behramoğlu ve Halit Refiğ gibi yazarlar, Puşkin hakkında çalışmalara devam etmişlerdir. 1990 yılından sonra kurulan Rus dili ve edebiyatı bölümleri, Puşkin hakkındaki araştırmaları arttırmış ve onlar, günümüzde de son sürat devam etmektedir.

Tez çalışmasında tarihsel açıdan incelenen ilk eser, Puşkin'in 1827 yılında Mihaylovskoye köyünde yazmaya başladığı "Büyük Petro'nun Arabı"dır. Bu eserde Puşkin, ana karakterler olarak aslında hiç görmediği ancak hakkındaki tüm bilgileri onun büyük oğlu olan İvan'dan öğrendiği büyükbabasının babası Abraham Gannibal ve Rus çarı I. Petro'yu kullanır. Fransa'da eğitim gören A. Gannibal, I. Petro'nun vaftiz oğlu olmuş ve o dönemde eğitime verildiği önem çerçevesinde Fransa'ya eğitim almak için gitmiştir. Eserde İbrahim, kişisel özellikleri açısından tarihî şahıs Abram Petroviç Gannibal ile örtüşmektedir. Fakat A.S. Puşkin tarafından kaleme alınan bazı olaylar -özellikle de onun I. Petro tarafından evlendirilmesi,- tarihî gerçeğe haykırıdır.

A.S. Puşkin'in yazmış olduğu "Büyük Petro'nun Arabı" eserinin teması, tarih altyapısına oturtulmuştur. Bu eser olay örgüsü, mekân, kültürel değerler, dil ve psikolojizm açısından beş alt başlıkta incelenmiştir.

Eserin olay örgüsünün ana fikrinde Rusya'nın gelişimi vardır. Gençlerin eğitim için I. Petro döneminde yurt dışına gönderilmesi, tarihî bir gerçektir. Puşkin, I. Petro döneminde gelişen ve değişen Rusya'yı okuyuculara göstermek istemiştir.

Eserde birçok tarihî mekân kullanılmış ve bu mekânlar, tarihe uygun olarak anlatılmıştır. Fransa'da başlayıp Rusya'da sona eren olayları anlatan eserde 18. yüzyılın başlarında her iki ülkede gerçekleşen olaylar ve bu ülkelerin o dönemde içinde bulundukları durum, A.S. Puşkin tarafından tarihsel gerçeklerle örneklendirilerek anlatılmıştır.

Araştırmada I. Petro'nun döneminde düzenlenen balolar, bu baloların yapıldığı salonlar, eski ve yeni gelenekler, davetlilerin giydiği kıyafetler, Rusların o dönem mutfak kültürü vb. kültürel değerler de yer alınmıştır. A.S. Puşkin, bu eseri yazarken, I. Petro döneminin doğal dilini kullanmayı reddetmiş, ancak eklediği arkaizm ve neolojizmlerle esere tarihsel tat katmayı başarmıştır. Ayrıca yazar, eserde halkın günlük yaşamına daha çok önem vermiştir. I. Petro iktidarının ilk yıllarına gönderme yaptığı romanda geçmiş düzeni yıkan ve yeni bir düzenin başlangıcında olan Rusya'nın durumu gösterilmiştir.

“Büyük Petro'nun Arabı”nda Puşkin, tarihsel öğeler de kullanmıştır. Bu öğelerin yanında, Rusya ve Fransa tarihinde önemli yerleri olan karakterlere de yer vermiştir. I. Petro, İbrahim (Abraham) Gannibal ve I. Katerina, eserde yer alan önemli karakterlerdir. Eserden verilen örneklerden yola çıkarak, Puşkin tarafından I. Petro'nun hem fiziksel (uzun boylu, güçlü, çevik, iri yarı kalıplı) hem kişisel özelliklerinin (yüce gönüllü, büyük insan, sağlam mantıklı, dikkatli, esnek, çalışkan, sözünde duran, israfı ve dolandırıcılığı affetmeyen, neşeli, enerjik vb.) tarihte korunan bilgiler doğrultusunda ve tarihî kişiliğine uygun bir şekilde anlatıldığı görülmektedir. Her türlü eğitime açık, meraklı, bilgili, birçok meslek sahibi, ülkesinin geleceğini düşünen ve bunun uğruna kendini bile acımayan Petro, A.S. Puşkin tarafından örnek devlet adamı olarak gösterilmiştir.

Eserde çar I. Petro döneminde Rusya'nın önemli pozisyonlarında görev yapan danışman Yakov Fyodoroviç Dolgorukiy, asker ve diplomat Fyodor Alekçeyeviç Golovin, çevirmen yayıncı ve eğitimci İlya Fyodoroviç Kopyeviç, asker ve devlet adamı Boris Petroviç Şeremetev, devlet adamı ve mühendis Yakov Vilimoviç Bryus, diplomat Savva Lukiç Raguzinskiy, psikopos ve tercüman Gavriil Fyodoroviç

Bujinskiy, Mareşal İvan İvanoviç Buturlin, devlet adamı ve asker Aleksandr Daniloviç Menşikov, polis şefi Anton Manuiloviç Deviyer gibi gerçek karakterler de yer almıştır. A.S. Puşkin, Fransa tarihine damga vuran Fransız kralı XIV. Louis, Orleans Dükü, John Law, Dük Richelieu gibi tarihî karakterlere de eserde yer vermiştir. Tüm bu tarihî şahıslar, tarafımızdan tarihsel açıdan ve eserde anlatıldıkları şekilde 2 kolda incelenmiştir. Bu eserle birlikte keşfettiği yeni bir yazım yöntemi, A.S. Puşkin’i ezberci tarihçilikten uzak tutmuş ve kurgusallıkla tarihi harmanlamasına olanak sağlamıştır.

Rusya’da 18. yüzyılda moda olan sosyete hayatı, I. Petro’nun gerçekleştirmiş olduğu büyük reformları ve Petro ile Gannibal arasındaki ilişkiyi anlatan ve Puşkin’in arkadaşlarının büyük beğenisini toplayan eser, tamamlanmadan kalmıştır.

Tezide incelenen ikinci tarihî eser ise A.S. Puşkin’in ilk olarak 1824 yılında çalışmalarına başlayıp 1836 yılında tamamladığı, toplam 14 bölümden oluşan “Yüzbaşının Kızı” eseridir. 1773-1775 yılları arasında gerçekleşen tarihî Pugaçov ayaklanmasını konu alan eser ile ilgili çalışmalar 1824 yılında başlamış olup şair, ayaklanmanın yaşandığı bölgelere ziyaretlerde de bulunmuştur. 1833 yılında ise “Pugaçov’un Tarihi” adında bir eser yazmaya karar vermiştir. Yazar, topladığı materyalleri birleştirerek 1834 yılında “Pugaçov İsyanının Tarihi” adında bir eser yayınlamıştır. Ancak tam olarak istediği eseri yansıtamadığını düşünmüş ve tüm bu materyallere sanatsallık ekleyip 1836 yılında “Yüzbaşının Kızı” ismiyle eserini Sovremennik dergisinde yayınlamıştır. Ancak bu eserin yayınlanma süreci sanıldığı kadar kolay olmamıştır. O dönemde sıkça sansür ile karşılaşan Puşkin, eserini çar I. Nikolay ile paylaştığında bazı düzeltmelerle karşı karşıya kalmış ve eserde bazı fiil düzeltmeleri yapılmıştır. Hatta ismi “Pugaçov İsyanının Tarihi” olarak değiştirilmiştir.

Çalışmada “Yüzbaşının Kızı” eserinde yer alan tarihî ayaklanmanın nedenleri, bu ayaklanmanın önderi Yemelyan Pugaçov’un hayatı ve eserde adı geçen ünlü tarihî şahısların biyografisi detaylı bir şekilde araştırılmıştır.

Pugaçov ayaklanmasının fon olarak kullanıldığı eserde, iki zıt kurgusal karakter ele alınmıştır. Bir tarafta onuru için asla boyun eğmeden yaşayan Pyotr Grinyov, diğer tarafta ise yaşamak için ideallerini ve şerefini satmaya hazır Aleksey Şvabrin vardır. Kurgusal başkahraman olan Grinyov’un askere Orenburg’a gönderilmesiyle başlayan

eser, onun Belogorski kalesine ulaşmasından sonra tarihî bilgiler doğrultusunda devam eder. Rusya'nın o yıllardaki durumu, 1772 yılında Mihail Traubenberg'in öldürülüşü, Prens Vasiliy Golitsın'ın Pugaçov'a ağır bir darbe vurması ve sonra komutan Mihelson'un Pugaçov'u yenilgiye uğratması, araştırmada eserden alınan örneklerle ispatlanarak gösterilmiştir.

A.S.Puşkin, eserde birçok tarihî mekâna yer vermiştir. Simbirsk köyünde başlayan eser, yazarın Yayık Nehri, Orenburg şehri, Nijneozyornaya Kalesi, Berda köyü ve Tatisşev Kalesi gibi tarihsel mekânları kullanmasıyla devam eder. Bütün bu tarihî mekânların önemi ve eserde bahsedilen olaylar, tarihî kaynaklardan araştırılıp eserde yer alan cümlelerin eşliğinde araştırmaya dâhil edilmiştir.

Tezde tarafımızdan tarihî mekânlarla birlikte tarihî şahıslar da ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Örneğin, isyancı Yemelyan Pugaçov, onun yandaşları Afanasiy Sokolov ve İvan Beloborodov, dönemin çaricesi II. Katerina ve onun en önemli komutanlarından Pyotr Golitsın ve İvan Mihelson, hikâyeye yön veren önemli tarihî şahıslardandır. Yapılan araştırmalar doğrultusunda bütün bu karakterler, esere Puşkin tarafından tarihte var oldukları şekilde dâhil edilmişlerdir. Ayrıca yazar, Pugaçov'u tarihte sanıldığından aksine vahşi, kötü niyetli bir adam olarak değil, düşmanına karşı sert ve acımasız ancak dostuna karşı bir o kadar alçak gönüllü, uysal, düşünceli ve vefalı bir insan olarak göstermiştir. Yani A.S. Puşkin, genel olarak Pugaçov'u hem iyi kalpli, cesur ve adil bir insan olarak hem de dava gereği önüne çıkan tüm engelleri gözünü kırpmadan yok edebilecek kadar acımasız bir önder olarak göstermiştir.

Anı türünde yazılan eser, kendi içerisinde tarihî öğelerin yanında psikolojik açıdan içeriği yüksek sahneler de barındırmaktadır. Örneğin, Grinyov'un Pugaçov'a kürkünü hediye etmesi, daha sonra Pugaçov'un kaleyi kuşatmasından sonra Grinyov'un canını bağışlaması gibi durumlar, eserin içeriğinde yer alan karakterlerin psikolojik durumlarını yansıtmıştır.

Mevcut tezde, A.S. Puşkin'in "Yüzbaşının Kızı" eserinde yer alan birçok kültürel öğeler de incelenmiştir. Örneğin, Grinyov'un Belogorski kalesine gittiğinde karşılaştığı tarih temalı tablolar, ünlü yazarların eserlerinden alıntılar vb. Puşkin, eserde doğallığı yansıtabilmek adına birçok deyim, türkü ve atasözü de kullanmıştır. Aynı zamanda Rus halkının gelenek ve görenekleri, Pugaçov'un yaşadığı dönemde

evin iç dekorasyonu, mutfak kültürü ve o döneme özgü giyim kuşam, eserde doğallığın ve tarihsel dokunun yaratılmasında en büyük etkenlerden olmuştur. Böylece, yapılan araştırma, bir kez daha tarih konulu eserlerin daha iyi anlaşılması için mutlaka içinde anlatılan tarihî olaylar, tarihî şahıslar ve o devrin kültürel değerleriyle bir bütün olarak incelenmesi gerektiğinin altını çizmektedir.

Tüm bu yapılan incelemelerin ışığında ortaya çıkan bulgular, bir kez daha A.S. Puşkin'in sadece Ruslar için değil dünya çapında büyük bir yazar olduğunu ispatlamaktadır. Görüldüğü üzere yazar, araştırmacı yanı sayesinde geçmişte yaşanan olayları, tarihî şahısları araştırmış ve onları yarattığı kurgusal dünya ile birleştirmeyi başarmıştır. Tüm bunları yaparken de aynı zamanda hikâyenin akıcılığını ve doğallığını da korumuştur. Böylece, yukarıda yapılan araştırmalar ve elde edilen bulgular, ünlü Rus yazar N. V. Gogol'un da söylediği gibi "Puşkin'in olağanüstü bir olay" olduğunun en güzel kanıtıdır.

KAYNAKÇA

İnternet

- A. *Puşkin Ya Pamyatnik Sebe Vozdvig Nerukotvorniy: Stih.* (tarih yok). 10 9, 2020 tarihinde Rustih: <https://rustih.ru/pushkin-ya-pamyatnik-sebe-vozdvig-nerukotvorniy/> adresinden alındı
- A.S. *Puşkin, Perepiska 1826-1837.* (tarih yok). 11 06, 2020 tarihinde Rulibrary: http://rulibrary.ru/pushkin/perepiska_1826-1837/339/index.html adresinden alındı
- Abarinov, V. (tarih yok). *Blesk i Nişeta Sistemi Lo.* 11 18, 2020 tarihinde Svoboda: <https://www.svoboda.org/a/28712597.html> adresinden alındı
- Aleksandr Sergeyeviç Puşkin 5. Mihaylovskiye.* (tarih yok). 10 8, 2020 tarihinde Sites.google: <https://sites.google.com/site/aleksandrsergeevicpuskin346/mihajlovskoe> adresinden alındı
- Ammosov, A. (tarih yok). *Posledniye Dni Jizni i Konçina Aleksandra Sergeyeviça Puşkina.* 10 07, 2020 tarihinde Wikisource: https://ru.wikisource.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%B5_%D0%B4%D0%BD%D0%B8_%D0%B6%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D0%B8_%D0%B8_%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%B0_%D0%90_%D0%A1_%D0%9F%D1%83%D1%88%D0%BA%D0%B8%D0%BD%D0%B0_%D0%A1%D0 adresinden alındı
- Anisimov, E. (tarih yok). *Pyotr I.* 11 18, 2020 tarihinde Bigenc: https://bigenc.ru/domestic_history/text/3826088 adresinden alındı
- Anisimov, E. (tarih yok). *Yelizaveta Petrovna.* 11 15, 2020 tarihinde Bigenc: https://bigenc.ru/domestic_history/text/1977053 adresinden alındı
- Auslender, S. (tarih yok). *Biblioteka Velikih Pisateley. Puşkin.* 11 10, 2020 tarihinde Pushkin-lit: <http://pushkin-lit.ru/pushkin/articles/auslender-arap-petra-velikogo.htm> adresinden alındı

Baraban. (tarih yok). 02 17, 2021 tarihinde Wikipedia:
<https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%B0%D0%BD> adresinden alındı

Başkurt at-Bashkir horse. (tarih yok). 02 20, 2021 tarihinde qaz.wiki:
https://tr.qaz.wiki/wiki/Bashkir_horse adresinden alındı

Belov, A. (tarih yok). *Beloborodov İvan Naumoviç.* 11 15, 2020 tarihinde W.histrf:
https://w.histrf.ru/articles/article/show/bieloborodov_ivan_naumovich
adresinden alındı

Bespalov, A. (tarih yok). *Şeremetev Boris Petroviç.* 11 25, 2020 tarihinde 100.histrf:
<http://100.histrf.ru/commanders/sheremetev-boris-petrovich/> adresinden
alındı

Boguslavskiy, V. (tarih yok). *Yakov Fyodoroviç Dolgorukov.* 11 25, 2020 tarihinde
Hrono.info: http://www.hrono.info/biograf/bio_d/dolgorukov_yakov.php
adresinden alındı

Bolşaya Rossiyskaya Entsiklopediya Feofan Prokopoviç. (tarih yok). 12 20, 2020
tarihinde Bigenc: https://bigenc.ru/religious_studies/text/4709126 adresinden
alındı

Bolşoy Yekaterininskiy Dvorets. (tarih yok). 02 15, 2021 tarihinde Wikipedia:
https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%88%D0%BE%D0%B9_%D0%95%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%B4%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%86
adresinden alındı

Borisenko, N. (tarih yok). *Kopieviç İlya Fyodoroviç.* 12 11, 2020 tarihinde Mogilev-
region.gov.by: http://mogilev-region.gov.by/page/kopievich_ilya_fedorovich
adresinden alındı

Büyük Yekaterina. (tarih yok). 10 10, 2020 tarihinde Biyografi:
<https://www.biyografi.info/kisi/buyuk-katerina> adresinden alındı

Dostoyevskiy Batı Çıkmazı/ Puşkin Üzerine Konuşma. (tarih yok). 10 19, 2020 tarihinde Ensaremirali:<http://ensaremirali.blogspot.com/2013/06/dostoyevski-bat-ckmazpuskin-uzerine.html> adresinden alındı

Dueli i Duelyantı. (tarih yok). 02 17, 2021 tarihinde Culture: <https://www.culture.ru/materials/170333/dueli-i-duelyanty> adresinden alındı

Episkoy Gavriil. (tarih yok). 12 25, 2020 tarihinde Wikipedia: [https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%B0%D0%B2%D1%80%D0%B8%D0%BB_\(%D0%91%D1%83%D0%B6%D0%B8%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%B0%D0%B2%D1%80%D0%B8%D0%BB_(%D0%91%D1%83%D0%B6%D0%B8%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9)) adresinden alındı

Erlanger, P. (tarih yok). *Louis XIV. King Of France.* 11 19, 2020 tarihinde Britannica: <https://www.britannica.com/biography/Louis-XIV-king-of-France/Final-years> adresinden alındı

Filip II. Gertsog Orleanskiy. (tarih yok). 11 16, 2020 tarihinde Wikisource: https://ru.wikisource.org/wiki/%D0%AD%D0%A1%D0%91%D0%95/%D0%A4%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D0%BF%D0%BF_II,_%D0%B3%D0%B5%D1%80%D1%86%D0%BE%D0%B3_%D0%BE%D1%80%D0%BB%D0%B5%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9 adresinden alındı

Fomiçev, S.A. (tarih yok). *Russkiye Pisateli, Bibliografiçeskiy Slovar.* 10 8, 2020 tarihinde Az.lib: http://az.lib.ru/p/pushkin_a_s/text_0530.shtml adresinden alındı

Galanin, A. (tarih yok). *Knyaz-Kukolka iz Balaşihi. Knyaz Pyotr Mihayloviç Golitsın Voşyol v Naşu, Balaşihinskuyu İstoriyu, Kak Odin iz Glavnih Stroiteley Usadbı.* 11 18, 2020 tarihinde Balaşiha: <https://143900.ru/istorija-balashihi/stati-alekseja-galanina/knjaz-kukolka-iz-balashihi-knjaz-petr-mi.html> adresinden alındı

Gilbo, V. (tarih yok). *John Lo, Kotorogo ne Hvatayet Rossii.* 11 18, 2020 tarihinde Gallery.economicus: http://gallery.economicus.ru/cgi-bin/frame_rightn.pl?type=in&links=./in/lo/brief/lo_b1.txt&name=lo&img=brief.gif adresinden alındı

- Gluharyov, E. (tarih yok). *Delets Gnezda Petrova. Kommersant Dengi*, 11 24, 2020 tarihinde Kommersant: <https://www.kommersant.ru/doc/21611> adresinden alındı
- Gonçarenko, O. (tarih yok). *Spodvijnik Petra. Kak Svyazano s Belgorodskoy Oblastyu İmya Feldmarşala Borisa Şeremeteva*. 11 25, 2020 tarihinde Belpressa: <https://www.belpressa.ru/society/drugoe/32743.html> adresinden alındı
- Guskov, A. (tarih yok). *Golovin Fyodor Alekseyeviç*. 11 26, 2020 tarihinde Bigenc: https://bigenc.ru/domestic_history/text/2367220 adresinden alındı
- Günaydın, H., & Coşkun, B. (2018). *İsveç Kralı XII. Charles'ın Osmanlı Devleti'ne İlticası ve İltica Sürecinde Ülkesinde Ombudsman Görevlendirilmesine İlişkin Bir Değerlendirme*. 02 01, 2021 tarihinde Dergipark: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/644496> adresinden alındı
- Harakteristika Tvorçestva A.S. Puşkina "Puşkin Eto Naşe Vsyo."*. (tarih yok). 10 08, 2020 tarihinde Superinf: https://superinf.ru/view_helpstud.php?id=648 adresinden alındı
- Harlova, Tatyana Grigoryevna. (tarih yok). 02 17, 2021 tarihinde Wikipedia: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D0%B0%D1%80%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0,%D0%A2%D0%B0%D1%82%D1%8C%D1%8F%D0%BD%D0%B0_%D0%93%D1%80%D0%B8%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%8C%D0%B5%D0%B2%D0%BD%D0%B0 adresinden alındı
- Hleb-Sol*. (tarih yok). 02 19, 2021 tarihinde O-soli: <http://www.o-soli.ru/sol-v-kulture/khleb-sol/> adresinden alındı
- Hoçenkov, D. (tarih yok). *Grigoriy Otrepyev*. 02 16, 2021 tarihinde Syl: https://www.syl.ru/article/198270/new_grigoriy-otrepev-ljedmitriy-i-istoriya adresinden alındı
- Hrustalyova, A. (tarih yok). *15 Aprelya 1684 Goda Rodilas İmperatritsa Yekaterina I*. 11 19, 2020 tarihinde Historyrussia: <https://historyrussia.org/sobytiya/15-aprelya-1684-goda-rodilas-imperatritsa-ekaterina-i.html> adresinden alındı

Hruşyov, Andrey Fyodoroviç. (tarih yok). 02 14, 2021 tarihinde Wikipedia: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D1%80%D1%83%D1%89%D1%91%D0%B2,_%D0%90%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%B5%D0%B9_%D0%A4%D1%91%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87 adresinden alındı

I. Dmitri. (tarih yok). 02 10, 2021 tarihinde Wikipedia: https://tr.wikipedia.org/wiki/I._Dmitri#cite_note-Y%C3%BCcel-3 adresinden alındı

İkon Köşesi. (tarih yok). 03 02, 2021 tarihinde Ortodokslar topluluğu: <https://www.ortodokslartoplulugu.org/manevi-yasam/ikon-kosesi/> adresinden alındı

İmperatrıtsa Yekaterina II. v Naçale Tsarstvovaniya Petra III. (tarih yok). 10 19, 2020 tarihinde Az.lib: http://az.lib.ru/e/ekaterina_w/text_0050.shtml adresinden alındı

İmşenetskaya, M. (tarih yok). *Dolgorukov, Yakov Fyooroviç.* 11 24, 2020 tarihinde wikisource: https://ru.wikisource.org/wiki/%D0%A0%D0%91%D0%A1/%D0%92%D0%A2/%D0%94%D0%BE%D0%BB%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2,_%D0%AF%D0%BA%D0%BE%D0%B2_%D0%A4%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87 adresinden alındı

İsrafilova, Y. (tarih yok). *Abram Gannibal Nesçastilvaya Lyubov Lyubimogo Arapa Petra I.* 11 21, 2020 tarihinde C-cafe: <http://www.c-cafe.ru/days/bio/68/arap.php> adresinden alındı

İstoriya Russkogo Bilyarda. (tarih yok). 02 18, 2021 tarihinde Ruptur: <http://www.ruptur.com/sovety/sovet-4/istoriyarus/> adresinden alındı

İstoriya Varennya: V çyom Otliçiyе Sovremennogo Deserta Ot Starinnıh Retseptov. (tarih yok). 02 17, 2021 tarihinde Woman.rambler: <https://woman.rambler.ru/cooking/42521400-istoriya-varennya-v-chem-otlichie-sovremennogo-deserta-ot-starinnyh-retseptov/> adresinden alındı

İsveç Kralı Demirbaş Şarl'ın Osmanlı'ya Borçları ve Alacaklıların İsveç Macerası.
(<http://www.bitlisname.com/2020/10/17/isvec-krali-demirbas-sarlin-1709-osmanliya-borclari-ve-alacaklilarin-isvec-macerasi//02.02.2021.>)

İsveç Kralı XII. Charles'ın Osmanlı Devleti'ne İlticası ve İltica Sürecinde Ülkesinde Ombudsman Görevlendirilmesine İlişkin Bir Değerlendirme.
(<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/644496> /Er. 01.02.2021.)

İvonin, Y., İvonina, L. (tarih yok). *Lyudovik XIV. De Burbon.* 11 19, 2020 tarihinde Peoples:
https://www.peoples.ru/state/king/france/louis_xiv_of_france/index1.html
adresinden alındı

İz İstorii Gadaniya na Kartah V Rossiyskoy Imperii. (tarih yok). 02 17, 2021 tarihinde Russcards: <https://www.russcards.com/history-of-divination>
adresinden alındı

Jijka, M. (tarih yok). *Dopros Pugačovskogo Atamana A. Hlopuşi.* 11 17, 2020 tarihinde Berdskasloboda: <https://berdskasloboda.ru/dopros-pugachevskogo-atamana-a-xlopushi/> adresinden alındı

Kaftan. (tarih yok). 03 02, 2021 tarihinde Wikipedia:
<https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D1%84%D1%82%D0%B0%D0%BD> adresinden alındı

Kalyannaya İstoriya. (tarih yok). 01 31, 2021 tarihinde Mexanikasmoke:
<https://mexanikasmoke.ru/kalyannaya-istoriya/kalyan-i-ego-istoriya-na-puti-v-rossiyu> adresinden alındı

Kamenskiy, A. (tarih yok). *Minih Burhard Kristof.* 11 17, 2020 tarihinde Ricolor:
<http://ricolor.org/history/fil/minih/> adresinden alındı

Kamenskiy, A. (tarih yok). *Vsyto Şto Nujno Znat o Petre I v 8 Punktah.* 11 18, 2020 tarihinde Arzamas.academy: <https://arzamas.academy/materials/1154>
adresinden alındı

Kapitanskaya Doçka. (tarih yok). 02 18, 2021 tarihinde Nexoro.livejournal:
<https://nexoro.livejournal.com/193692.html> adresinden alındı

- Kirillov, V. (tarih yok). *Yekaterina II Velikaya: Çem Proslavilas İmperatrıtısa*. 10 10, 2020 tarihinde KP: <https://www.kp.ru/putevoditel/istoriya/ekaterina-ii-velikaya/> adresinden alındı
- Klyuçevskiy, V. (tarih yok). *Kurs Russkoy İstorii*. 12 21, 2020 tarihinde Kulichki: <http://www.kulichki.com/inkwell/text/special/history/kluch/kluch21.htm> adresinden alındı
- Knyazev, S. (tarih yok). *Prodoljatel'nitsa Dela Petra Velikogo: Kak İzmenila Rossiyu İmperatrıtısa Yelizaveta Petrovna*. 11 19, 2020 tarihinde Russian.rt: <https://russian.rt.com/science/article/702515-imperatrice-elizaveta-prodolzhatelnica-petr> adresinden alındı
- Koçetov, A. (tarih yok). *"Arap Petra Velikogo"*. 11 21, 2020 tarihinde KP: <https://www.kp.ru/kniga-tajna-trekh-gosudarej/istoriya-vozniknoveniya-russkogo-gosudarstva/arap-petra-velikogo> adresinden alındı
- Kogo Na Rusi Bralı v Pridvornıye Şutı i Kak Jilos Ves Yolım Boltunam Pri Russkom Dvore*. (tarih yok). 12 20, 2020 tarihinde Kulturologia: <https://kulturologia.ru/blogs/040618/39154/> adresinden alındı
- Konstantinova, N.N. (tarih yok). *Vladislaviç-Raguzinskiy S.L.* 11 25, 2020 tarihinde ez.chita: <http://ez.chita.ru/encycl/person/?id=353> adresinden alındı
- Koroboçka, İ.A. (tarih yok). *Lui Fransua Arman Dyū Plessi Rişelye*. 11 22, 2020 tarihinde Hrono: http://www.hrono.ru/biograf/bio_r/richelieu1696.php adresinden alındı
- Kovalevskiy, N. (tarih yok). *İstoriya Gosudarstva Rossiyskogo*. 11 17, 2020 tarihinde Hrono: http://hrono.ru/biograf/bio_m/minih_ha.php adresinden alındı
- Kuritel'naya Trubka*. (tarih yok). 02 19, 2021 tarihinde Wikipedia: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%83%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%D1%8F_%D1%82%D1%80%D1%83%D0%B1%D0%BA%D0%B0/ adresinden alındı
- Kuruin, İ.V. (tarih yok). *Dolgorukiy Yakov Fyodoroviç*. 11 24, 2020 tarihinde W.histrf:

https://w.histrf.ru/articles/article/show/dolgorukov_iakov_fiodorovich
adresinden alındı

Küçük, B. (tarih yok). *Baltacı-Katerina Buluşması Yaşandı Mı?* 11 19, 2020 tarihinde Euronews: <https://tr.euronews.com/2019/07/12/baltaci-katerina-bulusmas-yasandmi-katerina-sarayi-muduru-prut-savasi-donemini-anlatiyor> adresinden alındı

Lihaç, E. (tarih yok). *Buturlin Aleksandr Borisoviç*. 11 26, 2020 tarihinde Cadethistory: <http://cadethistory.ru/buturlin-aleksandr-borisovich> adresinden alındı

Limonov, A. (tarih yok). *Pugaçov i Yego Spodvijniki*. 11 15, 2020 tarihinde Historic: <http://historic.ru/books/item/f00/s00/z0000189/st004.shtml> adresinden alındı

Literaturnaya Gazeta (1830-1831gg.) A. Delviga. Rol A.S. Puşkina v Gazete. (tarih yok). 10 8, 2020 tarihinde Studfile: <https://studfile.net/preview/2673502/page:7/> adresinden alındı

Ljedimitriy I. (tarih yok). 02 15, 2021 tarihinde Hrono: http://www.hrono.ru/biograf/bio_1/lzhedm1.php adresinden alındı

Loskutova, O. (tarih yok). *Russkiy Admiral Fyodor Golovin*. 11 25, 2020 tarihinde Maritimemarket: <https://www.maritimemarket.ru/article.phtml?id=203> adresinden alındı

Maltseva, T. (tarih yok). *Gannibalı i Puşkin Na Pskovşine*. 11 21, 2020 tarihinde Culture.Pskov: <https://culture.pskov.ru/ru/persons/object/143> adresinden alındı

Manuşin, B. (tarih yok). *Biografiya İmperatritsı Yelizavetı Petrovnu*. 11 15, 2020 tarihinde Ria: <https://ria.ru/20130617/940940862.html> adresinden alındı

Markin, V.V., Markina, G.P. (tarih yok). *İstoriçeskiye İssledovaniya A.S. Puşkina*. 03 17, 2021 tarihinde <https://cyberleninka.ru/article/n/istoricheskie-issledovaniya-a-s-pushkina/viewer/Er> adresinden alındı.

Mendil Sallamak. (tarih yok). 02 20, 2021 tarihinde Wiktionary: https://tr.wiktionary.org/wiki/mendil_sallamak adresinden alındı

- Metter, İ. (tarih yok). *Praded Puşkina - Arap Petra Velikogo İbrahim Gannibal*. 11 23, 2020 tarihinde Magazines.Gorky.Media: <https://magazines.gorky.media/neva/2003/2/praded-pushkina-arap-petra-velikogo-ibragim-gannibal.html> adresinden alındı
- Mışi Kota Pogrebayut, Russkiy Lubok 18 Veka*. (tarih yok). 02 14, 2021 tarihinde Musei-smerti: <https://musei-smerti.ru/myishi-kota-pogrebayut-russkiy-lubok-18-veka/> adresinden alındı
- Natalya Kirillovna*. (tarih yok). 11 16, 2020 tarihinde Wikisource: https://ru.m.wikisource.org/wiki/%D0%9D%D0%AD%D0%A1/%D0%9D%D0%B0%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D1%8F_%D0%9A%D0%B8%D1%80%D0%B8%D0%BB%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0 adresinden alındı
- Nikolay İlyaşenko, "Pugaçov v Mozdoke"*. (tarih yok). 10 14, 2020 tarihinde Sevostetia: <http://sevosetia.ru/Article/Index/128217> adresinden alındı
- Nikolayev, S. (tarih yok). *Raguzinskiy Savva Lukiç. Elektronniye Publikatsii İnstituta Russkoy Literaturı (Puşkinskogo Doma RAN)*, 11 25, 2020 tarihinde Lib.pushkinskijdom: <http://lib.pushkinskijdom.ru/Default.aspx?tabid=10624> adresinden alındı
- Oreus, İ. (tarih yok). *İvan İvanoviç Mihelson, Pobeditel Pugaçova*. 11 18, 2020 tarihinde Wars175x.narod: http://wars175x.narod.ru/bgr_mhl.html adresinden alındı
- Ovçinnikov, V. (tarih yok). *Traunenberg Mihail Mihayloviç*. 11 18, 2020 tarihinde Hrono: http://www.hrono.ru/biograf/bio_t/traubenberg.html adresinden alındı
- Periodizatsiya Jizni i Tvorçestva A.S. Puşkina*. (tarih yok). 10 8, 2020 tarihinde Myfilology: https://myfilology.ru/russian_literature/istoriya-russkoj-literatury-xix-veka/periodizacziya-zhizni-i-tvorchestva-as-pushkina/ adresinden alındı
- Petrov, S.M. (tarih yok). *Glava IV. İstoriçeskiy Roman*. 17.03.2021 tarihinde Lit.wikireading: <https://lit.wikireading.ru/44445> adresinden alındı

Pijikov, A. (tarih yok). *Vospitaniye Pugaçova Stalo Pervım Preduprejdeniyem Romanovım, İz Kotorogo Oni Tak i Ne İzvlekli Urokov*. 10 01, 2020 tarihinde Profile: <https://profile.ru/history/vosstanie-pugacheva-stalo-pervym-preduprezhdeniem-romanovym-iz-kotorogo-oni-tak-i-ne-izvlekli-urokov-171690> adresinden alındı

Potapov, V.A. (tarih yok). *Liçnosti XVI-XVIII. A.B. Buturlin*. 11 25, 2020 tarihinde Ote4estvo: <https://ote4estvo.ru/lichnosti-xvi-xviii/1406-aleksandr-borisovich-buturlin.html> adresinden alındı

Problema İstorii v Hudojestvennih Proizvedeniyah A.S. Puşkina. (tarih yok). 01 05, 2021 tarihinde Referatcollection: <http://referatcollection.ru/38071.html> adresinden alındı

Puşkaryov, L. (tarih yok). *Menşikov Aleksandr Daniloviç*. 11 20, 2020 tarihinde Krugosvet: https://www.krugosvet.ru/enc/istoriya/MENSHIKOV_ALEKSANDR_DANILOVICH.html adresinden alındı

Puşkin Aleksandr Sergeyeviç, Perepiska s L.S. Puşkinım. (tarih yok). 11 02, 2020 tarihinde Az.lib: http://az.lib.ru/p/pushkin_a_s/text_1836_perepiska_s_l_s_pushkinym.shtml adresinden alındı

Puşkin Aleksandr Sergeyeviç. (tarih yok). 02 19, 2021 tarihinde Litmap: http://litmap.uonb.ru/?page_id=252 adresinden alındı

Pyotr Rumyantsev. (tarih yok). 02 13, 2021 tarihinde Wikipedia: https://tr.wikipedia.org/wiki/Pyotr_Rumyantsev adresinden alındı

Realizm Romana “Kapitanskaya Doçka”. (tarih yok). 02 20, 2021 tarihinde Schooltask: <https://schooltask.ru/realizm-romana-kapitanskaya-dochka/> adresinden alındı

Rol Pesni “Ne şumi, mati zelenaya dubrava...” v povesti A.S. Puşkina. (tarih yok). 02 20, 2021 tarihinde Litra: <http://www.litra.ru/composition/download/coid/00060001184864230924> adresinden alındı

Russkiye Pisateli o Poete Puşkine. (tarih yok). 10 17, 2020 tarihinde Tihookeanskiy Gosudarstvenniy Universitet: <https://pnu.edu.ru/ru/library/projects/literary-review/writers-about-pushkin/> adresinden alındı

Samsonkin, G. (tarih yok). *Kratkiy Analiz Tvorçestva A.S. Puşkina.* 10 7, 2020 tarihinde Obrazovaka: <https://obrazovaka.ru/question/kratkij-analiz-tvorchestva-a-s-pushkina-51646> adresinden alındı

Sidyakov, L. (tarih yok). *Arap Petra Velikogo i Poltava.* 12 20, 2020 tarihinde Feb-Web: <http://feb-web.ru/feb/pushkin/serial/isc/isc-060-.htm> adresinden alındı

Sipahioğlu, S. Y. (tarih yok). *Pugaçev Ayaklanması, İstanbul.* 10 01, 2020 tarihinde Serenti: <http://www.serenti.org/pugacev-ayaklanmasi> adresinden alındı

Sitnikov Konstantin Yegoroviç. (tarih yok). 02 17, 2021 tarihinde Hrono: http://hrono.ru/biograf/bio_s/sitnikov_ke.html adresinden alındı

Smirnov, V.A. (2019). *Kak Yakov Bryus Borolsya s Korruptsiyey. (İstori, 10 Oktyabrya.)* 04 9, 2021 tarihinde <https://xn--h1aagokeh.xn--p1ai/posts/2019/10/10/kak-yakov-bryus-borolsya-s-korruptciej.html>. adresinden alındı

Smotr Nevest. (tarih yok). 02 15, 2021 tarihinde Wikipedia: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BC%D0%BE%D1%82%D1%80_%D0%BD%D0%B5%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82 adresinden alındı

Spisok Proizvedeniy A.S. Puşkina. (tarih yok). 10 15, 2020 tarihinde Alexanderpushkin: <https://alexanderpushkin.ru/spisok-proizvedenij.html> adresinden alındı

Srajeniye u Tatişevoy. (tarih yok). 02 16, 2021 tarihinde Wikipedia: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%80%D0%B0%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5_%D1%83_%D0%A2%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%89%D0%B5%D0%B2%D0%BE%D0%B9 adresinden alındı

Strani i Goroda. (tarih yok). 02 18, 2021 tarihinde Hrono: http://www.hrono.ru/land/russ/nizh_ozher_krep.html adresinden alındı

- Suhareva, A. O. (tarih yok). *Golitsın Pyotr Mihayloviç*. 11 18, 2020 tarihinde Hrono: http://www.hrono.info/biograf/bio_g/golicyn_pm.html adresinden alındı
- Surjik, D. (tarih yok). *Buturlin Aleksandr Borisoviç*. 11 24, 2020 tarihinde 100.histrf: <http://100.histrf.ru/commanders/buturlin-aleksandr-borisovich/> adresinden alındı
- Svyatoslav, K. (tarih yok). *Bez Takogo Pomoşnika Pyotr ne Stal bı Velikim*. 11 20, 2020 tarihinde Russian.rt: <https://russian.rt.com/science/article/502190-aleksandr-menshikov-petr-pervyi> adresinden alındı
- Şeremetev Boris Petroviç*. (tarih yok). 11 26, 2020 tarihinde w.histrf: https://w.histrf.ru/articles/article/show/shieriemetiev_boris_pietrovich adresinden alındı
- Şlyonskoy, V. (tarih yok). *Aleksandr Daniloviç Menşikov*. 11 20, 2020 tarihinde İs-tok: https://is-tok.ru/publ/aleksandr_danilovich_menshikov_1673_1729/15-1-0-463 adresinden alındı
- Şvartsband, S. (tarih yok). *Arap Petra Velikogo*. 11 10, 2020 tarihinde Sites.utoronto.ca: http://sites.utoronto.ca/tsq/66/Paperni_66.pdf adresinden alındı
- Tulup (Odejda)*. (tarih yok). 02 20, 2021 tarihinde Wikipedia: [https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%83%D0%BB%D1%83%D0%BF_\(%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%B6%D0%B4%D0%B0\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%83%D0%BB%D1%83%D0%BF_(%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%B6%D0%B4%D0%B0)) adresinden alındı
- Türk Kılıcı*. (tarih yok). 02 19, 2021 tarihinde Wikipedia: https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_k%C4%B1l%C4%B1c%C4%B1 adresinden alındı
- Ural*. (tarih yok). 02 19, 2021 tarihinde Wikipedia: [https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D1%80%D0%B0%D0%BB_\(%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%B0\)/](https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D1%80%D0%B0%D0%BB_(%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%B0)/) adresinden alındı
- Vasili Kirilloviç Trediakovsky*. (tarih yok). 02 15, 2021 tarihinde Wikipedia: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%81%D0%BA%D0%B8%>

D0%B9,_%D0%92%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D0%B9_%D0%9A%D0%B8%D1%80%D0%B8%D0%BB%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87 adresinden alındı

Vyskazyvaniya o Puškine. (tarih yok). 10 17, 2020 tarihinde Alexanderpushkin: https://alexanderpushkin.ru/vyskazyvaniya-o-pushkine.html?fbclid=IwAR1sOBfUvXqRomLmKhLwfD7r5EW0HBdsGjn3_P6rcGL87LmWofXM093A2oM adresinden alındı

Viktoroviç, A. (tarih yok). *Tsarevna Anna Petrovna: Jizn i Smert Škiperskoy Doçki.* 01 05, 2021 tarihinde History.wikireading: <https://history.wikireading.ru/141203> adresinden alındı

Vneşnyaya Politika Rossii v XVIII. Veke. (tarih yok). 10 14, 2020 tarihinde W.histrf: https://w.histrf.ru/articles/article/show/vnieshniaia_politika_rossii_v_xviii_viekie adresinden alındı

Volinskiy Artemiy Petroviç. (tarih yok). 02 15, 2021 tarihinde Wikipedia: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%BE%D0%BB%D1%8B%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9,_%D0%90%D1%80%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B8%D0%B9_%D0%9F%D0%B5%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87 adresinden alındı

Vraçyov, V. (tarih yok). *Lo John.* 11 18, 2020 tarihinde Hrono.info: http://www.hrono.info/biograf/bio_1/lo_dzhon.html adresinden alındı

XII. *Karl.* (tarih yok). 02 02, 2021 tarihinde Wikipedia: https://tr.wikipedia.org/wiki/XII._Karl adresinden alındı

Yasnitskiy, İ. (tarih yok). *Blesk i Nişeta Poluderjavnogo Vlastelina.* 11 20, 2020 tarihinde 78: https://78.ru/articles/2017-09-08/blesk_i_nisheta_poluderzhavnogo_vlastelina adresinden alındı

Yefimov, A. (tarih yok). *John Lou i Yego Sistema.* 11 18, 2020 tarihinde Nplus1: <https://nplus1.ru/blog/2017/08/23/john-law-system> adresinden alındı

Yemelyan Pugaçov Kimdir, Hayatı, Ayaklanması, Hakkında Bilgi. (tarih yok). 10 09, 2020 tarihinde Filozof: <http://www.filozof.net/Turkce/tarih/tarihi-kisilikler->

sahsiyetler/42820-yemelyan-pugacov-kimdir-hayat-ayaklanmas-hakk-nda-bilgi.html?start=1 adresinden alındı

Yemelyan Pugaçov-Biografiya, İnformatsiya, Liçnaya Jizn. (tarih yok). 10 09, 2020 tarihinde Studi-druki: <https://stuki-druki.com/authors/pugachev-emeljan.php> adresinden alındı

Yıldırım, B. (tarih yok). *XIV. Louis Döneminin Anatomisi.* 11 19, 2020 tarihinde Academia: https://www.academia.edu/31093697/XIV_Louis_D%C3%B6neminin_Anatomisi adresinden alındı

Yuriy Aleksandroviç Limonov, “Yemelyan Pugaçov i Yego Soratniki. (tarih yok). 10 14, 2020 tarihinde History: <https://history.wikireading.ru/15859> adresinden alındı

Zalesskiy, K. (tarih yok). *Burhard Kristof Minih.* 11 17, 2020 tarihinde Enc.rusdeutsch: <https://enc.rusdeutsch.ru/articles/2181> adresinden alındı

Zalesskiy, K. (tarih yok). *Voyeval v Polşe Protiv Konfederatov.* 11 18, 2020 tarihinde Hrono: http://www.hrono.ru/biograf/bio_m/mihelson_ii.php adresinden alındı

Zeydanlıoğlu, B. (tarih yok). *İsveç Kralı Demirbaş Şarl'ın Osmanlı'ya Borçları ve Alacaklıların İsveç Macerası.* 02 02, 2021 tarihinde Bitlisname: <http://www.bitlisname.com/2020/10/17/isvec-krali-demirbas-sarlin-1709-osmanliya-borclari-ve-alacaklilarin-isvec-macerasi/> adresinden alındı

Makale

Altan, A. (2006). “Türkiye’de Rus Dili ve Edebiyatı Çalışmaları. Rus Edebiyatında Çeviriler (1884-1940) ve Rusça Öğretimi (1883-2006).” *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 46: 1-17.

Bogdanova, O. (2019). “Dilogiya A.S. Puşkina “İstoriya Pugaçovskogo Bunta” i “Kapitanskaya Doçka” (Obraz Yemelyana Pugaçyova).” *Poetika*, 1 (36): 6-18.

Bulut, O. (2009). “Rusya’yı Süper Güç Yapan Adam: I. Petro.” *Farklı Tarih Dergisi*, 1: 2-4.

- Gelgör, Ö. B. (2018). “Rus Tarihinde Bir Dönüm Noktası: Pugaçov Ayaklanması.” *Anasay Dergisi*, 6: 95-108.
- Karaca, İ. (2012). “Ahmet Mithat Efendi ve Madam Gülnar.” *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 46: 55-72.
- Korkmaz, T. (2018). “Rusya’da Osmanlı’nın Yararlanamadığı Bir İsyan: Pugaçev İsyanı.” *Otam Dergisi*, 43: 97-108.
- Olçay, T. (2005). “Cumhuriyet Dönemi Öncesinde Rus Edebiyatından Türkçeye Yapılan Çeviriler Üzerine.” *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Batı Dilleri ve Edebiyatları Dergisi*, 18: 41-54.
- Özcan, E. (2018). “Cumhuriyet Dönemi Rus Edebiyatından Türkçeye Yapılan Edebi Çeviriler.” *International Journal Languages Education and Teaching*, 3: 103-111.
- Şahin, Z. (2014). “XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Rusya’nın Kültürel Gelişimi ve Batıya Uyum Çabaları.” *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5: 171-191.
- Şimşek, Ahmet (2006). “Tarihsel Romanın Eğitimsel İşlevi”, *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37: s. 65-80.

Tez

- Gökalp, M. (2017). *Çeviri Bilim Uygulamaları Açısından Anna Karenina Romanının Rusçadan Türkçeye Yapılan Çevirilerinin Analizi*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, Ankara.
- Meydaneri, İ. (2020). *I. Petro’dan II. Katerina’ya Çarlık Rusyası’nın Osmanlı İmparatorluğu’na Yönelik Dış Politikasını Etkileyen Bir Unsur Olarak Sıcak Denizlerin Rolü*. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale.
- Serdar, İ. (2015). *A.S. Puşkin’in Eserlerinde 1773-1775 Pugaçev İsyanı*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Kitap

- Annenkov, P. (1855). "A.S. Puşkin", *Soçineniya*. SPB., T. V, s. 525-526.
- Begorodskiy, B.L. (1956). "O Yazıke i Stile Romana A.S. Puşkina "Arap Petra Velikogo.", *Uçyonıye Zapiski LGPI im, A.İ. Gertsena*, T. 122.
- Behramoğlu, A. (2013). *Rus Edebiyatında Puşkin Gerçekçiliği*. İstanbul: Tekin Yayınevi.
- Belinskiy, G. (1955). "Soçineniya Aleksandra Puşkina. Statya Odinnadtsataya i Poslednyaya." *Polnoye Sobraniye Soçineniy*. Sankt-Peterburg: İzdatelstvo Akademıya Nauk SSSR, T.7, 535-582.
- Blagoy, D.D. (1978). *Stihotvoreniya Puşkina*. Moskva: Gosudarstvennoye İzdatelstvo.
- Blagoy, D.D. (1967). *Tvorçeskiy Put Puşkina 1826-1830*, Moskva: Sovetskiy Pisatel.
- Bobilyov, V. (1990). *Vneşnyaya Politika Rossii Epohi Petra I*. Moskva: İzdatelstvo Universiteta Drujby Narodov.
- Bolhovitinov, Y. (1827). *Slovar İstoriçeskiy o Pisatele Duhovnogo Çina*. Peterburg: Russkiy Dvor.
- Borisenko, N.S. (2012). "Zemlya Mogilyovskaya." *Zemlya Mogilyovskaya*. Mogilyov: Mogil. Obl. Ukup. Tip. İm. Spiridona obolya, s. 3-53.
- Brikner, A.G. (1998). *İstoriya Yekaterini Vtoroy*. Moskva: İzdatelstvo AST.
- Buganov, V.İ. (1989). *Pyotr Velikiy i Yego Vremya*. Moskva: Nauka.
- Cemiloğlu, Mustafa (2003). *Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Çereyskiy, L.A. (1988). *Puşkin i Yego Okrujenıye*. Peterburg: Nauka.
- Dostoyevskiy, F. M. (1973). *Ob İskusstve*. Moskva: İskusstvo.
- Grossman, L. (2012). *Puşkin*. Moskva: Molodaya Gvardiya.
- Grot, Ya. (1875). *Vospitaniye İmperatritsı Yekaterini. Drevnyaya i Novaya Rossiya*. Spb: Hromolitografiya V. Gratsianskovo.

- Grot, Ya. (1887). *Puşkin. Yego Litseyskiye Tovarişi i Nastavniki*. SPb: Tipografiya Imperatorskoy Akademii Nauk.
- İvanov, V.F. (2008). *Russkaya İntelligentsiya i Masonstvo: Ot Petra Pervogo Do Naşih Dney*. Moskva: Fond İmperskogo Vozrojdeniya.
- İzmaylov, N.V. (1962). “Kapitanskaya Doçka”. *İstoriya Russkogo Romana*, Moskva: İzd. AN SSSR. T.1.
- Kuleşov, V. İ. (2018). *Puşkin. Yaşamı ve Sanatı*. Ankara: Cümle Yayınları.
- Kurat, N. A. (1987). *Rusya Tarihi: Başlangıcından 1917'ye Kadar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Lapkina, G. (1958). “K İstorii Sozdaniya ‘Arap Petra Velikogo’” *Puşkin: İssledovaniya i Materialı / AN SSSR. Institut Russkoy Lietratı (Puşkinskiy Dom), M.; L.: İzd-vo AN SSSR, T. 2, 293-309.*
- Lotman, Y.M. (1995). *A.S. Puşkin, Biografiya Pisatelya*. Sankt-Peterburg: İskusstvo-SBP.
- Makogonenko, G. (1974). *Tvorçestvo Puşkina v 1930 Godı*. Peterburg: Hudojestvennaya Literatura.
- Maymin, E.A. (1982). *Puşkin. Jizn i Tvorçestvo*. Moskva: Nauka.
- Modzalevskiy, B. (1999). *Puşkin i Yego Sovremenniki*. Moskva: Knigovek.
- Modzalevskiy, B., Tomaşevskiy, L. (1937). *Rukopisi Puşkina, Hranyaşıyesya v Puşkinskom Dome: Nauçnoye Opisaniye*. M.; L.: İzd. Akademiya Nauk SSSR.
- Nedzelskiy, B. (1929). *Puşkin v Krimu*. Simferopol: Krimpoligraf.
- Obodovskaya, I.M. (1980). *Posle Smerti Puşkina. Neizvestniye Pisma*. Moskva: Sovetskaya Rossiya.
- Pavlenko, V., Drozdova, O., Kolkina, İ. (2001). *Soratniki Petra*. Moskva: Molodaya Gvardiya.
- Petrov, S. (1973). *A.S. Puşkin, Oçerk Jizni i Tvorçestva*. Moskva: Prosveşeniye.
- Poddubnaya, R. (1979). *Tvorçestvo Puşkina Boldinskoy Oseni 1830 Goda*. Poznan: Studia Rossica Posnaniensia.

- Polovtsov, A. (1914). *Russkiy Biografičeskiy Slovar*. SPb.: Tip. Glavnogo Upravleniya Udelov.
- Puşşin, I.I. (1998). *Zapiski O Puşşkine*. Moskva: Akademičeskiy Proyekt.
- Puşşkin, A. (2001). *Büyük Petro 'nun Arabı*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Puşşkin, A. (1962). "Pismo P.Ya. Çaadayevu. 19 Oktyabrya 1836 g." *Puşşkin A.S. Sobraniye Soçineniy v Desyati Tomah*. Moskva: Gosudarstvennoye İzdatelstvo Hudojestvennoy Literaturı, T.10, "Pisma 1831-1837"
- Puşşkin, A. (1949). *Polnoye Sobraniye Soçineniy*. Moskva: Akademiya Nauk SSSR.
- Puşşkin, A. (2002). *Pugaçov İsyanının Tarihi*. İstanbul: Akyüz Yayıncılık.
- Puşşkin v Pismah Karamzinıh 1836-1837 Godov.* (1960). M.-L, İzd-vo Akademii Nauk SSSR.
- Puşşkin, A. (2014). *Yüzbaşının Kızı*. İstanbul: Martı Yayıncılık.
- Puşşkin, A. (2018). *Yüzbaşının Kızı – Bütün Öyküler Bütün Romanlar*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Putyata, N.V. (1899). *Puşşkin v Vospominaniyah Sovremennikov*. Moskva: Algoritm.
- Sidyakov, L. (1986). "Arap Petra Velikogo" i "Poltava". *Puşşkin: İssledovaniya i Materialı / AN SSSR. İnstitut Russkoy Literaturı (Puşşkinskiy Dom)*, M.; L.: İzd-vo AN SSSR, T. 12, 60-77.
- Suçkov, D. (2020). *Po Literaturnım Mestam Puşşkina, Boldino*. Peterburg: Gosudarstvennoye Byudjetnoye Obşçobrazovatelnoye Yçrejdeniye.
- Şengeli, G. (1930). *Puşşkin v Krımu*. Samarkand: İzdatelstvo Uzbekskogo Gosudarstvennogo Vıssşego Pedagogočeskiego İnstituta.
- Şubinskiy, S.N. (1890-1907). "Deviyer, Anton Manuiloviç." *Entsiklopediçeskiy Slovar Brokgauza i Yefrona: v 86 T.* SPb.: Semyonovskaya Tipolitografiya (İ.A. Yefrona).
- Tomaşevskiy, B. (1961). *Puşşkin*. Moskva: Akademiya Nauk SSSR.
- Truayya, A. (2005). *Yekaterina Velikaya*. Moskva: Eksmo.

- Tsyavlovskiy, M.A. (1991) *Letopis Jizni i Tvorçestva*. Moskva: Akademiya Nauk SSSR.
- Vatsuro, V., Gillelson, M. (1950). *A.S. Puşkin v Vospominaniyah Sovremennikov*. Moskva: Hudojestvennaya Literatura.
- Verasaev, V. (2011). *Yaşamın İçinden Puşkin*. Ankara: Etkin Yayınevi.
- Vogman, V.M. (2019). *Puşkin i Nikolay I. İssledovaniye i Materialı*. Peterburg: Nestor İstoriya.
- Vostrişev, M. (1999). *Moskovskiye Obıvateli*. Moskva: Molodaya Gvardiya.
- Yakovkina, N. (2002). *İstoriya Russkoy Kulturi 19 Vek*. Peterburg: Lan.
- Yakuboviç, D.P. (1979). "Arap Petra Velikogo." *Puşkin. İssledovaniya i Materialı, / AN SSSR. Institut Russkoy Lietraturı (Puşkinskiy Dom)*, M.; L.: İzd-vo AN SSSR, T. IX., s. 261-293.
- Yıldırım, N. (2015). *19. Yüzyıl Rus Romanının Üzerinde Yükseldiği Toprak*, Ankara: Mülkiyet Birliği Yayınları
- Zuyev, M.N. (1995). *İstoriya Rossii s Drevnosti Do Naşih Dney*. Moskva: Vısşaya Şkola.

EKLER

“ARAP PETRA VELİKOGO” (BÜYÜK PETRO’NUN ARABI) ESERİNDE ANILAN TARİHİ ŞAHISLAR

I.PETRO (BÜYÜK PETRO)

ABRAHAM GANNİBAL

NATALYA KIRILLOVNA

I.KATERINA

ANNA PETROVNA

YAKOV FYODOROVİÇ DOLGORUKİY

FYODOR ALEKSEYEVİÇ GOLOVİN

İLYA FYODOROVİÇ KAPİYEVİÇ

BORİS PETROVİÇ ŞEREMETEV

YAKOV VİLİMOVIÇ BRYUS

SAVVA LUKİÇ RAGUZİNSKİY

ALEKSANDR DANIŁOVIÇ MENŞIKOV

GAVRIİL FYODOROVİÇ BUJİNSKIY

FEOFAN PROKOPOVIČ

ANTON MANUILOVIČ DEVIER

ALEKSANDR BORİSOVIÇ BUTURLİN

XIV. LOUIS

ORLEANS DÜKÜ I. PHİLİP

JOHN LAW

DÜK RICHELIEU LOUIS FRANÇOIS ARMAND DE VINIERAUDU PLESSIS

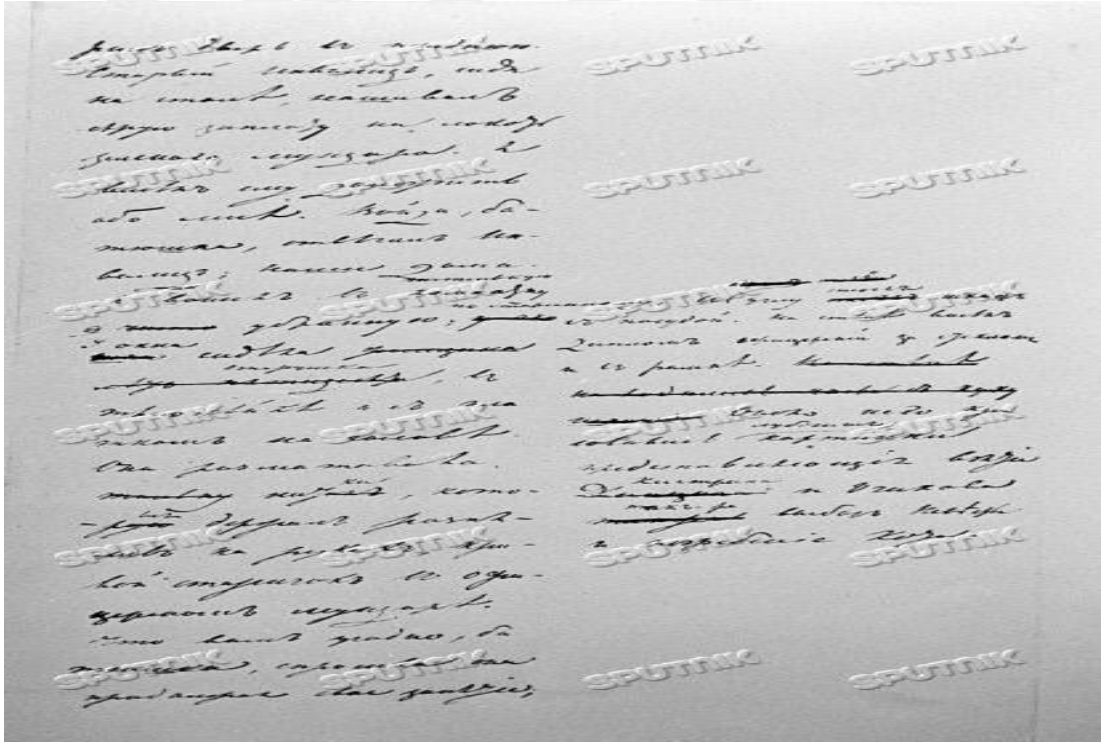

XII. KARL

ESER İLE İLGİLİ BELGE

A.S. PUŞKİN'İN, YÜZBAŞININ KIZI ESERİNİN 3. BÖLÜMÜNÜN EL YAZMASI

“KAPİTANSKAYA DOÇKA” (YÜZBAŞININ KIZI) ESERİNDE ANILAN TARİHİ ŞAHISLAR

YEMELYAN PUGAÇOV

II. KATERINA

PYOTR MİHAYLOVIÇ GOLİTSİN

İVAN İVANOVIÇ MİHELSON

BURHARD KRİSTOF MİNİH

VASİLİY KİRİLLOVIÇ TREDIAKOVSKIY

ARTEMİY PETROVİÇ VOLINSKİY

PYOTR RUMYANTSEV

ESERDE YER ALAN BAZI TABLolar

OÇAKOV'UN ALINMASI

GELİN SEÇME

ÖZGEÇMİŞ

